

shelve as

Gerefor-
meerde
Kerken in
Neder-
land.
Het zend-
ingsblad

ZENDINGSBLAD

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland

REDACTIE:

Ds. H. DIJKSTRA, Rotterdam

Dr. J. HANIA, Steenwijk

1917

J. ZOMER - ELECTRISCHE DRUKKERIJ „VADA” - WACENINGEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot eengetuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Ik weet, o Heere! dat bij den mensch zijn weg niet is. — Brieven naar Antiochie. — Soemba. — Statistiek Inlandsche Christenen. — De man voor de verstrooiden. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Ik weet, o Heere! dat bij den mensch zijn weg niet is.

Ik weet, o Heere! dat bij den mensch zijn
weg niet is; het is niet bij eenen man die
wandelt, dat hij zijnen gang richte.

Jeremia 10 : 23.

„Mijn raad zal bestaan en Ik zal al mijn welbehagen doen”. (Jes. 46 : 10). „De Heere vernietigt den raad der heidenen, Hij breekt de gedachten der volkeren. (Maar) de raad des Heeren bestaat in eeuwigheid, de gedachten Zijns harten van geslacht tot geslacht” (Psalm 33 : 11, 12).

Die vastigheid van den raad des Heeren is een stuk, dat door alle tijden heen tot groote bestiering, bemoediging en vertroosting van het vrome volk van God is geweest. De Heilige Schrift stelt gedurig in het licht hoe de „mannen Gods” en de „kinderen des Heeren” door die vastheid van des Heeren raad gedurig gesterkt zijn bij hun strijden en worstelen voor de zake Gods. In critieke, veelbewogen tijden was die vastigheid van Gods raad hun tot een krachtig steunsel van het hart. Rust en moed ging daarvan uit in de ziel te midden van de duizenden van zorgen en van nooden.

Die vastigheid van Gods bestel is ook zeker de achtergrond van wat Jeremia zei, toen hij uitsprak: „Ik weet, o Heere! dat bij den mensch zijn weg niet is; het is niet bij een man die wandelt, dat hij zijnen gang richte”.

God had toen kort te voren, bij herhaling, op levendige wijze, aangekondigd, dat de Babyloniërs zouden komen om Juda en Jeruzalem te verwoesten.

Het volk was zoo diep gezonken. De overtreding van de inzettingen des

Heeren was zeer groot. Afgoderij, beeldendienst, trouweloosheid, overspel, liegen en bedriegen namen steeds meer de overhand. Ja, „gaat om door de wijken van Jeruzalem, en ziet nu toe en verneemt en zoekt op hare straten, of gij iemand vindt, *of er één is*, die recht doet, die waarheid zoekt". (5 : 1).

„Want alle vleesch is trouw'loos afgeweken;
Het land is vol van stinkende gebreken;
Geen sterveling wil 't pad der deugd betreên:
Ja zelfs niet één."

Alles was ontwricht en uit zijne voegen gelicht.

„Eene schrikkelijke en afschuwelijke zaak geschiedt er in het land". (5 : 30).

En God had ze deswege nu al wel geslagen, maar zij hadden geen pijn gevoeld.

Grooter gericht zou daarom komen.

Zwaardere straffen zouden hen treffen.

„Zoo 't richtsnoer van mijn recht ter reegling niet kan baten,
Zoo zij ontheiligen, wat Ik heb voorgeschreven,
Dan mogen zij gewis voor mijne straffen *beven*".

„Zie, zei de Heere der heirscharen, zie, ik zal dit volk spijzen met alsem, en Ik zal ze drenken met gallewater; en Ik zal ze *verstrooien onder de heidenen* die zij niet gekend hebben, zij noch hunne vaders: en Ik zal het zwaard achter hen zenden, totdat Ik ze verteerd zal hebben". (9 : 15, 16).

Ja, „zóó, zei de Heere, zie Ik zal de inwoners des lands ditmaal *weg-slingeren*; en zal ze benauwen, opdat ze het (de welverdiende straf) vinden".

Het volk zou dus weggevoerd worden uit eigen land om in ballingschap te verkeerren, aan de rivieren van Babel, waar alle blijdschap gedooft zou wezen en de harp aan de wilgen zou hangen.

Bange, benauwende tijden waren dus aanstaande. Tijden, die zeker nog ter waarschuwing kunnen zijn voor *elk* land en voor *ieder* volk, dat aan God ontzinkt en in eigen wegen wandelt.

Wie ver van Hem, de weelde zoekt, vergaat eerlang en wordt vervloekt.

Jeremia is door het kwaad dat uitkeek van het Noorden, dat is door die komst der Babyioniërs, ook zeer aangegrepen geworden. Zijne ziel *hoorde* reeds het geluid der bazuinen en het krijgsgeschrei van den vijand. (4 : 19b). Hij doorzag wel welke weeën dan over het volk zouden komen. En wat was Hij nu met dien nood begaan!

Wat een drukkend harteleed had hij deswege!

Hoewel Hij erkende dat God rein was in Zijn richten, bekommerden die oordeelen des Heeren hem toch ten eerste.

„Och dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen; zoo zoude ik dag en nacht beweenen de verslagenen der dochter mijns volks". (9 : 1).

En evenals nu een Amos, als God het gericht van de sprinkhanenplaaag aankondigt, als een voorbidder voor het volk optreedt, en dringend smeekt om afwending van het gevaar, zoo bidt ook Jeremia in Zijn naam en in naam van het nog kleine „trouwe overblijfsel" onder het volk, om „matiging" van het oordeel des Heeren. „Kastijd mij, Heere, doch met mate", is dus de smeking, die opgeheven wordt; „niet in uwen toorn opdat Gij mij niet te niet maakt" (vs. 24).

En hij laat aan die bede de belijdenis voorafgaan: „Ik weet, o Heere! dat bij den mensch Zijn weg niet is"; dat is, met andere woorden, de mensch, ook onze vijanden, heeft zijne voornemens, zijne plannen, en zijne daden niet in zijn eigen macht.

Hij is geen meester over zijn eigen gang.

Hij is zijn eigen baas niet.

Hij *wikt* wel, maar hij *beschikt* niet.

Gij, o Heere, beslist hoe het komen zal. *Gij* bepaalt welken weg de mensch zal gaan. De mensch kan *U* den weg niet voorschrijven, maar *Gij* schrijft *hem* den weg wel voor. *Gij* beschikt ook over het komen van den vijand; *Gij* kunt hem ook nog wel tegenhouden als *Gij* wilt. *Gij* bepaalt ook de „mate” van de straffen en oordeelen. *Alles* gaat naar *Uw* bestel, en naar *Uw* vrijmachtig welbehagen.

Ook nu nog is bij den mensch zijn weg niet. Nog is het niet bij een man, die wandelt, dat hij zijn gang richte. Ja, wie ook in onze dagen den Heere niet kent noch erkent, zegt ook nu nog: „De Heere doet geen goed en Hij doet geen kwaad” (Zef. 1 : 12); of: „Wat weet er God van? Zal Hij door de donkerheid oordeelen? De wolken zijn Hem eene verberging dat Hij niet ziet; en Hij bewandelt den omgang der hemelen” (d. w. z. God is daarboven: Hij bemoeit zich met de hemelsche, niet met de aardsche dingen). (Job 22 : 13, 14), doch, tegen dat zeggen in, blijft de Schrift ons toeroepen: „Het hart des menschen overdenkt Zijnen weg, maar de Heere stiert Zijnen gang”. (Spreuken 16 : 9). En wederom: „De treden des mans Zijn van den Heere, hoe zoude dan een mensch Zijnen weg verstaan?” (20 : 24).

O wat blijkt dat gedurig weer, als wij maar opmerken. Wij hebben b.v. een plan gemaakt, doch daar komt een rouwbrief, die ons meldt dat God dien of die wegnam door den dood — en ons geheele plan moet worden gewijzigd! Wat loopt de „weg” anders dan wij dachten.

Gij gaat uwe woning uit om dien of dien te bezoeken, doch *gij* valt, breekt arm of voet — wat richt God uw „gang” anders, dan *gij* *U* hadt voorgesteld.

Laban zou Jacob te lijf; jaagde hem achterna een weg van zeven dagen. Maar toen zei *God* — die Laban eerst in zijne drift zoover had laten komen — tot hem: „Wacht *U*, dat *gij* met Jacob niet spreekt, noch goed noch kwaad”. (Gen. 31 : 24).

Daniëls vijanden wisten het zoover te sturen dat zij hem in den leeuwenkuil kregen, maar „God zond Zijnen Engel, en Hij sloot den muil der leeuwen toe, dat zij Daniël niet beschadigden”. (Dan. 6 : 23) . . . . . de vijanden van Daniël zijn straks zelf een prooi geworden van het wilde dier, zoodat al hunne beenderen werden vermorzeld.

„*Gij* dwaas (Lucas 12) — die zulke groote plannen hebt gemaakt in zake eten en drinken en vroolijk zijn — in dezen nacht zal men uwe ziel van *U* opeischen: en hetgeen *gij* bereid hebt, wiens zal het zijn? Zijn geest ging uit en terzelfdertijd vergingen al zijne aanslagen.

En zoo zijn de voorbeelden te vermenigvuldigen om ons te bewijzen „dat bij den mensch Zijn weg niet is”.

Hebben de laatste jaren — de oorlogsjaren — het ook niet op aangrijpende wijze bewezen.

Het gaat zoo telkens en telkens weer anders dan de mensch denkt.

Maar *Gods* bestel gaat intusschen door. En „daar is geene wijsheid, en daar is geen verstand en daar is geen raad tegen den Heere”. (Spreuken 21 : 30).

Geen geval, geen zorg, geen list enz., *gij* kent dat vers uit Psalm 75 ook wel.

Bestiere en bemoedige ons dit telkens weer.

Het nieuwe jaar brak weer aan.

1917 is begonnen.

Wat het inhoudt weten wij niet; er hangt een gordijn voor.

Doch de „leering“, „dat in deze wereld niets geschiedt zonder Gods ordinantie“, dat Hij den „weg“ regelt van ieder mensch, hetzij arm of vergeten, hetzij vorst of wereldgrootte, en ook den „gang“ richt van de volkeren, kleine en grootte, geeft ons een' onuitsprekelijken troost, „als wij door haar geleerd worden dat ons niets bij geval overkomen kan, maar door de beschikking van onzen goedertieren hemelschen Vader, Die voor de Zijnen waakt met een vaderlijke zorg, houdende alle schepselen onder Zijne heerschappij, alzóó dat niet één haar van ons hoofd (*want die alle geteld zijn*), ook niet één muschken op de aarde vallen kan zonder den wil onzes Vaders“. (Belijdenis, art. 13).

Wordt het gemoed soms ontsteld, in nood en dood, zij het dan:

Mijn ziel, hoe treurt gij, dus verslagen?

Wat zijt g' onrustig in uw lot?

Berust in 's Heeren welbehagen.

Zij het ook wel, omdat het hart vast is, vertrouwende op den Heere, die Zijn raad volvoert:

In de bangste smarten,

Blijven onze harten,

In den Heer gerust.

En dringe dat bestel des Heeren ons ook maar gedurig, gelijk Jeremia, tot gebed. Tot vurig gebed voor Zion; voor landen en volken; voor Overheid en onderdaan; ook tot aanhoudend gebed voor de Zending van onze Gereformeerde Kerken of Hij den „weg“ en „gang“ dier Zending ook in dit jaar zoo richten wille, dat zij, hoewel zij ook zware tijden doorleeft, toch voorspoedig moge voortgaan en in Nederland en in Indië

Steenwijk, Januari 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Dezen nacht was ik vervuld met gedachten over den achteruitgang van ons godsdienstig leven. Ik ben er eigenlijk wat over ontsteld dat dit wordt gezegd. Ik heb nu ongeveer 50 jaren meegeleefd en den heelen weg eens nagegaan; ik heb altijd in goede, geloovige kringen verkeerd, eerst als jongen in de gemeente Sneek, later in den studentenkring, verder in vier noordelijke gemeenten: Gees 4 jaar, Oldekerk 10 jaar, Jutrijp-Hommert 2 jaar, Smilde 25 jaar. Alle jaren van mijn dienst heb ik zeer geregeld huisbezoek gedaan, bij arm en rijk, bij menschen aan den buitenzoom en bij menschen in het centrum van het godsdienstige en kerkelijke leven; geregeld heb ik veel aan te merken gehad op mijzelf en op mijn gemeenteleden; maar ik kan ter wereld niet weten dat de toestand nu erger is dan voor 50 jaar. Integendeel ik zou heel wat kunnen noemen ten bewijze dat wij als Gereformeerde Kerken rijk gezegende dagen beleven. Zoo komt het mij voor dat eenige zonden (b.v. dronkenschap) veel minder voorkomen; dat de dag des Heeren stipter onderhouden wordt; (de mobilisatie heeft in dezen weer banden losgestrikt die overigens vrij vast zaten); dat de offervaardigheid aanmerkelijk is toegenomen. Ik weet wel, ik zie alles door een zendingsbril, maar ik meen dat men daar ook wel door zien mag. Is het niet des Heeren eerste bevel: Predikt het Evangelie! Nu wat is het niet prachtig dat onze kerken in 1915 f 161.000.— hebben saamgebracht. Als er geen vreeze Gods was, als er geen liefde was voor Zijn Naam en Rijk, waar zou zulk een bedrag alleen voor de Zending worden gevonden?

Zijn er geen gebreken? Zeker! heel vele. Kon het niet heel anders? Zeker! Heel anders! Maar ik weiger voorshands te gelooven, dat die ge-

breken voor 50 jaar minder waren, en nu meer; dat er nu meer te reformeeren valt dan toen. Men zegt, we spreken zoo weinig over den dienst van God. Mijn leven lang heb ik dat opgemerkt. Ik herinner me nog, toen ik als student uit preeken ging, hoe ik me voor en na de preek wel gepijnd heb om het gesprek in een goede godsdienstige richting te leiden. Er waren toen wel andere kringen, en die zijn er nog wel, maar het is me ook wel eens gebeurd dat ik in een kring waar druk over „de waarheid” gesproken werd, de vale vlerken van den vorst der duisternis meende te hooren rondfladderen. Nog eenmaal, ik kan mij niet anders voorstellen, het was voor 50 jaar evenals nu. Als er eens een opwaken komt dan gevoelt men heerlijk nieuw leven. Dat zal wel geweest zijn in den tijd der afscheiding, dat zal ook wel geweest zijn in den tijd der doleantie, maar ook te midden van het verheffen van Gods wagens, werden leelijke dingen openbaar. Het is mij een wonder dat er van de afscheiding nog wat terecht is gekomen! En wat wij nu zijn, wij zijn het in weerwil van onze zwakheid en zonde, onze booze haat en helsche kwaadsprekerij. God gebruikt een krommen stok en Hij slaat er rechte slagen mee. Dat was zoo in mijn jeugd en dat is zoo in mijn grijsheid en ik hoop met zoo'n rechten slag van mijn God eens in het leven in te gaan.

Het jaar 1917 is begonnen. De oorlog wordt voortgezet. De menschen zijn hatelijk en elkander hatende. Ze haten nu en *zeggen* het dat ze haten; in andere tijden lacht hun mond een vriendelijken lach en vloeien de lippen over van heilwenschen en *toch* haten zij. Hatén wij ook? Hebben wij de Javanen, de Soembaneezen lief? Geven wij daarom het goud en het zilver? Of doen wij dat enkel op Gods bevel en omdat wij het niet durven laten? Dat weet de Kenner der harten van U en van mij. Weet gij het van uzelfen? Weet ik het van mijzelfen? Ons hart is arglistig en wij bedriegen ons zelve het meest. Zonde en deugd wonen soms in verschillende kamers van ons hart en als wij goede oogenblikken genieten van liefde en van heil, stoot de zwarte haat soms een klein deurtje open en ons hart is geheel vervuld met boozen hartstocht. Voor vijftig jaar moest mijn Vader bidden om vergeving en nu moet ik bidden om vergeving en als na nog eens vijftig mijn zoon nog leeft, dan zal hij ook moeten bidden om vergeving en misschien zegt hij dan wel: „O, die tijden van mijn Vader, wat waren dat heerlijke tijden, tijden van godsvrucht, van ijver, van liefde.

Wees intusschen Gode bevolen met al de uwen voor het jaar 1917.

Smilde, 20—12—'16.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA. Karoeni.

Nieuwe Huis.

Ds. L. P. Krijger is niet weinig verblijd met zijn nieuwe pastorie en zeer **dankbaar** voor den ijver der jonge dochters, die hem zoo uitnemend hebben geholpen. Hij schrijft:

Nieuwe Woning.

Den 21sten Mei, dus op enkele dagen na juist een jaar na den brand, hebben we de nieuwe pastorie betrokken, die geheel in den trant van de afgebrande is gebouwd, alleen met een minder brandbaar dak en met enkele verbeteringen door de practijk ons aan de hand gedaan. Dat wij, en vooral mijn vrouw dankbaar waren de bekrompen pasangrahan (verblijf voor doortrekkende reizigers) voor onze ruime en geriefelijke

woning te mogen verwisselen, kunt ge U wel indenken. Een goed huis is in de onbeschaafde eenzaamheid een beslist vereischte.

Daarom gedenken wij met groote dankbaarheid aan den ijver, de liefde en de toewijding der jongedochters in de drie provinciën, die door hare voortreffelijk georganiseerde inzameling in enkele dagen het geld bijeen brachten, dat voor den herbouw van het huis en de inrichting daarvan benoodigd was. Zij hebben er voor gezorgd, dat wij niettegenstaande deze dure tijden ook persoonlijk geen schade leden. Maar hoe werden we telkens ook weer verkwikt door de liefde die er sprak uit de tallooze bijdragen in 't Zendingsblad verantwoord, ook uit andere deelen van Ne-

derland en uit Indië, bijdragen, groot en klein, zóó spontaan, zóó gulweg geofferd (hetgeen vooral door de Soemba-week zoo duidelijk bewezen is), dat het niet het minst daardoor ons gemakkelijk viel om het ongerief, voor ons aan den brand verbonden, te dragen. En nu zijn we de ellende reeds lang vergeten, maar de verkwikking in die dagen en maan-

uitzicht, wanneer men ze naast elkander legt heeft men het geheele uitzicht van uit de achtergalerij. Op het eerste plaatje vindt men een apenhuys, een bamboe gebouwtje waar die beestjes spelen. Verder begrenst dit gebouwtje een rijstveld in een dal, dat onder water stond toen de foto gemaakt werd. Aan de overzijde op den berg vindt een zeer

den ons door zoovelen bereid, die zullen we nooit vergeten.

Een beschrijving van zijn huis ontvingen wij helaas niet en een foto ook niet, wel kregen wij beide van het zeer schoone uitzicht.

Wanneer wij te Karoeni van uit de achtergalerij van de pastorie, welke op twee uur afstand van het strand is gelegen, den blik naar het noorden richten, dan hebben we een prachtig en onbelemmerd uitzicht op de wijde zee en wanneer dan, zooals thans nu ik dez n brief schrijf, in den regentijd na een hevige bui of tegen den avond alle nevelen uit de zee zijn opgetrokken (hetgeen in den drogen tijd bijna nooit gebeurt) dan kunnen we aan de andere zijde van straat Soemba vaak heel duidelijk de eilanden Soembawa en Flores zien liggen. Het Oostelijke gedeelte van Soembawa dat dan door zijn bergenreeks, welker lijn zich scherp tegen de strakke lucht aftekent, voor ons zichtbaar is behoort tot het schilderachtigste uitzicht dat men zich denken kan.

Onze twee prentjes geven niet zoo'n breed

scherpziend oog het huis van Ds. Krijger's naasten buurman.

Op het tweede plaatje vindt men het kippenhok en in de verte onder de palmboomen een wit hekje rondom het graf waarin het stoffelijk overschot rust van Hendrik en Cornelia, de beide kinderen die in één nacht, 28—29 Maart 1914, hen werden ontnomen.

Slanke palmen sieren het gcheele landschap, maar geven niet veel schaduw.

De Avondmaalstijden.

De geschiedenis der ontwikkeling der Zending op West-Soemba kan men rekenen bij avondsmaalstijden. Het eerste avondmaal werd gevierd 26 Dec. Kerstmis 1915.

Ds. Krijger schrijft er van:

Hetgeen ons echter met vreugde vervult is, dat er eenigen zijn, wier hart de Heere geopend heeft, die begeerig acht geven op het Woord Gods, dat hun den weg der zaligheid bekend maakt. Make de Heere hen, zoowel de jonge Savoeneezen als de Soembaneezen, standvastig in het belijden van Zijn naam, zodat wij ze straks als lidmaten van Christus

met vrijmoedigheid mogen doopen.

Een feit van groote beteekenis was het ook, dat op 2e Kerstdag van dit jaar voor het eerst in W.-Soemba het Heilig Avondmaal werd gevierd. Uit alle landschappen waren de onderwijzers, sommige met hunne vrouwen en gezin, naar Karoeni gekomen. We hebben heerlijke Kerstdagen gehad. Eersten Kerstdag

hadden we een gezellig feestje met de school, jeugd en des Dinsdags vergadering met al de qceroe's, waarbij ook inzonderheid het punt der evangelisatie besproken werd. Later hoop ik hierover meer in het bijzonder te schrijven, als we op onze vergadering daaromtrent tot een vast resultaat gekomen zijn. Nu zijn allen weer naar hun eenzame posten teruggekeerd.

begonnen we tegen den middag met een soort liefdemaaltijd, waaraan een 80 personen aanzaten. 's Middags koempoelan in de school, de geheel gevuld was met Maleisch sprekend gehoor, een 150 menschen, groot en klein. Des Zondagsmorgens en 's middags hielden we onderzoek en voorbereiding met het oog op het te houden Heilig Avondmaal en des namiddags om 5 uur zaten we met 16 broeders en zusters aan 's Heeren disch om te verkondigen den dood van Hem, die daartoe ook geboren was; om te lijden en te sterven er daardoor een volkomen verzoening met God voor ons te bewerken. Den volgenden dag

De jongere, nog ongehuwde onderwijzers hadden ook toegang tot het H. A. gevraagd, ik heb ze ook onderzocht, maar op grond van hun nog weinige kennis hen aangeraden nog een half jaar te wachten en intusschen het Kort Begrip en het Avondmaalsformulier eens nauwkeurig te bestudeeren. Het is dus wel te verwachten, dat het aantal Avondmaalsgangers een volgende maal groter zal zijn. Mogen dan ook de eerstelingen uit de Soembanezen van het Westen mede aanzitten, moge dan ook een meer passend avondmaalstel gebruikt worden dan dat, waarmede we ons thans hebben moeten behelpen.

(Wordt vervolgd).

De man voor de verstrooiden.

Met deze beschouwing kan ik me niet vereenigen. Wie het geen „heerlijk uitstapje” vindt, laat die maar thuis blijven en uitrusten van de vermoeienis, die hij nooit gekend heeft. Het is alleen een „heer-

lijk uitstapje” voor iemand jong van kracht, frisch van moed, vol van geloof en liefde. Een geschikt man loopt er ook maar zoo niet op in. Hij zoekt, eer hij een beroep voor

(Vervolg blz. 12.)

Inlandsche Christenen.

Inlandsch personeel.	Aantal gedoopten op 1 jan. 1916.				Tot het H. A. toegelaten.		Aantal gedoopten in 1915.			Overleden in 1915.	Huwelijken in 1915.	Aantal Chr. die godsdienstonderwijs ontvingen.	Aantal niet-Chr. die godsdienstonderwijs ontvingen.	Aantal Zondagscholen.	Aantal Zondagsch. onderwijzers.	Aantal Zondagsch. leerlingen.	Chr. Verenigingen.	Bijdrage Inlandsche Christenen voor kerk.	Bijdrage Inlandsche Christenen voor armen.	Gemiddeld aantal kerkgaans in 1915.
	Mannen.		Vrouwen.		Mannen.		Vrouwen.		Kinderen.											
Zendingsterrein kerken Noordl. Provinciën:																				
Kambaniroe	2	17	24	98	139	31	40	1	3	5	6	1	19	10	2	88		f 305.04		135
Wangapoe	2	21	17	31	69	7	10			1	4	4	16	22	1	20		- 63.87 ⁵		70
Melolo:																				
Petawang.																				
Kedange Bokoel }																				
Maukawini }																				
*) Pajeti		20	13	39	72	8	7			4			35	28	1	22		- 95.87		70
Karoeni		8	2	13	23	9	11			5			8	14	13	500		+ 30.—		150
Totaal Soemba	6	211	197	345	753	128	158	3	4	35	19	18	128	88	20	775		f 912.78 ⁵		425
Batavia		46	71	45	162	43	68	3	4	7	3		16	4	2	50				89
Soerabaja (Pesapen)		6	8	8	22	6	8			1			2							21
Zendingsterrein der Ger.																				
Kerk van Rotterdam:																				
a. geïnstitueerde gem.:																				
Poerbolingo	3																			
b. plaatsen waar gearbeid wordt:																				
Pangalo . san	1	6	8	23	37	5	7				2	2	30	3					f 10.17 ⁵	
Kertajasa	1	11	8	13	32	4	3				1	1	27	5					- 6.19	
Grendeng	1	9	8	15	32	9	8			2	1	1	27	1					- 10.95	
Adredja		8	7	12	27	8	6			2			22	3					- 9.37 ⁵	
Totaal Poerbolingo	6	68	66	145	279	56	56			20	5	3	226	17				f 158.98	f 80.79	
Zendingsterrein der Ger.																				
Kerk van Utrecht:																				
a. geïnstitueerde kerken:																				
Poerworedjo	1	23	40	60	123	23	40	3	4	8	1	1	100	10				f 52.—		50
b. plaatsen waar gearbeid wordt:																				
Pallihan		9	7	15	31								15	10						50
Kesingi	1	21	21	40	82	21	21	1		7	1		60	4					- 13.—	
Dermosari	1	12	12	26	50	12	12						40	10					- 13.—	50
Koetordjo	1	17	22	30	69	17	22	3		3	2	1	59						- 13.—	22
Geparang	1	11	10	20	41	11	10			1	1	2	30	8					- 13.—	30
Tlepek	1																			
Totaal Poerworedjo		119	154	252	525	110	147	7		23	6	5	404	47				f 156.—		152
Zendingsterrein van de																				

wordt:

Keboemen	1	10	9	16	35	10	9	4	1	15	1	1	1	20	- 150.42 ⁵	- 102.68 ⁵	40
Karanganjar + Gombong	1	7	2	10	19	7	2	2	2	4	2	1	4	5	- 10.94	14.64	10
Premboen	1	12	10	26	48	12	10	1	1	5	1	2	5	2	- 10.94	14.64	15
Groedjoegan	1	8	10	21	39	8	10	2	2	10	2	2	10	2	- 10.18 ⁵	8.19 ⁵	20
Krakal	1	5	6	9	20	5	6	1	1	8	1	12	10	45	- 15.92	16.26	45
Pamrian	1	7	6	17	30	7	6	2	2	8	1	1	8	8	- 5.87 ⁵	9.68 ⁵	18
Kaboetoehan	1	7	6	10	23	7	6	1	1	8	1	1	8	20	- 6.11	6.28	20
Gombong	1	7	6	10	23	7	6	1	1	8	1	1	8	15	-	-	15
Totaal Keboemen	8	80	75	165	320	80	75	3	1	17	3	2	136	28	f 228.05 ⁵	f 174.25 ⁵	263
Zendingsterrein der Ger. Kerk te Amsterdam . . .																	
a. geïnstitueerde gem.: Djakjakarta	5	105	128	197	430	105	128	10	10	18	8	4	150	± 50	- 309.87 ⁵	- 301.14	± 300
b. Plaatsen waar geenheid wordt:																	
Toeren	1	18	10	12	40	18	10	1	2	5	1	1	20	6			50
Penten	2	14	13	36	63	14	13			4	1	1	20	20			40
Nganti		3	3	8	14	3	3			1			8	8			10
Medari		2	2	4	8	2	2			1			5	5			30
Wates		4	5	6	15	4	5						5	5			50
Noelakkan	1	1	1	2	4	1	1			1			4	4			25
Tjandi Sewoe		2	2	4	8	2	2			1			4	4			40
Srandakkan		1	1	2	3	1	1						3	3			5
Wonosari		1	1	3	5	1	1										25
Totaal Djakjakarta	9	151	167	272	590	151	167	11	12	28	10	6	215	83	f 309.87 ⁵	f 301.14	575
Solo (Margojoedan) . . .	5	47	70	40	157	47	70	2	8	7	4	2	110	33	- 357.93 ⁵	- 126.98	140
Ngares kopen.		1	1	3	5	1	1							2	- 21.20		5
Klaten														8			10
Pedan														3			3
Sragen		1			1	1								3			12
Gemantar		1	1	1	3	1	1	1	1	1	1			5			7
Karang Pandan		1	1	3	5	1	1							20			22
Wonosari																	
Totaal Solo	5	51	73	47	171	51	73	3	9	8	4	2	110	86	f 389.13 ⁵	f 126.98	202
Zendingsterrein der Ger. Kerk te Delft:																	
Wonosobo	1	9	8	11	28	6	8			2				5			
Bendoengan																	
Zendingsterrein der Ger. Kerk te Middelburg:																	
Magelang																	
Glajahomba																	
Grabag																	
Setjang																	
Manijassan																	
Djambongan																	
Mandoengan																	
Totaal Java zending	40	493	554	920	1967	459	537	27	23	105	30	18	1131	259	f 1298.04 ⁵	f 683.16 ⁵	1272

* Opgaven vorig jaar door ontbreken der opgaven van dit jaar.

Scholen 1915.

Plaatsen waar scholen zijn:	Europ. onderwijzers.	Europ. onderwijzeressen.	Inlandsche onderwijzers.	Inlandsche onderwijzeressen.	Christenen.		Niet- Christenen.		Inl. inter- naten.		Schoolgeld gem. per hoofd per maand.	Aantal scholen.	
					Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.			
SOEMBA:													
Gewone inl. lagere scholen:			2		25	22	34	7				1	
Kambaniroe			2		12	6	16	5				1	
Waingapoe			8		30	15	212	14	7			7	
Melolo			18	1			100	40	10	1		13	
Karoeni			4		3	3	118		23			3	
Pajeti													
Totaal SOEMBA			34	1	70	45	180	66	40	1		25	
Batavia:													
Gewone inl. lagere scholen	3	4	3		6	6	63	6			f 0.50	2	
Chr. Holl. inl. school Kwitang			1		59	10	181	8			- 3.—	1	
Soerabaia:													
Gewone inl. lagere scholen:			2			2	77				- 0.50	1	
Pesapen (Soerabaia)									18				
Chr. Internaat voor studeerenden													
Poerbolinggo:													
Gewone inl. lagere scholen:			4		25	7	39	8			- 0.10	1	
Kadang-Gampang (Poerbolinggo)			3		5	1	41	4			- 0.10	1	
Karang Wangkal			2		4	2	15				- 0.10	1	
Kertajasa													
Poerworedjo:													
Gewone inl. lagere scholen:			2									2	
Poerworedjo Plaossan			1										
„ Pangen			2										
Kesingi			2		Van deze scholen hebben 7 ge- middeld 40 à 50 learl. Temon ± 100. Verdere opgave op 1 jan. 1915 niet mogelijk.								1
Dermasari			2										1
Geparang			2										1
Tlepok			1										1
Koetoardjo			1										1
Temon			3									1	
Keboemen:													
Gewone inl. lagere scholen:			2		5	2	39	13				1	
Keboemen			2		6	5	34					1	
Premboen			1		5	6	11	9				1	
Kaboetoehan			3		21	19	80	9				1	
Glonggong			2		12	9	35					1	
Groedjoeggan													
Holl. Inl. scholen:													
Keboemen	2	1	1		1	1	23	11				1	
Gombong					8		153	2	3			1	
Djokjakarta:													
Gewone inl. lagere scholen:			4		40	61	23	7			- 0.25	1	
Djokjakarta (vormschool Keuch. S.)			3		6	4	40	2				1	
Toengkak			3		2	4	29	1				1	
Toeren			2		15	5	9					1	
Penten			2				20					1	
Noelakkan													
Holl. Jav. scholen:													
Djokjakarta	2	2	1		34	1	154	7			- 3.—	1	
Kweekschool voor inl. onderwijzers	2		3		63	2			63			1	
Opleidingsschool voor helpers bij den Dienst des Woords.	2				7							1	
Soerakarta:													
Gewone inl. lagere scholen			5		14	11	76	4				1	
Wonosbo:													
Gewone inl. lagere scholen:			2		26	21						1	
Wonosobo			2		45	3						1	
Bendoengan													
Magelang:													
Gewone inl. lagere scholen:			1		1	1	8	4					
Glagahomba			2			1	10	1			- 0.10	1	
Magelang													
Holl. Jav. scholen:			1				120	2	12		- 3.25	1	
Magelang	2	1	1										
Holl. Chin. scholen:													
Magelang	3	1			4	3	134	22			- 3.50	1	
	16	10	71		414	187	1419	120	96				
2140 Van Poerworedjo 410 Totaal ± 255 vorig jaar 1933													
Pajeti cijfers vorig jaar opgave 1915 niet ontvangen.													

Pajeti cijfers vorig jaar opgave 1915
niet ontvangen.

Medische Zending 1915.

Plaats d. r. hospitalen en hulpziekenhuizen	Europeesch personeel.			Inlandsch personeel.			Ziekenhuis en Polikliniek.							Namen Europeesch personeel.					
	Europ. artsen.	Europ. vr. artsen.	Europ. verlosk.	Europ. verpleegsters.	Inl. artsen.	Inl. verlosk.	Inl. verplegers.	Inl. verpleegsters.	Aantal bedden.	Opgenomen patiënten.			Groote operatiën.		Aantal verpleegdagen.	Gem. aantal patiënten per dag.	Aantal nieuwe polikliniek patiënten.	Gem. aantal poli- klinik patiënten per dag.	
Poerbolingo	1			1			17	10	134	12	764	38	471	88	33122	126	3288	41	M. W. Th. van Stokkum, Miss. Arts. Zuster A. Iken, Verpleegster. Mej. J. A. H. Weeda, voor Administratie. J. C. Flach, Miss. Arts. J. W. Oosterhuis, Miss. Arts. Zuster M. Bolt, Verpleegster.
Poerworedjo	1			1			1	9										12	J. C. Flach, Miss. Arts. J. W. Oosterhuis, Miss. Arts.
Keboemen	1			1			2	6	64				154					60	Zuster M. Bolt, Verpleegster.
Krakal (hulpziekenhuis).			1			1	20	20	40	147	1075		572	116	12596	34	3980	44	H. S. Pruys, Miss. Arts. Dr. J. Offringa, Miss. Arts. C. v. Proosdij, Waarnemend te Solo.
Djokjakarta	3								130						51243	140			A. C. Enserinck, Verlosk.
Hulpziekenhuizen :																			
Toengkak							4		80						23212	64		22	
Patalan							2		60						18980	52		16	
Wates						1	2		50			Geen opgave.			18104	50		40	
Medari						1	1		32						7772	21		10	
Randoegoenting						1	1		50						14098	39		10	
Goenoengkidoel						1	1		40						13347	36		41	
Solo	2		1			1	17	8	100	9	536	9	279		30811	85	2794	37	Dr. W. L. Vogelesang, Miss. Arts. C. van Proosdij, Miss. Arts. A. Lijfsman Pierbaum, Verlosk.
Wonosari (Hulpziekenhuis)							1		32		72		43		4373			11	

Opgave Soemba niet ontvangen.

Colportage 1915.

	Colporteurs.	Bijbelvrouwen.	Bijbels.	O. Testament.	N. Testament.	Schriftgedeelten.	Tijdschriften en couranten aantal ex. per nr.	Losse tractaten w.o. b.v. wandkalenders.	Tractaten in boekvorm.	Scheurkalenders.	Chr. boeken.
Kambaniroe	—	—	4	3	2	12	20	—	—	44	35
Melolo	—	—	3	14	3	1	50	80	—	60	125
Karoeni.	—	—	—	—	—	—	25	—	—	50	—
Batavia					Geen opgave.					630	—
Soerabaia					"	"				210	—
Poerbolingo *).	2	—	—	—	—	—	3700	3000	—	—	1150*
Poerworedjo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Keboemen.	1	—	—	—	10	106	1500	1500	—	95	300
Djakarta	2	—	—	1	44	1186	2000	—	2208	60	200
Solo	4	—	25	16	191	7054	5000	15000	9070	180	731

* Totaal van alle verkochte geschriften.

Indië aanneemt, Indië te leeren kennen, (waartoe hier in Nederland ruimschoots gelegenheid is), en als hij het dan niet „heerlijk” vindt, bedankt hij.

We besluiten deze met overneming van een deel van het Jaarverslag, van de hand van den Secretaris J. J. Meeuwse.

Het luidt aldus:

„Werkzaamheden van het Bestuur.

Een kwestie van zeer urgenten aard was het verkrijgen van eigen lokaliteit tot het houden van de wekelijksche samenkomsten. De pogingen door het bestuur aangewend hadden geen bevredigend resultaat. De consistoriekamer werd geweigerd, het clubgebouw der R.K. was slechts beschikbaar op Donderdagavond, welke tijd den meesten niet gewenscht voorkwam, zoodat het bestuur uitzag naar een eigen gelegenheid.

De heeren Colijn en Hogervorst opperden het denkbeeld de bemiddeling van den Gouverneur in te roepen, waarop ze door het bestuur werden afgevaardigd de belangen der vereeniging bij zijn H.E.Gestr. te bepleiten, hetwelk dit verrassend resultaat had, dat we de beschikking kregen over een stuk grond, groot 6000 M² gelegen aan den Residentsweg, bestemd voor kerk en woningbouw.

Hoe mooi dit geschenk ook was met het oog op de toekomst, momenteel was de vereeniging daar niet mede gebaat. Er kwam echter uitkomst door bemiddeling van Mr. van der Brand, die voor ons wist gedaan te krijgen dat een der kantoorlokalen van Harrison en Crosfield aan ons werd afgestaan voor 's Zondagsavonds.

Het noodige meubilair werd aangeschaft, een der leden schonk ons een orgel, een ander 16 gezangboeken, zoodat wij 24 Oc-

tober 1915 voor het eerst konden samenkomen tot het houden eener Godsdienst-oefening.

Gemiddeld werden onze samenkomsten bezocht door 18 personen, voor enkelen was de hooge trap een bezwaar waardoor ze niet tegenwoordig konden zijn. Uitgezonderd 4 Juni, toen door de te geringe opkomst de bijeenkomst niet gehouden werd, kwamen we iederen Zondag bijeen.

30 April trad voor ons op Dr. Rutgers van Buitenzorg die voor eenigen tijd ter plaatse vertoefde en na door den voorzitter daartoe te zijn aangezocht, bereidwillig dien avond voorging.

In November van 't vorige jaar werd door het bestuur een circulaire verspreid, die beoogde te onderzoeken hoeveel door de broeders en zusters over geheel Sumatra zou kunnen worden bijgedragen in de kosten verbonden aan het uitzenden van een reizend predikant.

Het resultaat overtrof aller verwachting:

Ingeschreven werd voor ruim f 3700,— waarvan door de leden onzer vereeniging f 3459 gedragen wordt. Tevens werd een gift toegezegd van f 1000.— voor een eventueel te bouwen kerk te Medan, terwijl de heer Colijn als eerste vrucht van zijn bemoeiingen in Holland mededeelde dat door een belangstellende een som van f 2500.— voor het zelfde doel zal worden ter beschikking gesteld.

In het laatst van het vorig jaar werden 30 dagboeken aangeschaft, die aan de toenmalige leden werden toegezonden.

Werd dus onze arbeid ter eener zijde gezegend, aan de andere zijde ondervonden we tegenwerking. Op de Buitengewone Algemeene Vergadering in Februari l.l. gehou-

den, werden plannen gemaakt om tot oprichting eener Christelijke school te komen. Daartoe zocht onze vereeniging steun bij den kerkeraad der Prot. Kerk alhier, doch mocht helaas deze niet tot medeweking bereid vinden, hij verklaarde zich beslist tegenstander te zijn van een positief christelijke school, maar wenscht daarentegen een inrichting omvattende het gewone leerplan der lagere school, terwijl er tevens onderwijs in Bijbelsche geschiedenis gegeven zal worden, een school dus waar zelfs ultra modernen aan zouden kunnen medewerken.

De heeren De Klerk, Slotema en Sulter besloten toen persoonlijk pogingen in het werk te stellen om na te gaan of het mogelijk is om toch nog tot oprichting eener door ons bedoelde school te kunnen komen.

Onze bijeenkomsten worden sinds 23 Juni 's Zondagsmorgens te 9 uur gehouden in het gebouw van den Raad van Justitie.

Het hoogtepunt in ons vereenigingsleven bereikten wij zeker wel door de komst van Ds. de Haas in Juni 1916.

Reeds lang te voren was zijn Eerwaarde door het bestuur aangezocht even als het vorige jaar ons ook nu weer te bezoeken, waarop hij zeer bereidwillig verklaarde zijn vacantietaid voor ons te willen opofferen om dien tijd door te brengen op de Oostkust. Hij heeft drie weken in ons midden vertoefd en wij gelooven niet u te veel te zeggen, door te beweren, dat het voor allen een tijd van geestelijke opleving is geweest".

De institueering der Kerk te Medan wordt voorbereid. Wij zullen er wel van hooren. God zegene de broeders en zusters van Medan en stelle hen ten zegen voor geheel Sumatra.

H. D.

Korte Berichten.

Ondertrouwd:

JAN WOLTER OOSTERHUIS,
Mission-Arts

en

MELINA BOLT.

Huwelijksvoltrekking D.V. den 1sten Nov. 1916.

Huwelijksinzegening in de polikliniek van het Zendingshospitaal te 11 uur v.m.

Keboenen, 18 Oct. 1916.

De Macedoniër.

Uitgave van E. Venema, Groningen. f 3 per jaar.

De Dec. afl. bevat:

Ds. D. K. Wielenga. — De Zending van de

Ger. Kerken. — H. Dijkstra. — Uit mijn Camera: Art. XVIII van „Ons Program". — De Rijsche Zending. — Bondowoso. — De Ned.-Ind. Zend. Bond. — Mohammedaansche opleidingsschool. — Schoolgeld. — Rante Pao. — Geduldswerk. — Zendingboekjes voor de Zondagsschool. — De goede weg. — Volksonderwijs in Ned.-O.-Indië. — Kawaloeso. — Leeren geven. — Oer-menschen. — Cultuur-menschen. — Clara Keil. — Lausanne, Centrum der Mohammedanen. — Verhooring van vreugde en leed. — De Engelschen. — Briefkaart.

Chr. Comité voor Indië.

Hoofdboekhouder voor den Indischen Post-, Telegraaf- en Telefoonnieuws.

„Het Christelijk Comité voor Indië" vestigt de aandacht van belanghebbenden er op, dat bij bovengenoemden diensttak vermoedelijk in het volgend jaar zal kunnen worden geplaatst een hoofdboekhouder, praktisch ervaren en in staat leiding te geven aan de hoofdadministratie in haar geheelen omvang.

Aanvangssalaris f500 's maands.

Verdere inlichtingen en bijzonderheden worden gaarne verstrekt door het Informatiebureau van voornoemd Comité, adres: den heer J. J. Kraan, Loosduinsche kade 80, den Haag.

Zendingenskaart.

Van Soemba hebben wij een heele goede volledige kaart, verkrijgbaar bij den heer G. F. Hummelen te Assen, tegen franco toezending van f0.15, opgeplakt f0.60. Ook bij den boekhandel verkrijgbaar. Verder kan ik U niet helpen.

Goeroe is Onderwijzer. Indijl Evangelie. Goeroe-Indijl Godsdienst-Onderwijzer.

Als u meer woorden niet eigen zijn geef ze maar op.

Gebr. Postzegels en Zilverpapier

te zenden aan den heer W. C. van Buuren, Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

LEESTAFEL.

De Spiegel, Weekillustratie voor het Christelijk gezin. — W. Kirchner, Amsterdam.

Deze illustratie houdt ons goed op de hoogte; vergeet ook de zending niet; wijdt zelfs een belangrijk deel van no. 11 aan dit werk.

Stomme Zonden. Een waarschuwend woord voor onze jonge lieden door Johanna Breevoort. Inl. woord van Dr. A. Dupont. — J. H. Kok, Kampen.

Als dergelijke boekjes zóó noodig zijn als de schrijfster meent, is het treurig met ons volk gesteld. Als het goed terecht komt kan het wel een Zendingsarbeid vervullen.

De Navahoo-Indianen, door Dr. Lee S. Huizenga. — J. M. Bredee, Rotterdam.

Deze afl. van „Lichtstralen“ behandelt onze Chr. Ger. Zending in Amerika, door den bekenden Dr. Lee Huizinga, Zendingsarts dier Kerken.

Zeer geschikt.

Mooie Marie. Een verhaal uit het Friesche volksleven door Idsardi. — J. H. Kok, Kampen.

Dit boek heeft heel wat waarde voor de Evangelisatie arbeid. Geef het in handen van allen die ten doode gegrepen zijn. Wonder juist weet Idsardi het Friesche volksleven te teekenen.

Met 1 Januari 1917 verscheen bij den Uitgever E. J. Bosch Jbzn. te Nijverdal het eerste nummer van het Maandschrift:

Christelijk Vrouwenleven, onder redactie van de dames Anthonia Margaretha, Jonkvr. F. Baronesse van der Borch van Verwolde, Johanna Breevoort, A. C. Diepenhorst-de Gaay Fortman, M. M. Havelaar-van Beeck Calkoen, A. van Hoogstraten-Schoch en W. Klinikert.

Maakt een zeer aangenamen indruk.

Motto-Album voor verjaardagen, bijeenverzameld door J. E. v. d. Waals. — D. A. Daamen, 's-Hage.

Er zijn aardige spreken bij b.v. 26 Juli:

Doe hetgeen gij moet,

Doe al wat gij doet.

Guido Gezelle.

en 9 Juli:

Niets weet niet dat het niets is.

Van Eeden.

Dat het Woord Gods Zijn loep hebbe. Verslag van de 29ste Algem. Zend. Conf.

Zeer belangrijke stukken. Men leze en overwege ze.

Wat het Lijstertje zong. — D. A. Daamen, 's Hage.

Een verzameling van uitgezochte versjes voor kinderen, met fraaie teekeningen. De Zending kreeg geen beurt.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Gen. Kas.

Agema, H. d. Sch., Ureterp f 5 voor de Nul; den Arent, Pernis uit het kn. f 9.11½; de Boer, Rinsumageest, verz. door de kinderen der, Chr. Sch. f 4.30; Meisjes-Vereen. Lioessens f 8.95; Kerkeraad, Bunschoten voor de Verstrooide Ger. in Ind. f 25; v. d. Meulen Wijnjeterp f 5.25; H. J. Koers, Zutphen, saldo Kalender f 10.05.

b. Voor Soemba:

Roosjen, Diever, saldo Kalender f 4.75; Mej. E. Visser, Steenwijk, uit h. kn. Jan. 1915 f 3.— en Dec. 1916 f 4.75, samen f 7.75. Uit het kn. Chr. school de Wilp f 5.25.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale kas der Zending:

Van H. Hungerink te Haarlo bij Borculo, verzameld in den huiselijken kring f 10. Van de kinderen van C. Verweel te St. Pancras 1000 opgespaarde halve centen f 5. Door Ds. J. Thijs 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending over 1915 in de Classe Leiden f 112.50. Door O. v. d. Velde te Utrecht, saldo lichtbeelden-avonden te Bolsward en Heerenveen f 28. Door D. Prins uit het busje van G. v. d. Kamp te Nijkerk f 2. Door Ds. J. W. Gunst 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending over 1915 in de Classe Woerden f 200. Van de Geref. Kerk te Nieuw-Vennep voor de Generale kas f 50. Door J. Heule uit het Zendingsbusje van de kinderen der Christ. school te Doorn f 1.15. Door Mej. J. G. Weenink te Geesleven, collecte Jaarfeest Christ. Jonged. Ver. „Bid en Werk“ aldaar f 7.40. Door Ds. H. Dijkstra, door hem zelf verantwoord: voor een post op de Buitenbezittingen 2 maal f 5 is f 10. Van de Geref. Kerk te Bunschoten voor de verstrooide Gereformeerden f 25 en van de Gen. Kas f 117.91½. Door Mej. A. Fokkens te Britsum, saldo Zendingskalender f 1.50.

W. BREUKELAAR.

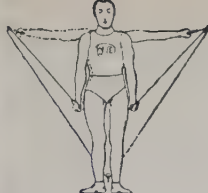
Ontvangen voor de Zending te Djogja en Solo:

Van de Ger. Kerk te Zaandijk f 45 en van Mej. G. aldaar f 2.50. Gevonden in het kerkzakje te Stadskanaal voor Solo f 100. Van de Ger. Kerk te Sloterweg f 37.01 Giften gevonden in de collecte te Halfweg f 41.85. Geref. Kerk, Velsen f 35. Geref. Kerk te Nieuw Vennep f 125. Van de Zondagsscholen te Nieuw Vennep f 140. Van de Ger. Kerk Zaandam f 300.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Dec. 1916.

NERDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

VACANT.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELER. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

VRAAGT

Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuitfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Francisco 1915.

Vraagt VAN DELFT's verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

HOESTEN,

bedaat spoedig, terwijl vastzittend slijm wordt opgelost, door het gebruik van eenige ANGA-bonbons. In doozen van 30 en 60 cent, verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Fabrikant:

A. MIJNHARDT, Pharm. Fabr. Zeist.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

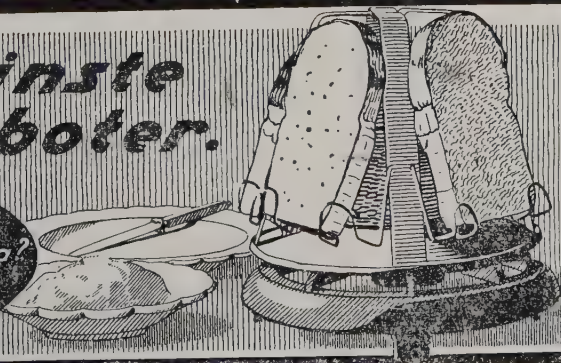
Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapiere.

KLAPPA

Fijnste
plantenboter.

Geroastend
Brood met Klappa?
Iets fyns!

Nederlandsche Plantenboterfabriek, Amsterdam.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is. J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

Niet alleen voor fijne, ook voor bonte go deren is het veel voordeliger ::
Urling's Patentstijfel
JACOB DUYVIS, Koog a. d. Zaan.
te gebruiken.

VRAAGT TEEKENINGEN EN PRIJSOPGAVEN . VELA ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.

KERKORGELFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voorname plaatsen

Opgericht 1896.
Meer dan **20000**
bedstellen geleverd.

KAMSTRA's Beddenfabriek
BLARICUM.
Vraag onzen prijscourant.

Goedkoop ::
Solide ::
Betrouwbaar

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmersstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.
Concurrerend in prijs en kwaliteit. Vraag prijscourant.

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING

DE AMSTERDAMSCHES
Keizersgracht 547-549. A'DAM.

Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK DOOR **Dr. A. DUPONT**
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

ZUSTERLIEFDE

Door N. HAS. f1,90 — in prachtband f2,40

Een boeiend verhaal, waaruit blijkt, dat de schrijfster een diepen blik geslagen heeft in het vrouwenleven. De levens van twee zusters ziet ge hier ontplooiën, met dezelfde idealen in het hart, waarin ge bewondert de grootheid van ziel der jongste, die haar liefde voor den jongeman harer keuze verzaakt, om haar zuster, die dezelfde genegenheid koestert, te gerieven. Geer. kwestie van, of onze meisjes zullen dit boek met belangstelling lezen. En voer haar die gedachten koesteren op het gebied van zich verloven, bevat dit verhaal gulden adviezen en voorbeelden van navolging. :—:

Uitgave W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v Toez en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam
W. B. RENKEMA, Wenkum

INHOUD: Zijt geduldig in de verdrukking. — Brieven naar Antiochië. — Soemba. Karoeni. — Kort Overzicht van de Statistiek 1915. — Rekening Ned. Ger. Zend. Ver. 1915. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Zijt geduldig in de verdrukking.

Verblijdt U in de hope. Zijt geduldig in de verdrukking. Volhardt in het gebed.

Rom. 12 : 12.

Laat mij ditmaal eens met eene kleine confidentie (vertrouwelijke mededeeling) mogen beginnen. In het October-nummer van het Zendingsblad des vorigen jaars schreef ik een kort voorstukje over de voor ons allen zoo gedurig noodige opwekking: „Verblijdt U in de hope”. Die woorden, herinnerde ik toen, zijn een van de drie geneesmiddelen, welke, volgens de kanteekening bij Rom. 12 : 12, gebruikt moeten worden in tijden van kruis en tegenspoed.

Een lezer van dat stukje berichtte mij eenigen tijd later, dat hij zoo'n „moeilijk jaar” doorworstelen moest; dat hij in zijn nood met „zeer veel genoeg” gelezen had van het „zich verblijden in de hope”; en dat hij zeer „heilbegeerig” uitzag naar eene korte „ontvouwing” van de beide andere gezegden uit Rom. 12 : 12, „zijt geduldig in de verdrukking, en volhardt in het gebed”; ja, hij zou wel „erg teleurgesteld” zijn, als hij daarover niet eens wat lezen kon in het Zendingsblad.

Mag ik nu wel zeggen dat ik dat vriendelijke schrijven, van teeder smartgevoel doortrokken, en eveneens andere waardeerende brieven en blijken van belangstelling over mijn redactie-werk in het Zendings-werk, op hoogen prijs stel?

Ik dank er mijn God voor dat Hij, behalve den rijken zegen dien Hij uitstort door het vele kostelijke, dat Ds. Dijkstra van maand tot maand in het

Zendingsblad schrijft, ook nog eenige verkwikking geeft door hetgeen van mijne hand in dat blad verschijnt.

En laat mij dan aan het dringende verzoek van den genoemden in zoverre voldoen dat ik ditmaal iets schrijf over de woorden: „Zijt geduldig in de verdrukking”, — die ook voor vrienden *van* en arbeiders *in* de Zending altijd hunne groote waarde behouden. —

Wat heeft de zonde toch eene menigte moeielijkheden in de wereld gebracht!

Waren er *geene* zonden, er waren ook *geene* wonden. En er zouden ook *geene* verdrukkingen zijn.

Doch wat zijn die er nu vele en velerlei.

Paulus wist er ook van mee te spreken en schrijft er ook gedurig over.

Misschien heeft hij hier in Rom. 12 wel in 't bijzonder het oog gehad op de verdrukkingen, die over de vromen komen in tijden van kruis en vervolging om den Naam des Heeren. Jezus' woord: „In de wereld zult gij verdrukking hebben” (Joh. 16 : 33), heeft hem dan wellicht voor den geest gestaan. Omdat de Apostel echter *geene* bepaalde verdrukkingen aanduidt, kan hier ook wel, geheel in 't algemeen, gedacht worden aan allerlei leed of druk, dat ons naar ziel of lichaam treffen kan en „in dit jammerdal” ook wel overkomt.

„Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen” (Ps. 34 : 20).

„Helaas, het best van onze beste dagen,

Baart dikwijls smart, geeft dikwijls stof tot klagen” (Ps. 90 : 6).

„Gij spijs ze met tranenbrood, en drenkt ze met tranen uit eenen drieling” (Ps. 80 : 6).

„Gij deedt mij veel benauwdheid smaken

En drukkend harte leed” (Ps. 71 : 15).

Er is een broeder, die voortleeft met een lichaam, dat altijd weer door krankheid wordt geteisterd. Daar is eene weduwe, wier kinderen om brood schreien, maar zij heeft . . . . . *niet* in huis. In dat gezin kwam eene „ledige stoel” en eene „ledige plaats”. „Onze lieve moeder is niet meer”; of „ik bracht nu ook nog mijn eenigst kind ten grave, ik heb nu niets meer over”. Die ouders brachten een' zoon naar een „gesticht”.

En wat een twijfel en vervaarnis nu en dan in de *ziel*!

„Ik ben bedrukt en doodbrakende” (Ps. 88 : 16). „Uwe pijlen zijn in mij gedaald” (Ps. 38 : 3). Het is haast „bitterder dan de dood”.

Of laster vervolgt u, of gij zijt van vertrouwen beroofd.

Of uw werk schijnt ploegen op rotsen te wezen.

Ik noem maar niet meer.

Wat een „smartende doornen” en „weedoende distelen”.

„Heeft niet de mensch een strijd op aarde?” (Job 7 : 1).

Het is soms bijna om „in druk te stikken”.

„Des morgens zult gij zeggen: och dat het avond ware; en des avonds zult gij zeggen: och dat het morgen ware” (Deuter. 28 : 67a). Duizend zorgen en duizend nooden! Diepe, diepe wegen menigmaal!

Hoe „onnaspeurlijk” zijn de wegen Gods ook in deze dingen!

En wat kunnen wij nu op onderscheidene wijze onder die verdrukking verkeer.

Om een paar gevallen te noemen.

De christen is zeker wel best gesteld als hij kan „*roemen* in de verdrukkingen”. „Wij roemen in de verdrukkingen” (Rom. 5 : 3). Als wij dat kunnen en dat doen, dan zitten wij in de hoogste klas van de lijdensschool. Er staat van de Apostelen: „Zij dan gingen henen van het aangezicht

des raads, verblijd zijnde dat zij waren waardig geacht geweest, om Zijns naams wil smaadheid te lijden". (Handel. 5 : 41). Daar hebben wij een voorbeeld van roemen in de verdrukkingen.

Komt dat roemen ook niet uit bij dien man, die met steenen en grint werd begooit, omdat hij „fijn" was; toen vlug naar huis liep, op zijne knieën viel en God dankte voor de blauwe plekken en schrammen, die hij gekregen had; want, zei hij: „Ik had eigenlijk nog nooit *eenige* vervolging behoeven uit te staan om mijne belijdenis van den Naam des Heeren, en twijfelde daarom soms nog wel eens aan mijn kindschap, maar *nu* is het mij duidelijk. Ik ben blijde om die steenen."

Elia daarentegen — dat is een andere toestand — was eens *moedeloos* in de tegenheden (1 Kon. 19). „Ging henen in de woestijn, eene dagreize, en kwam en zat onder een' jeneverboom, en bad dat zijne ziel stierve en zeide: Het is genoeg, neem nu, Heere, mijne ziel, want ik ben niet beter dan mijne vaderen."

En wordt die gestalte van „moedeloosheid" ook soms nog wel door ons niet aantrekkelijk gevonden als wij in langen en bangen druk zijn?

Zeker, het is wel te *begrijpen*, doch het is daarom niet *goed te keuren*. Wij mogen ons wel diep buigen in den nood, doch moeten niet moedeloos onder den boom gaan liggen. Dat helpt ons uit dien put niet uit.

Asaf — weer een ander en vooral niet beter geval — was in zijn druk min of meer in *opstand* (Ps. 73). Geheel in de war met zijne gedachten over het voorzienig bestel Gods. Hij raakte geheel en al uit den koers. De Goddeloozen hadden het zoo best. Het ging hun alles voor den wind. En *zijne* „bestraffingen" daarentegen waren er alle morgens. De wateren eens vollen bekens werden *hem* uitgedrukt. (vs. 10).

En dan moest hij ook nog opperzangmeester wezen en zingen!

Hij kwam zoo zeer in den maalstroom, dat de Gods-regering bij hem haast in minachting kwam! „Hoe zoude het God weten, en zoude er wetenschap zijn bij den Allerhoogste." (vs. 11).

Het heeft hem echter niet veel beter gemaakt dat hij min of meer met God „twistte". Eerst toen de Heere hem in het heilígdóm leidde, hem het einde van de goddeloozen deed zien en hij zich zelf als een „groot beest" (dom en kortzichtig) leerde veroordeelen, is hij uit die draaikolk weer uitgekomen.

Wat wijst de Heilige Geest ons dan toch den rechten weg als Hij tot ons zegt: „Zijt *geduldig* in de verdrukking."

Indien er geen „roemen in de verdrukking" wezen kan, zij er dan toch ook geen „moedeloosheid" of „opstandigheid", zij er dan toch lijdzaamheid of geduldigheid. Letterlijk staat er: „*Blijft onder* de verdrukking", d.w.z.: werpt den last, die u drukt, niet van u af, maar oefent u om hem voort te dragen zoolang *God* hem op uwe schouders laat. Hoe gewenscht dat er in druk onderworpenheid aan het bestel Gods over ons wezen mag met gelatenheid en gewilligheid; ook met kloekmoedigheid en volstandigheid.

Dan zijn wij „gezond in de lijdzaamheid". (Tit. 2 : 2).

O wat kan de *hope*, die in Rom. 12 : 12 eerst genoemd is, de hope: „Er *zal* verlossing komen", sterken en aanmoedigen tot dat geduldig zijn in de verdrukkingen. Houdt moed, zoo roept God door die hope ons toe, er komt eens een einde aan al de tegenheden. „Hij doet welhaast uw heilzon dagen."

En wat kan het volhardend *gebed* — waarop ook gewezen wordt in Rom. 12 : 12 — den Christen telkens weer opbeuren onder Zijn kruis. Als hij de verdrukking haast niet meer dragen kan; de geloofskracht weer bijna verbruikt is, doch hij roept Zijn God weer aan en Die wil Zijne ziel, op haar gebed, verhooren en redden en weer nieuwe kracht geven, dan loopt

hij met het kruis op de schouders weer *geduldig* voort op het zendingsveld, in huis of kerk of school, op tuin of land enz. enz. „*Ziende op den oversten Leidsman des geloofs Jezus, Die voor de vreugde, welke Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en de schande heeft veracht.*” (Hebr. 12).

En zoo wordt in dien weg van verdrukking dan ook wel vaak geleerd, dat wij wat bittere kruiden moeten drinken, omdat wij onder behandeling zijn van den Grooten Heelmeester, Die ons ook door tegenheden sterker en gezonder maken wil in het geestelijk leven. Wien het zoo gaat, die zegt dan later nog wel eens: De verdrukking is nog wel goed voor mij geweest; Het kwaad, dat mijn God en Vader mij in dit jammerdal toeschikte, keerde Hij *ten beste*. En hij slaat het oude Psalmboek, dat zijn vrome moeder ook zoo vaak gebruikte, weer eens op, om aan te heffen met mond en hart:

Looft, looft den Heer der legerscharen
O volken, heft een lofzang aan;
Hij wil ons in het leven sparen,
Ons hoeden op de steilste paan,
Voor wank'len onzen voet bevrijden,
Gij hebt ons voor een tijd bedroefd,
En ons gelouterd door het lijden,
Gelijk het zilver wordt beproefd!

(Psalm 66 : 4)

Steenwijk, Febr., 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Van onzen broeder E. Kropveld, die nu emeritus is en te Schoonhoven woont, maar ook in zijn rusttijd nog meewerkt en ijvert voor de uitbreiding van het Koninkrijk Gods, ontving ik dezer dagen een brief, dien ik hier insluit voor u ter lezing.

Schoonhoven, 8—1—'17.

Waarde Broeder Dijkstra.

Bij dezen ben ik zoo vrij je vriendelijk, maar tevens dringend te verzoeken om aan je vriend in Antiochië eens te vertellen hoe het toch komt:

1o. dat onze Kerken, sinds de missie van DD. de Best en Veenstra in Suriname mislukt is, wij ons om W. Indië niet meer hebben bekommerd; en

2o. of het niet meer dan tijd wordt, dat Deputaten v. d. Zending hun aandacht ook eens wijden aan onze W. Indische bezittingen?

Het gaat toch m. i. niet goed, dat wij enkel ons bemoeien met onze Oost, en doen alsof W. Indië ons hoegenaamd niet aangaat. Schreit het niet ten hemel, dat wij onze landgenooten aldaar links laten liggen, dat wij ons met onze soldaten aldaar, waaronder jongelingen van Gereformeerden huize, volstrekt niet bemoeien, jongelingen, die wie weet hoe ver reeds zijn afgedoold; en hebben wij ook het lot der Boschnegers en ingevoerde Javanen ons niet aan te trekken?

Ge zegt wellicht: De Moravische Broeders werken er immers zoo flink en zoo gezegend. Uitnemend! die arbeid kan niet genoeg gewaardeerd worden; maar maakt dat ons vrij? Arbeiden er in de Oost ook niet onderscheidene Vereenigingen, en hebben er die niet gearbeid, lang vóórdát wij er begonnen waren; maar daarom hielden wij ons toch niet terug? Welnu: laten we dan ook in dezen het ééne doen en het andere niet nalaten. Bij voorbaat voor uwe mededeeling in ons Zendingsblad, U vriendelijk dank zeggend wordt ge minzaam gegroet van

Uw' vr. en br. in Chr.,

E. KROPVELD.

P.S. Deelt ge s.v.p. ook de namen der Broeders eens mee, die in W. Indië arbeiden en waar ze gestationeerd zijn?

Het is te recht door Ds. Kropveld opgemerkt, dat het een vreemd verschijnsel is, dat wij zoo weinig aan West-Indië denken. Toen wij in 1863 de eerste Zendelingen uitzonden, was Suriname het arbeidsveld onzer keuze en, sedert de broeders de Best en Veenstra vandaar zijn teruggekeerd, wordt de West in onze kringen niet meer genoemd. Maar dat verschijnsel doet zich niet alleen voor in onze Geref. kringen, dat is in geheel Nederland. Onze Moravische Broeders moeten zich voortdurend beklagen, dat zij met hun Zendingswerk vergeten en veronachtzaamd worden. Ze hebben daar o.a. hun scholen en ze vragen om een bagatel van vierduizend gulden van de Nederlandsche Zendingsvrienden om dat werk gaande te houden, maar het is zeer de vraag of ze zelfs dat sommetje zullen samenbrengen. Waarom? Is het omdat men de Moravische „Broeders" niet lief heeft? In geen deele. Wie is er die met hen kennis maakt en die niet beschaamd wordt door hun offervaardigheid?

Eenigszins kan ik verklaren dat het in onze Gereformeerde kringen zoo gesteld is. Een vrij onberaden poging mislukte in 1863 en nu hebben wij van „de West" den schrik beet.

Ook zou het openen van nieuwe Zending in Suriname misschien niet aan te raden zijn. Suriname is een zeer beperkt gebied, dun bevolkt en op zijn hoofdpunten door de Moravische Broeders bezet. Ik zou haast denken dat er voor een nieuwe Zending van een Gereformeerde Kerk onder de Negers geen plaats was. Men zou er wellicht een Gereformeerden man kunnen plaatsen, maar terrein om er een Gereformeerde kerk te stichten, zonder met de Moravische Broeders in botsing te komen zou er, naar mij voorkomt, niet te vinden zijn.

Iets anders is het met de Europeesche bevolking van Suriname, in zonderheid Paramaribo, en onze Nederlandsche militairen. Ze worden vermoedelijk aan hun lot overgelaten. Hier zou een arbeidsveld zijn voor één onzer predikanten en het lijdt geen twijfel als er gearbeid werd, zou er binnen kort een Gereformeerde Kerk verrijzen. Onder de Europeesche bevolking zit nog familie van Prof. S. van Velzen. Toen oom jong was, werd er correspondentie onderhouden, in latere jaren is dat denk ik geheel verwaarloosd.

Toen ik den brief van Ds. Kropveld begon te lezen dacht ik dat hij pleiten wilde voor zijn volksgenooten in Suriname. Er is aldaar een vrij sterke Joodse bevolking, ook nog al menschen van geld en invloed. Voor hen wordt niets gedaan.

Ds. Kropveld noemt ook de Javanen, die in Suriname zijn ingevoerd als werklieden. De Moravische Broeders hebben onder hen één Zendingspost. Zendeling H. Bielke heeft met uiterste inspanning onder hen een zeer klein gemeentje verzameld. Op het Mei-blad van den Kalender 1915 vindt gij een plaatje dat er betrekking op heeft. De historie van zulk een Javaansche Koeli is ongeveer aldus: Op Java was hij een speler en toen hij alles verspeeld had, verkocht hij zich aan een ronselaar voor Suriname. Hij vloekt deze ure, maar hij zit vast en, door zijn voortgaand spelen en verkwisten, blijft hij ook vast zitten. Als gij hem tien gulden biedt, dan wordt hij Christen; en als een ander hem later weer vijf biedt dan wordt hij weer Mohammedaan. Voor alles, wat buiten geld en spel valt, heeft hij schijn noch schaduw van belangstelling. Voorloopig is er onder hen geen plaats voor meer Zendingsarbeiders.

Het eenige werk dat wij zouden kunnen aanvatten, en waar wij ook een eigen plaats zouden kunnen innemen, zou zijn de arbeid onder de Europeesche bevolking tot wederoprichting van de vervallene hutte des Heeren aan de Noordkust van Zuid-Amerika.

Wat ten slotte het verzoek van Ds. Kropveld om namen van Broeders

die in West-Indië arbeiden, ik zou een lijst kunnen geven van omstreeks 40 namen van Broeders en Zusters, die in Suriname werkzaam zijn. Ds. Kropveld zou er echter niet veel aan hebben, het zijn voor het meerendeel Duitse namen. De bekende H. Bielke is een Nederlander en zijn woonplaats is Leliëndaal. Per post doet men echter het best te adresseeren aan de Firma C. Kersten & Co. Paramaribo. Onder dien naam wordt de handel der Broedergemeente gedreven en naar het schijnt ook de geheele correspondentie gevoerd.

Wil Ds. Kropveld geheel op de hoogte komen, dat hij dan een bezoek bringe aan het Broederhuis te Zeist.

En nu ten slotte, kunnen wij Gereformeerden ook iets doen voor Suriname? Het werk dat nu voor ons onverwijld gereed ligt is, dat wij meehelpen om die 4000 gulden voor het onderwijs te verschaffen. Die Christelijke scholen mogen toch niet gesloten worden.

Men kan zijn giften zenden aan J. N. Voorhoeve, Dunne Bierkade 17, den Haag en aan Ds. E. Kropveld te Schoonhoven.

Gaarne zou ik voorts uw aandacht vestigen op het Derde Verslag van de Vereeniging „Het Chr. Comité voor Indië". Deze vereeniging bedoelt Christelijke jongelingen, die voor Indië willen worden opgeleid, te helpen met *raad en daad*. Wie er meer van wil weten schrijve aan den heer J. J. Kraan, Loosduinsche Kade 80, 's Gravenhage. In aanmerking komen vooral jongelui, die een Hoogere Burgerschool of een Gymnasium hebben afgehoopen.

In Indië komt het kerkelijk leven hoe langer hoe meer tot organisatie. Wij hooren zeer weinig van Soerabaia en van Ds. W. Pera, maar er gebeurt wel wat in die stad. Het plan schijnt nu te bestaan om de oude kerk, in de Djohar-laan, die uit de dagen van Ds. A. Bolwijn dagteekent, te verkoopen en in plaats daarvan een nieuwe kerk en pastorie te bouwen in een ander deel der stad, genaamd Pregollan. Bestek en teekening schijnt gereed en goedgekeurd en van financieele bezwaren verneemt men ook niets.

Dat is dus een teeken van goeden voortgang.

Smilde, Februari 1917.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA. Karoeni.

(Vervolg).

Wij beginnen dit vervolg met eens kennis te maken met eenige **Jongens en Meisjes.**

De jongens zijn niet allen met name te noemen, maar daarom toch van veel gewicht. No. 1 tot 8 zijn hoofdenzonen, die bij Ds. Krijger in huis zijn. De beide jongens die voor de brandstichters gehouden worden, en nu verwijderd zijn, staan er niet op. Ook staat er niet op het jongetje, Boeloe, dat in het vorige jaar zoo plotseling is overleden. No. 9 is Riti van Laura, aanstaande man van Peida, een dochter van den radja, zie meisjes No. 9. Dat meisje heeft gevraagd om gedoopt te worden, maar ze is nog wat jong.

No. 10 is Oemboe Toengoe, hoofdenzoon van Memboro. Deze twee jongens zijn nu gedoopt en zijn bestemd voor onderwijzers. No. 10 is bijzonder begaafd en beide maken een besten indruk wat hun ernst en begeerte

der bekeering betreft.

No. 11 is een Savoenees, die nu ook gedoopt is.

No 12 is Tinus, een savoenees die reeds geruimen tijd christen is. Hij is ziekenverpleger en werkzaam in het Ziekenhuisje dat achter het huis van Ds. Krijger staat. Hij kan al heel aardig zelfstandig de zieken verbinden en spreekt gaarne met hen over den weg des heils. Hij gaat ook wel zieken behandelen in hun eigen huis en spreekt dan ook heel vrijmoedig met hen.

No 13 en 14 zijn Soembaneezen.

Dit zijn Koeli's, werklui, die nog altijd bij Ds. Krijger blijven, hoewel ze hem al dikwijls bestolen hebben. Hij houdt ze omdat hij hoopt ze nog eens te winnen; ze wonen geregeld de godsdienst oefening bij. Voorloopig dienen ze de kerk van Soemba als hout-hakkers, waterputters en rijststampers.

En nu de meisjes.

No. 1, 3 en 7 zijn Savoeneesche heidinnen. 3 en 7 zullen gedoopt worden. Het zijn twee zeer degelijke en nette meisjes van wie de Zending en zijn vrouw nog nooit iets anders dan genoegen beleefden — en dit

zeft nog al wat op Soemba!

No. 2 heeft, zoo de hope vervuld wordt, nog al toekomst. Ze is bestemd als vrouw van den radja van Laura. Die prins is nu te Pajeti op school en zoo komt het dat zijn portret er niet op staat. Zij heeft diepe in-

drukken van het Christendom en vraagt om den doop. Maar het is naar het oordeel van Ds. Krijger beter nog wat te wachten. De vraag is wat haar man zal doen, o.a. of hij zich bij één vrouw zal houden. No. 5 is bestemd als tweede vrouw van den prins. Dus — hij wordt gevaarlijk als de radja 't doorzet.

Van No. 4 wordt niets meegedeeld. Zij is een meisje van Mevr. de Bruijn, die toen juist te Karoeni op bezoek was

No. 5 is een meisje zonder verwachting — maar bestemd voor den prins.

No. 6 is een dochter van den radja van Laura. Van haar hebben wij al eens gelezen. Ze zou trouwen, maar ze weigerde anders te trouwen dan als Christin. Ze krijgt haar zin. Haar aanstaande man gaat met haar mee. Maar dat wordt ook een gevaarlijke zaak; want de vader van dien jongeling heeft nog meer meisjes voor hem bestemd en het zal de vraag zijn of hij sterk genoeg is om zich bij haar alleen te houden.

No. 8 is een Savoeneesje dat gedoopt zal worden en dan trouwen met een onderwijzer. Van haar kan goeden invloed uitgaan.

No. 9 is de jongste dochter van den radja van Laura, reeds genoemd als aanstaande van no. 9 der jongens. Deze jongen heeft naar het schijnt ook een Christen-naam en heet dan Markus. Van dit meisje zijn ook zeer goede verwachtingen.

No. 10 is een Amboneesche onderwijzeres Lusja Peilouw. Haar noemt Ds. Krijger „een juweel” en mevrouw Krijger schrijft van haar. „Een flink degelijk meisje, die ook een goeden invloed op anderen uitoefent”.

Hiermee heeft de lezer nu dit heele kringetje leeren kennen.

Mevrouw schrijft van het geheel:

„Al deze kinderen hebben wij met groot genoeg en in huis”.

En nu zetten wij voort hetgeen Ds. Krijger ons mededeelt over.

Avondmaaltijden.

Gedenkende de hulp en ook de uitkomst in moeilijkheden welke de Heere ons in het afgelopen jaar heeft verleend, zoo hebben we goeden moed op de toekomst en gaan we hoopvol den nieuwen jaarkring in. Schenke de Heere ook U en al de zendingsgemeenten in 't moederland bij toeneming wakkerheid en vurigheid van geest, om de zaak Zijns Koninkrijks met kracht en naarstigheid te bevorderen.

Het tweede Avondmaal werd gevierd 2 Juli 1916. De zeven, die een vorige maal waren afgewezen, mochten nu mede aanzitten. Met velle vrijmoedigheid mocht Ds. Krijger hen toelaten.

Met 26 broeders en zusters kon men 's middags aan den avondmaalsdich aanzitten

Hij schrijft opgetogen: „Welk een rijken dag schonk de Heere ons! Ik kan u niet zeggen, hoe blijde ik ben, dat het kerkelijk leven in West-Soemba zoo gezegend is en op deze wijze zoo goed mogelijk zich mag openbaren. Wel is waar, kan de gemeente slechts tweemaal per jaar in haar geheel samenkomen, maar deze zeldzame dagen worden dan ook als hoogtijden gewaardeerd. Een geheele week zijn we dan te zamen. Ook ditmaal hadden we weer een paar dagen vergadering met de helpers ter bespreking der schoolzaken. Door de behandeling van een paar vakken van onderwijs aan de hand van een toelichting van onzen Schoolopziener en van een groot aantal kleinere onderwerpen, hebben de onderwijzers van deze vergadering weer een en ander meegenomen, dat aan de scholent goede zal komen. Ik geloof wel te mogen zeggen, dat tengevolge van de goede leiding, welke onze goeroe's thans ontvangen en de orde, welke langzamerhand heel onze schoolinrichting kenmerkt, allen voor hunne taak berekend zijn. Bovenal, de geest op de scholen is uitstekend. Alleen een enkele van de reeds langer bestaande scholen lijdt soms nog wel onder den ouden sleur, die er moeilijk geheel uit te krijgen is, maar ook dit komt van lieverlede terecht.

Doop en Strijd.

Men meene echter niet dat dit alles zonder strijd gaat. De doop is voor een heiden een stap van gewicht; het is de beslissende stap. Op dit feit komt in alle landen het verzet aan den dag. Ook op Soemba. Ziet hier de ervaring van Ds. Krijger:

Wij beleven thans dagen van strijd. Sedert eenige weken reeds. Aan twee van onze vier doop-candidaten uit de Soembaneezen worden moeilijkheden in den weg gelegd. De zaak is niet zoo eenvoudig op te lossen. In dit geval zijn met den doop allerlei kwesties verbonden. Het gaat over Polygamie en Christelijk huwelijk, over bruidschat en echtscheiding. De heidensche adat komt hier in botsing met de Goddelijke orde. Ten deele werkt hier een geestelijk motief, hoewel zwak, dat zich het best laat aanduiden als gekrenkte hoogmoed, gekrenkte Heidensche adat-trots, maar vooral gaat het om aardisch gewin, waaraan het heidendom vreest schade te zullen lijden. Indien dit laatste er niet aan verbonden was, dan zou de tegenstand van het heidendom tegen het Christen- worden van wie den doop voor zich begeerde nauwelijks merkbaar zijn, die doopelingen gunt men ons nog wel. De overtreding tegen den adat vergeeft men hun gaarne. Ja, wat hen betreft, zou die Doop zelfs nog wel met den adat in overeenstemming zijn te brengen. Men acht het wel mogelijk, dat een gedoopte heiden blijft.

Het heidendom is als het ongelooft. Eigenlijk ontkent het de antithese liefst. „Laten we het met het Christendom op een accoordje werpen". Maar gelukkig verstaan de doopelingen het zelf beter.

De Goddelijke orde staat onverzoenlijk tegenover de heidense adat. Daaruit ontstaat nu moeite. Want het heidendom, de doode adat, waarmee men eigenlijk doen kan wat men wil, is rekkelijk genoeg, als 't maar niet aan verlies van stoffelijk voordeel toekomt. Dan begint de doode vorm te leven, dan neemt het heidendom gestalte aan, dan krijgt de adat opeens vleesch en bloed en dan is de tegenstand niet gering. Alles kan, maar voor de kans van een handvol rijksdaalders en zóoveel beesten te verspelen, daarvoor zwicht elke andere overweging.

Dat nu de pandita dat niet kan begrijpen, is nog tot daaraan toe. Daar is hij vreemdeling voor. Maar zulk een doopeling moet dat toch billijken. Kent hij dan de adat niet meer?

Deze strijd, waarin wij zijdelings ook betrokken zijn (d. w. z. behalve door ons werk, ook persoonlijk), maar die vooral de twee doop-candidaten, wien hij geldt, op een zwaren proef stelt, is nog niet uitgestreden. Daarom heb ik gemeend, voorzichtigheids halve met den Doop van hen nog te moeten wachten tot in deze moeilijkheid een beslissing is verkregen. Paart zich nu reeds aan een zekere vreesachtigheid bij den een, een heerlijke standvastigheid bij den ander, straks zullen de gevoelens zich nog duidelijker openbaren en daarom is bij eenig uitstel voor de zaak des Heeren niets te verliezen, maar m. i. wel te winnen. Hoe vrijer de keuze kan gedaan worden, des te meer waarde heeft zij.

Onder deze omstandigheden zijn wij goedsmoeds. De Heere toont ons gedurig, dat Hij in deze zaak aan onze zijde staat en wij mogen daarom de uitkomst in vertrouwen aan Hem overlaten. Ook voor de zaak des Koninkrijks in 't algemeen mogen wij uit wat thans gaande is, vrucht verwachten. Beter toch dan vele woorden van ons het kunnen doen, demonstreert zulk een kwestie onder de bevolking zelve, voor het heidendom de beteekenis en de kracht van het Christendom.

Intusschen is het toedienen van den H. Doop aan de beide andere Soembaneesche jongelingen doorgestaan. Op 2 Juli j.l. tegelijk met die van 2 Savoenneesche meisjes (gezusters) en 1 Savoenneesch jongeling. Te zamen de eerste 5 volwassenen, die wij in West-Soemba mochten doopen. De anders zoo zeer verspreide Zendingsgemeente van Karoeni was dien Zondag voor 't grootste deel bijeen. Opzettelijk was dit zoo geschikt met de vacantie, opdat velen getuigen zouden kunnen zijn van de toebrengring der

eerstelingen van West-Soemba en opdat wij dan ook tegelijk met elkaar het Heilig Avondmaal zouden vieren. Zoo was die 2de Juli een dag van bijzondere beteekenis in de geschiedenis onzer Zending in West-Soemba. Behave den Doop hadden we des morgens openbare belijdenis van zeven jeugdige broeders, meest ongehuwde goeroe's, die toegang begeerden tot het Heilig Avondmaal.

Evangelisatie.

Met de evangelisatie zijn we thans op den goeden weg. Behalve Karoeni zijn er nu zeven plaatsen waar des Zondags op eenvoudige wijze het Evangelie in de kampongs gebracht wordt: Memboro, La Wonda, Bola Bokat, Ana Kalang, Pella, Wai-Mangoera en Kodi Bengedo. Te Wai-Kaboebak komt de goeroe geregeld met de Christenen, die er zijn, samen. Op de andere plaatsen zijn de onderwijzers nog te weinig met de taal vertrouwd, zoodat daar alleen Zondagsschool gehouden wordt.

Over dit punt scheen geschil onder de broeders, maar dit is op heerlijke wijze opgelost.

Ds. Krijger schrijft:

Uw brief van 6 Mei heb ik in dank ontvangen. Een punt eischt eenige opheldering.

Ten onrechte meent Uwe vergadering, dat er verschil bestaat betreffende de methode der Evangelisatie. De zaak is, dat toen dit punt op de vergadering kwam, de Broeders nog niet wisten, dat ik reeds eenigen tijd samenkomsten in de verschillende kampongs hield. Dat kwam, omdat ik sedert een jaar niet met de broeders had kunnen vergaderen. Dat Br. W. bezoek aan de huizen wilde was alleen, omdat hij meende, **dat het nog niet gelukken zou samenkomsten te houden.** Toen ik later kon mededeelen, dat het zeer wel ging, waren de broeders daarover zeer verblijd en stellig van plan ook de proef te nemen. Van Ds. Colenbrander hoor ik, dat in Oost-Soemba ze uitnemend slagen. Ten opzichte van Midden-Soemba waren de verwachtingen van Ds. Wielinga niet hoog gespannen. Maar verschil van gevoelens over de **wenschelijkheid** van samenkomsten is er niet. Integendeel!

Intusschen, het werk der Evangelisatie gaat dóór. Ik ben nu bezig van het werk op al de posten, waar geregeld geëvangeliiseerd wordt, maandelijks cijfers te verzamelen van de plaatsen (kampongs) waar het evangelie gebracht wordt, van de behandelde onderwerpen en van het aantal hoorders. Dit is goed 1e voor de controle der goeroe's, 2e om meer orde en regel in het werk te kunnen brengen en 3e om de resultaten te kunnen beoordeelen. Hadden we nu maar een inrichting tot opleiding van helpers tot den Dienst des Woords, want die zullen

we toch in de toekomst noodig hebben.

Niet tevergeefs laten de menschen zich nooden. In Kodi mocht ik voor een 80 menschen onlangs in een helderen maanavond een paar uur spreken over den eenigen waren God en Zijnen Zoon Jezus Christus en ons heil in Hem. De tolk is mij dáár vooral van groot nut, want als regel kunnen de menschen van Laura en van Kodi elkaar niet verstaan. Gaina, de tolk, spreekt echter het Kodisch vloeiend.

Scholen.

Zeër gaarne willen de broeders een Stand-aard-School hebben in het Westen te Karoeni of daaromtrent. De Regeering is echter niet overtuigd van de noodzakelijkheid: zij meent dat gewone lagere scholen vooreerst voldoende zijn. De vergadering van Miss. Dienaren op Soemba heeft zich 5 en 6 Jan. 1916 met deze kwestie bezig gehouden en bericht di. n. aangaande:

Het is U uit vorige correspondentie wel reeds gebleken, dat van Bestuurszijde voor de oprichting daarvan niet veel werd gevoeld. In zijn laatsten brief schreef de Resident, dat er volgens de verzekering zijner ambtenaren op dit oogenblik geen hoofdenzonen zijn, die voor plaatsing in aanmerking komen en dat bovendien de toestand der landschapkas de oprichting niet gedooft.

Nu stonden wij vroeger sterk, doordat de Soemba-regeling de oprichting uiterlijk in 1918 eischte. Dit is nu anders. Voor de oprichting behoeven wij de goedkeuring van den Directeur van O. en E. Wij zullen nu trachten een voldoende aantal namen van tot opneming gerechtigde kinderen te verkrijgen en als dat gelukt en zoo dus het bestaansrecht van een standardschool in W.-Soemba is aangetoond, beproeven of er geen weg is om de gelden voor de school toch te verkrijgen.

Van de gewone scholen in het Westen schrijft Ds. Krijger niet veel. Alleen dit:

Ik wil nu niet spreken over de oprichting van zooveel scholen. Die op het lijstje stonden, zijn alle tot stand gekomen, de beide laatsten in Nara en in Lamboja, nog juist in December, zoodat er nu in het geheel 13 in W.-Soemba zijn, maar dit is nog niet meer geweest dan een planten, waarop God te zijner tijd de vrucht moge schenken.

Als 't kan moeten er dit jaar nog vier nieuwe scholen bij: één in Kodi, één in Wai Djewa, één in Wano Kaka en één te Wai-Kelo.

Op al de scholen gaat het nu best. Ook op de oude scholen is het schoolverzuim nu slechts een enkel percent. Het onderwijs is ook goed op peil. Als het zoo blijft, dan is er geen twijfel of de scholen op Soemba zullen geheel aan de verwachtingen van Zen-

ding en Regeering beantwoorden. Ja, er zijn enkele scholen, waarvan door een buitenstaander eigener beweging getuigd werd, dat hij zich als in een Europeesch lagere school verplaatst zag. De onderwijzer, die mij dat op mijn laatste reis mededeelde, was wát in zijn schik met dien lof. Zóó zijn de scholen wel niet alle, maar een **slechte** is er niet meer in West-Soemba. Ik durf dit te zeggen, omdat ik dit voornamelijk toeschrijf aan het werk van Br. van Dijk. Hoe jammer, dat hij in zijn kracht geschokt is en herstel op Java moet zoeken. Moge de Heere hem weer nieuwe kracht geven en hem straks weer geheel verfrist tot zijn arbeid doen terugkeeren. Intusschen was zijn werk zóó gered gekomen, dat de volksscholen er niet onder lijden zullen, al neemt de schoolopziener nu wat langer vacantie. Maar 't is jammer voor de scholen te Pajeti. Verhoorde de Heere onze gebeden voor hem en de zijnen.

Ziekenbehandeling.

Hiermee is ook een begin gemaakt. Op een stukje grond, vlak achter ons nieuwe huis, schrijft Ds. Krijger, ben ik thans bezig een ziekenhuisje te bouwen, voor rekening van het landschap. Op den duur werd het te lastig om de zieken aan ons huis te helpen. Reeds eerder had ik dit kunnen doen, maar ik wachtte, in de hoop, dat er een arts voor West-Soemba zou gevonden worden, die dan zelf naar eigen inzicht kon bouwen. Tot nog toe worden we daarin echter teleurgesteld. Niemand schijnt ook maar aan Soemba te denken. Java is de groote attractie voor onze Geref. artsen. Maar ik durf wel de verzekering te geven, dat het alleen uit onkunde is dat men aan Java boven de buitenbezittingen de voorkeur geeft. Ook uit een vak-oogpunt zou de practijk hier in menig opzicht interessanter zijn. Op Java is men voornamelijk aan zijn hospitaal gebonden. Hier kan men reizen en zoo met de geheele bevolking in contact komen, terwijl men tenslotte een medische dienst voor het geheele eiland op grond van eigen inzicht en ervaring kan organiseren. Men is hier nog aan niets gebonden. Wij blijven vertrouwen, dat God te Zijner tijd ons gebed verhooren zal. Daarom bouwen we slechts een klein ziekenhuisje, dat, als 't later niet meer noodig zal zijn, of voor dat doe niet meer gebruikt zal kunnen worden, gemakkelijk van bestemming kan veranderen.

Het ziekenhuisje nadert zijn voltooiing. Over een paar weken hopen we het in gebruik te nemen. De helper, Tinus (no. 12), die ik van meet af, zoover ik dat kon, moest instrueeren, kan nu aardig zelfstandig werken, zoodat hij mij heel wat werk uit de handen neemt. Hij krijgt nu een toelage van 't landschap. 't Is

een aardige jongen, een Savoenees, die wel toont, dat hij ook in zijn werk den Heere begeert te dienen. Hij kan op zijn manier ook wel met de zieken spreken van de nooden der ziel en doet dat steeds gaarne. Hij bezoekt ook zieken in de kampong, die niet komen kunnen en is dan gewoon ook eerst met hen te spreken en te bidden.

Ten slotte de hoofddienst. Deze is in orde de eerste, maar in den gang van het werk komt hij achteraan. Hij moet eens den slag beslissen, maar zijne overwinning moet eerst door de hulpdiensten worden voorbereid. Hier vooral blijft het zaaïen op hope, en hoe meer de hulpdiensten slagen, hoe meer ook voor hem de hoop wordt verlevendigd. Mocht daarom de Medische Zending even krachtig kunnen worden doorgezet als de Schooldienst. En dat kan niet zonder een dokter. Wanneer, ach wanneer?

Oproer te Anakala.

In Januari 1916 heeft Ds. Krijger een noodzakelijk bezoek gebracht aan de scholen in Anakala en Lamboja. Onderweg werd reeds vernomen, dat er in Anakala een vrij ernstig verzet heeft plaats gehad. Later bleek het dat door een georganiseerde bende van verschillende kampongs 1 militair gedood en enkelen zwaar gewond waren. De oorzaak van het verzet was, zooals gewoonlijk het geval is, ontevredenheid over heerendiensten. Een paar oproerkraaiers hadden de bevolking zoover weten te krijgen, dat zij verzet pleegden. Gebruik makende van het bijgeloof der inlandsche bevolking, had een der voormannen in de kampongs verteld, dat zij een drank bereid hadden, waardoor een kogel, hem die dezen gedronken had, niet zou kunnen tref-

fen. Zelfs was de proef genomen voor aller oog, doordat een der twee zich verwondde met zijn kapmes en door een veeg met zijn hand de wond weer liet verdwijnen. Deze belhamel is echter een van de eerste geweest die gedood is, terwijl de andere gewond werd.

Ds. Krijger schrijft:

„Dit noemen de militairen een mooi succes en het is te begrijpen, want nu zoo dadetijk de bedriegers metterdaad worden gelogenstraf, was de kracht van den opstand spoedig gebroken.”

Toen Ds. Krijger te Anakala kwam, was de orde over 't algemeen weer hersteld. Nimmer had hij nog zooveel menschen aan den weg zien werken als toen. Als den volgenden dag de school bezocht werd, kon men niet bemerken, dat er iets bijzonders gebeurd was. Onder de gewonden was een christen-Ambonees 't meest getroffen. Hij werd geroemd als een der besten van de patrouille. Ds. Krijger heeft met hem gesproken en gebeden. Daar zijn been door een lansworp geheel versplinterd was, moest hij naar Java vervoerd worden.

Welstand.

De broeder en zuster Krijger verheugen zich in goeden welstand. Een tijdlang leed Ds. Krijger aan zijn been, maar nu schrijft hij:

Over mijn been behoeft U U niet ongerust te maken. In Juni moest ik nog van en naar de boot gedragen worden. Vele weken was ik aan de stoel gebonden, maar deze week hoop ik weer op reis te gaan. Heelemaal beter is 't echter nog niet.

De brief van 23 Oct. 1916 meldt zijn volkomen herstel. Gode zij lof! H. D.

Kort Overzicht van de Statistiek der Zending einde 1915.

Zendende Kerk.	Woonplaats van den Missionairen Dienaar.	Missionaire Dienaars.	Getal posten.	Getal gedoopten.	Getal onder hen toegelatenen ter H.A.
Rotterdam	Poerbollingo	Dr. B. J. Esser	5	279	112
Utrecht	Poerworedjo	Ds. W. S. de Haas	8	525	257
Heeg	Keboemen	Ds. K. v. Dijk	9	320	155
Amsterdam	Djokjakarta	Ds. C. Zwaan	10	590	318
	Solo	D. H. A. v. Andel	8	171	124
Delft	Wonosobo	Ds. L. Netelenbos	2	28	14
Middelburg	Magelang	Ds. A. Merkelijn	7	84	26
Appingedam	Melo'o	Ds. J. F. Colenbrander	4	450	163
Kampen	Kambaniroe	Ds. C. de Bruijn	2	208	88
Hoogeveen	Pajeti	Ds. D. K. Wielenga	—	72	15
Groningen A	Karoeni	Ds. L. P. Krijger	—	23	20
11			55	272	1292

Geïnstitueerde Europeesche Kerken op Java: Batavia, Soerabaia, Djokjakarta, Bandoeng.

Geïnstitueerde Inlandsche Kerken op Java: Poerworedjo, Temon, Glonggong, Solo, Poerbolingo.

Op Soemba: Kambaniroe

Enkele adressen van hen die in vorenstaande statistiek niet zijn genoemd. (Voor doktoren en verpleegsters zie: Medische Zending), Ds. W. Pera, Soerabaja, Ds. L. Tiemersma, Gang Chassè, Weltevreden. De heer Tj van Dijk, Schoolopziener, Pajeti, Soemba. Zuster M. W. Lock, Verpleegster, Hoofd van het Hulpfoster taal, Pajeti, Soemba.

Ds. B. J. V. Wijers, Em. Pred. van Batavia, woont te Bandoeng.

**Rekening en Verantwoording der
Nederl. Gereformeerde Zendingsvereniging
over het Boekjaar 1915.**

ONTVANGSTEN:

Aan saldo vorig jaar	f 1370.18
„ contributiën	„ 395.94 ⁵
„ giften	„ 27.50
„ legaat	„ 200.—
„ rente	„ 65.26
„ spaarbankboekje van Geertruida, Scherpenzeel	„ 23.95 ⁵
„ Hulpvereniging „Heidenpenning“	„ 100.—
	f 2182.84

UITGAVEN:

Afgedragen aan den Heer L. G. Weisz voor de Gen. Kas	f 660.—
Per Drukwerk	„ 6.66
„ Administratiekosten	„ 50.—
„ Lokaalhuur	„ 2.25
„ innen der Kwit.	„ 11.50
„ saldo volgend jaar	„ 1452.43
	f 2182.84

Is geteekend en goedgekeurd in de Jaarl. Algem. Vergadering van 27 Dec. 1916.

N. A. DE GAAIJ FORTMAN,
Voorzitter.
C. G. TIMMERMEISTER.
J. W. MARX.

**Rekening en Verantwoording der Afdeling
Amsterdam der Nederl. Ger. Zendingsvereen.
Boekjaar 1915.**

ONTVANGSTEN:

Aan saldo vorig jaar	f 71.23 ⁵
„ contributiën	„ 351.12 ⁵
„ giften en busjes	„ 113.04 ⁵
„ legaat	„ 200.—
	f 735.40⁵

UITGAVEN:

Afgedragen aan de Financiële Commissie van Kerkelijk Beheer	f 525.—
Aan Bodeloon	„ 129.60
„ Port	„ 90
Saldo volgend jaar	„ 79.90 ⁵
	f 735.40⁵

Goedgekeurd in V. G. op 27 Dec. 1916.

N. A. DE GAAIJ FORTMAN,
Voorzitter.
C. G. TIMMERMEISTER.
J. W. MARX.

**Rekening en verantwoording van de Hulpvereniging „Heidepenning“ van het
boekjaar 1915.**

ONTVANGSTEN.

Aan saldo vorig jaar	f 34.05
Aan contributiën	„ 15.11
Aan giften en busjes	„ 290.55
	f 339.71

UITGAVEN.

Per afgedragen aan de Nederl. Ger. Zendingsvereen.	f 100.—
Drukwerk voor de „Heidepenning“ ..	„ 143.50
Redactie „Heidepenning“	„ 40.—
Aan verzending en port	„ 24.70
Aan administratie	„ 25.—
Saldo volgend jaar	„ 6.51
	f 339.71

Goedgekeurd in de vergadering van 27 Dec. 1916.

N. A. DE GAAIJ FORTMAN,
Voorzitter.
C. G. TIMMERMEISTER.
J. W. MARX.

Korte Berichten.

D. Koelewijn.

Met het s. s. Vondel kwamen 29 Oct. j.l. uit Holland over: de heer D. Koelewijn, Directeur van de Keuch. School te Djokja en gezin (v. verlof terug) en de heer R. Zijlstra e. e. benoemd onderwijzer aan de Holl. Jav. School te Djokja.

Let wel!

Met het in ontvangst nemen van gebruikte Postzegels en Zilverpapier kan ik mij **niet belasten**.

H. DIJKSTRA.

Zilverpapier.

Jonged. Boudeling Anna Jac. Polder een kistje zilverpapier. J. K. Dieren 2 dozen zilverpapier en 12000 postzegels.

W. C. v. BUUREN,

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Alleen aan dit adres te zenden.

LEESTAFEL.

Boeken uitgegeven door J. H. Kok, Kampen.
Letterlijke en Practicale verklaring van het O. Testament, door M. Henry.

Deel V. Jes.—Klaagl.

Dat boek verdient zeer veel aanbeveling, vooral voor menschen, die niet meer dan gewoon Catechetisch onderwijs geneten hebben.

Menigerlei Genade, Wekelijksche

Leerredenen, no. 21—35.

Zeer geschikt voor vacante gemeenten.

Antirevolutionaire Staatskunde.

Met nadere toelichting van ons Program, door Dr. A. Kuyper, afl. 16.

Handelt nog over de toepassing van de beginselen. Zeer aangenaam en leerzaam.

Dr. H. Bavinck. De opvoeding der rijpere jeugd.

Met beschaming gelezen. Wat kon er veel meer gebeuren voor onze „rijpere jeugd“? Dr. Bavinck heeft er oog voor en wijst er den weg voor. En wat leest dat prettig! Koop, lees, herlees en brengt in toepassing!

F. Bettex. Hemelsche werkelijkheden.

Een woord van iemand die nu reeds de werkelijkheid geniet.

W. Heins, Gereformeerde geloofsleer, met een voorrede van Dr. H. Bouwman.

Dat is een boek voor de „rijpere jeugd“, voor flinke catechisanten, die genoeg hebben van het vragen leeren.

Referaat over het Herderlijk overzicht over de gemobiliseerde leden der kerken.

Breukelen, P. MOBACH.

Dit is nu eens een boekje voor de Zending in ons vaderland. Het moet ruim verspreid worden.

Giftten voor de Zending.**Giftten ontvangen bij Ds. H. Dijkstra.**
a. Voor de Generale Kas.

V. d. Schuur verzameld op C. B. S. te Hillegom *f* 8.70; Mevr. Zuithoff, Groningen *f* 5; Mevr. Rolloos, Veenendaal van „Maria“ *f* 4.15; Osterwalder, Tilburg *f* 5.—; Mej. Wed. Vellenga, Oosterend *f* 2.50; Hoekstra, Urk, Kerstgesch. v. d. kinderen *f* 2.50; de Boer, J. V., Hindeloopen *f* 5; Ger. Kerk Abcoude, Catechisatiebus *f* 5; J. van Loon, Drimmelen, saldo Zend.bl. en Zend.kal. *f* 11.30⁵; J. W., den Haag, kwartjes busje *f* 7; voor de „Nul“ Zend. Com. Makkum *f* 25; uit kn. jonge d. ver. „Dorcas“ te Burum *f* 3.90; J. V. Luinbert *f* 5; uit het b. v. Helten, Uithoorn *f* 5; uit 't kn. H. Tuinenga, Rinsumageest *f* 6.74⁵; id. D. Reitsma *f* 7.15; Kalend. Terpstra Stiens *f* 1.57; Gaastmeer Anna Elzenga 102 h. c., K. Wildschut 88 h. c.; Molendijk, Roozendaal

col. Zondagsch. *f* 2.50; R. Braam, Hemrik *f* 2.50; uit h. kn. J. Ipenburg, Lexmond *f* 2.50; Hogendorp, Pernis, Kal. *f* 11.35; Zend.bl. „de Hei“ *f* 3.49; Mar. den Arent, Pernis 190 h. c. *f* 0.95; Mej. M. Politiek te Zurich *f* 4.57; Agema, uit het kn. der school te Ureterp voor de „Nul“ *f* 5.

b. Voor Soemba:

Jonged. ver. „Hebt elkander lief“, Koe-kange *f* 4.60; V. Dam, leerlingen 6de en 7de klas chr. school Marum *f* 4; Hamming, Enunatil *f* 3.60; Col. spreekb., Nijeveen *f* 15; Makkum, Kerz. *f* 0.25; Hoogeveen „Dorcas“ *f* 9.—; Ritsema Visvliet col. J. feest *f* 6.35; col. locaal Kuinre *f* 10.21⁵, saldo Kalender, Hoogersmilde *f* 5.32, Smilde *f* 17.63.

H. DIJKSTRA.

24—1—'17.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Ds. H. Dekkers te 's Gravenmoer saldo Zendingsblad *f* 4.—. Van de Geref. Kerk te Utrecht van het Christ. Jav. Boekenfonds over 1916 *f* 75.—. Door Mej. A. Engelkes verzameld door enkele leerlingen van de Christ. School te Oudshoorn *f* 3. Door Ds. J. G. Meinen 10 pCt. van de ontvangsten in de classe Amersfoort *f* 90.—. Van W. Krichner door de lezers van de „Kleine Heidenbode“ betaald boven het verschuldigde abonnementsgeld over 1916 *f* 14.40. Door C. Dekkers te 's Gravenmoer saldo Zendingskalender *f* 7.40. Door Ds. C. A. van Nood te Lopik 10 pct. van de ontvangsten in de classe Utrecht over 1916 *f* 102.60. Uit het busje van Gebr. Smit te Schokland *f* 3.50. Door Ds. G. v. d. Zanden te Renkum 10 pCt. van de ontvangsten der Classe Arnhem over 1916 *f* 100. Van O. v. d. Velde te Utrecht saldo lezing met lichtbeelden te Hallum en te Oppenhuisen *f* 27.—. Door Ds. J. W. Siertsema te 's Gramsbergen met de Zendingsbusjes verzameld door de meisjes A. Bril, H. Brink, G. v. d. Haar, S. van Langen, H. Schoonekamp, J. Regeling, P. Stegeman, Zw. Stegeman en W. Timmer en de jongens L. Altena en H. J. Lenneps *f* 80. Door Ds. IJ. v. d. Zee van de Zendingsveren. te Zwagerveen *f* 50.

Zaandam, 25 Jan. '17.

W. BREUKELAAR.

Ontvangen voor de Zending te Djogja en Solo.

Giftten uit Halfweg voor de verspreiding van het Zendingsblad *f* 86.70. Van de Geref. Kerk te IJmuiden *f* 200. Van de Beref. Kerk te Koog Zaandijk gevonden in de collecte voor Solo *f* 100. Van de Geref. Kerk te Westzaan *f* 12.50.

Zaandam, 25 Jan. '17.

W. BREUKELAAR.

Zending op Soemba.

P. Teune te Onderderdam, gev. in de coll. 120 en 70 halve centen is *f* 0.95; Ds. Meijer te Marum, van een zuster der gemeente 218 halve centen is *f* 1.09; J. de Witte te Vriezenveen, gev. in de coll. 200 halve centen is

f 1; Ds. Schaafsma te Gripskerk, van Gez. H. 200 halve centen is f 1; Winsum, van Eva Reenders 350 halve centen is f 1.75; Uithuizen, gev. in de coll. op Dankdag f 10 en f 5 is f 15; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f 4; Ds. v. Halsema te Nijveen, uit een catechisatiebus te Meppel f 24.73; H. A. Hulsebos te Nieuwe-Pekela, uit de Zendingbusjes f 200; Ds. Wiersma te Sauwerd, gev. in de coll. op Dankdag f 1; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. op Dankdag f 5; A. A. Oostenbrink te Heemse, gev. in de coll. f 50; J. Broeksma te Langeslag, van de Zend.-Vereen. f 17.62; Ds. Vrieling te Scheemda, gev. in de coll. op Dankdag f 1; Ds. Boersma te Lutten, gev. in de coll. op Dankdag f 5; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 1 en f 20 is f 21; Ds. Jansen te Ten Boer, busjes in de kerk f 26.40; Mevr. Texer-Offringa te Groningen, Zondagssch. Guyotplein f 12.62⁵; Zangvereen. „S. D. G.” f 6.64 is f 19.26⁵; Mej. A. Toorman te Nieuwe-Pekela, van de Jonged. Vereen. f 5; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f 5; G. Renkema te Oldekerk, busjes in de kerk f 21.75; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, gev. in de coll. f 1 en f 10 is f 11; Ds. Gispén te Zwolle, Pinkstercoll. te Kamperveen f 6.55⁵; B. Mulder te Bellingwolde, uit het Nikkertje Geref. Kerk f 3.60; Mej. G. Haan te Groningen, 2 mnd. stort. Kinder-Zending-Vereen. f 90; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. een dankoffert f 10; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1 en f 5 en f 1 en aan halve centen f 0.50 is f 7.25; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. op Dankdag f 1; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f 5.50; J. Looijenga te Appingedam, gev. in de coll. van een zuster f 25; Ds. Bruin te Baflo, busjes in de kerk f 8.36; R. E. Kladder te Munnekeziel, Gr. Dijkstra 90 halve centen, Kl. Keizer 120 halve centen, D. Adema 100 halve centen, Gez. De Boer f 1, Gr. Marinus f 1, vr. Faber f 0.25, S. Hoogstra f 0.65 is f 4.45; Ds. Bulder te Vroomshoop, van de Jonged. Vereen. f 2.55; Uithuizen, gev. in de coll. f 1 en f 1 is f 2.

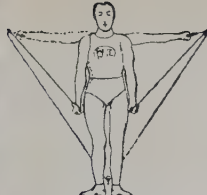
Dr. Schot te Hardenberg: gev. in de coll. uit dankbaarheid f 5, coll. te Gramsbergen f 14.50; R. Beute te Steenwijk, van de Zending-Vereen. f 65; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f 2.50 + f 10 = f 12.50; J. Kuipers te Westeremden, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Postema te Beilen, 100 halve centen aan huis bezorgd = f 0.50; G. Renkema te Oldekerk, gev. in de coll. f 2.50. Ds. Hamming te Groningen, theelood van school Leliestraat f 8.58½ + f 12.57 + f 9.27, catechisatiebus Ds. Hamming f 19.58, gev. in de coll. f 1 + f 1 + f 0.50 + f 25 + f 5, P. 1f, N. N. f 1, Jonged. Vereen. „Bidt en Werkt” f 9.75, halve centen N. N. 100 = f 0.50, J. R. 150 = f 0.75, S. v. d. 200 = f 1, S. 100 = f 0.50, N. N. 80 = f 0.40, M. W. 100 = f 0.50 = f 97.91; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 2.50 + f 5 + f 3.50 + f 2.50 = f 13.50; Ds. Dijkstra te Smilde, H. Barten te Noord Scharwoude f 2.50, Heetebrij te Vol-

lenhove f 4, busje J. v. d. Blom te Smilde f 12.48, busje J. Wedeven te Smilde f 6.37, Idema te Nieuw-Weerdinge saldo Zendingbl. f 16.07½, Mej. M. Reinds te IJmuiden f 2.50, busje H. Veenstra te Smilde f 6.52, Comité Nederl. Zending-Confer. f 50, R. Dietema te Woldendorp f 2 = f 102.44½; Ds. Bouma te Hoogeveen, Pinkstercoll. f 188.45 + van de Zend. Vereen. f 200 = f 388.45; Uithuizen, gev. in de coll. f 20; J. F. Fleurke te De Krim, saldo kal. f 3.80; Ds. v. Wijk te Thesinge, gev. in de coll. f 2.50, van een paar meisjes f 1.35 = f 3.85; Ds. Binnema te Munnekeziel, busjes in de kerk f 45, gev. in de coll. uit dank f 1, G. Stuiveling halve centen f 37½ = f 46.37½; Jac. Saemons te Gasselter-Nijveen, gev. in de coll. f 30; A. Donkerbroek te Niezijl, H. Lindemuller 150 halve centen, J. Top 100 halve centen = f 1.25; E. Stor te Godlinze, van Chr. v. Dijk 280 halve centen = f 1.40; Mej. R. Meijer te Oterdum, uit de Zendingbus f 7.80; Mej. A. Hospers te N.-Buinen, uit de busjes f 18.24½, Ds. Ubbens te Ennumatil, van de Jonged.-Vereen. f 8.79; Nieuw-Weerdinge, Jonged.-Vereen. f 4; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 10 + f 1 + f 1 = f 12; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 10; O. v. d. Velde te Utrecht saldo lezing van lichtbeelden te Nijverdal f 3.24; Ds. Beumee te Stedum, busje kinderen J. v. d. Molen f 2.42½; Ds. Kerssies te Den Ham, verzam. op de zilveren bruiloft van M. Oudels en J. Kuiper f 5; Mej. W. Bruin te Baflo, saldo kal. f 4.80; Ds. Meijer te Marum, saldo kal. f 17.60, N. N. f 3.45½ = f 21.05½; H. Hasper te Amsterdam, gecoll. op de school Kerkstraat 70 f 5 + f 25 = f 30; Ds. Binnema te Munnekeziel, 100 halve centen van A. de Jong f 0.50; Ds. Goris te Bergenheim, een coll. f 8.30; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f 10; H. Timmer te Niezijl, saldo kal. f 10.15; P. Dasselaar te Wierden, gev. in de coll. f 5; J. Engelsman te Uithuizermeeden, van de Zending-Vereen. f 50; Ds. Stadig te Ezinge, verzam. door O. Raven, S. Wierenga, D. v. d. Kooy, R. Datema, M. Bosma, K. L. Geertsema, G. v. d. Veen, G. Wierenga, A. Vriesema en H. Schuitema f 24.25; Ds. Goeree te Wagenborgen, S. H. f 0.50, busje Zending-Studiekring f 8.55 = f 9.05; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1 + f 1 = f 2; Ds. Verlare te Kommerzijl, busjes in de kerk, saldo kal. en Zending-Vereen. f 23; Ds. Schaafsma te Gripskerk, van C. te H. 150 halve centen = f 0.75; G. Renkema te Oidekerk, gev. in de coll. een dankoffert f 1; Loppersum, gev. in de coll. f 0.97; Jac. Salomons te Gasselter-Nijveen, gev. in de coll. f 10; Ds. Waterink te Appelscha, coll. spreekb. te Borger f 28.95; A. H. Homan te Ten Boer, coll. op een ouderenavond f 14.40; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 1 + f 2 = f 3; Dr. Hania te Steenwijk, dankoffert op een zilveren bruiloft f 5; H. Huisjes te Borger, gev. in de coll. f 10.

Uithuizen, 18 Dec. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

TURNARTIKELN EN SCHOOLMEUBELN.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

VACANT.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

VRAAGT

Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuitfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Fransisco 1915.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOQ a. d. ZAAN.

Een gevoel van

benauwdheid

op de borst wordt veroorzaakt door
vastzittend slijm; dit wordt geheel
verdreven door het nemen van eenige
ANGA-bonbons. In doozen van 30 en
60 cent, verkrijgbaar bij Apoth. en
Drogisten.

Fabrikant: A. MIJNHARDT,
Pharm. Fabr. ZEIST.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0,50, f 0,60 en f 0,75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

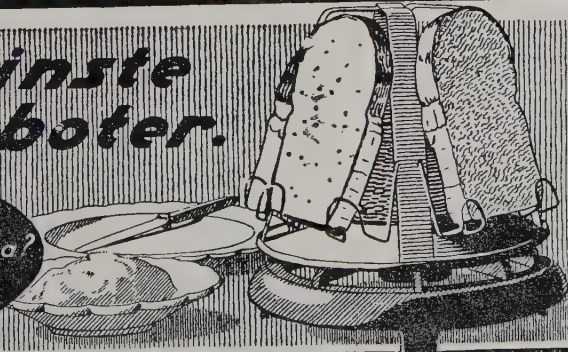
Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapieren.

KLAPPA

Fijnste
plantenboter.

Geroostend
Brood met Klappa?
Iets fyys!

Nederlandsche Plantenboterfabriek, Amsterdam.

te gebruiken.
Urling's Patentstijfel
KOOQ a. d. ZAAN.
JACOB DUYVIS, Kooq a. d. ZAAN.

Niet alleen voor fijne, ook voor bonte
go deren is het veel voordeliger ::
Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hooftonderwijzer.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

Opgericht 1896.
Meer dan **20000**
bedstellen geleverd.
KAMSTRA'S Beddenfabriek
BLARICUM.
Vraag onzen prijscourant.
Goedkoop ::
Solide ::
Betrouwbaar

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING
DE AMSTERDAMSCHES
Keizersgracht 547-549. A. ADAM.
Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 2.25, in stempelb. f 2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

Twee bekende boeken van Mevr. **HOFFMANN.**

MEISJESROEPING EN MOEDER

Prijs van ieder afzonderlijk f 2.25 — In prachtband f 2.90.

„MEISJESROEPING” is een boek vooral voor jonge meisjes met het oog op het gewichtige tijdperk, als ze niet meer kind en ook nog niet vrouw zijn en daarom talrijke raadselen hare ziel vervullen. Niet altijd heeft zulk een meisje een trouwe moeder of een moederlijke vriendin, of verstandige raadgeefster bij zich; maar dit boek, uit een moederhart voortgekomen, beantwoordt vele van hare vragen. :—: :—:

In „MOEDER” worden kostelijke wenken, gegeven aan jeugdige moeders met 't oog op allerlei voor geest en lichaam, noodig voor de opvoeding van haar kind! 't Is een boek, dat we in handen wenschen van alle moeders en aanstaande moeders, te meer wijl het getuigt van echt vromen zin en frisch Christelijken geest. Beide ook op dit terrein zoo noodig. :—: :—:

Uitgaven van **W. KIRCHNER, Amsterdam.**

Wijnhanneel J. H. VAN WIJK,
1e Helmersstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.
Concurrerend in prijs en kwaliteit. Vraag prijscourant

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Alzóó zal Hij vele heidenen besprengen. — Brieven naar Antiochië. — Soemba Kambaniroe. — Soemba Pajeti. — Dorcas te Batavia. — Gevaar. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Alzóó zal Hij vele heidenen besprengen.

Alzóó zal Hij vele heidenen besprengen,
ja de Koningen zullen hunnen mond over
hem toehouden; want den welken het niet
verkondigd was, die zullen het zien, en wel-
ke het niet gehoord hebben, die zullen het
verstaan.
Jesaja 52 : 15.

Hier wordt ons weer eens geleerd dat ook de Heidenen deelen zullen in de vruchten van het verlossings-werk van Christus, op Wien in deze „lijdensweken” telkens weer gewezen wordt, opdat er „ vertroosting ” gezocht en gevonden worde in zijne „ woorden ”. Christus volbracht dat werk der verzoening als de *knecht Gods*. In vs. 13 van kap. 52 noemt Jesaja Hem met dien naam van knecht: „ Zie, mijn knecht zal verstandiglijk handelen ”. En in het volgende hoofdstuk wordt Hem ook weer de naam van *knecht Gods* gegeven; „ door Zijne kennis zal *mijn* knecht de rechtvaardige velen rechtvaardig maken. ”

De eerste Adam, in den beginne door God geschapen naar Zijn beeld en Zijne gelijkenis, was ook knecht Gods. Die stond als knecht Gods in den dienst Gods en moest Hem dienen met geheel zijn hart, met geheel zijne ziel, met geheel zijn verstand en met al zijne krachten. En hij was daartoe zoo goed toegerust, bij zijne schepping, met gaven en krachten, dat hij ook zeer best kon doen wat hij *moest* doen. Eerst heeft hij dan ook gewillig en volvaardig als knecht Gods zijn werk gedaan. Hij handelde toen „ verstandiglijk ”.

Doch het heeft niet zoo heel lang geduurd of dat „ verstandiglijk handelen ” van Adam als knecht Gods hield op. Hij „ staakte ”, als wij zoo mogen

zeggen, werd „moedwillig ongehoorzaam". Hij dacht het *nog* beter te zullen krijgen. Hij zou „onafhankelijk" worden van God. Hem niet meer *onderdanig*, maar aan Hem *gelijk* zijn. Hij kreeg het echter in plaats van *beter*, zoo veel *minder*; hij werd in plaats van *knecht Gods, slaaf van de zonde*, en haalde over zich zelf het oordeel van den vloek en den eeuwigen dood. En meteen bedierf hij het gansche menschelijke geslacht; want, zoodanig als hij zelf was na den val, „zoodanige kinderen heeft hij ook voortgebracht, namelijk hij, verdorven zijnde, verdorvene; alzoo dat de verdorvenheid, naar Gods rechtvaardig oordeel, van Adam op al zijne nakomelingen gekomen is." (Dordtsche leerr. III, 2).

Christus, de „laatste Adam", is een andere en betere knecht Gods. Hij was hoewel aan *God gelijk*, volkomen bereid om *knecht Gods* te worden. „Die in de gestaltenis Gods zijnde, geen roof geacht heeft Gode even gelijk te zijn; maar heeft zich zelf vernietigd, de gestaltenis eens *dienstknechts* aangenomen hebbende". (Phil. 2 : 6, 7). En Hij heeft als knecht Gods *altijd weer* „verstandiglijk gehandeld". Is steeds gehoorzaam gebleven. Het was Zijne spijs om den wil te doen desgenen, die Hem gezonden had en Zijn werk te volbrengen.

Wel heeft Hij veel en zwaar gearbeid met ziel en met lichaam! Wat heeft Hij een' zeer bitteren „drinkbeker" uitgedronken! Hij deed een werk dat geen ander schepsel, noch in den hemel, noch op aarde, ooit kon volbrengen. En Hij heeft het *trouw* volbracht.

Wordt ons in Jesaja 53 dat lijden van Christus niet op buitengewoon schoone wijze als „voor oogen geschilderd?" Psalm 22 is ook één van de meest treffende schilderijen van Christus' lijden. In het Evangelie wordt, bij de beschrijving van dat lijden, meer dan eens aan dien Psalm herinnerd. Zelfs is door Christus zelf Zijn meest aangrijpend kruiswoord aan dien lijdenspsalm ontleend. Doch het *waarom* van het lijden van den Messias wordt ons in Psalm 22 niet meegedeeld. Maar nu is dit het zeer uitnemende van Jesaja 53, dat daarin ook wordt verklaard *waarom* de knecht Gods Christus het lijdenswerk moest volbrengen. Hij is veracht; verdrukt; verworpen; als misdadiger en overtreder behandeld; is fel geslagen geworden; moest Zijne ziel uitstorten in den dood. En Hij leed het alles geduldig: „als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzoo deed Hij Zijn mond niet open".

En *waarom* dat alles ondergaan en verdragen?

Niet ten eigen behoefte, maar *om Zijn volk*.

„Voor" en „in de plaats" van Zijn volk. „Om onze overtredingen is Hij verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijne striemen is ons genezing geworden." (vs. 5).

Hij leed als Borg, als plaatsbekleeder, als schuldovernemer en schuldbedekker. Hij „betaalde" wat Hij *niet* geroofd had. „Dien, die geene zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. (2 Cor. 5 : 21). Wondervolle omruiling, omwisseling van zonde en genade is aldus geschied! „Man van smarte" is de knecht Gods voor Zijn volk geworden, gevoelende de schrikkelijke straf, die **hunne** zonden verdiend hadden, zoodat Zijn zweet werd gelijk druppelen bloed en Hij uitriep: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten!., opdat zij tot God zouden worden genomen en eeuwige blijdschap zouden smaken.

Na dat zware lijden is Christus echter ook weer verheven als de „Heere der Heerlijkheid". Eerst „wonderbaarlijk omlaag gedaald" is Hij toen weer „uitermate verhoogd".

En het volk dat nu op Zijn kosten gered wordt en dat daartoe de vruchten van Zijn arbeid deelt, is niet alleen uit de Joden, maar ook uit de *Heidenen*. Christus kocht Zijn volk Gode met Zijn bloed, *uit alle geslacht, en taal en volk en natie*. (Openb. 5 : 9).

„Vele Heidenen” zal Hij daarom „besprengen”.

Van nature zijn ze zeer bezoedeld en overlâan, door allerlei zonden en wanbedrijven bevekt. Onrein van hart en onzuiver van wandel. Niet één hunner kan zeggen: „Ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijne zonde” (Spr. 20 : 9). „Het gansche hoofd is krank en het gansche hart is mat; van de voetzool aan tot het hoofd toe is er niets geheel daaraan, maar wonden en striemen en etterbuilen, die niet uitgedrukt noch verbonden zijn”. (Jes. 1 : 5, 6). Doch Christus is ook voor hen de „fontein”, die geopend is „tegen de zonde en tegen onreinheid”. Hij stortte Zijn bloed ook voor vele Heidenen. Zij zullen ook deelachtig worden de „besprenging des bloeds van Jezus Christus”. (1 Petr. 1 : 2). Als het Evangelie van den lijdenden knecht Gods, Die zoo diep vernederd is, maar ook weer zoo hoog verheven is geworden, hun gepredikt wordt; als Christus hun voor de oogen geschilderd wordt, onder hen Zijn bloed vergietende tot vergeving der zonden; en de *Heilige Geest* Hem met al Zijne weldaden toeëigent aan hunne zielen, dan worden zij besprengd. En wat verwekt het dan ook in *hunne* harten eene vreugde als zij verstaan mogen, dat zij „niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijn uit hun’ ijdel en wandel, die hun van de vaderen overgeleverd is, maar door het dierbaar bloed van Christus”, (1 Petr. 1 : 18) „dat van alle zonden reinigt”. Wat eene geestelijke blijdschap wordt gesmaakt als het voor hunne zielen niet meer *te bezien staat* maar *vast* is: „gij zijt afgewasschen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam van den Heere Jezus, en door den Geest onzes Gods”. (1 Cor. 6 : 11). Wie dan te voren, in al hun leven met „vreeze des doods” bevangen waren, worden dan „vroolijk in den Heere”, en verheugen zich met hun geest in hun God. Psalmen der dankzegging worden dan „van het uiterste der aarde” gehoord.

Wat eene opwekking ligt er in deze dingen voor de goede en getrouwe dienstknechten en dienstmaagden des Heeren op het Zendingsveld om dan maar niet te vertragen in het wijzen op dien Christus en diens Borglijden ook voor de Heidenen.

En wij, vriendelijke lezers, als wij Christus zelf kennen en de kracht van „Zijne vernedering en verhooging”; als wij daarin „onzen eenigen troost” hebben in leven en in sterven; als wij meer en meer geestelijke betrekking op Hem hebben en door Zijn heil steeds weer worden verkwikt; mogen wij ons, bij het overdenken van deze dingen in de „lijdensweken”, daardoor dan ook weer bij vernieuwing verwakkerd gevoelen om het Zendingswerk onder de Heidenen toch krachtig te blijven steunen met onze gebeden en onze gaven.

De Heere zegene dien steun en late dies ook in onzen tijd nog rijkelijk vervuld worden wat Paulus in Rom. 15 : 21 aanhaalt uit Jesaja 52 : 15: „Denwelken van Hem niet was geboodschapt, die zullen het zien, en dewelke het niet gehoord hebben, die zullen het verstaan”.

Steenwijk, Maart 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Nog altijd woedt de oorlog en hangt het zwaard boven ons aan dunnen draad. De president van Amerika had hem graag doorgeknipt, maar God heeft ons dusverre voor zulk een ramp bewaard. De zending ondervindt

op allerlei wijze het leed des oorlogs. Het geld blijft nog al toevloeien, maar onze zendelingen lijden van de duurte. Evenals wij. Dan is er voor onze broeders en zusters nog een lijden. De gemeenschapsoefening is zeer belemmerd. Eerst gingen onze booten om de Noord en om de Zuid en maakten reisjes van ouderwetsen duur, 70 à 80 dagen van Amsterdam naar Batavia, maar dat gaat nu niet meer, want in de Kaap kunnen ze niet bunkeren, (steenkool innemen); de weg door 't Suez-kanaal schijnt zeer gevaarlijk wegens duikbooten en mijnen in de Middellandsche zee, die 't schip, dat vredig vaart, bedreigen en op de veiligheid van de „vaargeul“, die Duitschland voor ons in het Noorden openlaat, schijnt ook al niet te veel te rekenen. Ik heb gelezen dat er nu overwogen wordt een boot te laten gaan door het kanaal van Panama, over den grooten Oceaan en zoo naar Java. Als de „vaargeul“ hier in 't Noorden veilig is, dan lijkt dat nog al een rustige weg. Geen booten, dat wil zeggen: geen brieven, geen bladen, geen vacantie-reizen, alles afgesneden. Geve God Zijn verrassende hulpe!

Ds. K. van Dijk van Keboemen zou den 31 Jan. met zijn gezin van Batavia vertrekken. Het is mij niet bekend of de boot is uitgevaren en waar hij nu is, maar vermoedelijk is de reis gepaard met grooten hinder. Het is ook mogelijk en, naar mij voorkomt, wel eenigszins te hopen, dat ze maar weer naar Keboemen zijn teruggekeerd.

Ds. Netelenbos zal er ook over in zorg gezeten hebben. Zijn dochttertje Anna zou met Ds. K. v. Dijk meegaan naar Nederland, omdat ze te groot wordt voor Indië en er daar „geen flink Gereformeerd mensch“ uit groeien kan, zooals mevrouw dat in haar schrijven van 24 Oct. uitdrukt.

Ds. J. F. Colenbrander van Melolo, zou ook gaarne op reis zijn gegaan, vooral met het oog op zijn kinderen, die naar Nederland moeten om er Ger. menschen uit te laten groeien. Hij heeft ook verlof om te komen, maar hem is geraden om het zoo mogelijk uit te stellen tot na den oorlog. Nu zit hij, zooals men dat wel eens noemt, te knoopen tellen: gaan, niet gaan, wel gaan, niet gaan. Maar, zoover ik weet, is hij nog altijd rustig in zijn woning te Melolo, en ik dank er God voor. Met hem heb ik veel minder zorg dan met onzen broeder K. v. Dijk.

Onze zorgen beteekenen echter niets bij die van anderen. De Broedergemeente — wie heeft haar niet lief? — wordt geleid langs een lijdensweg, waar wij niet van weten. Te Kilinek in het hooge noorden van Labrador, een land van sneeuw en ijs, predikte een zending het Evangelie aan de Eskimo's. Dat werd aan Lloyd George gerapporteerd en hij nam de schitterende gelegenheid waar om een heldendaad te verrichten. Die gevloekte Duitscher mocht daar die ijsschotsen van Labrador eens in bezit nemen en er een fort van maken! De Zending werd geïnterneerd; ik weet niet waar ze hem gebracht hebben; maar ze kunnen hem moeielijk ergens gebracht hebben, dat hij verder van de bewoonde wereld verwijderd was dan te Kilinek. Maar ze hebben hem dan geïnterneerd en zijn vrouw en drie kinderen hebben ze naar Europa gezonden; die zijn nu te Zeist.

Zeventien jaar hebben ze daar in het ijs geploeterd, om enkele Eskimo's, onderdanen van het Christelijke Engeland, te onderwijzen in den weg der waarheid en dit is nu het loon!

Als gij eens naar Zeist kondet gaan, zouden uw beide ooren tuiten van de verhalen der ellende. Vijftien Zendingen werkten in Midden-Afrika. De arbeid ging gezegend. Zij werden geïnterneerd en naar Engelsch-Indië gezonden, naar een oord dat als ongezond bekend staat. Maar wat zou dat hinderen! Het zijn immers maar „Hunnen“, zoo uit de binnenlanden van Azië het beschaafde Europa binnen gestormd! Medelijden met zulke menschen zou misplaatst zijn! Dus naar Engelsch-Indië.

De vrouwen en kinderen, waarvan het oudste 8 jaar, komen eerst naar

ons land, naar Zeist. De Broedergemeente vraagt *geld* en *kleeren* en *huisvesting* voor deze ellendigen. Ik denk, er zal geld genoeg komen. Maar logies; dat zegt nog al wat. Zeist en omstreken wordt vooral aangesproken onder de volgende roerende bewoordingen:

„Wie neemt er nu een poosje in huis zoo'n arm verjaagd zendingsvrouw-tje? Een moeder met haar kindje Sabina van 2 jaar? Of de kleine Hildegard van 1 jaar met haar moeder. Of Lydia Dorothea van 4 jaar met moeder, of Théodor Johannes van 3 jaar met moeder? Er is ook een Mevrouw Superintendent Meijer, wier naam alleen staat, en de Missionsschwester Auguste Schmidt.

Als iemand geld heeft hij zende het aan Mevrouw H. Weiss, Zusterplein, Zeist. God heele de wonden!

Smilde, 20—2—'17.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA. Kambaniroe.

Instituëering.

Het groote feit in de gemeente van Kambaniroe, het arbeidsveld van Ds. C. de Bruijn, waaraan hij sedert 1892 zijn krachten wijdt, is de Instituëering der Kerk. Op de bekende langdradige weg is deze tot stand gekomen. Eerst werden de Broeders op Soemba om advies gevraagd, toen ging de aanvraag met advies naar Kampen en daarna kwam de beslissing van Kampen en zoo had op 11 Juni 1916, den eersten Pinksterdag de groote gebeurtenis plaats, dat op Soemba een Kerk werd geïnstituëerd. De Savoneezen begrepen kennelijk dat dit een groote dag was. Driehonderd menschen vulden het kerkgebouw. We geven Ds. de Bruijn het woord om te beschrijven de vreugde die zijn hart vervulde.

De broeders en zusters Colenbrander, Wielenga, van Dijk en broeder Krijger waren ook tegenwoordig. Wij hadden in die week juist onze vergadering gehad. Jammer dat Mevrouw Krijger te Karoeni moest achterblijven.

Op den herdenkingsdag van de uitstorting des Heiligen Geestes werden de ambten ingesteld en werden bevestigd tot Ouderling: Johannes Markoes Thenu en Thomas Haë Loehi, en tot Diaken: Petroes Padji Djami en Simon Lomi Nori. Op de vragen uit 't formulier van bevestiging van Ouderlingen en Diaken gaven zij volmondig toestemmend antwoord.

De broeders Colenbrander, Wielenga en Krijger spraken woorden van dankbare gelukwensen en wezen op het groote voorrecht, dat de Heere schonk aan de gemeente en aan haar voorganger.

De Geest des Heeren heeft in vele harten gewerkt. Toen goeroe Eduard Thenu

hier in 1879 kwam, waren er eenige Christenen van Savoe. Een eenvoudig gebouwtje werd gezet, dat dienst deed voor kerk en school. Broeder Van Alphen heeft hier met veel tranen gezaaid. Zijn arbeid is echter niet ongezegd geweest. Toen ondergeteekende in 1892 op Soemba kwam, waren er te Kambaniroe slechts weinigen gerechtigd tot het Heilig Avondmaal. Nu is dat getal te Kambaniroe en Waingapoe te zamen 101.

De Heere geeft mij en mijn echtgenoot, die mij in alles trouw ter zijde staat, de Heere geeft ons het groote voorrecht getuigen te mogen zijn van Zijn daden. Psalm 103 : 1 : Loof, loof den Heer, mijn ziel, met alle krachten, enz. dat door ons werd gezongen, was de grondtoon van onzen dank. Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uw Naam alleen zij de eer.

In dankbare stemming kan ik U dit alles melden. Het is voor U en voor de gemeente te Kampen een zaak van groote blijdschap dat de Heere alles wel gemaakt heeft. Wij zijn er van overtuigd, dat U dikwijls ons en het werk der Zending, ja, allen die daarin arbeiden hebt opgedragen aan den troon der genade. Moge nu ook de danktoon oprijzen tot den Heer des oogstes.

Zoo heeft de classis Zwolle een buitenkerk op Soemba. De volgende stap is nu dat een Savoneesche pandita het werk van Ds. de Bruijn overneme en dat de gemeente hem uit eigen middelen onderhoude.

Volgens de laatste rekening bracht de gemeente in 1915 samen aan collecten en giften f370 — was er maar een geschikt man, dan zou dit wellicht nog wel wat te vermeerderen zijn. Ds. de Bruijn beleve het nog dat hij zijn Savoneeschen opvolger de handen mag opleggen.

SOEMBA. Pajeti.

Doopsbediening.

Ds. D. K. Wielenga mag evenals Ds. Krijger de vreugde smaken van het doopen van eerstelingen.

In de eerste plaats denken wij aan den doop der eerste Soembaneezen te Pajeti. Nggana, de zoon van den radja van Napoe, en Kaboboe, onze medische helper. Reeds eenige jaren geleden vroegen zij om den doop, maar omdat ik wilde, dat zij werkelijk welbewust de goede keuze deden en goed beseften wat hun daad zou beteekenen, wilde ik er niet te haastig toe overgaan. En nu staan zij als eerstelingen in het boek van de zendingspost te Pajeti. Mocht het straks ook van hen blijken, dat hun namen geschreven staan in het boek des Levens.

Nggana is nu naar huis vertrokken en geworden de rechterhand van zijn vader. Telkens als het Bestuur wat te doen heeft met het landschap Napoe, treedt hij op als tusschenpersoon. Veel wordt dus van hem gevraagd en groot is zijn verantwoordelijkheid. Veel zal hij ten goede kunnen doen, wanneer hij zich zijne belijdenis niet schaamt, maar indachtig is wat de Heere nu van hem vraagt. Onze bede is, dat de Heere hem zegene en stelle tot een zegen voor zijn land en volk.

Kamboboe, die eenige jaren in het hospitaal zijn opleiding ontving en nu als verpleger werkzaam is aan ons hospitaaltje, is een kalme, bedaarde jongen. Steeds even gewillig doet hij zijn arbeid. Driftig of scheldend heb ik hem naar ik mij herinneren kan, nooit gezien. En dat is een zeldzame uitzondering onder onze jeugd. Om een kleinigheid vliegen zij elkaar in het haar en ook tegenover ons zijn zij niet gewoon een blad voor hun mond te nemen.

Juist daarom heeft onze Kamboboe een aantrekkelijk karakter. Met volle vrijmoedigheid mocht ik hem dan ook, na zijn belijdenis, opnemen en aannemen.

De derde Soembaneesche jongeling, ook van Napoe, een jaren geleden ter opleiding toevertrouwd, is nog te Joeja in opleiding. Tot mijn niet geringe blijdschap mocht ik ook van hem vernemen, dat hij eenige maanden geleden door ds. Zwaan is gedoopt. Met een blijmoedigen, hartelijken brief schreef hij ons over dezen zoo gewichtigen stap door hem gedaan.

Zoo is dan dit jaar van niet geringe betekenis geweest voor onzen zendingspost. De eerstelingen, een woord van zoo lieflijke klank, niet het minst omdat het profetie van oogst is, welke eenmaal komen zal. In dat vaste geloof te blijven arbeiden zij U en ons gegeven.

Belijdenis.

Op deze mededeeling volgt een zinnetje dat niet recht duidelijk is. Te Pajeti bestaat geen oude gewoonte, zooals te Kambanirroe en te Melolo, waardoor er volwassen gedoopte leden zijn. Wie volwassen gedoopt wordt krijgt meteen toegang tot het Avondmaal. Er zijn te Pajeti ook geen volwassen Soembaneezen, die als kind gedoopt zijn, en nu belijdenis afleggen. Zoo vraag ik wat er bedoeld wordt met het volgende zinnetje:

„Behalve hen, deden nog een viertal jongelingen en een drietal meisjes belijdenis huns geloofs en mochten voor het eerst mede aanzitten aan den disch des Heeren.”

Scholen.

Het getal lagere scholen neemt jaarlijks toe, en daarmee het werk van Ds. Wiengaga en den heer Tj. v. Dijk. Ds. Wielenga zegt er van:

De meer pastorale arbeid nam dus gestadig toe. Preeken en catechesatie beginnen een niet gering deel onzer werkzaamheid te worden en zoo wordt onze arbeid meer en meer geconsolideerd.

Dat wil niet zeggen, dat onze buitenarbeid zoo veel minder is geworden. Wel behoeft ik niet meer de verre tochten naar het Westen te maken, maar door het openen van scholen in Midden Soemba heb ik ook dit jaar toch een paar kilometerboekjes van duizend te paard verreden.

Een viertal nieuwe scholen werden dit jaar geopend, en wel te Langgalirroe, La Latang, Kawangoe en Lambanapoe. Deze beide laatste scholen zijn hier niet zoo ver vandaan, n.l. maar een uurtje rijden. De kinderen hier uit de buurt, vroeger op de school te Pajeti gaande, zijn nu grotendeels verhuisd naar Kawangoe.

Het werd te vol op de standardschool en bovendien is die school ook niet bestemd voor Jan en alleman.

De nieuwe school en goeroewoning te La Latang hebben het niet lang uitgehouden. Midden Augustus geopend, brandde alles een paar maanden later reeds af. Aan kwaadwilligheid valt moeilijk te denken, zoodat het wel aan onvoorzichtigheid zal moeten worden toegeschreven. Daar het schoolmeubilair allemaal gered kon worden en de menschen in een paar dagen tijds een hulschool bouwden, kon het onderwijs gewoon doorgaan.

Het leven van onze Goeroes is niet altijd even gemakkelijk. Die van La Latang kon geen eten koopen, zoodat ik hem zoo nu en dan rijst moest zenden. Die van Lewapakoe klaagde, dat men al zijn kippen gestolen had en dat de karbouwen zijn tuin vernielden.

Die van Langgaliroe werd door de menschen aansprakelijk gesteld voor voeding, huisvesting en kleding aller scholieren!

Omgekeerd hebben de menschen weer klachten tegen een Goeroe, zoodat er zoo nu en dan eens een hartig woordje moet gesproken worden om de zaken recht te houden.

In een brief van 30 Oct. 1916 vult Ds. Wielenga dit nog aan:

Een volgende maal hoop ik U weer eens het een en ander van den arbeid te vertellen. Voorloopig slechts dit, dat in de afgelopen maand drie nieuwe scholen zijn geopend en wel te Kadomboel, te Parai-Kareha (Kaboendoeng) en te Kadessa (Napoe). Deze week hoop ik weer een rondreis te maken.

Er zijn nu op Soemba 33 scholen, aldus verdeeld:

In 't gebied van Ds. de Bruyn 2.

In 't gebied van Ds. Wielenga 10.

In 't gebied van Ds. Colenbrander 8.

In 't gebied van Ds. Krijger 13.

Te Pajeti zijn nog een tweetal scholen van wat hooger orde.

De **Standaard-school**, bestemd voor jongens die wat meer moeten leeren dan lezen, schrijven en rekenen, voornamelijk voor zonen van hoofden en een **Normaalschool** voor jongens die onderwijzers willen worden. Men dacht dat Amboneesche onderwijzers aan het hoofd dezer scholen konden staan, maar dat viel niet mee. Ze konden wel onderwijs geven, maar er moest een leidsman boven hen staan. Dit was van zelf de heer Tj. van Dijk, die voor schoolopziener is uitgezonden, maar dit werkje er zeer gemakkelijk bij kon doen. Zoo geschiedde het dat de heer Tj. van Dijk weldra overwerkt was en voor herstel naar Java moest. Er bestaat wel hoop op spoedig herstel, maar de oude toestand mag niet wederkeeren. Dan verdrinkt het kalf, dat nu al goed op weg was. Zoo wordt gezocht om een Europeesch onderwijzer, die als hoofd der beide scholen kan optreden, terwijl br. v. Dijk dan alleen voor het schoolopzienerswerk blijft (33 scholen). Er bestaat eenige hoop om iemand in Indië te vinden. Als dit mislukt zal er iemand uit ons land moeten worden uitgezonden.

Zoo'n onderwijzer op Soemba heeft een heel gezin tot zijn last, en zijn vrouw behoeft ook niet ledig te gaan.

Mevrouw van Dijk geeft een overzicht van haar werk:

Nu iets aangaande **onze huishouding, die bestaat op 't oogenblik uit 64 personen**. En wel 48 jongens, 10 meisjes, een paardejongen en dan ons huisgezin, waar sedert Decem-

ber ook zuster Loek toe behoort. Naast ons huis staat de Standaardschool, daarachter twee groote kamers. Rendom die twee kamers bevinden zich de slaapkamers voor de jongens. In 't kort is **de dag** voor de jongens **aldus verdeeld**. 's Morgens zes uur staan we allen op. De jongens gaan dan eerst naar de rivier om zich te baden. Als 't koud is, foppen ze ons wel eens. Ze maken dan hun hoofd erg nat, maar bij nader onderzoek blijkt dikwijls, dat ze overigens niet met het water in aanraking geweest zijn. Om zeven uur moeten ze allen aan tafel zijn om te eten. Vier jongens moeten een week lang zorg dragen voor de tafels. Ze komen de borden, die ik in de keuken heb klaar gemaakt, halen en op iedere plaats zetten. Ook moeten zij na afloop van iederen maaltijd het eetgerij schoonmaken en wegbrengen, de zaal vegen en weer alles terech zetten.

Om acht uur gaan ze allen naar school tot half een, met een half uurtje spelen er tusschen.

Om een uur is het weer etenstijd. Daarna gaan allen slapen tot drie uur. Om half vier gaat een gedeelte (de grootsten) naar school, de anderen leeren wat tuinieren, timmeren of zoo iets. Om vijf uur is ook dat afgelopen. Ze gaan eerst weer naar de rivier om te baden en mogen dan tot kwart na zes gaan spelen. Het is onderwijl donker geworden en dan moeten de schaapjes binnen zijn. De grooten gaan nu huiswerk maken, terwijl de kleineren weer school hebben. Dit is echter meer om ze bezig te houden dan eigenlijk wel onderwijs. We weten dan, als het donker is, waar ze zijn en wat ze doen.

Om acht uur krijgen ze hun laatste maaltijd. Na afloop gaan de kleinsten slapen, de grooteren mogen opblijven tot half tien, dan gaan alle lichten uit en wordt er gesloten. Elke jongen heeft een week lang hetzelfde werk te doen n.l. in de huishouding. Zaterdagavond geef ik voor de volgende week ieders werk op. Is iets niet in orde, dan weet ik, wie ik er voor roepen moet. Zaterdag is de groote werkdag, dan krijgt alles een flinke beurt en allen moeten helpen, het is dan een geboen en geschrob van belang. 's Middags mogen ze gaan wandelen. 's Zondags houden mijn man en ik samen zangschool met hen. 'k Voel me erg dankbaar voor wat ik zelf te Ferwerd op de zangvereniging mocht leeren. 'k Probeer er, in 't klein, veel van na te volgen en aan onze jongens te leeren.

's Woensdags krijgen ze naailes van mij. Wij hopen, als ze straks zelf hun kleeren kunnen naaien, dat ze ze blijven dragen, als ze weer naar hun huizen terug keeren, of als onderwijzer in het binnenland zitten. Ze

doen dan uitstekend hun best. Toch moet ik wel eens even lachen, als ik ze zie pikken, de naald in de hand of het een griffel is, zoo onhandig. 't Is te zien, dat de naald in de jongenshand niet thuis hoort.

't Heeft ons heel wat moeite gekost om onze huishouding zoo geregeld te krijgen, wat niet te verwonderen is, wanneer we er rekening mee houden, dat de jongens voor ze bij ons waren, van geen orde en regel wisten. Zelfs nu is er nog veel, dat we graag anders en beter nog veel beter zouden willen zien, doch we zien vooruitgang. Keulen en Aken zijn niet op een dag gebouwd. Door al te vlug alles om te keeren, kunnen we ook de menschen afstooten.

Als onze God ons maar leven en gezondheid schenkt, hopen we, met zijn hulp, nog lang te kunnen arbeiden en daardoor iets te doen tot uitbreiding van Gods Koninkrijk.

Dat dit alles mijn man reeds veel werk geeft, is te begrijpen. Toch is dit nog maar een klein gedeelte. Hij heeft verder thuis veel te regelen en te maken voor het onderwijs op de volksscholen over geheel Soemba, op 't oogenblik 30 in aantal.

De examens verliepen zeer tot genoegen en de indruk werd versterkt dat de Soemba-Zending in v. Dijk de rechte man heeft op de rechte plaats.

Het rapport v. het examen luidt:

De examens zijn intusschen gehouden; 5 kandidaten konden we met groote vrijmoedigheid het diploma geven voor 't Volksonderwijs. Naderhand hebben die kandidaten nog examen gedaan voor den Inspecteur van 't Inl. Onderwijs; 4 verkregen met een prachtig aantal punten de acte. Eén zakte. Bovendien slaagde voor hem nog één van de kandidaten, die we het vorig jaar hadden toegelaten, en die dus al een jaar in dienst was. Bemoedigende resultaten dus, waar ik erg dankbaar voor ben.

Zegene de Heere onzen opleidingsarbeid ook verder!

De medische dienst te Pajeti deed een stap vooruit. Zuster Lock kwam zich 1 Jan. voor goed op Soemba vestigen. Nu wordt er voor haar een woning gebouwd. Voorloopig is ze bij den Heer Tj. v. Dijk ingekwartierd. De woning gaf nog al aanleiding tot verschil van gevoelen onder de broeders op Soemba, maar het slot is geweest dat er een plan is dat f6000 zal kosten. Ds. Wiengenga schrijft dienaangaande:

Toen het echter op bouwen aan zou komen, konden de zuster en ik niet goed tot overeenstemming komen, zoodat wij besloten de zaak te laten wachten tot de Pinkstervergadering en dan tot een beslissing te komen. In opdracht van die vergadering

werden de broeders De Bruyn, Van Dijk en ik benoemd om dezen bouw definitief te regelen.

Gisteren vergaderde de commissie en kwam tot een besluit en wel dit: uitgaande van de meening dat het huis voor de zuster zoo geriefelijk en doelmatig mogelijk moest gebouwd en waar het hier een levenstaak geldt, ook met het oog op de toekomst niet te klein en bekrompen moet worden gedacht en na gehoord te hebben, hoe de zuster zelf gaarne het door haar te bewonen huis zou hebben gebouwd en ingericht, besloten wij het oorspronkelijke kleinere plan te laten varen en U voor te stellen voor deze bouw een begrooting toe te staan van zesduizend gulden.

Moge het huis oppervlakkig beschouwd wel wat groot schijnen voor één persoon, niet moet vergeten worden, dat het ook ruimte moet bieden aan het vrouwelijk personeel en eenige meisjes, welke spoedig in opleiding zullen worden genomen.

Nu moet er ook nog een Ziekenhuis komen. Voorloopig een zaal voor 15 bedden. Hiervoor kan subsidie van de Regeering worden verkregen. De begrooting bedraagt f3350.

„Dorcas” te Batavia.

Te Batavia bestaat een vereeniging „Dorcas” en het Kerkblad bevat een stukje over het doel en de behoeften der vereeniging, dat ook de lezers van het „Zendingsblad” moeten lezen.

De lezer weet nog wel onze verlegenheid toen gevraagd werd naar de verzorging van de nakomelingen der 4000 lidmaten, die er in 1700 te Batavia waren.

Dit stuk bevat iets, al is het niet veel, ter beantwoording dier vraag.

Door Gods Genade bestaat de Vereeniging „Dorcas” nu reeds bijna 27 jaar. Zij werd geboren uit medelijden met de vele ellende, die in de lagere en laagste klasse der Indo-Eur. maatschappij te Batavia geleden wordt, vooral onder de vrouwen en kinderen. Geleidelijk heeft zich de arbeid der vereeniging ontwikkeld en het arbeidsveld uitgebreid. Naarmate men voortging, kwam men met meer nooden in aanraking die voorziening eischten. Dat er in Indië veel armoede geleden wordt, behoeven wij u niet te vertellen, niet waar? Telkens weer als wij diep in de kampongs gaan, en die kleine sombere huisjes binnentreden, dan wordt ons hart met weemoed vervuld, bij het zien van zoo veel ellende.

Als gij, waarde lezers en lezeressen, met ons naar die nauwe gangetjes gaat, waar

zoo menige arme in een benauwd hokje woont, en waar ge zooveel ziet lijden door armoede en soms ook door ziekte, dan voorzeker zullen uw heurs en uw hart niet gesloten blijven, maar gij zult met blijmoedigheid geven, wanneer er aan de deur van uw hart geklopt wordt om eene bijdrage voor de Vereeniging „Dorcas”. Wel is waar raken velen door eigen schuld in die armoede, maar daarom wordt de ellende niet minder gevoeld.

Ook vergete men niet door welk eene droevige en verwaarloosde jeugd velen daarin gekomen zijn, en voor ons mag de schuld zeker geen reden zijn om de hand der reddende liefde terug te houden. Dorcas werkt voornamelijk onder vrouwen en kinderen. Zij kan echter onmogelijk waarlijk hulpbehoevende mannen ongeholpen laten. Zij ondersteunt deze echter niet voortdurend.

Verder werkt „Dorcas” door eene naaischool, vrouwenvergaderingen en huisbezoeken. Eens in de week vereenigen de ondersteunden zich in het schoollokaal te Kwitang, alwaar met hen eene korte vergadering wordt gehouden ter bespreking van hunne stoffelijke en geestelijke belangen. De bedeeeling wordt eens per maand uitgereikt. Bij ziekte worden versterkende middelen, als eieren, melk enz. gegeven. Het huisbezoek is een hoofdzak in den arbeid. Door het huisbezoek komt men in kennis met het werkelijk leven van onze medemenschen in het hart der kampongs en ziet men de stoffelijke en geestelijke ellende, zooals zij werkelijk is. Het huisbezoek is daarom niet altijd gemakkelijk; wij hebben alle wijsheid en geduld noodig, bovenal veel liefde. Een andere tak van onzen arbeid was het **Kinderhuis**, dat ruim elf jaar heeft bestaan. Het Bestuur zag echter de noodzakelijkheid in om de meisjes van de jongens te scheiden, ofschoon het bouwfonds het ons nog niet toelaat een gebouw op te zetten voor eene meisjesafdeeling. Ook was er geen geschikt persoon om aan het hoofd van die meisjesafdeeling te staan, zoodat wij tot onze smart moesten besluiten het kinderhuis tijdelijk op te sluiten en de kinderen elders een tehuis te verschaffen, waarvoor de Vereeniging zich geldelijke offers te getroosten heeft. Het voormalig kinderhuis op Kampong Lima wordt nu tijdelijk bewoond door wed. van Westerlo en hare 5 jongens. Moge de Heere ons het voorrecht en de genade schenken binnen niet al te langen tijd weder een kinderhuis te openen met eene afzonderlijke meisjesafdeeling. Het Kerstfeest wordt gevierd door eene uitdeeling van kleedingsstukken aan vrouwen en kinderen, waarna een aangenaam uurtje genoten wordt als Bestuur, Ondersteunden, kinderen en eenige

belangstellenden zich saâm aan een disch, het liefdemaal, vereenigen.

Het Bestuur is nu samengesteld uit de leden: Mevrouw Middelberg-Idenburg, Presidente; Mevr. Rijks-Majoor, Penningm.; Mevr. Westerhoff-Hekker, Bestuurslid; Mej. G. Vernet, secr.; Ds. Wijers, adviseur. En nu, waarde Broeders en Zusters, begrijpt ge, dat er voor dat heerlijk liefdewerk veel geld noodig is? De behoeften zijn grooter dan onze inkomsten. Mogen wij nu op uwe medewerking en op uwe belangstelling rekenen, en in alle bescheidenheid vragen of ge onzen arbeid wilt steunen door eene contributie of gift? Elke bijdrage zal welkom zijn, en God heeft den blijmoedigen gever lief. Maar steunt ons ook door uw gebed. Doch wij willen ook danken. Dank aan allen, die eenig blijf van belangstelling in onzen arbeid hebben getoond, dank aan den Redacteur van het **Kerkblad** voor de welwillende opname van dit stuk, maar dank bovenal aan den Heere onzen God. Die ook dit jaar onze Vereeniging staande hield, en Die haar heeft willen gebruiken om aan armen en ellendigen iets van Zijne Vaderlijke liefde te doen ondervinden.

Namens het Bestuur der Ver. voornoemd:

DE SECRETARESSE.

Weltevreden, Aug. 1916.

GEVAAR.

Ds. de Haas heeft weer een bezoek gebracht aan de verstrooide Gereformeerden op Sumatra en schrijft nu:

Met het leven van de assistenten op de ondernemingen heb ik op deze reis meer van naderbij kennis gemaakt dan op de vorige.

Dezulkten vooral worden van verschillende kanten door groote gevaren bedreigd. De ouders in Holland weten niet, wat zij doen, als zij hun zoon van 19 of 20 jaar toestemming geven op een eenzame onderneming te gaan arbeiden. Meer dan een, dien ik ontmoette, zeide: „was ik hier maar nooit gekomen”.

Om den Zondag wordt niet gedacht. Elke dag is gelijk, d.w.z. werkdag, lange werkdag. De woonplaats is ver verwijderd van de kringen der beschaving, van de Christelijke kringen. Te midden van het oerwoud brengt men zijn beste jaren door.

De meeste collega's op de onderneming hebben met allen godsdienst gebroken, en dringen er bij den eenling, die zich in hun midden bevindt en nog vasthoudt aan zijn geloof, op aan hetzelfde te doen. Het leven met inlandsche huishoudsters wordt genoemd een noodzakelijk kwaad.

Niemand schaamt zich hierover, door nie-

mand van hen, die niet op positief Christelijk standpunt staan, wordt het afgekeurd.

Denkt niet, dat ik overdrijf. Ik noemde nog volstrekt niet alles. Doch wel is genoeg gezegd, om de Christenen in Nederland, die zich vaak om kleinigheden op kerkelijk gebied zoo druk kunnen maken, maar over het algemeen van de Indische toestanden zoo bitter weinig afweten, te laten gevoelen hoe noodig hier is een voortdurende verzorging van de broeders, die leven in de verstrooiing.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f2.50.

b. Blikken busjes 10 f1.30, 5 f0.80 en 1 f0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.

Smilde H. DIJKSTRA.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukte tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f0.75, 25 f1.70, 50 f3.25. Losse teksten 50 à f0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

DE MACEDONIER.

E. Venema, Groningen. Prijs f3.—.

Het Febr. no. bevat:

Ds. K. Wielenga: De Zending van de Ger. Kerken (Soemba).— R. Hamming Nommensen I. — H. Dijkstra uit mijn Camera.

LEESTAFEL.

Christelijk Vrouwenleven, onder redactie van de dames Anthonia Margaretha, Jonkvr. E. Bar.e van der Borch van Verwolde, Johanna Breevoort, A. C. Diepenhorst-de Gaay Fortman, M. M. Havelaar-van Beeck Calkoen, A. van Hoogstraten-Schoch, W. Klinkert. Uitgever E. J. Bosch Jbzn. te Nijverdal.

Ik las afl. 1 en 2, met onverdeeld genoegen. Onze vrouwen zullen er van genieten. De zending vindt er ook een goede plaats in.

De Positie van Nederland, door Dr.

A. Kuyper, — J. H. Kok, Kampen.

Dr. Kuyper schreef een opstel voor het Duitsche Weekblad „Die Woche“, en dit werd vertaald door zijn dochter H. S. S. K.,

over de positie van Nederland in dezen oorlog. De stijging van de Britsche wereldmacht komt schrijver uiterst bedenkelijk voor „Het zou voor het kleine Hoiland met zijn rijke koloniën een misschien niet meer te keeren gevaar kunnen oproepen“. „Door de Sarêkat Islâm gaat Indië waarschijnlijk een nieuwe toekomst tegen en dit zal Japan ten goede komen“. Men leze het!

Genade en Vrede. Twaalfstal Predikatiën over vrije stoffen door J. J. Knap. — J. H. Kok, Kampen.

Er is een woordspeling in wording, ongeveer aldus „Knap preekt knap“ en „onze dominé preekt knap“ en dan is het een verschil of men dit woord met een groote of kleine letter schrijft. Knap preekt over verrassende teksten b.v. over „Malende in het gevangenhuis“ van Simson, en over het weer gewassen haar van Simsons hoofd.

Niet iedereen kan het zoo knap.

Wat het Lijstertje zong.

Op blz. 48 komt een zendinglied voor, dat mijn aandacht ontsnapte. Ik dank mijn „belangstellende lezer“ voor deze opmerking.

Paulus in zijn leven en werken, door Ds. G. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Afl. 9 en 10 zijn verschenen. Zendingsvrienden, en allen die dit willen worden, moeten dit boek bestudeeren.

De nieuwe Gehoorzaamheid. Een bundeltje stichtelijke overdenkingen ter gedachtenis aan de ure der openbare belijdenis des geloofs, door Ds. J. L. Schouten, A. de Geus, J. G. Geelkerken Henry Beets, H. Kaajan. — H. J. Spruyt, 's Hage.

Aanbevelenswaardig.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

v. d. Meulen, Wijnjeterp uit het schoolkn. f 5, nog eens f 5; Hendrika Overschild 200 h. c. f 1; de Haas, Drogeham, b. voor de Zend. Kal. f 16.75; Jonged. Ver. Maria-Martha, Suawoude f 5; W. v. d. Molen, Ermeloo f 1.50; Veldhuizen, den Haag f 2.50; Wed. H. V. Ermeloo f 3.

b. Voor Soemba.

Kamphuis de Krim, col. J. V. f 6.10; saldo kal. Smilde A f 0.70; id. Hoogersmilde f 1; Marum, kinderen van de Chr. school 4de en 5de klas f 2.50, Haulerwijk, gev. in 't kerkzakje f 8; f 2.50; f 2.50; f 5; saldo kalen-

der f 1.80; Knapenvereën., Godlinze f 5.30; busje H. Veenstra, Smilde f 5.76½.

H. DIJKSTRA.

Smilde, 20—2—'17.

Ontvangen van de Generale Kas der Zending:

Door Ds. H. Dijkstra, door hem zelf verantwoord f 114.33 en voor „de Buitenbezittingen” f 30. Van N. N. verzameld op een bruiloft te Z. f 2.15. Door W. Zeijl te Sneek 10 pCt. van de ontvangst van de Zending in Friesland over het boekjaar 1915—1916 f 1267.44. Door J. J. Worries van de Geref. Kerk te Groningen B. ½ saldo Zendingsblad f 22.90. Door Ds. J. Visser uit het busje van Mej. v. d. Panne te Kockengen f 4.50. Door Ds. J. A. Tazelaar te Oostzijde, saldo Zendingskalender f 8.50. Door W. Feringa te Putten (Veluwe), ½ collecte Jaarvergadering Jongel. Ver. f 2.50, ½ inhoud busje voor de Zending Christ. school f 2 en van N. N. f 8 te zamen f 12.50. Door Ds. A. H. v. Minnen, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending over 1916 in de Classe den Haag f 508. Door Ds. J. Veenbaas te Kornhorn van de Zendingssamenkomst der Gemeente aldaar f 11.25. Van de Geref. Jonged. Ver. te H. Opeinde f 7.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Febr. '17.

Ontvangen voor Christelijk onderwijs te Solo van N. N. te N. f 500.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Febr. '17.

Zilverpapier, enz.

Ontvangen van: A. v. d. Wetering, Maasdijk; B. Blaak, Boskoop; J. v. Raalte, Hattem; Willem Verwoerd, Hekendorp met f 0.50; uit liefde voor de zending verzameld door Leendert Huisman Lzn. en Johanna Huisman te Bleiswijk; L. L. Nieuwenhuizen, Ierseke.

W. C. v. BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Alleen aan dit adres te zenden.

Zending te Wonosobo.

Ontvangen giften: van de Zendingen v. Maranatha te Scheveningen f 250; van de kerk te Maasdijk f 24; van G. A. te Maasdijk f 2.27½; van de kerk van Pijnacker f 11.07½.

De Zendingquaestor der cl. 's Gravenhage:

A. H. v. MINNEN.

Jan.—Febr. 1917.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen: Edam f 10, Landsmeer f 15, Purmerend f 10, Monnikendam (voor Solo) f 35, Purmerend (voor Solo) f 40, Bussum (voor Solo) f 72.43½, Hoorn (p. coll.) f 24.86, id. (voor Solo) f 18, Oppendoes f 25, Beverwijk (p. coll.) f 29.72, Haarlem (A) f 100, Oostzijde (busje wed. C. v. d. V.) f 7.36, Vijfhuizen (Zend. bus) f 50, N. Vennip (in de collecte voor Solo) f 1, Wormer (p. coll. en giften) f 37.89, id. (Comité voor de zending) f 10, IJmuiden (voor 3e dienaar) f 400, Zaandam f 300, (N. N. voor Solo) f 10, id. (voor Solo) f 5, id. (saldo Zendingsdag der

classe Haarlem) f 35, Ankeveen f 0.90, Muiderberg f 5, Watergraafsmeer (p. coll.) f 96.47, id. (bijdrage) f 54, Ankeveen f 8, Huizen f 40, id. (giften in de coll.) f 100, id. (voor Solo) f 82.50, Muiderberg f 5, Naarden f 43, Sloterdijk f 69.87½. Sinds 1 Januari kwam in: Hilversum f 400, Andijk (Christel. school) f 9.76½, Buiksloot f 25, Holysloot f 3, Landsmeer f 15, Monnikendam f 47.25, Nieuwendam f 10.01½, Oostzaan f 20, Purmerend f 10, Buiksloot f 15, Edam f 10, Holysloot f 3, Landsmeer f 15, Eiland Marken f 45, Purmerend f 10, Zunderdorp f 10, Purmerend (voor Solo) f 50, Monnikendam, mej. T. f 5, id. mej. A. f 1, id. C. K. 500 halve centen, Halfweg (giften in de coll. f 41.85, Koog-Zaandijk f 45, id. mej. G. f 2.50, N. Vennip f 125, id. van de Zond.scholen f 140, Sloterweg f 37.01, id. busje R. K. Knibbe f 15, id. meisjesver. f 2.90, Velsen f 35, Zaandam f 300, Stadskanaal in 't zakje (voor Solo) f 100, saldo Zend.dag der classe te Broek op Langendijk f 106, Alkmaar f 22.50, Anna Paulownapolder f 2.50, Broek op Langendijk f 75, Heer Hugowaard f 10, Helder f 40, Kolhorn 3.56½, Krabbendam f 20, Oosterend f 18.75, Pancras f 10, Schermerhorn f 2, N. N. voor het tekort f 500, Bussum nog over 1916 f 120, Eiland Marken, gift Geertje Zeeman C. d. f 1, uit de spaarpot v. Geertje Visser Gd. f 1.20, kinderen der chr. school f 15.50, Ger. jonged. vereniging „Tryfosa” f 5.

Namens den kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

19 Febr., 1917.

Chr. Holl. Jav. Onderwijs.

Wij mochten nog in dank ontvangen:

Bijdr. Ger. kerk Huizum f 25, P. N. bij D. f 1, IJ. B. te M. f 1, uit het busje van W. de Boer te Achlum door mej. M. A. f 8.73, S. B. te L. f 25, op postkwitatie f 25.92½, bijdr. zend. kas Ger. kerk Franeker door J. W. f 20, door Mej. A. v. d. K. te Ferwerd, aan contr. f 10, huisbusje Ds. v. d. K. f 10.40, id. W. K. f 5.10, catechisanten f 5, 200 h. c. door J. V. f 1, 200 h. c. door kind v. J. v. d. M. f 1, 120 h. c. door I. de H. f 0.60, 50 h. c. door kind S. d. W. f 0.25, 100 h. c. door E. B. f 0.50, totaal f 33.85, bijdr. uit Nijemirdum door D. A. v. d. M. f 6; uit het busje van de wed. S. te Ee f 20.50, Zend. kas Ger. Kerk Workum door J. C. N. f 40, leerl. Ger. school Rehoboth, Bolsward door A. L. J. W. f 10, bijdr. Ger. kerk Tsum f 5, halve c. van N. N. te Boxum door B. v. d. B. f 1.25, door Ds. H. P., Oudega (W.), restant lezing v. d. hr. O. v. d. Velde f 18.68, contr. f 2, totaal f 20.68, busje chr. school Heerenveen door J. A. L. f 23.20, bijdr. uit Ee door P. H. V. f 43, Ger. Kerk Holwerd, door D. D. f 5, bijdr. uit Blija door J. D. f 7.50, id. uit Wanswerd door C. S. f 70.40, id. uit Gerkesklooster door S. K. f 19.50, id. Zend. Ver. Oosterend door O. S. f 2.50, id. uit Schraard door F. D. E. f 12.75, id. Zend. comm. O. en N. Bildtzijs door D. F. P. f 25, gev. in 't kerkzakje Ger. kerk Boxum f 10. Bijdr. Zend. Ver. Wolvega door

G. D. f10, bijdr. uit Terzool f18,50, van de jongedocht. ver. „Weest een Zegen" aldaar f2,50, door mej. Tj. L. bijdr. uit St. Annapar. door Ds. J. V. f10, bijdr. jonged. ver. Tzummarum, door mej. H. H. f3,25; id. R. H. te M. f5, id. Ger. kerk Boxum door B. v. d. B. f5, id. uit Witmarsum door G. B. f2,50.

In verband met zijn vertrek uit de provincie, verzoekt ondergeteekende beleefd, in het vervolg bijdragen voor dit doel te zenden aan het adres van den heer A. OOSTRA, Groote Kerkstraat 21, LEEUWARDEN.

Uw dw. dr. en br. in Christus,

J. J. TALMA.

Woerden, Januari 1917.

Zending op Soemba.

Uithuizen, saldo kal. verzam. door D. J. Steenhuis, W. v. d. Molen, L. Dolfin en P. Westra f31,27; A. Brouwer te Gasselter-Nijeveen, 't Negertje kinderen van H. Ellen en A. Brouwer f12,50, K. Feringa te Lutjegast, van de Jongelings-Vereeniging f12,50, Hendr. en Fred. Buitema te Uithuizen, 200 halve centen is f1; Ds. Hamming te Groningen: T. en M. de Vries 140 halve centen, N. N. 200 halve centen, E. K. 100 halve centen, S. 100 halve centen, N. N. f1, gev. in de coll. f2,50 en f1,42½ en f0,30, Theelood en 110 halve centen, School Leliestr. f8,51, zijn catechisatiebus f18,50½ is f34,94; Ds. Haspers te Roden, saldo kal. f35; A. Heetebrij te Ambt-Vollenhove (A.) Zendingbusje f31,12½; A. Leutscher te Zevenhuizen, busje Jongel.-Vereen. f9,65; Ds. Lamertsmas te Appingedam, van de Wed. S. f2; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, saldo kal. f8,35; Mej. A. Postma te Oldekerk, van de Jonged. Vereen. coll. op 't jaarfeest f3,21; R. Noback te Blokkzijl, van de Geref. kerk f34,05; Dr. Schot te Hardenberg, Kerstcoll. f143,20, Kerstcoll. te: Dedemsvaart f100, Heemse f128,82½, Gramsbergen f29,06½, De Krim f45,22, Lemele f4,19, Nieuwleuzen f15,07½, Ommen f23,50; Mej. M. Hoppers te N. Buinen, saldo kal. f23,30½, Zendingsblad f33,20 is f56,50½; Mej. E. Uil te Midwolda (Old.), van de Jonged. Vereen. saldo kal. f33; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, Kerstcoll. f13,82; A. H. Homan te Ten Boer, 't Negertje Schoolk. f13,40, A. B. 225 halve centen, C. C. S. 100 halve centen, A. D. 100 halve centen is f15,52½; Uithuizen, gev. in de coll. f5; Ds. Postema te Beilen, van twee kinderen f2; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f11,81½; Ds. de Boer te Garrelswaer, 2 maal de 2 mnd. bijdrage f40, gev. in de coll. f2,50, een dankoffer in huis bezorgd f2,50, Cath. L. 250 halve centen is f46,25; Dr. Hania te Steenwijk, busjes van N. v. d. Woude f9,20½, B. Schurink f3,47½, H. v. Engen f2,06½, S. Kolk f1,71, A. Mol f3,87, G. Nijenhuis f3,14, P. de Bock f9,09½, F. Logtmeijer f4, B. v. Engen f1,02, E. Staal f15,62½ is f53,20½; G. Barkema te Naal-Weerdinge, van de Jonged.-Ver. f4,33½; Ds. Boersma te Lutton,

Kerstcoll. f32,06; Mej. J. v. d. Veen te Nieuwolda, van de Jonged.-Vereen. f8,32, 't busje aan huis f5,25 is f13,57; A. Boot te Groningen, verzam. door 6 meisjes Handwerkles te Aduard, meest halve centen, f4,90; Ds. Jansen te Ten Boer, gev. in de coll. f5 en busje in de kerk f21,15 is f26,15; Ds. Goeree te Wagenborgen, Lichtbeeldenavond door O. v. d. Velde f13,72, J. Ridder te Schildwolde, legaat van wijlen Mej. P. Mulder f100; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f5, busje van den heer Kubrugge f4,95 is f9,95, Ds. v. Die-men te Nieuwleuzen, saldo kal. f7,53; H. v. Dam te Loppersum, busje T. Olthof f9,05, T. Fokkens f4,16, T. Leegstra f3,73½ is f16,94½; Geref. Kerk te Zuidlaren, busje f32,20, coll. f7,80 is f40; Ds. Meijer te Marum nagek. rest. kal. f1,60; B. Mulder te Bellingwolde, uit het Negertje der Geref. Kerk f2,34; O. v. d. Velde te Utrecht, Lichtenbeeldenavond te Ambt-Vollenhove (B) f6, H. Salomons te Gasselter-Nijeveen, gev. in de coll. f1; H. Stoker te N.-Dordrecht, een coll. f15; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zangvereen. „S. D. G." f6,61½; Ds. Middelveld te Hoogkerk; J. v. d. Zwaag 440 halve centen, M. v. Wijk 100 halve centen, J. Knoop 100 halve centen, kinderen van de Wed. Elzenga 200 halve centen f4,20, van Mej. Boersma 't Javaantje der Jonged.-Vereen. f11,14½, A. Nieuwenhuis saldo kal. f39,29, van de Zendingen-Vereen. f10 is f49,29, coll. bij een spreekb. van Ds. Middelveld te Kielwindeweer f23,75, coll. bij een spreekb. van Ds. Middelveld te Onderdendam en nag. f1, f19,18, coll. bij een spreekb. van Dr. Jansen te Groningen (B) f19,40, Bedum (B) saldo kal. door Hendr. O. verzam. f20, catechisatiebus f5 is f25; Mej. J. Goris te Bergentheim, saldo kal. f8,70; Ds. Woldinga te Ten Post, Kerstcoll. f38,80; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, saldo kal. f7,50 en 100 halve centen van E. Nieuwenhuis f8; Mej. A. Westerdijk te Uithuizen, van de Cents Vereen. der Jonged.-Vereen. f34,25; K. Smit te Ter Apel, saldo kal. f11,80; Mej. A. E. Bos te Delfzijl, busje Jonged.-Vereen. f4; Ds. v. d. Vegte Groningen, van Mej. V. busje Naaikransje f3,50, M. R. 300 halve centen is f1,50, dankoffer N. N. f2,50, van de Jonged.-Vereen. saldo kal. (200 stuks) f14,30, zijn catechisatiebus Sept. Dec. f28,08 is f49,88; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f5 (de f5 voor 't Petron.-Hospitaal is verzonden) f5; H. Kruithof te Olst, door Herm. Evel Kz. saldo kal. f2,30; Mej. R. Bonnema te Grootegast, van 't Chr. Dameskoor „Zingt Gode Lof" f10; Ds. Stadig te Ezinge, saldo kal. f19,22½, Soemba avond f8,60 is f27,82½; Dr. Hania te Steenwijk, van de Jonged. Vereen. „Maria en Martha" f7,51½; J. v. Dalen te Ambt-Vollenhove (B), gev. in de coll. f1 en saldo kal. en Zend.bl. f20 is f21; Mej. de Wed. Wibbens te Middelstum, uit haar busje f10; A. Donkerbroek te Niezijl, van Gr. v.

d. Leest 300 halve centen is *f* 1.50, D. de Bruyn te Hazerswoude, gev. in de coll. *f* 5; Ds. Petersen te Veendam, van de Jongel. Vereen. *f* 7, saldo kal. *f* 37.50 is *f* 44.50; Ds. Lanning te Dwingeloo, van de Jongel. Vereeniging *f* 9 en gev. in de coll. *f* 2.50 is *f* 11.50.

Jac. Salomons te Gasselter-Nijeven, gev. in de coll. *f* 20; L. v. Dijken te Stadskanaal: gev. in de coll. *f* 5 en *f* 25 en *f* 10 en *f* 15 en *f* 10 en brievenbus Pastorie *f* 0.50 is *f* 65.50, van de Zendings-Vereen. ex porto *f* 72.60; W. Borkant te Enschedé, van de Zend.-Vereen. *f* 350; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. *f* 2.50 en *f* 2.50 is *f* 5; Ds. Smitt te Zuidlaren, van de kinderen Schuier *f* 0.70; J. v. Dalen Sr. te Ambt-Vollenhove (B), van de Zendings-Comm. *f* 50; H. Poppen te Schoonebeek, verzam. op de bruiloft van G. J. Welmers *f* 11.30; H. Haan te Westerlee, saldo kal. *f* 11; J. Kuipers te Westeremden, saldo lichtb. avond door den heer O. v. d. Velde *f* 7.25; Mej. A. Postma te Oldekerk, busje der Jonged.-Vereen. *f* 7.50; Mej. J. Vegter te Aduard, 300 halve centen van de dames B. Rozema, T. Wolters en M. Buurma is *f* 1.50; Joh. Hoving te Oostwold bij De Leek, uit het Knikkertje der school *f* 12.50; Mej. B. Huizenga te Oostwold bij De Leek, van de Jonged. Vereen. *f* 12.50; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje van H. en E. B. v. d. L. *f* 13.70; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, gev. in de coll. *f* 5 en *f* 2.50 en *f* 1 is *f* 8.50; Geref. Kerkeraad te Rouveen, *f* 61; Ds. Kievits te Oldehove, uit busjes *f* 9.14; J. Bernard Sr. te Zwolle, van den kerkeraad *f* 701; A. S. Emmens te Delfzijl, uit het Negertje der school *f* 23, P. Kieft te Enumatil, van de kinderen der Chr. school *f* 12.53½; Ds. Kool te Meeden, van de Zendings-Comm. *f* 54.10; Uithuizen, van de Wedw. v. Z. *f* 1, de Wedw. S. O. *f* 1 is *f* 2; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. *f* 6; L. M. Verhorst te Zalk, uit het Nikkertje der school *f* 3.41½; Dr. Hoekstra te Kampen, van Mej. de Wedw. B. te H. een Kerstgeschenk *f* 10; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. *f* 10; Jac. Salomons te Gasselter Nijeven, gev. in de coll. *f* 10; Ds. Meijer te Bierum, van N. N. *f* 25, saldo kal. *f* 16.47 is *f* 41.47; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. *f* 19.89½; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde: busjes van A. Dam *f* 13.10½, Cath. Stuurwold *f* 8.71, J. Doornbos *f* 4.76, H. en J. Doornbos *f* 14.35½, A. Doornbos *f* 12.55, E. Klok *f* 2.07, S. Kleefsman *f* 3.68½; J. Tammenga *f* 10.05½, Tr. Rougzema 200 halve centen is *f* 72.29, Ds. Kroes te Koevorden, Pinkstercollecte *f* 35.45; O. v. d. Velde te Utrecht, lichtbeeldenavond te De Krim *f* 9, Munnekezijl *f* 12.24; Schildwolde *f* 16.20 is *f* 37.44; Ds. Mulder te Abcoude, uit zijn Zendingsbus *f* 4; M. Jansen te Heusden, van de Zondagsschool *f* 2.50, J. H. Meijer te Pieterburen, 't Nikkertje der school *f* 2.62; Ds. Scheps te Deventer, uit Almelo gev. in de coll. *f* 2.50 en *f* 1 en *f* 10 en *f* 3 en *f* 1 en

f 50 is *f* 67.50; Ds. de Jong te Dalſen, Kerstcoll. *f* 25; Zuidwolde (Gron.), uit het Negertje van Gr. Dwarshuis *f* 6; E. Star te Godlinze, van de Zangvereen. „Excelsior” *f* 9.25; Ds. Goeree te Wagenborgen, saldo kal. *f* 3.54; L. van Dijken te Stadskanaal, van de Zend.-Vereen. *f* 80; Ds. Duursema te N.-Amsterdam, gev. in de coll. *f* 5, in de brievenbus der Pastorie *f* 1.50, van de Zend. Vereen. der kinderen *f* 17.50, spreektbeurt van Ds. Kroes te Nieuw-Amsterdam, *f* 25.51½, te Gees *f* 19.58½ is *f* 69.10, Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. *f* 5; H. Manrok te N.-Buinen, van de Jongel.-Vereen. *f* 8; H. Huisjes te Borger, van de Zend. Vereen. *f* 70; A. Smit te Haren, T. Horst aan halve centen *f* 1, H. Vrieling *f* 1.01, gaven *f* 7.50, 2 mdbl. contrib. *f* 29.26 is *f* 41.76; P. P. Pilon te Stedum, van de Zend. Vereen. *f* 110, van de Schoolkinderen *f* 11.80, gev. in de coll. *f* 1 is *f* 122.80; L. v. Dijken te Stadskanaal, gev. in de coll. *f* 10, R. Huizenga te O.-Pekela, van den Kerkeraad een legaat van wijlen Mej. de Wedw. Wind *f* 425.

Ds. Lammertsma te Appingedam saldo Kal. *f* 6.80, Ds. Scholten te Zuidhorn, busje Mej. A. Muller *f* 8.35½ — Mej. H. Tamerling *f* 21.41, en 138 h. c. — H. Poort, saldo Kal. *f* 20.38½ — v. d. Jongsd v. *f* 4.25, is *f* 55.09, H. Drenth te Wildervank, uit dankbaarheid *f* 2.50 en *f* 100 is *f* 102.50, A. Blaak te Sappemeer, contrib. v. d. Zendv. *f* 30.25, J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, busje in de kerk *f* 14.63, J. v. d. Laan Ez. te Pieterburen, saldo Kal. *f* 4.70, Ds. Bakker te Emmen, v. d. Zendv. *f* 25, K. Trenzen te Zweeloo, gev. in de coll. *f* 5, Ds. Meijer te Burum, busjes, T. en S. Bos *f* 15, — G. Noordhof *f* 10.74½, K. Zaagman *f* 9.38½, — J. Haalsema *f* 8.51, is *f* 43.64, Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. bijdragen Kinderzendv. *f* 110, A. Bosman te Oldekerk, gaven *f* 12.95 en in een zak 150 h. c. is *f* 13.70, Ds. Dijkstra te Smilde, Rooijen te Diever saldo Kal. *f* 4.75, — Mej. E. Visser te Steenwijk uit het Knikkertje *f* 7.75, — Chr. School te de Wilp *f* 5.25, — Jongdv. te Koekange *f* 4.60, — v. Dam, 6 en 7 kl. der School te Marum *f* 4, — Hamming te Enumatil *f* 3.60, Coll. spreekb. te Nijeven *f* 15, — gev. in de coll. te Makkum *f* 0.25, — Hoogeveen: Dorcas *f* 9, — Coll. Jongel.v. feest te Visvliet *f* 6.35, — Coll. lokaal te Kuinre *f* 10.21½, — saldo Kal. te Hoogersmilde *f* 5.32, — te Smilde A. *f* 17.63, is *f* 93.71½, Ger. Kerk te Lutjegast, saldo Kal. *f* 21.90, Ds. Bulder te Vroomshoop, v. d. Zendv. *f* 100, G. J. Bosman te Haren, *f* 2.50, en spaarpot van J. J. en Z. T. Bosman *f* 2.50, is *f* 5, H. J. Boukema te Appelscha, verzam. door Meiny *f* 1, C. J. Meijer te Meppel v. d. Zendv. *f* 133.98, P. Dijkstra te Stroobos, gev. in de coll. *f* 5, R. Beute Kz. te Steenwijk, K. Wester te Blesse *f* 2.50, — busje A. Kuiter *f* 0.92½ is *f* 3.42½, Ger. Kerk te Loppersum, saldo Kal. *f* 15.41, H. Brons Ja. te Scheemda, bus Zondagschool *f* 5 en

coll. feest Zondagsch. f 3,55, is f 8,55, J. J. Wories te Groningen B. deel saldo Zend.bl. f 22,90, Uithuizen coll. jaarf. Jongel. en Jonged.v. f 13,50, R. Werkman te Middelstum v. d. Zend.v. f 185, — J. Vredevoogd, f 13, — Jongel.v. f 5,21, — Jonged.v. f 4,31½, is f 207,56½, M. Lubberts te Zuidbroek, saldo Kal. f 6,77½, H. Duinkerken te Scheemda, v. d. Jongel.v. f 7,50, M. Pel te Stroobos, v. d. Ger. Kerk f 37,34, Ds. Broek Roelofs te Schildwolde v. d. Jonged.v. f 5, Ds. Bergsma te Exploermond, saldo Kal. f 1,05, Ds. Speelman te Stroobos, saldo Zend.bl. f 11,48, E. Star te Godlinse, v. d. Jonged.v. f 6, G. J. Breukink te Holten, saldo Kal. f 12,80, — Zendingsblad f 11,60, — Mej. A. Schippers 120 h. c. is f 25, Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. f 1, W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f 5, H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2,50, Ds. Woldenga te Tenpost, busje Jonged.v. f 3,82½, Ds. Berghuis te N. Buinen, busje Knapenver. f 2,93, Zondagsschool f 5,77 is f 8,70, Mej. H. Wildeboer te Siddeburen, saldo Zendingsbl. f 24,10 en Hendr. Helena f 1,30 is f 25,40, J. F. Fleuke te de Krim v. d. Zend.v. f 140, Uithuizen, gev. in de coll. f 2,75 en van A. K. L. 288 h. c. is f 4,19, Ds. Gispen te Zwolle uit Hasselt f 45,28, uit Oldemarkt f 6,55½, uit Ambt Vollenhove f 46 is f 97,83½, J. Wieringa te Uithuizen, van de Contr. der Jongel. vereen. f 28,10, J. Kuipers te Westeremden, saldo kal. f 8,30, Ds. Scheepsma te Roodeschool, v. d. Zend.v. f 72,75 en 't Negertje der school f 6,70, saldo kal. f 5,30 en 't Nikkertje Jongel.v. f 10,26½ en 't Jaarf. Jongel.- en Jonge.d.v. f 7,50 is f 102,51½, Vaatstra te Schouwerzijl v. d. Zend.v. f 25, Ds. Buwalda te Schouwerzijl v. d. Jonged.v. f 7,02½, Ds. v. Leeuwen te Houwerzijl van de Zend.v. f 65, Oudejaarsav. f 10, N. N. f 10 is f 85, F. Hummel te Winsum v. d. Zend.v. f 30, J. de Vries te Kommerzijl, saldo Zendingsbl. en busjes in de kerk f 10, J. Aarts te Blokzijl, saldo kal. f 2,65, H. Drenth te

Wildervank van een broeder f 5, Ds. v. d. Vegt te Groningen van een zuster f 25, Ds. Kool te Meeden, saldo kal. f 8, H. A. Hulsebos te N. Pekela, v. d. Jongel.v. f 4, Ds. Broekhuizen te Aduard, gev. in de coll. f 10, Ds. Wielenga te Amsterdam van Mej. d. R. f 2,50, J. Havinga Jz. te Kielwinderweer, saldo kal. f 11,50, Ds. Krohne te Zoutkamp v. een vriendin f 2,50, Ds. Postema te Beilen gev. in de coll. f 1, O. v. d. Velde te Utrecht, saldo lichtb.av. te Assen f 9, Steenwijk f 20, Winschoten f 9 is f 38, Dr. Hania te Steenwijk, van 't lezen v. 't Zend.bl. f 1 van een ander blaadje f 0,50 is f 1,50, Ds. Schaafsma te Grijskerk, gift van J. D. f 5, P. Kraan te Doorn, restant Zend.bl. f 9, Ds. Petersen te Veendam, busje Jonged.v. f 8,80, T. Bolhuis te Oostwolde bij de lez. v. d. Jongel.v. f 8,72½, Ds. Binnema te Munnikerzijl van S. Scholtens 110 h. c. en saldo kal. en busjes is f 77, Ds. Veenbaas te Kornhorn gev. in de coll. f 1 en van de Zend. vergad. f 50 is f 51, K. Nienhuis Js. te Sauwerd v. de schoolk. f 7, Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f 3,50 en saldo kal. f 3,15 is f 6,65, Ds. E. Bronsema te Hoogezand f 2,50, Ds. Heida te Stadskanaal busje Zondagsschool van K. Aten in Eendracht f 13,96, Ds. Kerries te den Ham, kerstcoll. 41,11, saldo Zend.bl. f 0,64 is f 41,75, J. Dekker te Wildervank v. d. Zend. ver. f 125, H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. f 2,50 en f 2,50 is f 5, Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f 2,50, Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1, saldo kal. f 14,60, uit Vledder feestcoll. f 3,71 en f 0,50 van Jantje en Egbout f 19,82, H. L. Kuiper te Zwartsluis van de Zend.v. f 80, Ds. Boersma te Lutten, saldo kal. f 6, busje Jonged.v. f 3,55 is f 9,55, Mej. A. Hoit te Stadskanaal v. d. Jong.d.v. f 15, J. R. van Til te de Leek, lichtb.av. f 16,80 en van E. Boersma f 1 aan h. c. is f 17,80.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Uithuizen, 22 Febr. '17.

Het abonnementsgeld van 1917 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3½ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4½ cts.

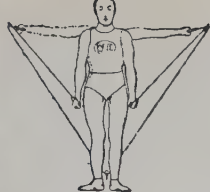
Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad“ gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA“ — WAGENINGEN.

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.
Telefoon: 1601 Noord.

VACANT.

NIEUW BLAD.

Wanneer gij een nieuw blad wilt laten drukken, vraag dan eens offerte bij ons.

Onze drukkerij is voor alle soort werk uitstekend ingericht en werkt met de nieuwste machines.

Een prijsaanvraag verbindt U tot niets!

Electrische Drukkerij „VADA”,
WAGENINGEN.

VRAAGT

Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuïtfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Fransisco 1915.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

Kriebe- ling

in de keel, veroorzaakt door slijm, wordt geheel verdreven door het gebruik van ANGA-bonbons. Hoesten bedaarft spoedig, de ademhaling wordt ruimer. In doozen van 30 en 60 ct, verkrijgb. bij Apoth. en Drog.

Fabrikant: A. MIJNHARDT,
Pharm. Fabr. ZEIST.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Daknapien.

KLAPPA

*Fijnste
plantenboter.*

*Geroosterd
Brood met Klappa?
Iets fyns!*

Nederlandse Plantenboterfabriek, Amsterdam.

te gebruiken.
JACOB DUYVIS, Koog a. d. Zaan.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigzins mogelijk is. J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

VRAAGT IJERKENINGEN EN PRIJSOPGAVEN.
- VELE ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.
KERKUGELFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

Opgericht 1896.
Meer dan 20000
bestellen geleverd.

KAMSTRA'S Beddenfabriek
BLARICUM.
Vraag onze prijscourant.

Goedkoop ::
Solide ::
Betrouwbaar

LEVEN EN ONGEVALLEN VERZEKERING

DE "AMSTERDAMSCHER" Keizersgracht 547-549. A'DAM.

Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van**

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

IEDER MEDELEVEND LID

van een Gereformeerde Kerk zorgt in het bezit te zijn van de

DRIE WERKEN VAN Ds. RULLMANN

DE AFSCHIEDING

in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw.

DE STRIJD VOOR KERKHERSTEL

in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw

DE DOLEANTIE

in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw.

Ieder dezer drie boeken is rijk geïllustreerd en kost **f2.25**.

In prachtband **f2.90**.

De Uitgever **W. KIRCHNER**, Bloemgracht 133, Amsterdam.

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmersstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.
Concurrerend in prijs en kwaliteit. Vraag prijscourant.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Gij zult mijne getuigen zijn. — Brieven naar Antiochie. — Soemba. Melolo. — Batavia. — Zuster Iken. — „Onze Krant". — Zijn Kokki kwijt. — Min. Pleyte. — Korte berichten. — Leestafel. — Giften.

Gij zult mijne getuigen zijn.

Maar gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geestes, die over U komen zal; en gij zult mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria, en tot aan het uiterste der aarde.

Handel. 1 : 8.

Uit de schriftelijke nalatenschap van den Evangelist Lucas, die wij van hem over hebben in het Nieuwe Testament, blijkt gedurig, dat deze knecht des Heeren door den Heiligen Geest ook zeer toegerust was met de gave van op-prachtige-wijze-te-kunnen-vertellen. Denk b.v. maar eens aan het verhaal van de geboorte van onzen Heiland uit hoofdstuk 2 van Lucas' evangelie. Met geen enkel woord opgesmukt; en toch sierlijk schoon. Hoe komt hier *op onovertreffbare wijze* uit, dat *eenvoud* het kenmerk van het *ware* is.

Of herinneren wij ons de beschrijving, die Lucas geeft van de verschijning van Jezus aan de Emmausgangers (Lucas 24). Jezus voegt zich bij deze twee misnoemde broeders en openbaart zich allengskens meer en meer aan hen; eerst als belangstellend vreemdeling, dan als kundig schriftgeleerde, eindelijk als den verzezen Heere. Altijd weer schoon dat verhaal, altijd weer boeiend, immer weer nieuw! Wat maakt het ook nu nog menig neergebogene hart telkens weer „brandende"!

En in de Handelingen der Apostelen, die ook door Lucas zijn beschreven, toont hij weer evenzoo de groote kunst om op aangename en aantrekkelijke wijze te kunnen vertellen. Het *leeft* alles wat Lucas ons beschrijft. Zeker, gelijk zoo telkens te proeven is, om dat Lucas zelf zoo van harte

meeleefde in de groote dingen, waarvan hij ons een „verhaal” heeft gegeven. De beschrijving in Handel. 8, van het gebeurde met den Moorman, die „zich haastte zijne handen tot God uit te strekken” (Ps. 68 : 32); het verhaal van hetgeen voorviel met den hoofdman Cornélius (Handel. 10); de beschrijving van de toebrenging van Lydia en van den stokbewaarder te Filippi (Handel. 16) enz. enz. bewijzen het zeer duidelijk.

En even opgewekt en hartelijk van toon begint Lucas reeds dadelijk in Handelingen I te verhalen, dat Jezus, na Zijne opstanding, Zijne Apostelen geene „weezen” heeft gelaten, maar „Zijne hand” weer tot deze „kleinen” heeft gewend; zich „40 dagen lang aan hen levend heeft vertoond met vele gewissen kenteekenen, zijnde van hen gezien en sprekende van de dingen, die het Koninkrijk Gods aangaan” (vs. 3); en hoe Hij hun in die dagen ook de aanstelling tot „getuigen” heeft gegeven. De Apostelen vroegen Hem met elkander, toen zij met Hem vergaderd waren te Jeruzalem; „Heere, zult gij in dezen tijd aan Israël het Koninkrijk weder oprichten?” Eene vraag, die vermoeden doet, dat de vragers *toen zelfs nog* eene „Nationaal-Israëlietische” voorstelling hadden van het rijk van Christus. In elk geval boezemde hun dit punt veel belang in; en wilden zij daarover dus graag meer licht hebben van Jezus. En daarom spraken zij zeker met elkander af dat zij Hem over dat rijk eene vraag zouden doen.

Jezus wees hen toen eerst terecht door te zeggen; „Het komt U niet toe te weten de tijden of gelegenheden, die de Vader in Zijne eigene macht gesteld heeft” (vs. 7). En Hij bracht voorts hunne gedachten van dat „aan Israël weder op te richten rijk” af, door te zeggen: „Gij zult de kracht des Heiligen Geestes ontvangen en gij zult mijne getuigen zijn tot (zelfs) aan het uiterste der aarde”.

„Getuige zijn” houdt in, dat men aan anderen mededeelt en met nadruk voorhoudt wat men zelf gezien en zelf gehoord en zelf meê doorleefd heeft; voor de waarheid waarvan men dus instaat; en dat men dan nu ook als zeer vaststaande uitsprekt en verdedigt. Wie zoo optreedt *getuigt*. Hij *kan* het *niet anders* zeggen. En hij *blijft* het dan ook volhouden trots bestrijding en betwisting van anderen, die er tegen opkomen; trots smaad en hoon, die om dat „getuigen” soms moet worden verduurd. Ja al zou het desnoods het leven kosten.

Zoo moesten de Apostelen nu ook „getuigen” zijn van Jezus. Zij hadden Zijne woorden gehoord; Zijne vele wonderen en teekenen gezien; Zijn kruis aanschouwd; waren van Zijne opstanding verzekerd door verschijning na verschijning; ook was Hij voor hunne oogen „van de aarde ten hemel opgeheven” om hun „ten goede daar te zijn”. Oor- en ooggetuigen van al hetgeen Jezus begonnen had en voleindigd „beide te doen en te leeren” en van alles wat Hem wedervaren was, waren de Apostelen dus bij uitnemendheid. Van Hem moesten zij nu weer getuigen bij *anderen*. Hem bekend maken als „den weg, de waarheid en het leven”, door wien alleen men „tot den Vader komen kon” (Joh. 14). Getuigen dat „de zaligheid in geen andere” was dan alleen in Hem, want dat er onder den hemel geen andere naam was, die onder de menschen gegeven was, door welken wij moeten zalig worden. (Handel. 4 : 12). Dat er geen „Heiland” was behalve Hem; maar dat in Hem dan ook *alles* te vinden was wat tot de zaligheid van noode is. „Jezus Christus en Hem gekruist” was zeker de *eenige*, maar Hij was ook de *algenoegezame* en *volkomen* Redder en Verlosser.

Dat „getuigen” was zeker geen *gemakkelijk* werk. Hoevelen zouden zich aan dat getuigenis stooten! De *Jood* zou het een „ergernis” vinden en de *niet-Jood* eene „dwaasheid”. En de getuigen zelf zouden om hun getuigenis vaak bespot en gehoond worden. Wat verbeeldden zij zich wel met

hunne prediking van dien Christus, zonder Wiens genade *niemand* kan worden behouden! Zoo'n getuigenis werpt den mensch geheel neer; al zijne „eigengerechtigheid“, en al zijne „afgoden“ worden daardoor als nietswaardig omvergestooten; hoe komt daartegen het „hooge hart“ van wie meenden „rijk“ te zijn en „verrijkt“ in verzet! De „natuurlijke mensch“ vindt het „dwaasheid“. En in het „weg met zoo'n getuigenis“ en „weg met zulke getuigen“ uit zich dan het aan Christus vijandig bestaan.

De Apostelen hebben dat ook wel ondervonden.

Doch dat heeft hen niet weerhouden om toch *steeds weer* „getuigen“ van Christus te zijn.

Zij begonnen op den Pinksterdag. En gaven daarna altijd weer „met groote kracht getuigenis van de opstanding van den Heere Jezus“ (Handel. 4 : 33).

„Dit is het woord — zoo getuigden zij — dat God gezonden heeft den kinderen Israëls, verkondigende vrede door Jezus Christus; deze is een Heere van allen“.

Deze is gedood door Zijne vijanden, „hem hangende aan een hout.“ „Maar dezen heeft God opgewekt ten derden dage, en gegeven dat Hij openbaar zoude worden, niet al den volke, maar den getuigen die van God te voren verkoren waren, ons (namelijk) die met Hem gegeten en gedronken hebben nadat Hij uit de dooden was opgestaan, en heeft ons geboden den volke te prediken en te getuigen, dat Hij is degene, die van God verordineerd is tot eenen Rechter van levenden en dooden. Dezen geven getuigenis alle de profeten dat *een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen naam*. (Handel. 10).

Joden konden dus zalig worden door Christus, maar ook *Heidenen*, kwam in dat „getuigenis“ der Apostelen telkens weer uit. „In allen volke“ is God aangenaam, Die Hem leert vreezen en dienen. Ook de Heidenen, die gelooven, zijn dan „mede-erfgenamen en van hetzelfde lichaam en mededeelgenooten van Gods belofte in Christus door het Evangelie“. (Efeze 3 : 6).

En vele Heidenen *hebben* geloofd. De Heilige Geest heeft door het getuigenis der Apostelen krachtiglijk in hunne harten gewerkt, zoodat zij met het ware geloof van Jezus Christus begiftigd werden en in Hem alleen al hun heil en hoogst geluk hebben gevonden.

„Getuigen zijn“ van Jezus is ook nu nog *onze* roeping. Wij kunnen dat niet op dezelfde wijze wezen als de Apostelen het geweest zijn. Die Apostelen stonden in het geheel eenige en bijzondere en maar tijdelijke Apostelambt. Die waren zelf rechtstreeks „oor- en ooggetuigen“ van Jezus. En die dingen gelden van ons niet. Maar wij hebben nu toch nog wel het „getuigenis“ van Jezus, dat de Apostelen hebben getuigd, zoodat wij *daarvan* weer getuigen kunnen, en op die manier ook weer getuigen van Jezus kunnen zijn. Als wij dan nu *Christenen* mogen zijn in den rechten zin van het woord, n.l. dat wij door 't geloof levende lidmaten van Christus zijn; weten dat Hij onze getrouwe Zaligmaker is, Die ons kocht met Zijn bloed; Die onzen dood doodde door Zijnen dood; en ook voor ons het leven en de onverderfelijkheid aan het licht bracht; ons sterkt door Zijne kracht; ons leidt door Zijnen Geest; ons troost door Zijne gemeenschap en ons eens tot zich nemen zal opdat wij „altoos met Hem“ zullen wezen, hoe kan en moet dan ook het verlorne en dankbare hart zich wel gedrongen gevoelen om van dien Christus te getuigen.

Uit den overvloed des harten getuige dan de mond.

Is het niet het beste en ook het aangenaamste voor den Christen om het maar *veel* te doen? Laten wij onze „vrijmoedigheid om te getuigen“ daarom maar niet „wegwerpen“. „Schaam U dan niet der getuigenis onzes Heeren“.

(2 Tim. 1 : 8). Zouden wij het wel genoeg doen? Zouden wij op de vraag of wij wel telkens weer „zonder vreesachtigheid“, maar met „kracht“ van Jezus getuigen, ook moeten antwoorden: „Vaak veel te weinig“?

Moge de kracht van de opstanding van Christus, die in deze weken in het midden der gemeente weer besproken is geworden, en, naar wij hopen en wenschen, weer door velen ervaren werd, ons maar gedurig opwekken en bezielen en weer verlevendigen om „vurig van geest“ te zijn in het getuigen van Jezus. Hij, Die ons liever had dan *alle schepselen in den hemel en op de aarde* en die zooveel voor ons deed, is het zoo waardig.

En blijve ook „de Zending“ met volharding en getrouwheid van Christus getuigen bij de volken, die nu nog knielen voor de afgoden. Dat getuigen ga door tot „aan het uiterste der aarde“. En worde bij dat getuigen „de arm des Heeren“ aan velen geopenbaard opdat de „einden der aarde“ Gods weg kennen.

Ziet, dan zal ook openbaar worden dat Christus, toen Hij de Apostelen *afbracht* van het „Nationaal-Israëlitische“ rijk en hun *opdroeg* dat van Hem getuigd moest worden tot zelfs aan het uiterste der aarde, daardoor toch te gelijktijd ook *heen wees* naar een ander rijk, n.l. naar zijn veel grooter en uitgebreider geestelijk en hemelsch rijk; een rijk dat wel niet *op staanden voet*, maar toch *zeker* komen zou en dat Zijne onderdanen zou hebben niet alleen uit de Joden, maar uit alle volkeren der aarde.

Kome dat Koninkrijk Gods meer en meer ook nog in onzen tijd!

„Uw lof wordt eens alom gehoord,
En d' aarde met uw vrees vervuld,
Totdat G' uw rijk volmaken zult“.

Steenwijk, April '17.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Dezen brief begin ik in droevige stemming. Betrekkelijk ten minste, want bedroefd ben ik eigenlijk niet, veel meer ben ik verblijd in de hope der heerlijkheid. Onze Prof. Rutgers is heengegaan in den ouderdom van tachtig jaar. Er zijn weinig menschen voor wie ik zooveel liefde gevoel en tegen wie ik zoo hoog opzie. Dat was nu eens een man van karakter, zoo eerlijk, zoo onzelfzuchtig, een man die voor de waarheid en het recht stond. Zijn vijanden hebben zichzelve nooit meer gesmaad dan als ze hem afteekenden met een zaag, om paneelen uit te zagen, en zich op onrechtmatige wijze ergens in te dringen. Hij zou die zaag niet gebruikt hebben, als men hem die in handen had gegeven, om eenig onrecht te doen.

Het is eerst in later jaren dat ik Prof. Rutgers heb leeren kennen. Die stroeve, steile en toch zoo beminnelijke figuur ontmoette ik het eerst in 1896 te Middelburg, waar ik de eer had met hem in de Zendingscommissie te zitten. De beginselen daar ontwikkeld, kwamen uit zijn brein, hoewel hij ze niet in de openbare vergadering bepleitte. Dr. A. Kuyper sprak uit wat Dr. Rutgers dacht. In zijn beminnelijke eenvoudigheid leerde ik hem kennen in 1899 te Groningen. Hij was daar weer lid van de Zendingscommissie en in onze eerste vergadering lag het voor de hand dat hij als voorzitter optrad, maar hij trad terug, beweerde dat uw vriend het moest zijn en maakte ten slotte alle tegenpraten onmogelijk door te zeggen: Denk je dan dat wij zoo lastig zijn, dat je onze voorzitter niet wilt zijn? Toen heb ik hem bewonderd. Ieder mensch, ook een Prof. staat er naar om geëerd te worden en zich te handhaven en toen heb ik gezien en ondervonden hoe Prof. Rutgers wist terug te treden en wist mee te werken op de eenvoudigste

wijze, aan nieuwe ontwerpen, zich wist aan te passen, zonder op eenige wijze te pogen om een plaats in de zon te krijgen of te houden. Voor de Zending is hij toen veel geweest. De Zendingsorde is niet door hem opgesteld, maar hij heeft er vermoedelijk toch veel invloed op geoefend en menige juiste formuleering is waarschijnlijk aan hem te danken.

Toen het nog nooit in Nederland vertoond was, gingen de twee zusters Kuyper en Rutgers als verpleegsters naar Java en zetten daar de eerste schreden op het terrein der ziekenverpleging der Medische Zending. Twee dochters van Prof. Rutgers zijn in Zendingsdienst werkzaam: n.l. Mevr. van Andel—J. C. Rutgers, de ouste der dochteren en Mevr. Esser—J. F. Rutgers, de tweede dochter. Van zijne zonen is er ook één in Indië te Medan, Dr. A. A. L. Rutgers en doet de Zending geen kleinen dienst. Prof. Rutgers met zijn kinderen hebben voor niet een gering deel er toe bijgedragen dat de Zending in onze kringen niet langer als asschepoetster wordt gehouden, ja, dat het zelfs een onderscheiding is geworden om in Zendingsdienst te mogen treden.

Dezer dagen las ik in het nieuwe boek van Ds. Meyster, „Ik Geloof“, de bladzijden die handelen over opstanding en eeuwig leven. In veelheid van schoone woorden teekent hij het leven der opstanding, het wekte mijn begeerig verlangen. Dan zullen wij Rutgers daar ook weervinden, dat lichaam in al zijn deelen en al zijn krachten tot volle ontplooiing van uitnemende schitterende volmaakte schoonheid. O en dan zal er geen oorlog meer zijn.

Oorlog. Ja, wij menschen die hier nog een toertje blijven moeten, wij zitten nog midden in den oorlog. Onze Ds. K. v. Dijk is op reis geweest en heeft het gebracht tot Padang. Toen moest hij weer terug naar Batavia wat hij verder gedaan heeft is onbekend. De „Kawi“, zoo heet zijn boot, zal geloof ik probeeren om door den Grooten Oceaan, door het Panamakanaal, via Hallifax en Bergen naar Amsterdam te komen; of Ds. van Dijk al of niet meegaat op die lange reis, is ons onbekend. De Zendelingen, die stilletjes op hun Zendingspost zitten en niet al te veel verlangen naar berichten over de kinderen of andere betrekkingen in Nederland, zijn er denk ik het beste aan toe. Zoover ik weet, krijgt elk zijn tractement nog uitbetaald; het kan wel niet uit Nederland gezonden worden, maar er schijnt nog wel geld in de Indische banken te zijn en krediet is er nog, en zoo loopt dat vermoedelijk nog wel los. Gelukkig, want zonder geld in deze dure tijden, dat zegt wat!

De verbinding met Indië is treurig. De minister deelde mede dat de mails 50 dagen reis hadden en dat een telegram 12 dagen onderweg was van Batavia naar den Haag. Behoudens het weinige, dat de Eng. mail doorlaat, is de minister sedert drie maanden zonder schriftelijke verbinding met den Gouv. Gen. Als dit geschiedt aan de Regeering, wat moet dan de arme Zending verwachten!

Gode zij dank, wij zijn nog buiten den oorlog.

t.t.

Smilde, 22—3—'17.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA. Melolo.

Het portret.

Dit is Ds. J. F. Colenbrander en Mevr. Colenbrander—Boswijk, met hun drie kinderen: Femmo, geb. 20 April 1907; Gerrit Johan, geb. 25 Aug. 1910 en Magreta Christina, geb. 21 Jan. 1913. Ze zijn nu te Melolo sedert 19 Oct. 1909 en zouden dit jaar naar

Nederland gekomen zijn, indien de onrust der tijden, het niet onraadzaam hadden gemaakt.

Spreekt Soembaneesch.

Onze broeder heeft op Soemba zware worstelingen. Melolo is een Savoeneesche gemeente, en de Christenen zijn verre van volmaakt. De zonde tegen het 7de Gebod komt

er nog al veel voor en de trouwe, nauwgezette dienaar zou haar zoo gaarne overwinnen.

Daarbij komt dat hij ook onder de Soembaneezen begeert te arbeiden.

nen en dan intusschen nog Soembaneesch leeren. Dat gelukt slechts weinigen. Maar onze broeder geeft den moed niet op. In alle bedaardheid werkt hij stevig door. En hij wint. Hij heeft in de eerste helft van 1916

De Soembaneesche taal is zeer moeilijk, vooral voor iemand die niet onder de Soembaneezen woont. Hij gebruikt voor zijn gewonen dienst te Melolo de Maleische taal, moet om goed onder de Savoeneezen te arbeiden ook nog wel wat Savoeneesch ken-

voor de eerste maal in een samenkomst in een school te Lai-Handang, niet ver van Melolo, de Soembaneezen in hun eigen taal het Evangelie verkondigd. Als hoorders had hij de schoolkinderen en ongeveer 30 volwassen Soembaneezen. Hij schrijft heel bescheiden:

„Ik geloof wel dat de menschen mij begrijpen, al is mijn Soembaneesch nog lang niet volmaakt, wat er uit worden zal — laat zich nog niet voorzien. Het is slechts een begin. Ik hoop het ook zoo te schikken dat ik wel dra in Rendé kan beginnen.

Lai Handang.

Eenigen tijd later vinden wij weer een bericht over Lai-Handang. Hij schijnt er in te komen. Men leze:

De opkomst in Lai Handang wordt nog niet meer; het blijft bij ongeveer 20 hoorders terwijl er gewoonlijk ook nog een paar vrouwen buiten staan. Nu ben ik gisteren naar de menschen gegaan die aan den weg bezig waren met het verrichten van heerendiensten. Ik kwam er tegen den avond toen het werk voor dien dag was afgelopen. Er waren zeker een 70 à 80 menschen. Ze wilden gaarne dat ik terug kwam, maar dan liefst 's middags in den rusttijd. Dan waren ze allen op het terrein, terwijl nu sommigen drinkwater moesten halen, anderen wat brandhout wilden verzamelen of in de zee nog wat wilden visschen.

Nu hoop ik er morgenmiddag weer heen te gaan. De menschen zijn niet zoo ver van Melolo; een groot half uur rijdens maar.

Schoolbezoekreizen.

Wegens de scholen is het noodig nu en dan reizen te maken. De zeven scholen met 8 onderwijzers liggen nog al ver van elkander. We zullen hem eens van zulk een reis laten vertellen:

In dezen tijd ben ik nog al eens op reis geweest. Eerst in het laatst van April naar Kananggar in gezelschap van den gezaghebber. Beiden wilden we gaarne een paar kampoengs bezoeken, die in de buurt van Kananggar liggen en dus gingen wij maar samen. De eene kampoeng was Tana-Rara; een nieuwe kampoeng naar den kant van Waingapoe, 2½ uur rijdens van Kananggar. We werden verwacht en een groot aantal menschen was aanwezig om ons bij het binnenrijden met oorverdoovend geschreeuw te ontvangen. Het was een blijde intocht en met genoegen zijn we er dien dag geweest. Het hoofd is een aantrekkelijk man, evenals zijn broer en men kon duidelijk zien, dat het bezoek op prijs werd gesteld. De beide goeroe's van Kananggar waren ook meegegaan en de meeste schoolkinderen. Zij hebben gezongen en op de fluit gespeeld, en het was duidelijk te zien, dat men met genoegen luisterde. Vooral als er een vroolijk wijsje door de kampoeng klonk, vermengde zich daarmee de gulle lach van het vriendelijke hoofd.

's Avonds werden alle menschen bijeengeroepen en hebben wij met de Soembaneezen gehoord naar den goeroe, die de geschiedenis der schepping vertelde. Hij kan zich al tame-

lijk redden met het Soembaneesch en hij wordt over het algemeen wel begrepen. Na de koempoelen en na het eten werd door sommige schoolkinderen het gesprek nog voortgezet tot na middernacht. Ik zou gaarne willen, dat daar een school kon komen. Mogelijk is het wel, daar Massoe nu aan de beurt is en dit de grootste kampoeng is in dat landschap.

Den volgende morgen gingen wij langs smalle bergpaadjes naar Lai Rindja, 2½ uur rijdens Z.W. van Tana-Rara. Daar was niet veel te zien: een paar leege huizen boven op een heuvel. We waren in het hartje van de bergen van Massoe, zeker meer dan 1000 M. hoog. Het was er koud en om elf uur zochten (we) een zonnig plekje, om eens weer lekker warm te worden. We bleven dan ook niet lang en gingen weer langs de oude Soemba-paden met zoo nu en dan een flinke steile helling naar Kananggar, waar wij den Zondag overbleven, om den volgende dag weer naar Melolo af te zakken.

Drie weken later, eind Mei, mocht ik in gezelschap van br. Van Dijk de reis weer maken. Wij gingen toen eerst weer naar Kananggar en vandaar over Kabandang langs het op de kaart aangegeven voetpad in twee dagen naar Baing. Wij bleven 's nachts in Kabandang, maar er was bijna niemand in de kampoeng en zoo was er niet veel gelegenheid om met de menschen te spreken. Hetzelfde was het geval in Baing, en zou misschien op de vorige reis ook het geval zijn geweest in Tana-Rara als ik toen niet in gezelschap van den gezaghebber was geweest. De menschen blijven liefst in de tuinhuisen. Ook de groote afstanden blijven steeds een groot bezwaar. Zoo'n kampoeng als Tana-Rara b.v. zou ik gaarne eens spoedig weer willen bezoeken, maar men heeft op z'n minst twee dagen noodig om er te komen. Wel hoop ik er binnenkort nog eens te komen en dan de reis te maken door dat gedeelte van Massoe, dat aan Kambara grenst. Maar eerst zou ik nog weer met den gezaghebber naar Tanaroeng, om daar de school te openen.

De laatste reis, van welke hij spreekt dagteekent uit November. Aldus:

Pas ben ik weer terug van een tocht door Massoe en Karéra waarbij ik den terugweg nam over Waidjeloe en Mangili. In Massoe, ongeveer daar waar de Kadoemboel en de Melolo-rivier elkaar het dichtst naderen, moet het volgend jaar een school komen, maar de juiste plaats is nog niet bepaald. Met de scholen gaat het goed. Een paar waren in den laatsten tijd wel wat vooruitgegaan. Die in Tana Roeng floreert nog niet. De goeroe kent nog niet veel van het Soembaneesch en als hij het spreekt zegt hij vaak heel iets anders, dan hij bedoelt te zeggen en de kin-

deren kennen nog te weinig van het Maleisch. Geen gunstige voorwaarden dus voor uitstekend onderwijs. Met den Evangeliesatiewerk gaat het op en neer. In Kananggar is er vooruitgang. Van uit Kananggar gaat de goeroe als het niet te hard regent nu geregeld der Zaterdag naar Tana-Rara, waar hij den laatsten Zondag zestig menschen onder zijn gehoor had. En sedert hij hier mee begon is de radja van Kananggar ook veranderd en heeft hij ook om een koempoelan gevraagd in zijn huis. En die is nu vastgesteld op Maandagavond.

In Baing blijft het goed gaan. Het getal hoorders en hoorderessen bedraagt soms meer dan honderd, de kinderen meegerekend. En toen ik zoo aan een der hoofden het een en ander vroeg, bleek mij, dat hij al aardig wat wist van enkele der meest bekende geschiedenissen. Alleen had hij nogal moeite met de namen. Een goeroe, die de taal goed spreekt en goed met de menschen weet om te gaan, is voor het werk heel wat waard. Daaraan ontbreekt nogal wat bij den goeroe van **Mata-Wai**. Diens Soembaneesch is nogal „krom“. Als hij bedoelt „morgen“ zegt hij nog wel eens „gisteren“. De opkomst is dan mischien ook mee daardoor in den laatsten tijd erg achteruitgegaan, hoewel er ook wel andere factoren zijn aan te wijzen, die daartoe hebben meegewerkt. In **Rendé** is sedert enkele weken de goeroe ook begonnen. Hij doet het weer op een andere manier. Hij gaat met de kinderen naar de verschillende kampoen en heeft zoo elken Zondag weer een nieuw gehoor. Wat de beste methode voor **Lai-Handang** zal zijn, weet ik nog niet. De koempoelan des Zondagsmiddags in de school trekt nog niet veel menschen. Behalve de schoolkinderen zijn er in den laatsten tijd meestal minder dan tien hoorders, waaronder een paar getrouwen. Natuurlijk is dat ook de moeite wel waard, maar als er een weg is om meerderen te bereiken, is dat toch beter.

In **Petawang** is de nieuwe school onderdak; de wand ontbreekt nu nog. En de goeroewoning wordt ook deze week opgericht. Het werk gaat daar geregeld en goed.

Van **Melolo** ook geen bijzonders. Gisteren hadden we weer te spreken met een broer en zuster. Voor beiden zal het misschien een laatste poging zijn om hen te behouden. Hun leven is slecht. En gevoel van schuld ontdekt men niet.

Uitstapje van Mevrouw.

Als de dominé uitgaat, moet mevrouw thuisblijven, dat is de regel, maar in 1916 kwam er voor mevr. Colenbrander een uitzondering en wel een zeer verrassende. Ziehier wat wij er van lezen:

Den 5den Juni ben ik weer op reis gegaan naar Pajeti; daar ben ik bijna drie weken geweest; eerst hadden wij onze vergadering en toen een vergadering gedurende twee dagen met de goeroe's van Midden- en Oost-Soemba en daarna kwamen de examens van den normaal-cursus. Het was zoo half en half ook een vacantie voor mij en daarop geleek het nog meer, toen de vrienden in Pajeti op het idee kwamen mijn vrouw ook te verzoeken. Het verzoek ging om acht uur per telefoon naar Melolo en om half vier zat mijn vrouw met de kinderen al op de prauw. Vijf dagen was zij in Pajeti toen er een gouvernements stoomer kwam, waarmee zij een uitstapje kon maken naar West-Soemba. Zij kon met mevr. Van Dijk vijf dagen bij de familie Krijger logeeren en toen bracht diezelfde boot haar weer te Waingapoe. En nauwelijks waren wij te Pajeti aangekomen, toen het telefoonbelletje rinkelde en wij bericht kregen, dat de boot doorging naar Melolo. Dat was een uitkomst in dezen Oost-Moesson! En samen gingen wij weer naar huis, blij en dankbaar, dat de Heere alles zoo bijzonder wel had gemaakt.

Hieruit blijkt hoe de tijden veranderd zijn. Mevrouw Pos was op Melolo van 1889 tot 1900 en heeft in die elf jaren die plaats nooit verlaten. De reis van Kambaniroe naar Melolo was zoo moeilijk geweest, dat ze nooit den moed had om weer op reis te gaan, alvorens de noodzakelijke vacantie haar er toe noodzaakte.

Scholen.

Over den toestand van scholen en over het werk der Evangelisatie lezen wij het volgende:

Melolo.

De uitwendige toestand der gemeente is niet slecht. De opkomst was in het afgelopen jaar tamelijk goed en er werd weer een aardig sommetje voor de kerk bijeengebracht. Het getal Christenen is niet toegenomen. Er waren wel enkele personen, die den H. Doop vroegen, maar ik vond het beter geen haast daarmee te maken. Voor een paar dagen echter hebben wij hier te Melolo 5 personen onderzocht en allen mogen toelaten.

Petawang.

Gisteren evenzoo te Petawang 3 personen. Toen bleek ook, dat de scheiding van Petawang voor dit gedeelte een voordeel is geweest. Men kon aan deze 3 jongelieden duidelijk bemerken, dat ze gedurende een jaar geregeld en goed onderwijs hadden genoten. Het bleek, dat ze het geleerde ook hadden begrepen. Met genoegen mocht ik de antwoorden aanhooren. Zoo geeft dus dit jaar een grootere winst te boeken dan het vorige.

Baing.

Maar nu is er weer iets goeds te melden, van Baing. De goeroe, die daar pas is geplaatst, geeft als goeroe nog al eens reden tot klagen, daar hij nogal eigenwijs is. Maar hij kent goed Soembaneesch; van zijn jeugd af heeft hij met Soembaneezen omgegaan. Hij kon dus des Zondags koempoelan houden met de schoolkinderen en als er ouderen kwamen ook tot dezen spreken. Zoo kwamen er enkelen des Zondags luisteren. Maar toen verscheen het Bijbelsch leesboek in het Soembaneesch. Dat was iets vreemds. Een boek in hun eigen taal, waaruit de goeroe voorlas. Dat trok aan. De menschen hoorden er van en er kwamen steeds meer luisteraars, zoodat er op den laatsten Zondag voor de Kerstvacantie reeds meer dan honderd waren. Nu weten wij wel, dat wij er niet op moeten rekenen, dat ook maar de helft zal blijven komen, maar misschien wil de Heere toch enkelen trekken. Laten wij het hopen en er om bidden. Op deze wijze kan men dus zeggen, dat de meer directe Zendingsarbeid onder de Soembaneezen is begonnen. U ziet ook hier weer door de goeroe's. Zoo gaat het toch maar bijna overal. Zij staan vooveel dichter bij de bevolking dan wij. Hadden wij nu maar overal goeroe's, die ook voor de evangelisatie geschikt zijn. Maar daaraan ontbreekt nogal wat.

Huis Zuster Lock.

De fundeering van het nieuwe huis voor Zuster Lock is gereed, als ik nu spoedig de gevraagde 5 mille krijg, kan met den bouw worden begonnen.

Alor.

De onderzoekreis naar Alor schijnt voorloopig uitgesteld. De berichten, alsof dit een bijzonder gunstig zendingsterrein was, worden van meer dan ééne zijde tegengesproken.

Ds. Wielenga schrijft 30 Oct.:

Ik was van plan, om met de boot van 9 November naar Alor te gaan, maar weet nog niet of deze reis wel zal kunnen doorgaan, nu Van Dijk nog niet terug komt. Want Standaardschool en Internaat zullen wel zoo spoedig mogelijk weer aan den gang moeten worden gebracht.

Nu wordt er weer gepleit voor een deel van Midden-Celebes, in de nabuurschap van het Zendingsterrein van de Gereformeerde Bond. Maar de „Nul" is er nog niet en zonder „Nul" geen denken aan een nieuwen post op de Buitenbezittingen.

H. D.

BATAVIA.

In Batavia bestaat de Inlandsche gemeente uit menschen van zeven of acht verschillende

nationaliteiten. Zulk een bonte schakeering verhoogt zeker wel de moeilijkheid van het werk. Het nationaal verschil bemoeilijkt het samengroeien tot één vast aangesloten geheel. En die eenheid is voorwaarde voor de volle krachtsontploffing eener Kerk. Die eenheid is ook noodzakelijk voor het zelfstandig optreden als Kerk. Aan die nationale veelkleurigheid zal het zeker mede te wijten zijn, dat de betreffende oude Inlandsche gemeente te Batavia nog geen eigen ambtsdragers heeft. Waarschijnlijk zal zij echter spoedig haar eigen ouderlingen en diakenen verkrijgen.

Het vraagstuk der helpers is te Batavia ook niet zoo eenvoudig als op Midden Java. Ook hier speelt de nationale verscheidenheid een rol. En wij hebben geen eigen opleidingsschool voor onderwijzers en helpers tot den dienst des Woords voor Maleische gemeenten. Onze opleidingsscholen op Midden-Java gebruiken het Javaansch als voertaal. Mede daaraan is het te wijten, dat het aantal helpers te Batavia zoo klein is, en dat er nog geen helpers tot den dienst des Woords zijn.

De Maleische verklaring van het Nieuwe Testament, de redactie van de Bentara Hindia, de uitgave van het Maleische propaganda-blaadje Penaboer maken den arbeid van Ds. Tiemersma vruchtbaar voor veel breeder terrein dan alleen Batavia.

Batavia verheugt zich in het bezit van een Hollandsch-Inlandsche school met 258 leerlingen. Plannen bestaan voor de oprichting van een Hollandsch-Chineesche school, waarvoor de grond al aangekocht is.

Zuster Iken.

Met zeer gemengde gewaarwordingen ontvingen wij bij onze thuiskomst van de Hollandsche verpleegster, na een korte vacantie, van haar bericht, dat zij trouwplannen had.

In 1908 kwam Mej. Nusteeg in Indië, als de bruid van den Heer Iken, zoon van wijlen den bekenden directeur van het Seminarium voor inlandsche helpers te Depok. Slechts zeer kort mocht zij het huwelijks-geluk smaken. Enkele weken na haar huwelijk stierf haar man aan den verradelijken typhus en binnen een half jaar na haar aankomst keerde Mevrouw Iken als een bedroefde weduwe terug. Zij bezat echter te veel veerkracht, dan dat zij zich door haar groote smart zou laten overheerschen. Daarom wierp zij zich later in Holland op het drukke leven der ziekenverpleging; de zorgen voor anderend leed zou eigen rouw op den achtergrond drijven; tevens leefde de stille hoop in het hart Indië nog eens terug

te zien. Zóó leerden wij haar kennen bij ons verlof in 1914. Wij stelden haar voor in Poerbolinggo Dr. van Stokkum te komen helpen. Zeer waren wij verblijd, dat zij er toe bereid werd bevonden. Sterk leefden wij in de subjectieve overtuiging haar op het gebed van den Heere ontvangen te hebben en dus waren wij verzekerd, dat het goed zou gaan.

Het ging ook goed. Zelfs boven verwachting. Zuster Iken bleek zoo echt de rechte vrouw op de rechte plaats te zijn.

En nu, zullen wij van teleurstelling spreken, dat wij haar, net een jaar bij ons, al weer verliezen moeten? Ja, — waarom het te ontveinzen? — wij zijn teleurgesteld. Wij verliezen in haar zoo véél. Ons ziekenhuis wordt weer moederloos. Wanneer en op welke wijze zal de ledige plaats vervuld worden? Veel idealen en plannen zijn daarmede weer afgesneden. Een lieve vriendin en trouwe medearbeidster zien wij niet gaarne vertrekken: ons kringetje is zóó klein!

Maar aan den anderen kant mogen wij haar, de zwaar beproefde, het geluk en de rust niet misgunnen, die zij in den echt opnieuw hoopt te vinden, een geluk, dat eens zoo plotseling door den wreeden dood werd verstoord?

Zij hoopt in December met haar zwager, den Heer Iken, Christelijk onderwijzer te Batavia, te huwen.

Moge des Heeren zegen op deze verbintenis rusten. Schenke Hij haar door een rijke en langdurige verbintenis te doen vergeten het leed van haar eerste jeugd.

En zende Hij ons een vervangster, die even goed op haar plaats moge blijken te zijn, als wij meenden, dat zij, die van ons gaat, was!

Laat de gemeente ook deze zaak in het gebed gedenken. Van een geschikte Holland-sche verpleegster hangt zoo heel veel af.

B. J. ESSER.

Poerbolinggo, 16 Nov. 1916.

„Onze Krant”.

Magelang, Nov. 1916.

Amice.

Kasandoerijat.

Nu wil ik u eens iets vertellen van Kasandoerijat, een dergenen, die de begeerte heeft uitgesproken om Christen te worden en wiens geschiedenis wel bewijs levert van den zegen, dien God ons geeft. Deze Kasandoerijat is een santri; dus iemand, die Godsdienstonderwijs geeft, een mohammedaansche godsdiensteleeraar. Ge moet dit woord niet te grootsch opvatten. Het zijn in den regel menschen, die een beetje bo-

ven het gewone gros der Javanen uitstekten, maar wier kennis zelf nog veel te wenschen overlaat: er zijn er onder, die hun taal in de eigen lettersoort niet lezen kunnen, en nooit op school hebben gegaan.

Deze Kasandoerijat is echter een santri, die boven velen van zijn collega's uitmunt, daarom ook vele leerlingen had, en door de bijdragen en geschenken van zijn leerlingen en door de opbrengst van de hem toegewezen sawah een goed bestaan had. Naar mijn helpers verhalen, kon hij op ongeveer f 40 per maand rekenen. Nog meer invloed oefende hij uit door zijn voorzitterschap van een vereeniging, die een godsdienstig doel nastreefde zoodat hij ver buiten zijn desa aanzien genoot.

Deze Kasandoerijat nu ontving iedere maand onze krant, die hij ook trouw las, en die bij hem 't verlangen deed ontstaan, om wat meer van den Christelijken godsdienst te vernemen. Hij zocht aanraking met onze helpers, met wie hij uren sprak over den Christus, om dan het ontvangen onderricht te vergelijken met wat hij over Jezus uit den Koran had opgediept. Hetgeen hij van onze helpers vernam waren andere klanken, die hem boeiden, tot nadenken brachten, en telkens weer verlangde hij meer te vernemen. ook wilde hij, dat zijn moerids (leerlingen) die door hem onderwezen werden in den langgar (een mohammedaansch bedehuis in de desa) nu ook het onderwijs van mijn helpers zouden hooren; en nu deed 't zeker nog zeldzaam voorgekomen verschijnsel zich voor, dat een onzer goeroe's het Evangelie predikte in den langgar.

In de langgar.

In het begin begrepen die leerlingen niet wat de aanwezigheid van dien nieuwen goeroe beteekende; op verzoek van Kasandoerijat werd toch zorgvuldig vermeden om het woord christen te gebruiken; dit woord zou maar afschrikken en een noodelooze hinderpaal voor de bekendmaking van het Evangelie oprichten. Mijn helpers dienden zich daarom aan, niet als onderwijzers van den Christelijken godsdienst, maar als onderwijzers van den heiligen godsdienst; maar die voorzichtigheid kon toch niet belemmeren, dat de leerlingen van den santri niet van dien „heiligen godsdienst” wilden weten. De leerlingen kwamen niet meer terug; de santri was zijn leerlingen kwijt en daarmee ook kwijt zijn inkomsten, de geschenken, die hij anders in ruime mate ontving, terwijl hem ook weldra aangezegd werd, dat de opbrengst van zijn sawah dit jaar voor het laatst zou worden toegestaan.

Arm.

Kasandoerijat was zoo plotseling van alle

inkomen verstoken. Toch hield hij vol, ook toen de hulp, die hij natuurlijk van ons ontving, zeer onvoldoende bleek om zijn gezin van 't noodigste te voorzien en zijn vrouw hem vroeg, waar ze nu van moesten leven, als hij Christen werd. Kasandoerijat zette door, ondanks de vele onaangename bejegeningen, die hij moest ondergaan.

Opium.

Daar was echter nog iets, waar hij mee breken moest en dat hem zwaarder zou vallen dan het breken met zijn moerids en de vele vrienden, die hij telde. Hij was tot hiertoe verslaafd aan het opiumgebruik en het was hem schier onmogelijk het gebruik er van na te laten. Wij hebben hem toen een poosje naar 't Petronella-hospitaal gezonden waar hij eenigen tijd vertoefde en waar het verblijf door God gezegend werd. Ook nadat hij het hospitaal verlaten heeft, kan hij het gebruik nalaten en vindt hij in den arbeid, dien hij verricht, ook een welkome afleiding en steun in zijn strijd tegen opkomende begeerte naar opium.

Verkondiger.

Iederen dag toch gaat deze Kasandoerijat er op uit, alleen of met mijn helpers, om aan heel den kring zijner kennissen te vertellen welke verandering er in zijn leven heeft plaatsgegrepen en te verkondigen dat de Heere Jezus de waarachtige Zaligmaker is. Hij verkondigt dit bij andere santri's, loerah's, die vroeger zijn leerlingen waren.

Op die tochten hebben er telkens twistgesprekken plaats, en daar deze Kasandoerijat doorkropen is in de kennis van verschillende elmo's, goed op de hoogte met den eigenaardigen Javaanschen redeneertrant, valt het niet moeilijk om den tegen sprekers den mond te stoppen. Zijn ijver is voorbeeldig; tot diep in het gebergte zet hij zijn tochten voort en welken indruk deze verandering heeft gemaakt, blijkt wel uit de velen, die hem in zijn desa opzoeken om te zien en te hooren wat er met dezen Kasandoerijat is gebeurd. Het is een heerlijke aanwinst.

Begaafd.

Als toch niet alles bedriegt zullen we in dezen Javaan niet alleen spoedig een flink Christen meetellen, maar evenzoo een bekwaam helper, die uit het Javaansche volk opgekomen, behoort tot het hout waaruit de goede helpers worden gesneden. Het is een lust hem te hooren spreken. De radheid van taal, de levendigheid van beweging, de vurigheid van geest, zijn vele kennis van de verschillende elmo's, maken hem tot een kracht, die onder Gods zegen nog van veel betekenis kan zijn voor de komst van Gods Koninkrijk op Zeelands terrein. Laat deze

Javaan in uwe gebeden gedacht mogen worden. De tegenstand tegen hem is groot en er is veel genade voor noodig om ondanks dat alles met opgewektheid trouw te blijven.

Met hartelijk groeten, als steeds,

t. t.

A. MERKELIJN.

Dit schreef Ds. Merkelijn in November 1916. Vermoedelijk volgt voor Kasandoerijat een zware strijd en het is niet onwaarschijnlijk dat hij ook nog wel eens in dien strijd komt onder te liggen. Geve God hem de genade der overwinning!

H. D.

Zijn Kokki kwijt.

De heer G. P. Hamer, Hoofd der School voor Chr. Holl. onderw. te Gombong is zijn Kokki kwijt. Hij vertelt heel leuk hoe hij haar verloor.

Zie hier:

'k Ben mijn kokki kwijt: ze is gaan trouwen. Nog wel met den Inlandschen onderwijzer van onze eigene school, met den goeroe mas Johannes Sapin. Voor een goeie maand was er van verkeerung zelfs nog geen sprake en — nu is ze reeds gehuwd. — In de laatste helft van October kwam op zekeren namiddag de goeroe de voorgalerij instappen en vroeg me te spreken. Dat gebeurt heel dikwijls en 'k noodigde hem dus uit een stoel te nemen en zich te zetten. Onze „mas" was echter niet zoo als anders: hij draaide op den stoel heen en weer, keek wat benauwd uit zijn oogen en wist niet recht te beginnen.

„Nu, Johannes", hielp ik hem, „wat is er aan?"

„Ja, menheer, ik, ik, ik wil trouwen".

„Trouwen man? Dat vind ik best, uitstekend! Je hebt je leeftijd en verdient ruim genoeg om een vrouw te onderhouden".

Maar Sapin bleef even zenuwachtig draaien en kijken. Ik verwachtte dus een verzoek om geld te leenen of om voorschot op zijn traktement, daar 'k wel wist, dat hij vader en zuster bij zich in heeft wonen en bovendien nogal wat ten koste had gelegd aan zijn huisje, dat hij, met een bijbehorend lapje grond, verleden jaar had gekocht.

Echter — er kwam niets.

„Maar Johannes", hervatte ik dus, „wat heb je op het hart. Zeg het gerust, misschien kan 'k je helpen".

En toen kwam 't hooge woord er uit.

„Als u niet boos op me wordt menheer, dan wou ik trouwen met uw kokki, met Jatina".

Nota bene! Met mijn kokki!

Van 'vrijerij of dergelijke dingen had 'k nooit het minste bespeurd en 'k meen, dat 'k anders mijn oogen nogal open heb, wat

dat betreft. Ruim twee jaar heerschte ze in de keuken en we hadden ze leeren kennen en waardeeren als een goede etenbereidster en — een zedig maagdelyk. Ik keek den goeroe dus verwonderd aan. Foei, zulk een aanslag op mijn keuken! Van je vrienden moet je 't maar hebben.

„Maar Johannes”, antwoordde ik eindelijk, „dat moet je mij toch niet vragen, dat moet Jatina zelf weten”.

„Ja zeker, menheer — en u vindt het dan wel goed?” —

„k Heb er niets op tegen, doch zegt Jatina „ja”, dan zorg jij, dat ik een nieuwe kokki krijg”.

Johannes lachte verlegen en antwoordde: „Goed! Mag mijn broer Andréas hier van avond dan wel komen om met Jatina te spreken?”

„Je broer?” Vraag je haar dan zelf niet?”

„Neen meneer! Vindt ze 't goed, dan kom ik morgen om verder met haar te praten”.

Nu — 's lands wijs — 's lands eer.

Om kort te gaan, de zaak liep voor onzen goeroe uitstekend van stapel. De ouders van Jatina gaven ook hun toestemming en — veertien dagen later was ik mijn kokki kwijt.

Ze moest naar huis om haar uitzet enzovoort in orde te maken. Daarvoor had ze een maand tijd, want 7 December zou ze trouwen.

't Was voor haar inderdaad een goede partij: zij, een eenvoudig dessameisje van betrekkelijk geringe afkomst; hij, onderwijzer aan een Holl. Jav. school, een school, die voor de Inlanders zeker minstens zooveel beteekenis heeft als de Mulo-scholen voor de Hollandsche burgerij. Nu zijn de Javanen verzot op „penganten” houden, bruiloft vieren: 7 December zou dus voor de Christenen in Gombong en den verderen omtrek een belangrijken dag zijn. Bij onze schoolkinderen was het aanstaande feest het onderwerp van dagelijksch gesprek en onze bedienden keuvelden er ook gedurig over.

Minister Pleyte.

Zijn Exc. heeft veel onaangenaams moeten hooren.

De „Ned.” 7181 schrijft over hem:

Vergadering van Woensdag 14 Maart.

De bezem in den mast.

Het moet voor Excellentie Pleyte geen aangenaam zitten zijn, daar achter de Ministerstafel. Niet alleen omdat het al zoo laat is nu eindelijk zijn begroting aan de orde komt; niet omdat de gelaten van de Indische heeren die voor de weerbaarheid van Indië komen pleiten en tegenover hem in een loge gezeten zijn, hem als het ware verwijtend

moeten aanzien; maar vooral omdat hij niet van zich zal kunnen zetten de herinnering aan zekere geveugelde woorden waarvan hij wel-is-waar niet het auteursrecht bezit — ze waren van een man die niet praatte maar deed — maar die hij dan toch voor politiek gebruik gestempeld heeft, en die, als zoodanig, hem nog niets dan last en onaangenaamheden hebben berokkend. Deze Excellentie, die op eenmaal uit de kiezersmeeting op een Ministerzetel geplaatst werd, heeft waarschijnlijk al lang begrepen dat men ook in de politiek niet zoo hard van den toren moet blazen, en waarschijnlijk zal hij nooit weer, als hij zich weer in het politieke strijdgewoel waagt, zulke pakkende leuzen als die van „den bezem in den mast” bezigen.

Voor al in deze dagen heeft hij reden den bezem te vreezen want menigeen dreigt er meê in de Kamer, en de stemming die tegenover den bewindsman van Koloniën zoo in het mondeling debat als in de stukken tot uiting kwam, mag hem voor een al te robusten zwaai van den politieken bezem terecht met eenige bezorgdheid vervullen.

Gisteren dachten wij een oogenblik dat hij aankomen zou, de bezem. Het was tijdens de rede van den Unie-liberalen professor Heeres, die nagenoeg één requisitoir was tegen 's Ministers tekortkomingen sinds het oogenblik waarop „grauwe politiek” hem op zijn zetel heeft geplaatst — ook dit min-complimenteuze woord over de aanleiding tot deze Ministersbenoeming is van den heer Heeres. Tekortkomingen in allerlei met name genoemde gevallen”.

Tot zoover hetgeen de „Ned.” schrijft. Later kreeg hij het nog kwader, toen de heeren Scheurer, Beumer en de Visser hem onder handen hadden over de f 800 voor onderwijzers, die voor de hoofddacte willen studeeren en dan naar Indië willen. Zijn Exc. had deze toelage alleen bestemd voor hen die het Gouv. onderwijs wilden dienen.

Maar hij wou toch graag Min. blijven en heeft zoetekes beterschap beloofd en toen is ten slotte zijn begroting aangenomen. Van de 100 heeren stemden er 55 voor en drie tegen terwijl de andere 42 afwezig waren. De drie heeren boven genoemd waren de kamer uitgelopen. Ze wilden blijkbaar niet vóór stemmen.

Min. Pleyte is een goede man, die het iedereen naar den zin wil maken. Ik ben blijde dat hij nog op zijn zetel zit. H D.

Korte Berichten.

Cijfers uit Oost-Indië.

Blijkens bijlage S. van het Koloniaal Verslag begint het aantal Christenen in Neder-

landsch-Indië reeds aardig naar het miljoen te loopen. Voor zooverre de gegevens ontvangen waren bedroeg dat aantal op ult. 1915 reeds 831.757 o.w. 79.680 Europeanen en 752.077 grotendeels Inlanders. (Het aantal Chr. vreemde Oosterlingen bedroeg slechts omstreeks 1000).

Van de Europeanen behoorden 47.057 tot de Protestantsche en 32.623 tot de Rooms-Katholieke kerk.

Voor de inlanders waren die cijfers resp. 697.126 en 51.951.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f2.50.

b. Blikken busjes 10 f1.30, 5 f0.80 en 1 f0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel. Smilde H. DIJKSTRA.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f0.75, 25 f1.70, 50 f3.25. Losse teksten 50 à f0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

DE MACEDONIËR.

E. Venema, Groningen. Prijs f3.—.

Het Maart-no. bevat: R. Hamming Nommensen. — D. K. Wielenga, Zending van de Ger. Kerken (Soemba). — H. A. van Andel. Midden-Java. — Dijkstra. — Uit mijn Camera.

LEESTAFEL.

Antirevolutionaire Staatskunde, met nadere toelichting op ons Program door Dr. A. Kuyper. Afl. 17—21. — J. H. KOK, Kampen.

Dat werk is nu compleet. Hoofdst. XXI, blz. 573—614 handelt over „'s Rijks Bezit Overzee" en wat daar te lezen is over: Voogdij bl. 580, Kerken bl. 599, Zending bl. 601 en bl. 603 kan uit den aard der zaak niet in het Zendingsblad besproken worden. De Macedoniër is daarvoor het orgaan.

Intusschen waken wij onze lezers op om van deze belangrijke bladzijden kennis te nemen.

Jaarboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland,

1917. — Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Eindelijk verschenen. Wat de vorm betreft is ons oude „Jaarboekje" nu weg; de inhoud van beide is er nog wel; en zeer goed.

De Zending heeft er ook een goede plaats.

Ik zou zeer op prijs gesteld hebben dat de lijst van geïnstitueerde kerken, (die ik tweemaal opgaaf) ware opgenomen. Dat is wat nieuws en ook zeer bijzonder nieuws.

Misschien steekt er een beginsel in.

Er is een mooie kaart bij van de classes.

Ik Geloof. Overdenkingen over de Twaalf Artikelen door F. C. Meijster. — Rijswijk, H. J. Spruijt.

De schrijver levert in overvloed van schoone woorden en beelden een eenvoudige verklaring van de geloofsartikelen. Bij het artikel over de kerk behandelt hij o.a. ook de Zending kort en krachtig in deze woorden: „Alle volken, talen, tongen eischt zij (de kerk) voor Jezus op", bl. 155.

Het ambt der geloovigen door G. Doekes. — Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Bij het „Jaarboek" behoort een boek, waarom er een boek bij moet, weet ik niet, waarom **dit** boek er bij moet, weet ik ook niet. Het is een leerzaam boek, waarin onze roeping als Christenen in 36 hoofdstukjes wordt beschreven. De aandachtige lezer komt zeer onder den indruk van zijn veel en veel meer te kort en dat is voor menschen van de 20ste eeuw buitengewoon nuttig.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. Dijkstra:

a. Voor de Gen. Kas.

Agema, Ureterp voor de „Nul" f5, Jong Ver. Rinsumageest f3, Thur Genderen van N. N. f0.50, Vermeulen, 's-Gravemoer, opgespaard f1, Heidema, Engwierum f1, Oostenbrink, Wezep, uit het kn. der Chr. Sch. f11.50, Mej. Voogtsgeerd, N. Loosdrecht f15, Saldo Kalender 1917 f794.74, saldo Kalender, de Haan, Meern f4.20, Lolke Wijsma, Oosterend, h. c. f1.55, Smilde, ten Wolde, Zend.blad f0.42, Douma, 1ste en 2de klasse school Waddingsveen f3.56, Aalders Achlum voor de „Nul" f1.85, v. d. Meulen, Wijnjeterp, schoolbusje f5, Eugster, Eindhoven, saldo Zend.blad f0.50; Alkema Pingjam f3.10.

b. Voor Soemba.

saldo Zend.blad f0.50; Alkema Pingjam f3.10. verkoop kaarten van Soemba f22.57½

Busje L. Flik, Smilde f5.34; Chr. Mil. tehuis, Willemstraat, Eindhoven f3.—
Smilde, 22—3—'17. H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door Ds. J. v. Loo te Mijdrecht 10 pCt. van de ontvangsten voor de zending over 1916 in de classe Breukelen f51.80, Van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f0.75. Door Ds. A. Boekenooen te Apeldoorn 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending over 1916 in de classe Apeldoorn f79.50. Verzaameld door de leerlingen van de Christ. school te Uithoorn, verzonden door F. de Graaf A.Mz. f4.50. Door G. M. v. Arkel van de leerlingen der Christelijke school te Landsmeer f6.10. Door C. J. Hondius te Middelburg 10 pCt. van de ontvangsten van de Zending over 1916 in Zeeland en Noord-Brabant f720. Door Ds. H. Dijkstra door hem zelf verantwoord f883.07. Door S. Postma uit het „Knikkertje” van de kinderen der Christ. School te Gerkesklooster f15.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Maart '17.

Ontvangen voor de Zending te Djogja en Solo:

Van de Christ. Jongedochtersvereniging te Nieuwendam f5. Door J. Bousing te Vijfhuizen, restant zendingsbusje in 1916 f2.50. Door N. N. te N. te zenden aan Ds. H. A. v. Andel voor een nieuwe hulppost in Solo f650. Van de Geref. Kerk te Hoofddorp voor den bouw eener Kerk te Solo f150.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Maart '17.

Zending op Soemba.

L. L. te Gr. gespaarde h. c. f0.25, A. Blaak te Sappemeer, v. d. Zendv. f69.06½ en gev. in de coll. f2.50 en saldo Zendblad f7.12 is f78.68½, Ds. Broek Roelofs te Schildwolde van P. 285 h. c. f1.42½, Ds. Bolman te Oostwolde (Old.) v. d. Jonged. v. f5, Ds. v. d. Veen te Ruinerwold v. d. Jongelver. f6.25 en v. d. Jonged.v. f5.55 is f11.80, P. Smid te Oldekerk v. d. schoolk. f11, Ds. v. Goor te Groningen door den heer de Groot, v. d. M. U. L. O. school (Kranenweg) f4.10½, Ds. Schaafma te Grootegast van C. t. H. 100

h. c. f0.50, H. Boersma te Broekakker v. J. v. d. M. f1, C. H. Hutman te Nijverdal v. d. Zendv. f255, K. H. v. d. Riet te Zuidwolde (Gron.) 100 h. c. f0.50, J. Meijer te 't Zandt v. d. Zendv. f20 en v. E. Wildeboer 40 h. c. en E. Sterenberg 50 h. c. is f20.45, Ds. Bakker te de Krim uit zijn huisbusje f2, M. Velthuis te Bedum A, gev. in de coll. f20, R. Smit te Ulrum, v. d. Zendv. f80, D. v. d. Vegt te Langeslag, v. d. Jongel.v. f2.62½, R. E. Kladder te Kommerzijk, kl. Boorema 120 h. c., B. Soldaat 120 h. c., J. Kugstra 50 h. c., L. en T. Bouma 50 h. c., A. Slagter 50 h. c. is f1.95, Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f2 en saldo kal. f2 is f4, Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f2.50, J. Hoving te de Wilp, saldo Kal. f8.53½, Firma P. Veldkamp te Groningen f10, Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje Knapenv. f4.21, schoolbusje Mej. Mooibroek f4.95, gev. in de coll. f5 is f14.16, Mej. M. Hospers te N. Buinen v. d. Jonged.v. f5 en busjes f21.08½ is f26.08½, Ds. Meijer te Marum, busjes in de Kerk f30, A. Hekman te Stadskanaal, v. d. Jongel.v. f19, Ds. Elzinga te Grootegast v. d. Jonged.v. f4.72½, gev. in de coll. 2 maal f2.50 en f1 is f10.72½, Ds. Kieviet te Oldenhove, verz. door K. Bakker, W. Bakker, H. Spanninga, W. Spanninga, T. Zwama, E. Spricusma, F. Reitsma, T. Mellema en U. Feringa f9.72, Ds. Sluis te Staphorst, saldo Kal. f9.75, G. Bakema te N. Weerdinge, v. d. Knapenv. f7.50, J. Dekker te Wildervank f14, Ds. Schoemakers, te Kampen, coll. bij preekbeurten te Staphorst f14.30, Zwartsluis f14.13, Ambt Vollenhove B f19.33, Kamperveen f17.52½, Rouveen f82.01½, Wilsum f2.70, Steenwijk f10 en nog f10 is f25.30, Genemuiden f24, Langeslag f12.60, Zalk f13.42½, Kampen f18.96½ totaal f244.29. Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje Jonged.v. f4 en rest kal. f0.75 is f4.75, Br. Poppen te Schoonebeek, saldo kal. f3.79, Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f5, Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. contr. v. d. Kind. Zend. f80 en verz. op ..... f4.07 is f84.07, Ds. Reijenga te 't Zandt van Westerdijk 200 h. c. en H. Westerdijk 400 h. c. is f7.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Uithuizen, 19 Maart 1917.

Het abonnementsgeld van 1917 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3½ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

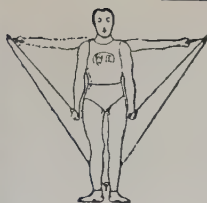
Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4½ cts.

Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester te de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

VACANT.

NIEUW BLAD.

Wanneer gij een nieuw blad wilt laten drukken, vraag dan eens offerte bij ons.

Onze drukkerij is voor alle soort werk uitstekend ingericht en werkt met de nieuwste machines.

Een prijsaanvraag verbindt U tot niets!

Electrische Drukkerij „VADA”,
WAGENINGEN.

VRAAGT

Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuïtfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Francisco 1915.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

Kriebe- ling

in de keel, veroorzaakt door slijm,
wordt geheel verdreven door het ge-
bruik van ANGA-bonbons. Hoesten
bedaart spoedig, de ademhaling
wordt ruimer. In dozen van 30 en
60 ct, verkrijgb. bij Apoth. en Drog.

Fabrikant: A. MIJNHARDT,
Pharm. Fabr. ZEIST.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0,50, f 0,60 en f 0,75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

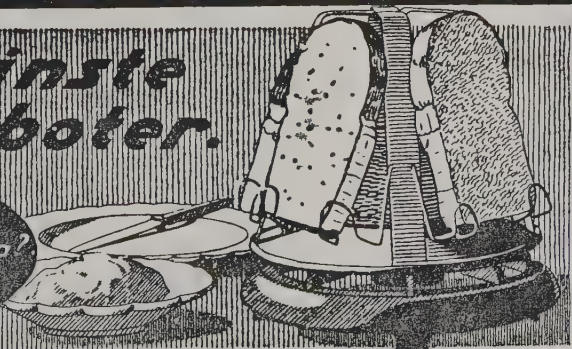
Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapieren.

KLAPPA

*Fijnste
plantenboter.*

*Geroosterd
Brood met Klappa?
Iets fyns!*

Nederlandse Plantenboterfabriek. Amsterdam.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
aemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat enigszins mogelijk is.

Niet alleen voor Hine, ook voor boate
go deren is het veel voordeliger ::

Urling's Patentstijfel

te
gebruiken.

JACOB DIJLVIS KOOG a. d. ZAAAN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

KAMSTRA'S Beddenfabriek

BLARICUM.

Goedkoop ::
Solide ::
Betrouwbaar

Opgericht 1896.

Meer dan **20000**
bedstellen geleverd.

Vraag onzen prijscourant.

LEVEN- en ONGEVALL-VERZEKERING DE AMSTERDAMSCH- AMSTERDAM. Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414

DIRECTIE:

Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMANN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMANN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van** ::

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

IEDER MEDELEVEND LID

van een Gereformeerde Kerk zorgt in het bezit te zijn van de

DRIE WERKEN VAN Ds. RULLMANN DE AFSCH-DE DING in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw. DE STRIJD VOOR KERKHERSTEL

in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw

DE DOLEANTIE in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw.

Ieder dezer drie boeken is rijk geïllustreerd en kost f2.25.

In prachtband **f 2.90.**

De Uitgever **W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam.**

Wijnhandel **J. H. VAN WIJK,**

1e Helmerstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.

Concurrerend in prijs en kwaliteit. Vraag prijscourant.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

Verlost... door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam. — Brieven naar Antiochië. — Poerbolinggo. — Opleidingsschool. — Als er vrede is. — Djokjacarta. — Korte berichten. — Leestafel. — Giften.

Verlost... door het dierbaar bloed van Christus,
als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.

Wetende dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uwen ijdel wandel die U van de Vaderen overgeleverd is,

maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.

1 Petr. 1 : 18, 19.

Toen, na de Generale Synode van 's Gravenhage in 1914, hare deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen voor 't eerst samenkwamen en o.a. weer voor drie jaar de redacteuren van het Zendingsblad moesten benoemen, werden daartoe weer met algemeene stemmen de brs. ds. H. Dijkstra en ds. H. Hoekstra aangewezen. Zij hadden hun redactie-arbeid jarenlang altijd weer met noeste toewijding en groote wijsheid verricht; het stond eigenlijk reeds vooruit wel vast dat zij bij vernieuwing redacteurs zouden worden.

Toen is ook de vraag besproken of het niet goed zou zijn om ook een paar broeders aan te wijzen, die de eerste twee, in geval van nood, zoo goed en zoo kwaad het dan ging, zouden kunnen vervangen. Te voren was dat geval nog nooit onder de oogen gezien. Doch men werd er toe gebracht door de ongesteldheid van ds. Hoekstra, die toen sinds enkele maanden lijdende was en al eens wat hulp had moeten hebben. Als hij eens werd weggenomen naar het Vaderhuis hierboven, wie moest hem dan opvolgen? En wie zou br. Dijkstra vervangen, die nog wel sterk was en frisch, doch ook onver-

wacht kon ontslapen? „Daar is maar als ééne schrede tusschen mij en tusschen den dood". (I Sam. 20 : 3).

Er werd, na eenig overleg, goedgevonden, dat er een paar deputaten zouden worden benoemd, die *secundus*-redacteur zouden zijn. En zoo werd toen ds. Scholten tot secundus van ds. Dijkstra aangewezen, terwijl men tot secundus van ds. Hoekstra mij stemde.

Gelijk den lezers bekend is, heeft ds. Hoekstra toen in 1915 nog altijd weer zijne schoone stukjes kunnen schrijven, doch aan het einde van dat jaar, op Oudejaarsdag, nam de Heere dezen „man van getrouwigheid en Godvreezende boven velen" (Nehem. 7 : 2), uit dit leven weg.

Daartoe door de broederen aangewezen, moest ik hem toen opvolgen. Ik zag er tegen op, doch ben begonnen. Begonnen zooals verwacht werd, met eene korte herdenking van onzen beminden broeder Hoekstra. In het Februari-nummer van het Zendingsblad van 1916 heb ik een klein stukje aan hem gewijd.

Sta mij toe dat ik ditmaal enkele woorden wijd aan een anderen ontslapene, die 19 Maart j.l. „in vrede" is heengegaan, en in wien ook *de Zending* veel heeft verloren. Ik bedoel Prof. dr. F. L. Rutgers, over wien ook ds. Dijkstra in het April-nummer reeds met zooveel warmte schreef.

Het afsterven van dezen mijnen geliefden oud-hoogleraar greep mij zeer aan. Na mijn *vertrek* uit Amsterdam in 1889 — ik ben toen predikant geworden in Oosterbierum — kwam ik daar nog wel gedurig weer en bracht dan ook bijna altijd weer een bezoek aan Prof. Rutgers. Ik werd steeds met groote vriendelijkheid ontvangen. In de huiskamer en in de studeerzaal. Hij heeft mij — en ik zal dit steeds met groote dankbaarheid blijven gedenken — altijd groote toegenegenheid getoond; na zijn dood heb ik daarvan nog een treffend bewijs ontvangen van zijne kinderen.

Het was zijn lust om geheel zijn leven, gedachten, woorden en werken alzoo te schikken en te richten, dat Gods Naam om zijnentwil niet gelasterd, maar geëerd werd en geprezen.

Dat kwam o.a. ook altijd weer uit in zijne zorg voor *Zion*.

Achter den naam van ds. Johannes Cubris, die in 1579 te Antwerpen is gestorven, staat in een oud stuk vermeld, dat hij vol ijver was voor de Kerk en vooral voor de goede orde in die Kerk. (*furit ecclesiae et boni in ea ordinis studiosissimus*).

En van ds. Wernerus Helmichius — in 1608 in Amsterdam overleden — kon worden getuigd in een „claegh ghedicht" dat hem altijd als een „vuur verteerd" had „de ijver sterck tot *Godes Kercke* dier."

Van Prof. Rutgers kan zeker wel hetzelfde worden gezegd. De zielen en zaken en zorgen van de Kerk des Heeren gingen hem altijd weer ter harte. Wie hem ontmoette en gedurig weer ontmoette, zal wel moeten erkennen dat hij schier nooit bij hem vandaan kwam zonder dat er over een of andere kerkelijke aangelegenheid gesproken was geworden. Hij deed dat met groote scherpzinnigheid; steeds weer van uit „de beginselen" doch ook met een open oog voor „de practijk". Hij „beminde" Jeruzalem en voor haar welvaren te arbeiden was hem nooit te veel. Immer weer zocht hij voor haar het goede.

Hij toonde dat ook in dit opzicht dat hij gaarne meehielp aan alles wat tot „vermeerdering" van de Kerk, en wel in het bijzonder door middel van „de Zending", kon strekken. Voor de Zending heeft hij dan ook — gelijk ds. Dijkstra reeds zoo terecht herinnerde — sinds 1896 veel gedaan. Hij gaf er zich voor op de meest talrijke vergadering onzer Kerken met zijn duidelijk en welgekozen woord; hij gaf er zich voor met zijne, voor correspondentie, zeer vaardige pen; zelfs stond hij met blijdschap meer dan een

zijner kinderen voor het werk der Zending op Java af. Opdat maar het Koninkrijk Gods mocht komen en Zijn Naam overal verheerlijkt werd!

En nu schreef ik boven dit stukje: „Verlost... door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.”

Om drie redenen kan ik wel zeggen.

Allereerst om te vermelden dat Professor Rutgers die woorden uitgesproken heeft in zijne laatste levensuren. Hij had „Jezus ook noodig” als Zaligmaker, beleet hij op eenvoudige, vrome wijze; en nu bestond daarin zijn „blijde geloofsroem”, dat hij wist verlost te zijn „door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.”

Dat was zijn *voorlaatste* woord.

Het *laatste* — gevolgd door het verzoek om hem nog voor te lezen uit Gods Woord en om te bidden — is geweest: „Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige rechter, in dien dag geven zal en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijne verschijning liefgehad hebben.” (2 Tim. 4 : 8). Niet lang daarna is hij „in de hope des eeuwigen levens” ontslapen.

In het sterfhuis kon dan ook op den dag der begrafenis zoo terecht gelezen en besproken worden — gelijk ds. B. van Schelven zoo sober-schoon deed — (I Thessal. 4 : 13—18): „Doch broeders, ik wil niet dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt gelijk als de anderen, die geene hope hebben. Want indien wij gelooven dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzoo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem enz. enz.”

In de 2e plaats geven die woorden „verlost... door het dierbaar bloed van Christus als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam”, aanleiding om U, mijne oudere en ook jongere lezer en lezeres, en om mij zelf eens weer voor de vraag te plaatsen: Is dat ook reeds het geval met *ons*? Weten *wij* ook wel dat wij verlost zijn door het dierbare bloed van Christus? Zijn wij ook door dat bloed gekocht? Zijn wij dus ook reeds het eigendom van Christus? Verzeekerde de Heilige Geest ons daarvan reeds? Getuigde Hij dat met onzen geest? En kunnen wij daarom ook wel zingen:

Geloofd zij God, die Zijn' genade,

Aan mij heeft groot gemaakt?

En als straks ook *wij* dicht bij de vallei van de schaduw des doods komen, ja er door moeten gaan, zouden wij dan kunnen zeggen: Mijn dood is „geene betaling voor mijne zonden, maar alleen eene afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven”? Sterven is voor mij geen *verlies*, maar *gewin*?

Die hope, die Chr. hope, die verwachting leve in het hart. Steeds voller, steeds rijker, steeds heerlijker. Juicht, vromen, om dat lot! Zij er veel „blijde geloofsroem”, omdat wij in dien staat der genade mogen verkeerden!

En eindelijk wekke dat woord uit het schoone 1 Petrus 1 ons op, om ook mede te helpen zorgen, dat aan de Heidenen bekend gemaakt worde: Verlossing is ook voor *U* mogelijk, doch niet door het brengen van goud en zilver aan uwe afgoden; dat zal U niets baten; gij kunt ook alleen maar verlost worden „door het dierbare bloed van het onbestraffelijke en onbevleete Lam, Christus”.

Dat bloed is *onmisbaar*.

Maar dat bloed van Jezus Christus reinigt ook van *alle* zonden.

De uitstorting des Heiligen Geestes op den dag des Pinksterfeestes zal weldra weer besproken worden. Welnu, die Geest is ook beloofd aan „allen,

die daar verre zijn, zooveel als er de Heere onze God toeroepen zal". (Handel. 2 : 39). Hij make ook op het Zendingsveld velen „verslagen in het hart", zoodat zij zeggen: „wat zullen wij doen om zalig te worden?" Hij leere ook verstaan en doe ook ervaren: Gij zijt gekocht en vrijgemaakt „door het dierbaar bloed van Christus", opdat gezegd kan worden tot het eigen hart — met groote blijdschap —:

Keer, mijne ziel, tot uwe ruste weder;

Gij zijt verlost; God heeft U wèl gedaan.

Steenwijk, Mei 1917.

(Psalm 116).

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Ds. Kropveld heeft onze aandacht op Suriname gevestigd. Zeer terecht. Den 27 Febr. 1917 was Suriname 250 jaren in ons bezit. Het was op den 27 Febr. van het jaar 1667 dat Abraham Krijnsen, luitenant-admiraal van Zeeland, den Engelschen gouverneur William Byan dwong om het fort bij Paramaribo aan hem over te geven. Zoo werd toen Suriname Nederlandsch bezit. In dat Suriname is onnoemelijk veel geld verdiend door Amsterdamsche kooplieden. Gij hebt misschien wel eens Hildebrands Camera Obscura gelezen en dan staat de figuur van Jan Adam Kegge U wel voor den geest. Welnu die rijke planter kwam niet uit den Oost, maar uit de West. Daar kwamen toen de groote kapitalen vandaan.

Nu wil ik U niet vermoeien met de geschiedenis van Suriname te vertellen. Dit land geldt heden voor een lastpost. In 1917 zal, zoo heeft Min. Pleijte ons voorgerekend, het Rijk voor Suriname f1.667.681.— moeten bijpassen. En dat is nu zoo al jaren gegaan. Ik heb ergens gelezen dat het in 1772 al begonnen is. En toch is het zoo'n rijk land. Het is vijfmaal zoo groot als Nederland; het heeft een onnoemelijk vruchtbare bodem, maar meer dan 99 pCt. ligt woest. Wat er groeien wil is niet te zeggen; laat ik enkele voortbrengselen opnoemen: Suiker, cacao, katoen, koffie, rijst, mais, rubber, allerlei kostbare houtsoorten, allerlei geneeskundige kruiden, looien verfstoffen, harsen en gommen, cocosnoten, bananen, peper, kaneel, gember, goud, alumium, ijzer, kwikzilver, petroleum enz. enz. Duizenden en nog eens duizenden hectaren wachten er op ontginning.

Dat rijke land, dat vorige geslachten groote schatten in den schoot heeft geworpen, wordt nu door Nederland als een lastpost beschouwd en wij laten het werk der Evangelieprediking over aan de Breedergemeente, die door gebrek aan geld haar vleugelen niet kan uitslaan. Ik weet er voor het oogeblik geen raad op, maar dit is mij duidelijk dat de Nederlandsche Christenheid in de West een groote roeping heeft.

In de „Stemmen des Tijds" en in het „Koloniaal Tijdschrift" heb ik belangrijke artikelen over dit land gelezen. Braakensiek heeft in de Amsterdammer een sprekende teekening gegeven. Twee halfzusters Java en Sumatra komen ten paleize om feest te vieren en Suriname zit als Assche-poetster in de keuken. Misschien zullen deze dingen indruk maken en vruchten dragen. Mr. Schoch zegt in de „Stemmen des Tijds" dat die teekening een voorspelling is, immers Assche-poetster is bestemd koningin te worden. Als ik nu uw aandacht eens op Suriname gevestigd heb en uw gebod eens naar Suriname uitgaat, is voorloopig mijn doel bereikt.

Het is in onze dagen zeer treurig met de correspondentie met Indië, broeders en zusters, die op reis zijn, hebben allermeeft aanspraak op onze deelneming. Als kinderen hadden wij een ganzenbord en mijn ouders hadden er geen bezwaar in dat wij het speelden, hoewel er dobbelsteen bij te pas kwamen. Dezer dagen dacht ik er aan; we telden dan goed vooruit en dan

waren we haast op het goede cijfer en plotseling zaten wij op dood of in den put, en dan moesten wij weer van het begin af tellen. De „Prinses Juliana” is van Batavia vertrokken in de maand Januari en Europa was bijna in 't zicht, ze was reeds te *Port Said*. Daar kwam ze op dood. Men durfde niet verder omdat de Middellandsche Zee, de „oude wereldzee”, die het nog nooit zoo beleefd heeft, vol duikbooten zat. Eerst lang wachten, ik weet niet hoelang, en toen kwam er last dat ze maar naar Batavia moesten terugvaren, toen kwamen ze weer op no. 1. Te Batavia mogen dan de passagiers aan wal gaan en ze mogen ook meegaan als de „Prinses” poogt door het Panamakanaal Amsterdam te bereiken. *Port Said* was hun dood, er is heel wat oorzaak om te vreezen dat Panama of eenige andere haven op dien weg hun „put” wordt. Aan boord is Mevr. de wed. Kruyt met haar drie kinderen en een zuster, verpleegster, van Gink. Of er onder de passagiers nog meer zijn, die de Zending dienen, weet ik niet. Maar ik heb diep medelijden met die weduwe, met haar droefenis in het hart, en nu sollen ze met haar de Oceanen door, op en neer.

Er zijn ook eenige passagiers die in *Port-Said* afgestapt zijn en die beproeven willen langs anderen weg naar het vaderland te komen. Ik heb vernomen dat het gelukt is.

Ds. K. v. Dijk was met de „Kawi” 31 Jan. uit Batavia vertrokken. De boot heeft te Padang 14 dagen liggen wachten en is toen terug gegaan naar Batavia. Hij is op de boot gebleven en hoopt door het Panama-kanaal Amsterdam te bereiken. Den 15en April kwam de boot te New-Port-News in Virginia en was dus het Panama-kanaal gepasseerd. Er bestond echter groote vrees dat zij daar geruimen tijd zou worden opgehouden.

De Amerikanen doen nu ook mee aan den oorlog, en wat zoo heerlijk is, die doen dat uit liefde. Het gaat Wilson denk ik zoo ongeveer als Cecil Rhodes in zijn leven. Deze Engelschman had ook een ruim hart vol liefde en uit de volheid zijns harten schreef hij in 1877:

„Ik stel op den voorgrond dat *wij* het beste ras der wereld vormen, en dat, hoemeer *wij* van de wereld in bezit nemen, hoe beter het zal zijn voor het menschelijk geslacht.”

Dat was dus enkel liefde. Wilson wil het barbarisme bestrijden; de edele zuivere beginselen acht hij bij hem veilig en het barbarisme is bij zijn tegenpartij, wat een edelaardig bedrijf, als hij nu geld en goed, ja nog meer het edelst bloed der Amerikanen in de waagschaal stelt om die edele beginselen den triomf te verschaffen!

Ik heb een voorstel. Dezer dagen heeft iemand een zevende werelddeel ontdekt, dat moet liggen op zij van de Noordpool. In vroegere jaren meenden de menschen dat het enkel ijs was, en nu is ontdekt dat er onder en tusschen dat ijs een groot vasteland zit, een zevende werelddeel; en nu wilde ik voorstellen om dat als oorlogsbuit Wilson toe te kennen en het dan te noemen „*Wilson's vrede*”. De Zending heeft er niets te doen, menschen wonen er niet, maar het barbarisme is er groot en ruw en koud, Wilson kan er werk vinden.

Als het met de correspondentie zoo blijft, of nog erger wordt, ziet het er voor uw vriend donker uit. Elke maand heeft hij eenige bladzijden Zendingsberichten nodig en die moeten er komen. De drukker is onverbiddelijk en hij doet er geen bladzijde af. Toen ik nog jonger was heeft men wel eens gemeend dat ik een duim had, waaruit ik berichten zoog; ik geloof niet dat het ooit gebeurd is, maar het zou mij nu op mijn ouden dag te pas komen.

Gelukkig ben ik voor het Mei-no. weer uit de pijn. De maand April bracht heel wat uit Indië. Echter nog niets dat na 1 Febr. is gedagteekend. Toen begen de duikbootoorlog.

Dezer dagen wordt er weer gesproken van *vrede*.

Wat zou dat jammer zijn voor Wilson, hij wil zich zoo gaarne ten offer wijden en het barbarisme uitroeien. En als de menschen in Europa nu eens vrede maakten!

Dan viel er niets meer te wijden, dan moest hij van nood wel naar den Noordpool. Nu ik zou hem met het grootste genoegen zien vertrekken en hem zelfs wel willen geleiden met trommelen en met reijen. Die edele man!!

Sm., 24-4-'17.

H. DIJKSTRA.

POERBOLINGGO.

De berichten over het Zendingswerk in Banjoemaas, die in vorige jaren maar zoo-zoo waren, vertoonen nu een geheel ander karakter. Ds. B. J. Esser is, zooals de lezer zich herinnert, in ons land geweest met vacantie en heeft het werk nu met goeden moed en geestkracht hervat.

Een algemeene beschouwing over het werk mag ik ditmaal overnemen uit het bekende stuk van Dr. H. A. v. Andel, dat o.a. ook geplaatst is in de „Macedoniër” 1917, bl. 84.

Zij luidt als volgt:

Poerbolinggo is onze zendingspost in de residentie Banjoemas. Deze residentie is nog iets grooter dan de residentie Kedoe. In de Kedoe werken vier missionaire dienaren des Woords, in Banjoemas alleen Dr. Esser. Al heeft de Kedoe anderhalf maal zoo-veel inwoners als Banjoemas, toch zijn de zendingsvelden wel wat ongelijk verdeeld. Tot nu toe werd alleen gewerkt in het Noordelijk gedeelte van Banjoemas. Nu echter zal de bewerking ook van het Zuidelijk deel beginnen. Er is namelijk een helper gevestigd te Adiredjo. Het is een klein en zwak begin, maar een begin behoeft niet groot te zijn om tot groote uitkomsten te leiden. En als het werk daar in het Zuiden zich uitbreidt, zal de zendende Kerk Rotterdam wellicht in staat blijken voor dat werk een eigen dienaar des Woords uit te zenden. De Kerk van Rotterdam is een groote en financieel sterke Kerk. Zij wordt in het Zendingswerk bijgestaan door vele andere financieel sterke Kerken. De Gereformeerden, die samenwerken om de zending in Banjoemas te onderhouden, zijn anderhalf maal zooveel in aantal als de Gereformeerden van Noord-Holland. Amsterdam heeft met de andere Kerken van Noord-Holland reeds twee missionaire dienaren des Woords uitgezonden. Als het werk in Banjoemas het vordert, zal Rotterdam met Z.-Holland (Zuidelijk deel), waar veel zendingsliefde gevonden wordt, zeker niet achterblijven in de uitzending van een tweeden missionairen dienaar des Woords.

Voor Soekaredja, een der belangrijkste plaatsen in de residentie Banjoemas, is toestemming verkregen tot oprichting van een Hollandsch-Javaansche school.

Het nieuwe ziekenhuis, dat met zijn mooie grasperken en helderwitte gebouwen een lust voor de oogen is, biedt ruimte voor vele patienten. Van die ruimte wordt druk gebruik gemaakt. Evenals alle andere zendingsziekenhuizen heeft ook dit een grooten toeloop van zieken. Het is een genot, te zien, hoe de zendingsdokters en zendingsziekenhuizen door de Inlandsche bevolking vertrouwd en gezocht worden.

De zendingspost Poerbolinggo heeft twee colporteurs, die tezamen uitgaan en een beduidend aantal Bijbelboeken en andere boeken verkoopen.

Ter bereiking van een zoo groot mogelijk deel van het terrein zijn vier menschen in vasten zendingsdienst genomen, wier taak het is, in zoovele desa's als mogelijk is het maandblad te verspreiden. Het aantal, dat nu geregeld in Banjoemas verspreid wordt, is door dezen maatregel verdrievoudigd. Er worden nu geregeld 5000 exemplaren verspreid. „Die spaarzaamlijk zaait, zal ook spaarzaamlijk maaien, en die in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaien.”

Het werk te Poerbolinggo heeft in de laatste jaren een ander aanzien gekregen. Van wijlen Ds. Ruissenaers werd wel eens gezegd dat hij altijd nieuwe plannen smeedde, daar was ook wel reden voor, want het werk vlotte niet. Hij werkte door scholen en de schooljes wilden niet.

De onderwijskrachten waren over het algemeen inferieur.

Daarna geschieden twee dingen: Java en ook onze residentie, werd overspannen met een net van staats- en gemeentescholen. Daardoor verviel voor de zending de aan-drang tot het zooveel mogelijk uitbreiden van haar onderwijsbemoenissen. Bovendien: wilde de zending niet achteraan komen, dan moest ze zorgen voor degelijke en wel toegeruste scholen. In de tweede plaats begonnen onze eigen onderwijsinrichtingen in

Djocjakarta vruchten af te werpen. De Keuchenius-school in haar nieuwen vorm en de theologische cursus van Ds. Bakker brachten ons een klimmend aantal degelijke onderwijzers en helpers. Het gevolg van een en ander was, dat wij onze kleine schooltjes sloten, voor zooveel mogelijk alleen met degelijker inrichtingen voor den dag dienden te komen en krachten kregen voor de onmiddellijke propaganda.

Vóór onze komst op Java was Djatisaba reeds bezweken, wij zelf maakten dadelijk een eind aan wat in Banjoemas geknutseld werd; daarna volgden Grendeng, Penisian en Pangaloesan. In plaats van het schooltje met 5 leerlingen in Grendeng, kregen we een school ingericht voor 120 leerlingen te Karangwangkal. Onze school te Kandang-Gampang maakte eenigen tijd een crisis door tengevolge van de gelijktijdige opening van één groote Staatsschool en verscheidene gemeentescholen in de nabijheid. Doch nu heeft ze dien tijd goed doorstaan en kunnen plannen tot uitbreiding zelfs in overweging worden genomen. De eenige kleine school die wij nog hebben is Kertajasa. Echter werken wij ook daar met 2 onderwijzers.

In plaats van 8 scholen en 1 in plan hebben we dus nu maar 3 scholen. Schijnbaar lijkt dit een achteruitgang. Maar in werkelijkheid is dat het niet. Het idee was met die vele kleine schooltjes, dat men op zooveel mogelijk plaatsen vaste punten zou krijgen, van waaruit de onderwijzers dan het evangelie zouden verbreiden. In de praktijk viel dit echter tegen. Het bleek dat als de onderwijzer van 8 tot 1 uur voor een schooltje, verdeeld in verschillende klassen had gestaan, hij in den regel zóó af was, dat van verderen arbeid niet veel sprake was. Voor zoover de scholen gesubsidieerd werden, kon het schijnen, dat deze methode goedkoop was. In werkelijkheid was ze zeer duur. Want al het werk van die onderwijzers ging bijna op in het zeer gebrekkig onderwijs geven aan een handje vol kinderen.

In dien tijd waren er nog geen evangelisten. Directe propaganda geschiedde door den medischen helper, die de kleine schare van patiënten het evangelie verkondigde en door den Missionair-predikant zelf, door het verkoopen van lectuur etc. Ook werd des Zondags in de gevangnissen te Poerbolinggo, Banjoemas en Poerwokerto gepredikt.

Sedert kregen we echter onze evangelisten. In plaats van die 5 (à 6) scholen, waar onderwijzers werden vastgelegd voor een taak, die weinig hoopvol was, kregen wij nu 2 evangelisten in Poerbolinggo, 1 in Grendeng, 1 in Pangaloesan, terwijl met 1 Juli

er één zijn werk te Adiredjo hoopt te aanvaarden.

Schijnbaar is dat duurder. Ons zendingsbudget wordt er door bezwaard zonder dat er door subsidie geholpen wordt de lasten te dragen. Maar in waarheid is het veel goedkoper. Want immers op deze wijze wordt door inlandsche hulpkrachten het werk van den zendeling verveelvoudigd en het zaad des evangelies in veel breeder kring uitgestrooid. Daarbij komen nog drie zaken die den arbeid een ander aspect deden krijgen: onze medische dienst, de verspreiding onzer Javaansche courant en de uitbreiding van den colportage-arbeid.

Evangelisten.

Het werken met inlandsche evangelisten heeft in de praktijk zijn moeilijkheden. De zaak is dat niemand den heelen dag kan evangeliseeren. Zelfs de apostel Paulus heeft zijn geestelijken arbeid onderbroken met tentenmaken. Onze Heiland en zijn apostelen predikten niet den ganschen dag, omdat een zeer aanmerkelijk deel van hun tijd werd gewijd aan de verzorging van zieken.

Niemand, en allermint onze Javaansche broeders, zijn in staat den ganschen dag geestelijken arbeid te doen. Daarbij komt, dat 's morgens de mannen op het veld of aan hun werk zijn. De vrouwen die alleen thuis zijn, kunnen welstaanshalve niet door manlijke evangelisten worden bezocht.

De uitweg, dien men eerst er op meende te vinden, door onze helpers 's morgens in de school te zetten en 's middags en 's avonds er op uit te laten gaan, liep vast, doordat bleek, dat als 's morgens vier uur was lesgegeven, en er nog voor den volgende dag voor catechisatie en prediking moest geprepareerd worden, er geen krachten overblijven om voldoende de propaganda te behartigen.

Hier nu brengt de medische dienst en de courantverspreiding een natuurlijken uitweg. Laat mij echter dadelijk beginnen met te zeggen dat we, wat de inschakeling van den medischen dienst in den arbeid betreft, nog lang niet het ideaal, bereikt hebben. Tot nu toe gaat het met onze helpers tot den dienst des Woords (de evangelisten) aldus: ze zijn eerst onderwijzer en na wel beproefd te zijn als onderwijzer, worden ze naar Ds. Bakker gezonden om theologisch opgeleid te worden. Als ze dan terug komen, weten ze van ziekenverzorging zoo goed als niets. We kunnen ze dan wel wat wonderolie, kinine en andere eenvoudige medicijnen geven om de allereenvoudigste medische hulp te brengen. Maar natuurlijk staan ze dadelijk met de handen in het haar. Daarom is mijn ideaal, dat toekomstige evange-

listen, vóór ze den theologischen cursus volgen, eerst in het ziekenhuis werkzaam zullen zijn om een complete opleiding voor medisch helper te krijgen. Opleiding voor onderwijzer vind ik daarentegen veel minder voor hen noodig.

Daar moeten we het dus op aansturen. Doch zolang wij nog niet die medisch onderlegde helpers tot den Dienst des Woords bezitten, is het toch al vast goed hen met eenvoudige medicijnen in de morgenuren te laten doen wat ze kunnen.

Thans hebben we twee helpers in Poerbolinggo, die in verband met ons ziekenhuis werken. Om de beurt wijden zij zich de ééne week aan het hospitaal, de andere week aan het bezoeken van patiënten aan huis. Het gaf al hier en daar aanknoopingspunten.

Bartolomeus in Pangaloesan, Ngirad in Grendeng en, Misaël in Adiredjo, vullen de morgenuren in hoofdzaak met het uitreiken dier eenvoudige medicijnen, als bovenbedoeld en trachten verder door bezoek het evangelie te verbreiden.

Grendeng.

Na deze algemeene beschouwing krijgen we meer bepaald met twee plaatsen te doen.

Grendeng kreeg een nieuw kerkgebouw. Dr. Esser vertelt er van:

De nieuwe Kerk in Grendeng.

Toen wij uit Holland terugkwamen, werden wij onaangenaam verrast door de ontdekking, dat het kerkje in Grendeng verdwenen was. De gemeente vergaderde in de pendopo (voorhuis) van de woning van den helper. Zij vertelden mij, dat ze het verkocht hadden met het plan een nieuw kerkgebouw op te richten. Vooral toen ik den luttelen prijs f 10 had gehoord, dien het opgebracht had, was ik in mijn hart een beetje boos. Maar het was hun eigen kerkje en gezegd moest worden, dat 't een vervallen boeltje geweest was. Hun toezegging een nieuwe kerk te zullen zetten, vertrouwde ik niet heelemaal. Toch hebben ze woord gehouden. Ik liet ze zelf maar wat scharrelen. Alleen in het geldelijke gaf ik eenige leiding. Zij hebben nu een „leening” gesloten bij hun andere zuster, de kerk te Poerbolinggo, van f 100 tegen 6 pCt. per jaar. Een vriendelijke mijnheer van de spoor hielp aan wat hout. Zij collecteerden eenig geld (maar dat was niet veel) bij de Hollanders in het naburige Poerwokarto. Ook hielpen de andere gemeenten op ons zendingsveld een beetje. De rest brachten zij zelf bij elkaar. En zóó kwam het kerkje er. Ik had ze gezegd, dat ze van de zending niets verwachten konden dan alleen wat pannen en verf, nog over van den bouw van een paar

onderwijzerswoningen. Nog ontbreekt er wel wat aan de heele bouwsom, doch wij gelooven, dat ze die nog wel zullen bij elkaar krijgen. Ze zullen in de gemeente van Poerbolinggo nog eens collecteeren en een brief zenden aan de andere Javaansche kerken, tot ze er zijn. Ik leer hen er een eer in te stellen, dat nu eens zonder directen steun uit Holland, klaar te spelen.

Als men bedenkt dat het gewone arme Javaansche landbouwers zijn, slechts 6 gezinnen (behalve de gezinnen van helper en onderwijzers) dan zal men voelen, dat het een heele praestatie is. Ze verplichtten zich tot aflossing der „leening” elk gezin 30 tot 50 ct. per maand bij te dragen, behalve de kerkbus en het gedeelte van den oogst, dat ze gewoon zijn op te brengen. Het was dan ook een groote vreugde, toen ik voor enkele weken het nieuwe Kerkgebouw plechtig mocht openen. Het ziet er frisch en mooi uit, met zijn pannendak, deur met ruiten, helder blauwgeverfde stijlen, en mooie cementen vloer.

Verder verhaalt Dr. Esser van de viering van het Kerstfeest 1916.

Te Grendeng slaagde dit beter dan ergens elders.

Van de kerstfeestvieringen leek mij die in Grendeng wel het best geslaagd te zijn. Met hoeveel talent wist de hoofdonderwijzer Soedarinadi (alias Samah) de kerstgeschiedenis te vertellen en hoe ging daar alles in het nieuwe kerkgebouw geregeld toe. Jammer voor de school aldaar, (in het naburige Karangwangkal), was het tegelijk zijn afscheid. Het spijt mij geducht voor de school (die zich onder zijn leiding zoo flink ontwikkelde), dat ik hem moest overplaatsen.

Van dezen onderwijzer zullen wij nog iets nader hooren. Wij gaan nu eerst naar Adiredjo.

Adiredjo.

Dr. Esser schrijft:

Onze jongste gemeente is Adiredjo, een dorp geheel in het Zuiden der residentie Banjoemas gelegen. Die zuidstrook was oorspronkelijk niet veel meer dan één groot moeras. Toen men ongeveer een kwart eeuw geleden den spoorweg aldaar aanlegde, heeft men tegelijkertijd door betere afwatering van de Serajoe, de hoofdrijver der residentie, de streek voor landbouw meer geschikt gemaakt. Het zuid-oostelijk deel is nu een bloeiende, vooruitstrevende landbouwstreek geworden. De zuid-westelijke helft is nog voor een groot gedeelte woestenij. Maar ook dáár wordt het land hoe langer hoe meer, zoowel door inlandschen landbouw als door Europeesche cultuurondernemingen, (rubberplantages, kokosteelt, suikerfabriek) ontgind.

In dat oostelijk deel nu ligt onze gemeente Adiredjo. Van uit Maos is het per rijtuig in een half uur te bereiken. Loopt gij dan nog 1½ kilometer verder, dan staat gij aan het zuiderstrand.

Kort na den dood van Ds. Ruysenaers vestigden zich hier een paar gezinnen uit Glonggong, de belangrijkste gemeente van het Friesche terrein. Het zijn flinke menschen van eenige ontwikkeling en welstand. Later voegden zich uit de streek zelf enkelen bij hen en werden zij vermeerderd met nog eenige verhuizingen uit Glonggong, zodat wij daar nu een kringetje hebben van ongeveer een 25 zielen.

Men heeft opgemerkt, dat de zuidstreken van Midden-Java over het algemeen meer toegankelijk schijnen dan het Noorden. Zuid-Kedoe toont zich tot nu toe een dankbaarder akker dan de Noordelijke helft. De streek van Wates (met de bloeiende Christengemeente Temon), Djocja, Klaten, Solo, alles meer zuidelijk gelegen, zal waarschijnlijk vooraan komen te staan in den strijd der geesten. Er zijn onderscheidene teekenen, die er op wijzen, dat ook Zuid-Banjoemas tegenover het Noorden geen kwaad figuur zal maken. Uit het Zuiden krijgen wij vele patienten in ons ziekenhuis. Op onderscheidene plaatsen zijn er begin van aanknoopingspunten. Ook Sadrach vindt daar zijn aanhangers het meeste. En die Sadrachgemeenten zijn daar ons welgezind. Er bestaat over het algemeen een aangename verhouding tusschen ons en hen.

Het wordt dan ook langzamerhand meer dan tijd in Adiredjo één onzer helpers te stationeeren. Voorloopig zullen wij daar wel geen school oprichten. Wij stellen ons voor, dat de man, dien wij er plaatsen, zijn krachten zal wijden aan de propaganda. Natuurlijk vindt hij echter ook in de geestelijke verzorging der bestaande gemeente een belangrijke taak.

Wij kozen voor het gewichtige werk, dat hier te doen is, onzen Misaël Radan uit, één der leerlingen van Ds. Bakker. Op ruime schaal moet in heel dat Zuiden onze courant Mardi Rahardja verspreid worden.

Uitreiking van medicijnen en huisbezoek zullen de verdere hulpmiddelen moeten vormen. Ook onze colporteurs vergeten natuurlijk die zuidelijkste afdeeling niet.

Jammer, dat echter de afstand nog al groot is. Hemelsbreed is dat niet zoo bijzonder erg, maar ongeveer een 45 K.M. Voor Java niet ver. Maar als men eerst bijna 3 uur in de stoomtram moet zitten en dan nog een half uur moet rijden in een karretje, lijkt het wel een heele reis.

Indien het werk (wat we hopen en verwachten) daar dan ook zal groeien, gelooven

wij, dat voor Zuid-Banjoemas een eigen Missionair-predikant geen weelde zal zijn.

Als die bv. in Kroja of Maos zich vestigde, had hij een prachtig arbeidsveld, waarin onder meer de belangrijke havenplaats Tjilatjap gelegen is.

Ik hoop, dat de broeders en zusters onzen Misaël, aan wien zulk een gewichtvolle taak wordt toevertrouwd, in hun sympathie en gebed zullen willen gedenken.

Te Adiredjo was ook Kerstfeest en dat ging heerlijk. We geven Dr. Esser weer het woord:

Een ander goed geslaagd Kerstfeest was er ook in Adiredjo. Ook daar hebben wij nog geen school. Maar, als wij ons niet bedriegen, zullen wij wel in de volgende jaren voor de verblijvende noodzakelijkheid staan daar een school te openen. Al is er geen zendingsschool, toch waren er bij de Kerstfeestviering genoeg kinderen, een goede twintig, de baby's meegeteld. Bovendien was het of heel het dorp uitstroomde. De menschen daar hebben een eigenaardige vrijmoedigheid, heel anders dan b.v. in het pasgenoemde Pangaloesan. De aanwezigheid van Hollanders schijnt hen ganschelijk niet te intimideeren. Als er wat te kijken is dan dringen ze op om zich niets te laten ontgaan. En de tonen van het orgeltje, dat mijn vrouw meenam, en 't helder opklinkend gezang van de Christenkinderen: „Stille nacht", „er ruischt langs de wolken", enz. lokte velen. Al deze bekende liederen zijn in 't Javaansch vertaald en uitgegeven met de muziek erbij.

Ook werkt daartoe mee de wijze, waarop onze Misaël met de luidjes weet om te springen. Hij is in het half jaar, dat hij er woont, al aardig populair geworden. De gemeente daar, bestaande uit eenigszins meer ontwikkelde en welvarende menschen, zag er eigenlijk een beetje tegen op om zoo'n jongen goeroe te krijgen. Zou het wel gaan? zoo dachten zij. Zou hij zich niet laten overbluffen door de wijsheid van dezen of dien gewezen Santri in de gemeente? (d. i. iemand, die iets van den Mohammedaanschen godsdienst afweet). Maar zie; het ging uitstekend. Ze dragen hem en zijn vrouw als op de handen. Het eenige, waarvoor ze bang zijn, is dat hij zich overwerken zal, een gevaar, waaraan de meeste Javanen anders gewoonlijk geen groote kans hebben zich bloot te stellen.

Moge de kerstfeestviering ook voor Adiredjo eenige vrucht gedragen hebben.

Pangaloesan.

Van deze plaats valt ditmaal slechts weinig te melden. De plaats was vacant (waar Bartholomeus (zie blz. 72) gebleven is, werd niet gezegd) en als helper is er nu geplaatst

Samah, die te Grendeng was. De geschiedenis van dezen helper is zeer treurig. Geve God dat hij nu rustig mag voort arbeiden te Pangaloesan.

Van zijn geschiedenis vertelt Dr. Esser het volgende:

De jongen heeft wel gezworven. In 1913 trouwde hij met een meisje uit Kertajasa. Het was een zeldzaam aardige, zachte vrouw, des dokters beste verpleegster, tevens vroedvrouw. Ik had in Kertajasa speciaal voor hen een huis laten bouwen en had de beste verwachtingen van hun invloed aldaar. Spoedig werd Kainem, (de vrouw) ziek. Getracht werd bij een overplaatsing naar Wonosobo baat te vinden. Helaas, in het midden van 1915 stierf zij, hem een zoontje van een jaar achterlatend. Het huis in Kertajasa staat nog leeg. Want voortaan werden aan die school steeds ongehuwde jonge onderwijzers als 2de leerkracht geplaatst, die bij Meseeh, het hoofd der school en leider der gemeente, inwonen. En dat zal in de toekomst nog wel langen tijd het geval zijn. Onze Soedarinadi vond intusschen in de dochter van bedoelden Meseeh een tweede gade. Den 28 December bevestigde ik zijn huwelijk aldaar. De bruiloft combineerden wij met de Kerstfeestviering. Soedarinadi met zijn jong vrouwtje gaan nu naar Pangaloesan. Barta de helper aldaar, is met begin Januari naar den cursus van Ds. Bakker vertrokken. Zoo zal Soedarinadi nu als evangelist en leider der kleine gemeente op de helling van den Slamet zijn gaven toonen. Een zendingsschool hebben wij daar niet.

We eindigen met nog eens een bezoek aan Grendeng te brengen, om een verhaal te hooren.

Van Bruiloft en Politie.

Onder dagteekening van den 30sten Juli 1912 schreef ik in de Rotterdamsche Kerkbode een stukje over één onzer Christenen, die in der tijd vóór zijn Christendom de geheimleer om onzichtbaar te stellen beoefende. De man woont in een desa, hoog in de bergen, op tamelijken afstand van een onzer kleinste gemeenten. Sterk en frisch gebouwd behoort hij in het geestelijke tot de zwakke broeders. Meer dan eens vreesden wij, dat wij hem kwijt zouden raken. Nu eens liepen er geruchten, dat ten zijnent offerfeesten voor de geesten werden gehouden, dan weer had hij den moskeedienst bijgewoond, als ware hij nog Islammer. Een ander maal had hij bijna zijn stiefdochter geprest, om een Mohammedaansch huwelijk te sluiten uit begeerte een schoonzoon als knecht in huis te hebben. Een jaar geleden zou zijn Christenbuurman verhuizen. Maar toen deed hij al zijn best hem te bewegen

zijn voornemen uit te stellen uit vrees voor een onzichtbaren draak, die volgens het bijgeloof op dien bepaalden tijd hem zeker in het ongeluk zou storten. Daarover ernstig vermaand, bekende hij liever geen Christen meer te willen zijn dan te moeten verklaren dat hij in zulk bijgeloof niet meer geloofde.

In het kort: het is één van onze smartekinderen: door den grooten afstand moeilijk te onderwijzen, bovendien bij al zijn domheid toch vol zelfvertrouwen, eigenwijsheid en vrijmoedigheid. Geen wonder, dat wij ons vaak de vraag stelden, of wij maar niet er toe zouden moeten overgaan om door den Christelijken ban openlijk uit te spreken, dat de man niet meer als Christen zou kunnen erkend worden. Toch was er aan den anderen kant weer iets in hem, dat ons steeds weer hoop gaf. Hij heeft met al zijn eigenaardigheden iets oprechts en eerlijks. Hoe zwak ook, het Evangelie scheen toch vat op hem te hebben.

In Grendeng wordt bruiloft gehouden. Onze broeder uit de bergen is van de partij. Gelijk gewoonlijk heeft hij het hoogste woord, zoowel als het er om gaat om grappes te maken, als ook wanneer het gesprek een ernstige wending neemt en de godsdienst het onderwerp van conversatie wordt. Onder de gasten is ook de dorps-„politie". Daaronder moet gij u niet voorstellen, wat in Holland een politieagent of veldwachter geheeten wordt. Wat men in de Javaansche desa onder „politie" verstaat, is een lid van het desa-bestuur, dus één van de dorps-grootheden. Met name genoemde „politie" in Grendeng is een man van invloed. Die „politie" nu komt onder den indruk van wat de in onze oogen zóó zwakke en onwetende vriend ter verdediging van den christelijken godsdienst in het midden brengt. Sedert dat oogenblik zijn hij en zijn gezin getrouwe volgelingen van onze godsdienstoefeningen geworden. Veel opspraak maakte het geval. Het is het onderwerp van de dagelijksche gesprekken in Grendeng en onmiddellijke omgeving, dat de „politie" ook al christen werd. Veel spot en tegenwerking werd ondervonden, zoodat zijn vrouw er bijna door teruggeschrikt werd. Toch hielden zij tot nu vol en naar wij hopen is de moeilijkste tijd nu voorbij. Merkwaardig toch: wij hebben in die desa een uitnemen den helper. Onze onderwijzers aan de school aldaar (te Karangwangkal) kunnen er ook zijn. En toch niet op hun zeker heel wat hooger staande en logischer redeneeringen, maar door het zeggen van één wien wij geneigd zouden zijn, den christennaam te onzeggen, wordt de „politie" aanvankelijk gewonnen.

Onlangs was er vergadering ten huize van

het dorps hoofd, den penatoes. Het districtshoofd (één van de hoogste priajai's) was gekomen. Het dorpsbestuur en zij die aandeel hebben in de communale desagronden, maakten hun opwachting. Het was een groote vergadering. Daar brengt één bij wijze van aanklacht te berde, dat de „politie“ christen was geworden. Het districtshoofd behoort onder de vooruitstrevende Javanen. Hij spreekt vloeiend Hollandsch en is een groote ijveraar voor onderwijs, zoodat bv. ook onze school van zijn belangstelling mag profiteeren. Wat het godsdienstige betreft, is hij als zooveel van zijn soortgenooten, humanistisch aangelegd. Van den ouden conservatieven Islam moet hij niet veel hebben. In het Christendom waardeert hij de philanthropie en het streven den Javaan ontwikkeling aan te brengen. Hij zelf voelt echter meer voor de theosophie.

Op de beschuldiging dat de „politie“ Christen was geworden, antwoordt hij: „O best, maar politie wat zijn je beweegredenen daartoe?“

Het antwoordt luidt zoo eenvoudig en schoon: „Omdat ik God wil erkennen, die mij geschapen heeft.“

Het districtshoofd prijst dit loffelijk voor-nemen.

Het desahoofd, blijkbaar het incident tamelijk onaangenaam vindende, brengt in het midden „ja maar de „politie“ is nog geen Christen, de dominé wil hem nog niet doopen, hij moet zeker nog wel twee jaar in onderricht blijven“.

„Uitnemend“, aldus het districtshoofd, „want de dominé moet eerst weten, of het hem wel werkelijk ernst is met zijn Christen worden.“

Men moet op Java zijn om ten volle te begripen, hoe veel beteekenis zoo'n welwillend en toch strikt onzijdig optreden als van dat districtshoofd kan hebben.

Hoe steekt daar tegen af de houding van zoovele Hollanders, die bij de minste toenadering tot het Christendom, den inlander afschrikken door schamperen spot in woord of houding.

Van het hospitaal valt ditmaal weinig te vertellen. We weten er niet meer van dan Dr. van Andel in zijn beschouwing er van zegt.

Over de courantverspreiding is nog veel te zeggen, maar dit komt later wel eens weer ter sprake. We nemen nu vooreerst afscheid van Poerbolinggo en nemen den indruk mee dat het er nu gunstig voorstaat.

H. D.

Opleidingsschool.

De Deputaten der Generale Synode voor

de Zending, ontvingen een schrijven van Ds. D. Bakker waaraan het volgende is ontleend.

„Maandag 8 Januari is de nieuwe theologische cursus geopend met 15 leerlingen. Bij de opening las ik 1 Cor. 2 en sprak tot hen over de wijsheid der wereld en de wijsheid, die uit God is. Ik kreeg den indruk, dat zij zich in de school bijzonder op hun gemak gevoelen. Het schoollokaal is geheel bezet. Het is een genot elken dag zooveel leerlingen rondom zich te zien. Schenke de Heere ons het voorrecht dezen cursus tot een goed einde te brengen.

Van deze leerlingen is er:

één uit Poerworedjo;
één uit Poerbolinggo;
één uit Magelang;
één uit Keboemen;
één uit Soerabaja (Geref. Kerk);
één uit Modjowarno (Oost-Java);
twee uit Djokjakarta;
twee uit Parewedja (Oost-Java);
twee uit Kediri (Oost-Java);
drie zijn er uit Solo.

In het vroegere leerplan heb ik niet veel verandering gebracht. Dit zal U blijken uit de lesrooster, die ik hier laat volgen:

Maandag.	8 uur: Bijbellezen. 9 uur: Bijbelsche Geschiedenis. 10½ uur: Ettiek. 11½ uur: Inleiding.
Dinsdag.	8 uur: Catechismus. 9 uur: Exegese (Exodus). 10½ uur: Dogmatiek. 11½ uur: Kerkgeschiedenis.
Woensdag.	8 uur: Exegese (Psalmen). 9 uur: Dogmatiek. 10½ uur: Kerkgeschiedenis. 11½ uur: Catechismus.
Donderdag.	8 uur: Exegese (Lukas). 9 uur: Dogmatiek. 10½ uur: Ambten. 11½ uur: Bijbelsche Geschied.
Vrijdag.	8 uur: Archeologie. 9 uur: Exegese (2 Corinthen). 10½ uur: Valsche godsdiensten. 11½ uur: Schets.
Zaterdag.	8 uur: Zendingsgeschiedenis. 9 uur: Bijbellezen.

Van deze vakken worden Bijbellezen, Bijb. Geschiedenis, Ettiek (de 10 geboden), Archeologie en Zendingsgeschiedenis door Br. Zuidema gegeven.

De lessen beginnen en eindigen elke week met Bijbellezen. De Exegese vordert natuurlijk maar zeer langzaam.

Het is gewenscht, dat de leerlingen behalve de 4 boeken, die exegetisch behandeld, maar in twee jaar misschien niet eens afgehandeld worden, ook nog andere deelen der Schrift onder de oogen krijgen. Bij het lezen

wordt mondeling een korte verklaring gegeven. Bij Ettiek, Catechismus en Archeologie behandelt Br. Zuidema de dictaten, die ik vroeger gegeven heb. Zendingsgeschiedenis, inzonderheid van Ned. Indië, hebben de leerlingen noodig om hen een kijk te geven op hetgeen er omgaat op Zendinggebied in hun eigen land. Wordt dit vak samengevat onder Kerkgeschiedenis, dan komt het niet tot zijn recht.

De lesrooster is zoo ingericht, dat ik 's Zaterdag geen les heb te geven en 's Maandags niet voor half twaalf. Daardoor kan ik, als het noodig is, ongehinderd 's Zondags in Keboemen zijn.

Behalve bovengenoemde lessen heeft Br. Zuidema er nog 7 en heb ik zelf nog twee lesuren (geloofsleer) aan de Keuchenius-school."

Namens de Deputaten der Generale Synode voor de Zending:

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 April 1917.

Als er vrede is.

Er zal, naar wij hopen, ter eeniger tijd weer vrede komen. Ten minste als niet deze oorlog duurt tot het einde der dagen, wat men soms zou vreezen. **Als er vrede is**, hoe zal het dan met de Zending staan?

De Stand. 13764 verwacht onberekenbaar zware belastingen. Hij berekent als volgt: „Het is dan ook niet overdreven om te zeggen, dat de tot heden bekende oorlogskosten van 200 milliard alles bijeen genomen verdubbeld zullen moeten worden om het bedrag te benaderen, dat op de oorlogvoerende Staten drukken zal als het Vrede is geworden.

Hiermee houden allereerst de toekomstige belastingen verband. Hoe hoog die wel zullen moeten stijgen, indien men althans rente wil betalen en tevens in niet al te langen tijd de nieuwe schuld wil delgen ontsnapt vooral nog aan elke nauwkeurige rekening. Een belasting van 50 pCt. voor de hooge inkomens behoort echter geenszins tot de onwaarschijnlijkheden. Reeds nu wordt in Engeland onder bepaalde omstandigheden 42.5 pCt. geheven.

Tegenover die zware lasten, aan den Staat op te brengen, ontbreken de evenwichtsfactoren. Er zal niet zijn méér welvaart en dus méér draagkracht. Integendeel, de welvaart zal minder zijn dan voorheen."

Als het alzoo zal zijn, waar moeten dan onze giften voor de zending gevonden worden? Gelukkig er is een zërgende Vader in den hemel.

H. D.

DJOKJAKARTA.

Hollandsche deel der gemeente.

In 1916 werd door deze gemeente verzameld aan collecten en giften voor de kerk en de diaconie, een som van f2389.14½.

Aangaande een vergadering waar deze rekening werd opgemaakt lezen wij nog:

De Voorzitter deelt mede, dat de Kerke-raad zijn adhaesie betuigd heeft aan de plannen tot vorming van een Classis-Java en het wenschelijk acht daarin eventueel te worden opgenomen wat het Hollandsche deel der gemeente betreft. Gaat dit door, dan wordt daardoor het thans bestaande contract met Amsterdam als van zelf opgeheven en de Kerk van Djokjakarta (Holl. deel) erkend als zelfstandig geïnstitueerde Kerk. Met deze erkenning zal de gemeente echter nog niet in staat zijn geheel alleen een eigen dienaar des Woords te onderhouden. De Kerke-raad wil daarom aan Amsterdam voorstellen gezamenlijk een tweeden predikant voor Djokja te beroepen, die dan deels het Hollandsche deel der gemeente verzorgen en deels in de Zending arbeiden kan. De kosten daaraan verbonden moeten door Amsterdam en Djokja samen worden gedragen. Voor den tijd dat er nog geen tweede predikant is, zal Djokja aan Amsterdam verzoeken of Ds. Zwaan als Consulent mag optreden en voort mag gaan met de verzorging der gemeente, voorzoover zijn andere arbeid dit toelaat. Deze plannen vinden algemeen instemming bij de vergadering.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f2.50.

b. Blikken busjes 10 f1.30, 5 f0.80 en 1 f0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.

Smilde

H. DIJKSTRA.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f0.75, 25 f1.70, 50 f3.25. Losse teksten 50 à f0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

DE MACEDONIER.

E. Venema, Groningen. Prijs f3.—.

Het April no. bevat:

Ds. D. Bakker, De Godsdienst v. h. He-

melsche Rijk. — Ds. D. K. Wielenga, De Zending van de Gereformeerde Kerken (Soemba). — Ds. H. Dijkstra, Uit mijn Camera.

De brieven en weekbladen van de maand Januari uit Batavia werden in April ontvangen. Een brief gedagteekend 16 Jan. kwam 17 April op mijn schrijftafel.

Giften en Legaten.

Blijkens het Orgaan van het Ned. Zendel. Gen. hebben de vier samenwerkende Zendingsgenootschappen ontvangen f5000 van de Koningin; het Ned. Zendel. Genootschap afzonderlijk van de Kon. Petroleum Mij. f1750; de Utrechtsche Zendingvereiniging f1400 en het Sangi- en Talaud-Comité f350.

Voorts ontving de Ned. Zendingvereiniging van mej. E. v. V. te Rotterdam f1000.

Voor het bouwfonds van de Zendingsschool is ontvangen van de dames D. f1500 en van wijlen Jhr. J. E. H. te Utrecht f3000.

Dan nog ontving het Ned. Zendelinggenootschap een legaat van f10.000 van N. N. en een legaat van f1000 van mevr. de wed. H. v. V. te Utrecht.

CIJFERS.

De Christenen in Ned. O. Indië becijferen ongeveer $\frac{3}{4}$ miljoen, als volgt verdeeld: Java: 37.398 Protestanten, van wie 9649 (h. o. 4960 militairen) deel uitmaakten van de Inlandsche Christengemeenten, aangesloten bij de Ind. Prot. kerk en 27.794 van de Prot. zendingsgemeenten, benevens 2162 R. Kath. van wie 693 behoorden tot de statien voor Europeanen en 1469 tot de statien voor Inl. Christenen.

Buitenbezittingen: 659.728 Prot. van wie 348.006 (h. o. 2256 milit.) behoorden tot de Inl. en 311.726 tot de zendingsgemeenten, benevens 52.789 R.-Kath., van wie 923 behoorden tot de statien voor Europeanen, 43.841 tot de statien voor Inl. en 7925 tot de zendingsgemeenten.

Dr. J. W. Oosterhuis.

Het Kerkbl. voor O. Indië van 20 Dec. 1916 meldt:

Eenigen tijd geleden is onze miss. arts J. W. Oosterhuis te Keboemen in het huwelijk getreden met zuster M. Bolt.

LEESTAFEL.

Bloei. Leesboek voor de Christelijke School, verzameld door J. Lens en H. J. van Wijlen. Deelen IV en VII. — 's-Gravenhage H. J.

Spruyt.

Zeer aangenaam om te lezen, zelfs voor een dominé.

Klokkeklanken in Donkere dagen, door Ds. H. J. Kouwenhoven.

Zwaard en Weegschaal door Ds. W. Bouwman.

Dwaze Hoovaardij door Ds. H. Thomas. — Buurman en de Kler, Leiden.

Drie tijdpreken, boetpreken, zooals wij ze zeer noodig hebben in deze dagen. Ze worden echter weinig ter harte genomen.

Jezus van Nazareth. Harmonie der vier Evangelien door Dr. A. Westphal. — 2de druk 25000. — J. H. Kok, Kampen.

Dit boekje kan men koopen voor f1.25 en als men soldaat is gratis krijgen van L. J. v. Wijk, Heerengracht 366, Amsterdam.

Voor Zendingdoel zal men niet licht iets geschikters vinden. Men haaste zich, want deze 25000 zijn in een ommezien weg.

Christelijk vrouwenleven. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Dat tijdschrift gaat er in en is het ook waard.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

H. de Groot, Jonged. Ver. te Oudega Wijbr. f10.—; R. W. Braam te Hemrik, dankoffer 40-jarige Echtvereniging f12.

Van de Vrouwenver. te Rinsumageest f8.; Verzameld op de zilveren bruiloft van J. Walda te Kolummerpomp f3.25.

b. Voor Soemba.

Busje H. Veenstra, Smilde f4.12, Zuster Kreling, Appelscha f1.—, J. Middelbos, Smilde f0.25.

Mej. G. v. Dalfsen te Genemuiden uit h. kn. f11. Van dezelfde bijeengebracht op haar verjaardag door haar naai-meisjes f1.

Sm. 25 - 4 - '17.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door L. Goede te Stellendam, saldo Zendingskalender f1.63 en uit het busje van L. G. f4.66 te zamen f6.27. Door Ds. J. Duursema te Uithuizen, 10 pCt. van de ontvangsten van de Zending over 1916 in de Kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel f3700. Door J. G. W. Kuiper van de kinderen der Christ. school te Surhuizum (heide) f4.95.

Door Ds. J. Hania te Steenwijk van N. N. te Spijk voor de Kerk te Batavia ten behoeve voor Dorcas f10.

Voor de Zending te Djocja en Solo.
Van den Zendingskrants Priscilla te Koog-
Zaandijk f 140.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 April 1917.

Zilverpapier enz.

Ontv. R. Rollema, Dussen, verzameld door de kinderen der Chr. Sch. zilverpapier en postzegels, J. Engel, Uithoorn 6400 postzegels, veel vreemde.

Van Soetenga te Oppenhuizen, postzege's en f 0.50. Van N. C. Wuse te Wolfaartsdijk, postzegels en zilverpapier.

W. C. VAN BUUREN,

Rotterdam.

Schiedamscheweg 9.

Zending op Soemba.

Ds. Postema te Berlin, gev. in de coll. f 1; Ds. Hoekstra te Vries, saldo kal. f 24; Ds. Duursema te N. Amsterdam, gev. in de brievenbus f 1.50, coll. spreekb. te Schoonbeek f 33.41, te Zweeloo f 18.84½, te Schoonoord f 23.16, te Avereest f 19.38 is f 96.29½; Ds. de Boer te Garrelsweer, 2 m.d.l. bijdrage f 20; L. Potma te Gerkesklooster, uit het Nikkertje der School f 15; A. Verwer Kz. te Emmer Compascuum, saldo kal. f 12.30; J. Bosma te Nieuwoord, v. d. Zend. Comm. f 90; H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. f 3 en f 10 is f 13; Ds. v. Wijk te Thesinga, gev. in de coll. f 5; Mej. H. Roelfsema te Midwolda (Old.) 't Nikkertje van de Wed. P. R. Roelfsema f 4 en v. d. Jonged.v. f 8 is f 12; Genemuiden bijz. School, hoofd A. H. v. Dijk f 3, bijz. Zondagsch. hoofd H. J. Steenbergens f 6.21 is f 9.21; Uithuizen, gev. in de coll. f 2.50; Mej. K. Cleveringa te Stedum, Zendv. der Jonged.v. f 25; H. Salomons Kz. te Gasselter Nijveveen, gev. in de brievenbus der Pastorie f 20; Ds. Meijering te Wildervank, coll. spreekb. door Ds. v. d. Laan f 18.63; Ds. Brinkman te Glanerbrug, saldo kal. f 16; A. Strating te Assen, v. d. Zend. Comm. f 249.40; A. Boot te Groningen, v. kinderen H. M. 102 h. c. en 20 h. st., Gr. V. 100 h. c., Gez. N. N. te Tolbert f 1 is f 2.51; A. Nieuwenhuis te Hoogkerk aan h. c. van L. Meijer f 0.73, kinderen wed. Elsinga f 1.46, kinderen W. Moes f 0.50, kinderen J. Hoiting f 0.25 is f 2.94; J. Hut te Bedum v. d. Jongel.v. f 6; Ds. v. Diemen te Nieuwleusen, gev. in de coll. f 10; C. Poortman te Valthermond, saldo kal. f 6.75; Ds. Wielenga te Rotterdam, 2 lichtb.av. te Utrecht f 20, te Rotterdam f 37.75 is f 57.75; W. J. Salomons te Nieuwlande, v. d. Zenvd. f 10; Ger. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f 9.94½; Dr. Hania te Steenwijk, van enkele catechisanten f 5, voor 't lezen van 't Zendbl. f 1 is f 6; Ds. Vrieling te Scheemda, saldo kal. f 4.50; Ds. Hamming te Groningen, uit zijn catechisatiebus f 21.41, theelood Leliestraat f 7.97, School Turfsingel f 5, gev. in de coll. f 2.50 en f 10 en f 3 en f 2 is f 17.50, N. N. 100, Z. S. 200 h. c. is f 1.50 is f 53.38; M. Velthuis te Bedum gev. in de coll. f 2.50; Ds. Enserink te Siddeburen v. d. Jonged.v. f 15 en de jeugdige Zuster f 10 is f 25; Ds.

Stadig te Ezinge, Wed. A. Siegers 100 h. c., verzam. door O. Raven, L. Wieringa, D. v. d. Kooy, R. Datema, M. Bosma, K. L. Geertsema, G. v. d. Veen, G. Wieringa, A. Wiersema en W. Schuitema f 21.10 is f 21.60; Ds. Schaafsma te Grijpskerk, busjes in de Kerk f 9.25½; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, coll. spreekb. te Stads Mussel Kanaal f 31.63½, te Onstw. Mussel f 13.15 is f 44.78½; A. Smit te Haren 2 m.d.l. contrib. f 22.39, saldo kal. f 5.84½, bus Jongel.v. f 0.20, bus Jonged.v. f 4.60, bus Jonged.v. te Onnen f 4.20 is f 39.03½; Ds. Beumee te Stedum, kinderen C. Pot f 1.55 en van W. Rijkskamp 100 h. c. is f 2.05; Mej. J. G. H. Sloop te Staphorst, v. d. Jonged.v. f 10.45, Ds. Reijenga te 't Zandt, v. d. Jonged.v. f 4; Mej. L. J. Bui-kema te Stads Musselkanaal v. d. Jonged.v. f 6; A. Smit te Middelstum, Nikkertje 5de klas d. School f 10.82, door H. Heerema 7de klas f 4.59 is f 15.41; Ds. Boersma te Lutten, verzam. in 't 1ste kwart. door catechisanten in 12 busjes f 39.30; J. Aarts te Blokzijl v. d. Zondagschool f 12.67; P. Apotheker te Roden, busje v. d. Schoolkinderen f 9.44; M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f 7.50; B. Mulder te Bellingwolde busje f 2.16; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Jansen te Tenboer, busje in de Kerk f 22.57; Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Bouma te Hoogeven, v. d. Zenvd.v. f 225; Ds. Dijkstra te Smilde, rest kal. f 0.70 busje H. Veenstra f 5.76½ en f 4.12, busje L. Flik f 5.34 is f 15.92½; saldo lezing Ds. Dijkstra f 8, verkoop kaarten v. Soemba f 22.57½ is f 30.57½; gev. in de coll. te Haulerwijk f 8 en f 2.50 en f 2.50 en f 5 en saldo kal. f 1.80 is f 19.80; Kamphuis te de Krim f 6.20, rest kal. Hoogersmilde f 2, van de kinderen d. Chr. School te Marum 5e en 6e klas f 2.50, Knapenver. te Godlinse f 5.30, Milit. Tehuis te Eindhoven f 3, zuster Kreling te Appelscha f 1 is f 18.90; K. D. v. d. Kooi te Winsum v. d. Schoolkinderen f 17; J. H. Meijer te Pieterburen uit het Nikkertje der School f 3.70; A. J. Grashuis te Uithuizen, 185 h. c. f 0.92½; Ds. Lammertsma te Appingedam van M. N. f 2.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 25; Ds. Middelveld te Hoogkerk, nag kal. f 2.70, gev. in de coll. f 2.50 is f 5.20; Ds. Middelveld uit Zuidbroek spreekb. Ds. M. f 17.79, Harmina Lubberts 100 h. c. is f 18.29; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 5; F. Lameris te Wagenborgen, uit het Negertje der School f 8.—.

P.S. In 't Maartnummer stond uit Schoonebeek, verz. op de bruiloft van G. J. Wellmers, moet zijn **G. J. Wilms aldaar.**

Kennisgeving.

Vanaf 21 Mei is mijn adres: Groningen, Trompstraat 24. Allen, die bijdragen voor de Zending op Soemba, gelieven daarvan goede nota te nemen. Blijve de belangstelling in die arbeid levendig en zende men mild.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Uithuizen, 18 April 1917.

NERDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

KLAPPA

*Fijnste
plantenboter.*

*Gezond
Brood met Klappa?
Isz frys!*

Nederlandse Plantenboterfabriek, Amsterdam.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

CLICHE-FABRIEK "DUTRECHT"
"DRIJNCKEL JERUSALEMSTEEG 9"

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAN.

Hoesten

vastzittend slijm op de borst,
kriebeling in de keel.

Neem **ANGA**-bonbons.

Per doos 30 en 60 cent.

Zomer- Sproeten

zelfs de donkerste verdwijnen
door een pot **SPRUTOL**.
Bij alle goede Drogisten.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
„ Diners vanaf 50 cent. „
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapiere

VACANT.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL.

DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van** ::

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs *f*2.25, in stempelb. *f*2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

IEDER MEDELEVEND LID

van een Gereformeerde Kerk zorgt in het bezit te zijn van de

DRIE WERKEN VAN Ds. RULLMANN

DE AFSCHIEDING in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw.

DE STRIJD VOOR KERKHERSTEL

in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw

DE DOLEANTIE in de Nederlandsche Hervormde Kerk der XIXe eeuw.

Ieder der drie boeken is rijk geïllustreerd en kost *f*2.25.

In prachtband **f 2.90.**

De Uitgever **W. KIRCHNER**, Bloemgracht 133, Amsterdam.

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmerstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.
Concurrerend in prijs en kwaliteit. Vraagt prijscourant.

Goedkoop ::
Solide ::
Betrouwbaar

KAMSTRA'S Beddenfabriek

BLARICUM.
Vraag onzen prijscourant.

Opgericht 1896.
Meer dan **20000**
bedstellen geleverd.

HET ZENDINGSBLAD
 VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren.
 Matth. 24 : 14.

Redactie:
 H. DIJKSTRA, Smilde.
 J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
 W. BREUKELAAR, Zaandam.
 W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Volhardt in het gebed. — Keucheniusschool. — Midden-Java. — Zendings-visitatie. — Europeesche Ger. Kerken in Indië. — Zending onder de Joden. — Koop en verkoop op Zondag. — Om Gebed. — Dorcas. — Pajeti. — Alkool in N.-O.-Indië. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Volhardt in het gebed.

Verblijdt U in de hoop. Zijt geduldig in de verdrukking. Volhardt in het gebed.

Rom. 12 : 12.

Tot de vele wel korte, maar toch kostelijke en kernachtige gezegden, die in Rom. 12 voorkomen, behoort ook: „Volhardt in het gebed”. Het is eene vermaning, die — volgens onze Kantteekenaren — met de twee andere „Verblijdt U in de hoop” en „Zijt geduldig in de verdrukking”, het drietal remedieën vormt, die veel gebruikt moeten worden in kruis en tegenspoed.

Paulus gaat er van uit, als hij tot dat „volharden in het gebed” opwekt, dat er wel gebeden *werd* door de broeders en zusters van de gemeente te Rome.

Het gebed is een wondervol-heerlijke zaak! Wat is door den Heere in de gave des gebeds veel geschonken geworden! De mensch, die zwaar en menigmaal tegen Hem misdreven heeft, mag zich nog weer tot Hem wenden; met Hem in gemeenschap treden; en Hij, de hooge en heilige God, wil zich nog weer naar Hem nederbuigen om naar Zijne smeekingen te luisteren.

Wat een eere, wat eene gunst voor den mensch!

De Christenen te Rome hadden dat zeker ook leeren verstaan. Zij waren van nature met het geheele menschelijk geslacht „verdoemelijk voor God”; doch „om niet gerechtvaardigd”, „uit loutere genade”, door de verlossing,

die in Christus Jezus is, hadden zij ook weer „vrede" gevonden met God. Is het gebed bij zulke geredden dan niet als de polsslag van het nieuwe leven, door den Heiligen Geest in de ziel gewekt? Zouden wij wel één christen, één zoo'n verlost en vrijgemaakte kunnen noemen, die *niet* bidt? Mede in hun gebed tot God komt het nieuwe leven tot uiting. In het nieuwe leven is een drang tot gebed ingeschapen. In het bidden wordt het nieuwe leven meer en meer openbaar.

En het gebed *blijft* ook de gedurige ademtocht van de levend gemaakte ziel tot den Heere. Door de deur van boven, die open is in Christus en toegang geeft tot den troon der genade, stort het hart zich telkens *weer* voor den Heere uit. Hem, den grooten Hoorder des gebeds, worden de dingen, die ons op het hart liggen, en gedurig bezig houden, ja soms zwaar drukken, bekend gemaakt. En wat is het aangenaam en verkwikkend als dan mag worden ondervonden dat bij onzen trouwen God voor ons is een „toegenegen oor", dat naar ons luistert; een „vriendelijk hart", dat voor ons is opengesteld en eene „milde hand", die geven wil wat wij van Hem begeeren.

Zulk bidden wordt zeker door „*volharden* in het gebed" *verondersteld*.

Volharden in het gebed wijst er echter ook op, dat Gods kinderen wel *vertragen* kunnen in het bidden.

En is dat, helaas! ook niet zeer waar?

Wat kan er eene inzinking, eene verslapping komen in het bidden!

O wat kunnen wij in het bidden verflauwen!

De ijskorst van den *vorm* des gebeds is er dan nog wel, maar het leven-de, stroomende water, m. a. w. de kracht en de bezieling tot het bidden is dan weg. Er is zoo weinig van de drijving des Geestes bij het bidden te bespeuren.

Ja het hartelijk bidden schijnt haast „een morgenwolk en vroegkomende dauw" te zijn geweest, die weer heenging.

Voorals er geene spoedige verhooring van het gebed volgt, komt de neiging tot vertraging op. Hoe licht schijnt het ongeloof omtrent de verhooring van onze gebeden dan te werken. „Het geeft toch niet dat ik er om blijf bidden", zoo zeggen wij dan in stilte in het hart en daarom stellen wij deze of gene zaak dan maar niet meer aan den Heere voor. Of, als zij nog in het gebed wordt genoemd, is het toch min of meer sleurwerk of lippenwerk; dof en mat slaat de bede weer op de ziel terug; op reukwerk, dat opklimt naar den Heere, lijkt zij o zoo weinig.

Is het niet zoo, moet de christen zich soms niet zeer schamen over zulke lusteloosheid in zake het bidden? Misschien heeft zelfs de godvruchtige Paulus — anders ook een man des gebeds, van wien ons in zijne zendbrieven enkele zeer schoone gebeden bewaard zijn — zich zelf nog wel eens beklagd over zijn gebrek in dit opzicht; hoe veel te meer zullen *wij* het dan moeten doen, die niet in zijne schaduw kunnen staan!

Wat is het dan goed dat de Heere ons maar telkens weer tot bidden opwekt in Zijn woord.

Wij moeten „altijd bidden en niet vertragen", leerde Jezus in de gelijkenis van den onrechtvaardigen rechter en de weduwe. (Luc. 18). Zij hield aan en zij won het.

„Bidt ten allen tijde in den Geest, tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid en smeeking" (Efeze 6 : 18). „Houdt sterk aan in het gebed en waakt daarin met dankzegging" (Col. 4 : 2).

Wederom: „Bidt zonder ophouden" (1 Thess. 5 : 17).

En zoo ook: „Volhardt in het gebed".

Zoo deed een Jacob, die zijn God, met wien hij worstelde, door zijne aanhoudende smeekingen overwon. (Gen. 32 : 26, Hos. 12 : 5).

Zoo deed Elia, die volhardde in het gebed als hij tot zeven maal toe smeekte om zegen en toen vernam dat „eene kleine wolk als eens mans hand opging van de zee”. (1 Kon. 18 : 44).

En zoo zijn er meer volhardende bidders in de Heilige Schrift te vinden.

Mogen *wij* ons ook gedurig verwakkerd gevoelen tot gebed.

Moge er veel behoefte zijn aan den Geest der genade en der gebeden, opdat wij, met verootmoediging over *traagheid* in het bidden, toch telkens weer door dien Geest tot volhardend gebed gedwongen mogen worden.

Laat uwe begeerten *in alles* door bidden en smeeke, met dankzegging bekend worden bij God.

Vergeten wij niet om bij de bijzondere nooden, die wij den Heere voorstellen, vooral in deze tijden ook volhardend te blijven bidden om uitkomst uit den „grooten nood”, waarin wij ons tegenwoordig bevinden.

De Heere *kan* helpen, indien Hij wil.

Aller volk'ren macht,

Niets bij Hem geacht.

Hij is onze Koning, en aller dingen machtig, en heeft den wil en het vermogen om ons alles goeds te geven. (Zondag 52).

En laat — gij verwacht immers dat dit in het Zendingsblad aan U gevraagd wordt — ook de Zending, *onze* en ook *uwe* arbeid voor Gods Koninkrijk op Java en Soemba, telkens weer eene ruime plaats mogen vinden in uwe gebeden.

De vrucht *op*, de zegen *van* het gebed zal zeker niet uitblijven. Wat beurt volhardend gebed de ziel menigmaal op uit de zwarigheden! Hoe bidden wij ons soms uit de diepten uit! Niet waar, *arm* beginnen wij soms te bidden; en wij eindigen met *rijk* te zijn. Wij hadden *niets* bij het *begin* en wij bezitten weer *alles* bij het *einde*. Bedrukt, als met zware pakken beladen, knielden wij neder en verruimd stonden wij weer op, omdat wij in het gebed „de moeite en het verdriet” in Vaders hand hadden kunnen geven. (Psalm 10 : 14). Of, *ver af* van den Heere schenen wij te zijn toen de eerste zucht uit het hart opsteeg en hoe *nabij God* mogen wij soms wezen als het Amen over de lippen vloeit. Ja, volhardend bidden doet ons wel eens zien dat het schier *onmogelijke* toch *mogelijk* is. „Een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag veel” schrijft Jacobus, en dat is nog o zoo waar.

En worden alle gebeden niet verhoord, wij kunnen er wel op rekenen, dat vele van onze gebeden, waarvan *wij* de verhooring niet aanschouwen, toch nog *wel* door den Heere ingewilligd worden. Ik ken een christen, die na den dood van zijne vrome moeder, welke in haar leven volhardend voor hem gebeden had, zeer kennelijk ondervond dat de gebeden, welke zij jaren geleden voor hem opgezonden had, rijkelijk aan hem verhoord zijn geworden.

Laten wij dus maar niet vertragen in het gebed naar Zijnen wil, ook al zien wij niet spoedig dat de Heere komen laat wat wij begeeren. En laten wij nooit zoo vermetel zijn dat wij den Heere als 't ware een tijd stellen waarop ons gebed verhoord zou moeten zijn; maar zij er een vertrouwend en volhardend toegaan tot onzen Vader in Christus, „opdat wij barmhertigheid mogen verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden *ter bekwamer tijd*”.

KEUCHENIUSSCHOOL.

De Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen ontvingen van Br. D. Koelewijn een schrijven waaraan het navolgende is ontleend:

„Op het einde van de maand October, na een lange en vrij eentonige reis van 59 dagen stapten we te Batavia aan wal, blij, dat we weer vasten grond onder de voeten hadden. Na een kort verblijf te Batavia, waar we voor het eerst na vele weken weer de samenkomst der gemeente mochten bijwonen, reisden we verder naar het einddoel van onze reis, dat we na een langen dag sporens in welstand bereikten en waar we hartelijk door onze Hollandsche en Javaansche vrienden, vriendinnen en mede-arbeiders ontvangen werden.

Over 't geheel genomen was onze reis niet onvoorspoedig geweest. Onze gezondheid liet gedurende de reis weinig te wenschen over en die beperking gold dan nog alleen mij persoonlijk. Tot Durban ging alles evenwel wel goed, maar daar aangekomen en gebruik willende maken van ons gedwongen verblijf aldaar wegens kolengebrek, om van Durban en haar schoone omstreken te profiteeren, werd dit voornemen plotseling verijdeld door een aanval van acute zenuwontsteking, waar, door ik genoodzaakt was om gedurende minstens een veertien dagen volstrekte rust te nemen.

Het verblijf te Durban en het verdere deel van de reis was daardoor voor mij niet het aangenaamste deel van de reis.

Bij aankomst in Djocja genoten we gedurende eenige dagen van de gastvrijheid van de familie Zwaan.

Toen we met de eerste inrichting van onze woning gereed waren, kon ik mijn arbeid in de school, waarnaar ik reeds lang verlangend had uitgezien, weer hervatten. Vooral in de eerste weken vond ik het werk zeer vermoeiend, vermoedelijk wel een gevolg van ontwenning, maar ook waarschijnlijk doordat ik mij lichamelijk nog wat zwak gevoelde. Langzamerhand werd dat beter, en ofschoon lang achtereen staan of loopen mij nog moeilijk valt, kan ik overigens mijn werk weer met lust en opgewektheid verrichten.

Als naar gewoonte had het eindexamen voor de leerlingen der hoogste klas in de laatste week van December plaats. Twee leerlingen dier klasse werden niet tot het examen toegelaten, omdat bij het voorafgaand onderzoek in de Bijbelsche geschiedenis en de geloofsleer, hun kennis daarvan onvoldoende bleek. De andere 10 leerlingen verwierven allen het diploma.

Van de 22 leerlingen der 1ste klas werden

er 2 afgeschreven wegens gebleken ongeschiktheid, 4 gingen niet over en 16 werden bevorderd naar de 2e klas.

Van de 15 leerlingen der 2e klas konden er 14 overgaan naar de 3e klas.

De 14 leerlingen der 3e klas konden op 3 na naar de 4e klas bevorderd worden. Eén van deze drie wenschte niet verder te gaan.

In de eerste week van Januari had na onderzoek de inschrijving van nieuwe leerlingen plaats.

Tot de 1ste klas werden 25 leerlingen toegelaten.

Deze klas telt thans dus	29 leerlingen.
De tweede klas telt	18 leerlingen.
De derde klas telt	15 leerlingen.
De vierde klas telt	12 leerlingen.

Totaal 74 leerlingen.

Een van de twee leerlingen, die wegens onvoldoende kennis van de Bijbelsche Geschiedenis en Geloofsleer niet aan het eind-examen mochten deelnemen, trok zich terug.

Ofschoon bij Gouvernementsbesluit dd. 11 Oct. 1916 no. 11 voor het jaar 1916 voor niet meer dan 60 leerlingen der school subsidie werd toegestaan, was de Raad van Toezicht van oordeel, dat wegens de uitbreiding van de scholen op het Zendingsterrein en de behoefte aan opgeleide onderwijzers, het aantal leerlingen der school tot het maximum opgevoerd diende te worden en een verzoekschrift bij de Regeering moest worden ingediend om toekenning van subsidie voor 't volle aantal leerlingen der school. Dit verzoekschrift, behoorlijk met redenen omkleed werd dan ook ingediend door den Raad van Toezicht.

In 't midden latende of de Regeering op grond van de bestaande subsidiebepalingen ons zulk eene beperking kan opleggen, had dit besluit van den Raad van Toezicht niet mijn onverdeelde instemming, omdat daardoor voor den goeden gang van 't onderwijs en de behoorlijke leiding van het internaat niet geringe moeilijkheden zouden ontstaan en de kans op een afwijzende beschikking op het verzoekschrift geenszins is uitgesloten.

Uit de cijfers hierboven genoemd blijkt, dat het aantal leerlingen der school 74 bedraagt, terwijl de school en het internaat slechts voldoende ruimte bieden voor 60 à 65 leerlingen. Daardoor is het thans overvol en wanneer we het leerlingental op die sterkte houden, zal het noodig zijn, zoodanige veranderingen aan te brengen, dat zonder bezwaar nog meer leerlingen toegelaten kunnen worden.

Toch geloof ik, dat het niet aan te beve-

len is het aantal leerlingen zoo sterk uit te breiden, dat we hooger dan 80 komen, voornamelijk om 2 redenen, ten eerste, omdat de klassen te groot worden en 't onderwijs daaronder lijdt, maar in de tweede plaats ook, omdat als model voor de inrichting van de Zendingskweekscholen en als maatstaf voor de subsidieering de Inl. normaalscholen dienen, die een maximum aantal van 80 leerlingen hebben. Volgens de bestaande regeling van Stsbl. 1906 kunnen aan part. kweekscholen met meer dan 75 leerl. 3 Eur. onderwijzers en 4 Inl. leerkr. verbonden worden. 't Gouvernement zelf plaatst aan zijn Normaalscholen slechts één Europeaan als Directeur en verder alleen Inl. personeel. Nu kunt ge U wel voorstellen, hoeveel moeite het zou kosten om subsidie te krijgen op den voet der regelen van Stsbl. 1906, wanneer

het aantal leerlingen belangrijk stijgt, want alles wijst er op, dat bedoelde regelen spoedig zullen verdwijnen en dat aan de Zendingskweekscholen een eenigszins andere plaats zal worden aangewezen in het Inl. Onderwijs. Daarom zou het mij doelmatiger voorkomen, elders op ons terrein naast de bestaande een nieuwe opleidingsschool op te richten, die vrijwel overeenkomt met de Inl. normaalscholen.

We blijven daarmee in de richting van den ontwikkelingsgang van het Inl. onderwijs, die het Gouvernement volgt en we krijgen geen te groote onderwijsinrichtingen."

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Mei '17.

MIDDEN-JAVA.

Dr. H. A. van Andel zendt ons het volgende schrijven, voor het Zendingsblad:

Het Zendingswerk op Midden-Java (Zuidelijk gedeelte) in het jaar 1916.

De schoone verwachtingen, die sinds enkele jaren gekoesterd worden van de Midden-Java-Zending, beginnen in vervulling te gaan. Het is nog slechts een begin, maar dan toch een belangrijk begin, een aanvang van, naar we hopen, groot en heerlijker dingen.

Een vergelijking met het jaar 1915 en vroegere jaren stemt dankbaar en hoopvol. In 1915 steeg het aantal Indische Christenen met 117. Toen reeds mocht gezegd worden, dat de groei „langzaam aan sneller" ging. In het overzicht over 1915 schreef ik: „Er zijn tekenen, die wijzen op een nog snellere groei van het aantal Christenen in de eerstkomende jaren". En in 1916 is het aantal Javaansche en Chineesche Christenen vermeerderd met 252, en geklommen van 1967 tot 2219. De oogst van 1916 is meer dan dubbel zoo groot als die van 1915. De verwachte „snellere groei" is dus reeds gekomen.

Indien de teekenen niet bedriegen, zal die „snellere groei" ook in de volgende jaren zich handhaven. Dit wil niet zeggen, dat elk volgend jaar een hooger winstcijfer zal aangeven dan het vorige. Het Zendingswerk is te vergelijken met een industriele of handelsonderneming. Als zulk een zaak gezond groeit, dan gaat wel van jaar tot jaar de omzet vooruit, maar het winstcijfer vertoont schommelingen en gaat niet met vasten gang naar boven. Het winstcijfer gelijkt op een bergweg: het stijgt en daalt, maar de stijgin-

gen overtreffen de dalingen, en zoo leidt de weg op den duur hooger. Wie de gaande ontwikkeling van een zaak beoordeelen wil, mete liever met den maatstaf van den omzet dan met dien van de winst. En zoo beoordeelen men den gezonden groei van het zendingswerk liever naar de toename van den zendingsarbeid, dan naar de toename van het aantal gedoopten. De groeiende zendingsarbeid waarborgt onder Gods zegen een groeiende Inlandsche Kerk.

Als we den groei van het zendingswerk op Midden-Java beoordeelen naar de mate van den geleverden zendingsarbeid, dan blijkt, dat het winstcijfer niet een toevallige hoogebate vertoont, doch met de mate van den verrichten arbeid overeenstemt.

De ziekenhuizen te Djokja, Poerbolinggo en Solo hadden ook in 1916 een grooten toevloed van patiënten. Het ziekenhuis te Keboemen werd geopend en voorziet in een lang gekende behoefte: de vele patiënten uit Keboemen en omstreken, die vroeger in het Petronella-Hospitaal te Djokja een toevlucht zochten, en nog vele anderen meer, vullen thans de zalen van Keboemen's ziekenhuis. Te Poerworedjo (tijdelijk Koetoardjo) en te Wonosobo vestigden zich zendingsartsen en werd de medische dienst begonnen. De snelle opbloei van den medischen arbeid mag om de hulp, die ze aan leiders brengt, en om het getuigenis, dat ze over den Christelijken Godsdienst doet uitgaan, wel tot groote blijdschap stemmen.

Het aantal leerlingen der Christelijke Inlandsche scholen nam met 300 toe en bedraagt nu 2850. Door het groote gebrek aan In-

landsche onderwijzers konden helaas slechts weinig nieuwe scholen geopend worden. Uitbreiding van de Keucheniuschool wordt een steeds dringerder eisch.

De Bijbelverspreiding verkrijgt van jaar tot jaar belangrijker beteekenis als zendingsmiddel. Ze neemt nog wel niet de haar toekomende plaats in, maar ons zendingswerk is nog jong. Mogen we geregeld vooruitgaan als in dit laatste jaar, dan zullen we in enkele jaren komen tot vervulling van onzen vollen plicht in dezen. Nu reeds werken 19 colporteurs en krantverspreiders, naar meerdere geschikte menschen voor dit werk wordt gezocht. In 1916 werden verspreid (door verkoop): 20.500 Bijbels en Bijbelgedeelten, (in 1915: 10.000), 57.500 wandkalenders en losse traktaten in boekvorm en scheurkalenders (in 1915: 13.500), 3260 grootere Christelijke boeken (in 1915: 2006). De totale omzet is bijna verdubbeld, in 1915: 50.000, in 1916: 99.510.

De Bijbelverspreiding levert eerst op den langen duur haar volle vruchten. Verleden jaar doopte ik iemand, die 15 jaar geleden te Djokja een Bijbel had gekocht en dien vrij geregeld gelezen had. De opbloeiende Bijbelverspreiding begint belangrijke vruchten te dragen; reeds zijn verscheidene gedoopt, die door het lezen van een Bijbelgedeelte tot belangstelling in het Evangelie zijn ontwaakt. En, indien de zegen des Heeren dit werk blijft vergezellen, dan zijn de reeds talrijke vruchten van heden nog slechts de eerstelingen van den komenden oogst. Wij zaaien tegenwoordig mildelijk, hopende op 's Heeren belofte. Wie spaarzaamlijk zaait zal ook spaarzaamlijk maaien, en wie in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaien.

Maar... zaaien we werkelijk mildelijk? Of slechts spaarzaamlijk? Is mildelijk zaaien niet: met volle gulle handen heel den akker bezaaien?

Ach, we bezaaien nog slechts een klein deel van den zendingsakker. De bevolking op Midden-Java telt zeven millioen zielen en vermeerdert elk jaar met 120.000. Ik vrees, dat het aantal menschen, aan wie wij het Evangelie brengen, nog beneden het getal van den aanwas der bevolking blijft, en het overige blijft braak liggen; de zeven millioen worden door het Evangelie niet bereikt; aan hen komen we met ons werk niet toe.

Er is een volk aan de zee, dat een deel der nieuw-aangeslibde gronden bewerkt, maar verder heel zijn land braak laat liggen. Wie dat land doorreist, meent den akker eens luiaards te zien: doornen en distelen en geen goede vrucht. Ons zendingsveld schijnt zulk een akker te zijn. Ach, klein is onze kracht; wij klagen onzen nood aan onzen God.

Om de groote massa te bereiken, of juist, om dat betrekkelijk klein doch belangrijk deel der groote massa te bereiken, dat lezen kan, zijn wij naast den Bijbelverkoop aan gratis krantverspreiding begonnen. Men koopt niet gemakkelijk een boek, welks inhoud totaal onbekend is en dus geen kooplust wekt. Ons Javaansch maandblad, dat gratis uitgedeeld wordt, tracht nu de eerste belangstelling te wekken. Wij drukken tegenwoordig 27.000 ex. per maand; een getal om over te roemen, als we niet wisten, dat er meer dan 270.000 menschen, die kunnen lezen, op ons terrein gevonden worden. Wij bewerken met ons blad: het klein gedeelte, dat lezen kan, en van dat gedeelte ongeveer een tiende deel. Met den maatstaf van onzen vollen plicht gemeten... hoe klein is nog ons werk.

En toch, in den weg van dit klein begin kan de Heere Zijn groote daden doen en dit volk verlossen. Als zij, die lezen, leeren gelooven, leeren getuigen, dan kan als een wassende stroom het Evangelie ook door deze vier residenties gaan. De hoop is gevestigd op den ijver der Inlandsche Christenen. Acht missionaire dienaren des Woords en 120 helpers, die grootendeels in scholen hun zeer beperkt arbeidsterrein vinden, zijn weinigen in getal. Maar duizend volwassen Christenen, die den Heere Jezus liefhebben en belijden, kunnen onder Gods zegen met hun persoonlijk getuigenis groote dingen tot stand brengen. Als Gods Geest de groeiende Javaansche Kerk met ijver bezielt, dan kunnen de komende jaren verrassende zegeningen brengen. Gode zij dank, er mag van ontwakenden ijver gesproken worden. Het aantal Inlandsche Christenen ging in 1916 vooruit met 12 pct., de geldelijke bijdragen der Christenen met 25 pct.; wellicht geeft dit laatste cijfer een beeld van den vooruitgang op geestelijk gebied en dus een beeld van den vermeerderen ijver om den naaste voor Christus te winnen.

Zegen op den zendingsakker is duur. Wie om dien zegen bidt, stelt zich mede verantwoordelijk voor de geldelijke gevolgen. Toch hopen en vragen en verwachten wij, dat de Broeders en Zusters in Holland en in Indië met een krachtige voorbede ons werk zullen steunen.

Met zijn bekenden ijver voor de Buiten-Bezittingen voegde de redacteur van de Heraut, die dit schrijven ook ontving, er het volgende aan toe:

Dankbaar stemt het, dat ook hier van vooruitgang sprake mag zijn, al merkt Dr. Van Andel zelf terecht op, hoe gering het cijfer der bekeerden nog is, zoo ge dit cijfer ver-

gelijkt met het bevolkingscijfer, ook in zijn accres.

In die erkenenis spreekt beleid. Maar te onderdrukken is toch ook zoo de vraag niet, of onze Kerken voor den Christus vrij uitgaan, indien zij haar Zendingsarbeid bijna geheel tot het Islamitisch en Chineesch Midden-Java bepalen, en de Animisten op de Buitenbezittingen, die nog niet door den Islam veroverd zijn, aan den Mohammedaan ten prooi laten.

Uit wat Dr. Van Andel schrijft, leest ieder, hoe hij zich met deze vraag liefst niet te zeer inlaat.

Dit nu betreuren we.

We hadden zoo gehoopt, dat juist de heer en mevrouw van Andel dit ernstige vraagstuk ons volledig zouden hebben toegelicht.

Dr. A. K.

Uit dit bijschrift blijkt dat de redacteur van de Heraut de arbeid op Soemba zeer gering acht. Dit was vroeger zoo. Er waren toen slechts twee predikanten. Nu is dit anders. Er zijn nu 4 predikanten op Soemba en de 5de wordt gezocht (op Java 7). Er is op Soemba een school voor opleiding van onderwijzers en hoofden zonen, er is een begin van een hospitaal, met een Europeesche zuster aan het hoofd.

Ook moet men nooit uit het oog verliezen, dat hetzelfde getal arbeiders wegens de dichtheid der bevolking, op Java veel meer personen kunnen bereiken als op Soemba. De Gen. Synode zal voor de vraag gesteld worden, of ze nog een nieuw arbeidsveld op de B. B. zal kunnen en durven aanvaarden.

Sm., 23-5-'17.

H. D.

Zendingsvisitatie.

In het jaar, dat aan de Generale Synode onzer Kerken vooraf pleegt te gaan, is het de gewoonte, dat op al onze posten visitatie gehouden wordt. Aan Ds. Bakker en mij viel dit maal het voorrecht ten deel den omgang door al onze posten te volbrengen. Ik mag natuurlijk niet vóóruit loopen op het officieel verslag, dat wij van onze bevindingen hopen uit te brengen. Toch meen ik mij niet aan onbescheidenheid schuldig te maken, als ik een en ander vertel, zonder uit de school te klappen.

Ik kwam onder den verblijdenden en bemoedigenden indruk van de ontwikkeling van den arbeid in de ruim 8 jaren, dat ik op Java ben. Welk een verschil in dien toch betrekkelijk korten tijd! Wij hadden toen nog maar één ziekenhuis. Met groote blijdschap werd er toen gesproken over de uitbreiding, die de arbeid zou krijgen, doordat een enkele onderneming in het Jogjasche een klein hulp-hospitaaltje zou openen en dat onder leiding der zending zou stellen. Hollandsch-Inlandsch onderwijs bestond er nog niet anders dan in de geheel op eigen risico ondernomen en geëxploiteerde school in Temanggoeng van br. Horstman, en een onaanzienlijk meisjesschooltje in Jogja. Wij hadden een beetje medelijden met de onderwijzers, aan wie de uitvoering van een tamelijk onmogelijke taak in een ganschelijk ongeschikte woning, onder voortdurenden strijd met ziekten was opgedragen. Wij schaamden ons eigenlijk als wij dachten aan den wijschen naam en den grooten roep die er van uitging en den indruk, dien het uitwendige noodzakelijk aan bezoekers moest geven.

Hoe is nu alles veranderd. Niet alléén Jogja

roemt meer op haar ziekenhuis, doch waardige zusters vond ze in Poerbolinggo, Solo en Keboemen, terwijl in Wonosobo en Poerworedjo reeds een mooi begin is gemaakt en in Magelang men zich tot groote dingen, ook op Medisch gebied, hoopt aan te gorden. En dan die verandering inzake het Hollandsch-Inlandsch onderwijs. Het meisjesschooltje van 1908 is geworden tot een prachtig ingericht jongedames instituut, in een gebouw, dat tot de sieraden van Djocja kan gerekend worden te behooren. Daarnaast verrees in Djocja een Hollandsche school voor Javaansche jongens, wier onderwijs het onderricht op de soortgelijke Gouvernementsschool gemakkelijker een eind achter zich laat.

Elders werden geopend nog twee Hollandsch-Javaansche (Magelang en Gombong) en twee Hollandsch-Chineesche scholen (Magelang en Keboemen), terwijl voor Solo, Poerworedjo, Jocja (Holl.-Chineesche), Soekaradja (res. Banjoemas) en elders plannen ter oprichting van Hollandsch-Javaansche of Hollandsch-Chineesche scholen in min of meer vergevorderden staat verkeerden.

Onze Keucheniuschool en onze Theologische cursus van Ds. Bakker moesten bij mijn komst voor zeven jaar nog beginnen leerlingen af te leveren. Nu staat een breede kring opgeleide hulpkrachten ons ten dienste, denkt men er ernstig over om binnen niet te ver verwijderde toekomst eigen Javaansche dominee's op te leiden en een Holl. Kweekschool te openen voor onderwijzers aan de Hollandsch-Inlandsche scholen, die mogelijk ook een goede voorbereiding kan geven voor theologische vorming. Toen ik pas kwam op Java kon de Missionair-predi-

kant over weinig hulpmiddelen beschikken om het Evangelie te verspreiden. In Poerbollinggo begonnen wij toen met colportage op zeer bescheiden schaal. Thans hebben wij een maandelijksche verspreiding van meer dan 25.000 Javaansche couranten en een 4 à 5000 Maleische evangelisatiebladen, terwijl de colportage (met name in Solo) ieder jaar zich uitbreidt.

Wat nu in verband met al dezen arbeid, de hoofddienst en het aantal gemeenten en gemeenteleden betreft, wil ik mij ditmaal onthouden van statistische opgaven. Wij kregen er Magelang en Solo bij, met Ds. Merkelijn en Dr. v. Andel. Die vier namen wijzen op bijzonder vruchtbaar gebleken arbeidsvelden, waar het werk een aanvang nam, en op personen, die een verreikenden invloed hebben en waarschijnlijk nog zullen uitoefenen op de ontwikkeling van de zending ook buiten hun eigen terrein. In 1908 was vooral Jogja de post, die zich uitbreidde. Al spoedig kwam daarbij Poerworedjo, waar in die jaren zich wel een viertal nieuwe gemeenten vormden. Doch geheel in de schaduw werd de vooruitgang dier terreinen gesteld door Magelang en vooral door Solo, dat alle sombere voorspellingen beschaamde en nu zeker wel het meest hoopvolle gedeelte van het zendingsveld kan genoemd worden. Keboemen, Poerbollinggo en Wonosobo blijven nog wat achter, toch kregen wij ook op deze plaatsen lang geen pessimistischen indruk. Met name geldt dit van het Zuiden van Bangoemas, wat we in ons hart hopen, dat een tweede Magelang zal blijken te zijn.

Geïnstitueerde Kerken waren er in 1908 nog niet anders dan in Poerworedjo en Temon. Algemeen zeide men, dat de institueering daar praematuur was geweest. Onlangs konden wij in Djocja vergaderen in een kring van afgevaardigden van 6 geïnstitueerde Javaansche gemeenten. Ik kreeg den indruk, dat in het Poerworedjosche nog twee gemeenten ongeveer rijp voor institueering zijn.

Ik had het genoeg in Solo een Kerkeraadsvergadering en vergadering van lidmaten bij te wonen, waar een actieve en zelfstandige geest heerschte, waarvan in 1908 ook zelfs het ruischen niet werd vernomen. Hoeveel het aantal kringen en kringetjes waar gepreekt of sacramenten bediend worden in die acht jaar vooruitging, kan ik ook bij benadering niet zeggen. Als ik het op 20 schat, dan meen ik niet te hoog geraamd te hebben.

Dit alles overdenkend, overmeestert mij een gevoel van groote dankbaarheid en blijdschap. Ik heb op onze visitatietochten veel geleerd. Ik heb mijn oogen en ooren, zooveel ik kon, den kost gegeven om te leeren, wat elders geschied is. Ik hoop, dat mijn reis vrucht zal dragen ook voor ons terrein om verbetering aan te brengen, aan wat de toets niet kan doorstaan en te bevestigen, wat in vergelijking van den arbeid elders bij ons waardeloos scheen. Doch het meest heeft de reis voor mij zelf, naar ik meen, profijt opgeleverd, doordat ze den moed, de opgewektheid, het vertrouwen in den arbeid ongemeen opgewekt en versterkt heeft. Wat dat betreft, zou ik den broeders en zusters in Holland zoo'n reisje ook wel gunnen. Maar ach, al waren ze met mij meegegaan, dan zouden ze toch door gebrek aan kennis der taal en der volkszedes er zeker veel minder aan gehad hebben dan ik zelf.

B. J. ESSER.

Poerbollinggo, 9 November 1916.

P.S. In een vorig schrijven zei ik dat er in de Maleische taal geen geschrift bestaat, dat aan ontwikkelden uiteenzet wat het Christendom is en wil. Ik zei dit op gezag van Ds. Tiemersma, wien ik er naar gevraagd had. Later bleek mij, dat een geloofsleer, door dezen broeder opgesteld, al is die niet bestemd voor buitenstanders, toch veel waardevols voor hen bevat. Onze broeder was wellicht te bescheiden om naar een geschrift van zijn eigen hand te verwijzen.

Europeesche Gereformeerde Kerken in Indie.

Medanstichting van kerkgebouw en kerk.

Medan, 8 Mrt. 1917.

Bijgaande uitknipsels doen U zien dat we na terugkeer in Deli spoedig den kerkbouw ter hand namen. Meer dan f8000 werd in Holland gegeven en een gelijk bedrag kwam in uit Oost- en Noord-Sumatra. Tot bouwen eener pastorie besloten wij omdat het ons daardoor mogelijk wordt de post „huishuur“ die op de aan de sub-comm. verstrekte be-

grooting voorkwam met f1080 per jaar, terug te brengen tot vermoedelijk f720, waardoor dus het deel der kosten, wat de Kerken in Holland zouden bijdragen, weer wordt verminderd.

't Is misschien een beetje vreemd, althans in Holland zou men het vreemd kunnen vinden, dat we al gaan bouwen voor nog de

goedkeuring op ons verzoek tot institueering is afgekomen. We moesten echter eigen lokaliteit hebben, hadden grond en geld, en bovendien goed vertrouwen in de classis 's Gravenhage, die ons verzoek te behandelen heeft, zoodat langer wachten ons niet raadzaam scheen. Te meer daar wij eind van dit of begin volgend jaar onzen predikant Dr. Harrenstein een kerk en een onderdak moeten kunnen aanbieden.

Het is onze bedoeling dat de eerste Geref. Kerk op de Buitenbezittingen in Ned.-Indië op waardige wijze demonstreert dat het Calvinisch beginsel ook hier nog uitdrijft tot daden, dat naast de Staatskerk, die van de eerste tot de laatste cent teert op kosten van het Gouvernement, óók mogelijk is een Gereformeerde Kerk waar en sprake is van milde offervaardigheid en van Kerkelijk leven.

Er is bij de broeders op Sumatra een ernstig streven om te komen tot financieele zelfstandigheid, en de Kerken in Holland kunnen er zeker van zijn dat de steun, die we voorsnog niet kunnen ontberen, niet langer zal worden gevraagd dan hoognoodig is.

Met beleefde groet en hoogachting,

Uw dw. dr.,

P. A. COLIJN.

Bedoelde knipsels luiden aldus:

De Gereformeerde Kerk.

Woensdag 28 Februari hield de Gereformeerde Vereeniging te Medan een buitengewone algemeene vergadering, waarin onder meer besloten werd, over te gaan tot het bouwen van een kerk met pastorie. De kosten van dit bouwwerk worden geraamd op pl.m. f30.000.

De helft van dit bedrag werd bestemd voor de kerk, die uitgevoerd zal worden naar een ontwerp van den bekenden kerk-architect Tjeerd Kuipers uit Holland. Het hiervoor benoodigde geld kwam aan vrijwillige giften bijeen.

Omtrent het ontbrekende bedrag voor het bouwen der pastorie werd het bestuur gemachtigd een 6 pct. geldleening aan te gaan, waarop, staande de vergadering, voor het grootste deel door de ter vergadering aanwezige leden, werd ingeschreven.

Beide gebouwen zullen verrijzen op het terrein der Vereeniging, 't welk is gelegen aan den Residentsweg en indertijd voor dit doel werd geschonken door Z. H. den Sultan van Deli.

Voorts werd nog medegedeeld, dat op de

a.s. Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland het voorstel zal worden ter tafel gebracht, een predikant uit te zenden ter bearbeiding der verstrooide Gereformeerden op Sumatra, met standplaats Medan.

Door de vele Gereformeerden, hier woonachtig, werd bereids een flinke som gelds toegezegd noodig voor de uitzending en den arbeid van den predikant.

Voor de uitoefening van het predikambt werd gepolst Ds. Harrenstein van Noord Scharwoude, die zich in beginsel bereid verklaarde, eind 1917 of begin 1918 naar Medan te komen, om hier werkzaam te zijn als reizend-predikant voor Noord Oost- en West-Sumatra.

Ds. Harrenstein promoveerde 14 Maart 1913 tot doctor in de Godgeleerdheid op proefschrift: „Het arbeidsterrein der Kerk in de groote steden.”

Teneinde zich door persoonlijke waarneeming te overtuigen van den aard en de resultaten van dien arbeid elders, vertoefde hij geruimen tijd in de achterbuurten van Londen en Berlijn. In zijn bovengenoemde dissertatie, welke destijds in Holland zeer de aandacht trok, behandelde hij deze kwestie uitvoerig en legde vooral den nadruk op den arbeid der Evangelisatie. Hij was vele jaren bestuurslid der Nederlandsche Christen-Studentenvereeniging, in welke functie hij veel en nuttig werk verrichtte. Na voor vele beroepen, o.a. voor dat der kerk van 's Gravenhage, te hebben bedankt, aanvaardde Ds. Harrenstein in 1913 de Evangeliebediening in de Gereformeerde Kerk van Noord-Scharwoude, waar hij niettegenstaande vele aanvragen van buiten, tot heden werkzaam bleef.

Vanmorgen waren wij in de gelegenheid inzage te nemen van het ontwerp voor den bouw van een gereformeerde kerk, die verrijzen zal aan den Residentsweg naast de badinrichting tegenover den Klingentempel.

Het gebouw wordt opgetrokken in Romaanschen stijl, en zal ruimte bieden aan 120 personen. Iets uit den voorgevel tredend, verheft zich een toren ter hoogte van 18 meter.

Het ligt in de bedoeling om in de kerk een eerste klas orgel te plaatsen, in verband waarmee reeds deskundigen in Holland geraadpleegd zijn.

Naast de kerk komt een in denzelfden stijl opgetrokken pastorie en een consistorie.

Men moet waarlijk respect hebben voor de opofferingen, die de kleine Gereformeerde gemeente zich voor de uitoefening van haar godsdienst getroost.

Zending onder de Joden.

Op 16 dezer had in het gebouw voor den Werkenden Stand een samenkomst plaats, uitgaande van de Commissie voor de Zending onder de Joden van de Gereformeerde Kerk.

In 5000 convocaties en tractaten was in de Jodenwijken der stad deze vergadering voorbereid en als om 8 uur deze vergadering begint, is de groote zaal geheel gevuld, voor het overgrootste deel met Joden.

Velen van hen blijken met vijandige bedoelingen te zijn gekomen. Want nadat de voorzitter, ds. J. C. Sikkell, heeft verklaard, dat na de rede van den spreker over de lengte der discussie zou worden gesproken, ontstond achter in de zaal een groot rumoer, hetwelk met veel moeite eindelijk bedwongen werd.

Hierna treedt de spreker van den avond, ds. J. van Nes van 's Gravenhage, op, met het onderwerp: „Het joodsche en het christelijke Paaschfeest”.

Hij begint met te memoreeren, dat het Pascha door Mozes op bevel Gods was ingesteld. Hij bestrijdt de onwetenschappelijke critiek dergenen, die het joodsche Paaschfeest voor historisch onjuist verklaren. Aan de hand van „Passah und Moez” van prof. dr. Völter levert ds. van Nes critiek op Völter's beschouwing, volgens hetwelk het Joodsche Paaschfeest zou moeten verklaard worden uit Egyptische gebruiken. Hij ziet hierin een proeve van de aanhangers der critische richting om de traditioneele opvatting der Heilige Schrift krachteloos te maken.

Het Paaschfeest kan alleen verstaan worden uit de Heilige Schrift. Ook nog in orthodoxe joodsche kringen. Niet uit een Egyptisch bijgeloof, maar uit de instelling Gods is het Pascha te verklaren.

De spreker besluit zijne met overtuiging voorgedragen, schoon gestyleerde, rede met eene peroratie over de gemeenschap der geloovigen aan de opstanding van Christus, den Levensvorst. De Joden moeten niet vooruit, maar achteruit zien, op Hem, door de vaderen verworpen. Dan zal het bloed der verzoening komen over hen en hunne kinderen. Dat is de oplossing der joodsche kwestie. Als de Joden in Christus gelooven, zullen zij met de Christenen Sion, de stad Gods, in haar heerlijken luister zien pralen.

Ongestoord kon ds. van Nes zijne rede voortzetten. Sporadisch werd, vooral onder het tweede deel, gemompeld en deden enkele pogingen om het aangrijpende slot door uitingen van vijandschap te verstoren.

Een viertal debaters neemt aan de discussie deel. De heer Tal, joodsch rabbijnisch theoloog, houdt een waardig betoog. Hij

spreekt over „Jozua van Nazareth” en over „den stichter des Christendoms.” Hoewel hij het met ds. van Nes eens is in zijne bestrijding van Völter's theoriën, ontkent hij dat het Paaschfeest der Joden met een gevoel van beklemming wordt gevierd. Volgens hem ontbreekt elke aanduiding van het Paaschoffer in de Evangeliën. Hij bestrijdt de christelijke gedachte, dat Christus het ware Paaschlam is en wil als Jood de verklaring van Jesaja 53 niet aanvaarden, evenmin de voorzeggingen omtrent den Messias. Het verzet der Joden tegen Christus wordt niet begrepen door de Christenen.

De Joden zegt hij, hebben eene hoogstaande ethiek. Spreker verklaart den uitroep: „Zijn bloed kome over ons en onze kinderen” voor eene historische onmogelijkheid. Spreker zegt ten slotte, dat de ontwikkelde Jood het Christendom zal blijven verwerpen.

De drie volgende sprekers kunnen niet het hooge niveau der gedachtenwisseling des heeren Tal bereiken. Zij wijzen op den inhoud der traktaten. De laatste spreker, een jonge man, is zeer heftig. De aanwezigheid der vele Joden, zegt hij, is een protest tegen het beleggen dezer vergadering in de Jodenbuurt.

Eene beschuldiging, als zou de Jodenzenning zich met omkooprij inlaten, lokt krachtig protest van den voorzitter uit.

Onder de discussie wordt de vergadering al onrustiger. Als een deel van de Joden vóór de repliek van ds. van Nes wil vertrekken, ontstaat er onder hen een geweldig tumult, en als de vergadering voltallig blijft, heeft ds. van Nes nog de gelegenheid om de hooge historische betekenis van het Jodendom aan te toonen.

Wanneer hij in antwoord op den heer Tal en uit het Nieuwe Testament en uit den commentaar van den bekeerden Israëliet Lichtenstein bewijzen aanhaalt voor het Paaschmaal van Jezus en daarbij den Talmud ter sprake brengt, ontstaat er eene onbeschrijflijke verwarring. Kreten van haat en vijandschap loeien door de zaal; hier en daar stijgt hoongelach op.

De spreker heeft nog slechts gelegenheid, om in een oogenblik van merkwaardige kalmte te betoogen, dat de Calvinisten der 16e en 17e eeuw ook voor de Joden de vrijheid brachten.

Daarna wordt de vergadering, die ook door vele ordelijke Joden werd bijgewoond gesloten.

„Er ligt een deksel op hun aangezicht.”

(De Rotterdammer).

We mogen Ds. van Nes feliciteeren met dit resultaat van zijn optreden. Doodzwijgen is veel erger dan herrie maken.

H. D.

Koop en verkoop op Zondag.

In enkele bladen kwam het volgende eenigszins raadselachtige bericht voor: „Op den akker der zendingswereld doet zich een niet gemakkelijke kwestie voor. Er zijn Chineezers, die zich willen laten doopen, doch hebben ééne voorwaarde n.l. dat zij op Zondag mogen blijven koopen en verkoopen, en dus hunne winkels niet behoeven te sluiten. Deze kwestie is reeds in Indië overdacht. Daar durfde men geen uitspraak doen. De vraag is gebracht voor de zendingsdeputaten der Gereë. Kerken in Nederland. Ook dezen hebben geen beslissende uitspraak gedaan. Doel is om deze kwestie op de eerstvolgende Synode ter tafel te brengen, zoodat een principiële uitspraak te wachten is.”

Men zou hier in Nederland zoo zeggen, dat de zaak nogal duidelijk is. Een christen koopt en verkoopt op Zondag niet. Dat was ten minste tot nog toe onder goede christenen de gewoonte. Maar zoo eenvoudig schijnt de zaak toch niet te zijn, dewijl vroege lieden als de zendingsmannen in Indië en de zendingsdeputaten in Nederland niet durfden beslissen.

Dit schreef Ds. H. W. Loman in het Ger. Kerkblad voor Drente en Overijsel.

Hierbij een paar opmerkingen.

a. Dat de Deputaten der Gen. Syn. deze zaak niet hebben behandeld. Ze zullen ze ter Gen. Syn. brengen.

b. Dat dan wel blijken zal dat de zaak niet bijzonder eenvoudig is.

H. O.

Om Gebed.

Ds. W. W. Smitt schrijft in het Kerkbl. v. D. en Ov.:

Wat we ten slotte willen neerschrijven, is een opwekking tot gebed voor onze zending op Soemba in betrekking tot enkele zaken.

Het komt ons niet ondienstig voor een paar dingen te noemen, die we wel bijzonder mogen gedenken in 't gebed voor den troon der genade.

Nu de correspondentie met Indië zoo slecht is en er in de eerstvolgende maanden van 't brievenvervoer wel niet veel terecht zal komen, wordt de positie van onze broeders en zusters op Java en Soemba er niet beter op. We weten zeer speciaal met welk een hunkerend verlangen ze uitzien naar brieven uit het moederland, brieven van familie, vrienden en bekenden, en welk een bittere teleurstelling het is, als de post niets brengt. Stel u eens voor, wat dit beteekent, als ze in weken niets kunnen verwachten. Er zijn allerlei vragen in 't hart over personen en

toestanden hier te lande en er komt geen antwoord. Bovendien missen onze broeders hun couranten. We kunnen ons ook wel voorstellen, wat dat wezen moet. Het wil zeggen, voor een goed deel afgesloten te wezen van de bron, waaruit onze menschelijk geest zoo gedurig en op allerlei wijze gevoed wordt.

Daarbij komt dat omgekeerd de families hier te lande, ook geen bericht ontvangen van hun bloedverwanten in Indië. Ook voor haar is dit een groote beproeving.

Als tweede zaak voor ons gebed tot den Heere willen we noemen: den tweeden Dienaar voor West-Soemba. Nog steeds worden door Dep. pogingen aangewend om een Dienaar des Woords voor West-Soemba te vinden. De behoefte aan een Dienaar aldaar is groot, maar tot nog toe werd niemand ervoor gevonden. De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige; laat ons dan den Heere bidden, dat Hij arbeiders in Zijn wijngaard uitstoote.

Zij ook de tweede Dienaar voor West-Soemba ons een oorzaak des gebeds tot den Heere. Hij wil er van den huize Jacobs om gebeden zijn.

Zdl.

W. W. S.

DORCAS.

17 April 1917.

Geachte Redactie,

Met belangstelling nam het Comité (te 's Gravenhage) tot steun van den arbeid van Dorcas te Batavia, kennis van het stukje op bl. 40 en 41 van „Het Zendingsblad” van Maart j.l.

Mag ik U hiernevens het laatste jaarverslag zenden, dat wel van ouder datum is dan gemeld stukje, maar waarbij U op bl. 9 enz. het een en ander zult vinden over ons Comité.

Misschen vindt U er aanleiding in om een volgend maal in het „Zendingsblad” ook den naam en het adres van onze Penningmeesteresse te vermelden. Het door U opgenomen stuk wekt op tot steun en vermeldt den naam v. d. Penningmeesteresse in Indië, doch voor de lezers is het gemakkelijker een gave of contributie hier naar Den Haag te verzenden.

Eenige vroegere jaarverslagen heb ik hierbij gevoegd. Wellicht mag ik U jaarlijks het verslag doen toekomen?

Met achting,

Uw dw.,

C. M. VAN BEECK CALKOEN—
Van Heemstra.

P.S. Inplaats van Dr. de Moor is Ds. J. v. d. Linden alhier adviseur van ons Comité geworden; Jonkvrouw de Jonge heeft moeten bedanken als lid.

Uit Indië vernamen wij, dat Mevrouw Mid-
delberg—Idenburg daar presidente werd en
dat de secretaresse, Mejjuffrouw Vernet, zich
nu geheel wijden gaat aan het wijkwerk en
huisbezoek bij de ondersteunde Indo-Euro-
peanen.

Het adres voor giften in Nederland is:

Mejonkvrouw A. J. Ph. Bichon van IJssel-
monde, Celebesstraat 98, 's Gravenhage.

Pajeti, 2 Kerstdag 1916.

Pajeti, 2e Kerstdag 1916.

T. v. Dijk te Pajeti schrijft:

Weleerwaarde Broeders.

Reeds langer dan een maand zijn we nu
weer op Soemba. Gelukkig kan ik melden,
dat de vacantie ons zeer goed gedaan heeft.
Verfrisch en versterkt zijn we weergekeerd.
Ik heb terstond mijn arbeid aan de Normaals-
cursus weer opgevat en hoewel ik eerst nog
wel eens vreesde, dat het niet zou gaan, de
Heere heeft die vrees beschaamd. Ik doe da-
gelijks met lust en opgewektheid mijn werk.
Ook ben ik reeds tweemaal weer op inspec-
tie geweest: één keer naar Teboendoeng Mid-
den-Soemba en één keer naar West-Soemba.
Wat zijn we dankbaar, dat de Heere alles
weer zoo wel gemaakt heeft; dat we weer
midden in onzen arbeid zitten. De arbeid is
zwaar en te omvangrijk voor één, maar het
is ook toch zulk een heerlijke arbeid, dat
we het als een gunst van onzen God beschou-
wen, dat Hij ons daartoe heeft willen roe-
pen. Wij hopen, dat we maar spoedig bericht
krijgen, dat ons toestemming geeft een twee-
de onderwijskracht te benoemen. Dit is erg
noodig.

Nog zijn de subsidie's niet binnen, zelfs
over 1915 nog niet. Over dat jaar moeten we
nog ontvangen het geld voor de Standaard-
school. Over 1916 ontvingen we alleen nog
maar subsidie traktement Schoolopziener. 't
Is vreeselijk hoe lang het allemaal duurt.

We zijn op t' oogenblik alle weer gezond.
De kleine Jan Willem heeft weer met dys-
senterie gesukkeld, doch gelukkig in een lich-
ten graad. Toch is het altijd erg angstig, als
die ziekte zich openbaart. We hebben in ons
klein kringetje op Soemba al een en ander-
maal gezien hoe gevaarlijk die krankheid is.
Ons hart is dan ook vervuld van dank, dat
de Heere weer heeft willen herstellen.

Ons in Uw aller voorbede aanbevelend,

Met vele hartelijke groeten, ook namens
mijn vrouw,

Uw dw. br.

(w.g.) T. VAN DIJK.

Alkohol in N.-O.-Indië.

In de Tweede-Kamervergadering van Vrijdag
23 Maart 1914 kwam ter gelegenheid van de
behandeling der Indische Begroting de vol-
gende motie aan de orde:

„De Kamer,

van oordeel, dat voor Nederlandsch-Indië
het alcoholgevaar in die mate dreigt, dat
krachtige maatregelen tot tijdige afwending
zeer gewenscht zijn,

van oordeel evenwel, dat zij ter vaststel-
ling van de juiste middelen ter bestrijding
over niet voldoende gegevens beschikt, in-
zonderheid betreffende de mogelijkheid en
de doelmatigheid van een alcohol-verbod, ge-
steld tegenover het denkbeeld van alcohol-
regie en andere middelen van drankbestrij-
ding,

spreekt den wensch uit, dat zoo spoedig
mogelijk vanwege de regeering het daartoe
vereischte onderzoek worde ingesteld,
en gaat over tot de orde van den dag,”

Zij droeg de onderteekening van 10 man-
nen, uit alle partijen.

Sedert het indienen dezer motie waren
reeds 3 jaren verlopen. De heer Gerhard,
de eerste onderteekenaar, was thans van
oordeel, dat in de drie jaar, dat de motie
op de griffie sluimerde, de tijd voor onder-
zoek verstreken was en dat thans wel be-
schikt wordt over de noodige gegevens ter
vaststelling van de juiste middelen ter be-
strijding van het alcoholgevaar voor onze
Oost.

In plaats van de oude motie stelde hij thans
de volgende voor:

„De Kamer,

van oordeel, dat ter afdoende voorkoming
van het alcoholgevaar voor Nederlandsch-In-
dië het noodzakelijk is, dat er een alcohol-
verbod voor de geheele inlandsche bevolking
en de daarmede gelijkgestelden wordt uit-
gevaardigd,

gaat over tot de orde van den dag,”

Deze motie was onderteekend door de
heeren: Gerhard, Schaper, Knobel, Bogaardt,
Ruijs de Beerenbrouck, Ter Laan, v. Beren-
stein, Duymaer van Twist, Van Leeuwen en
Rutgers.

Zij kwam niet in behandeling.

De voorzitter vond haar te nieuw en te
veel verschillend van de oorspronkelijke, om
haar dadelijk te behandelen. En het voorstel
Gerhard, om haar toch dadelijk af te doen
en niet „op nader te bepalen dag” (wat in
Kamertaal meestal beteekent na heel langen
tijd) werd verworpen met 43 tegen 12 stem-
men.

Intusschen bevat de rede, door den heer
Gerhard gehouden, zulke belangwekkende

gegevens omtrent het alcoholgevaar voor de inlanders in Nederlandsch-Indië, dat we niet mogen nalaten er enkele gedeelten uit mede te deelen.

Spr. herinnerde er aan, dat hij op 28 November 1913 reeds verscheidene voorbeelden gegeven had, dat er inderdaad alle reden was tot ernstig ingrijpen. Sinds dien verscheen in het „Handelsblad“, van 28 October 1914 een stukje, overgenomen uit het Soerabaisch Handelsblad, dat een bevestiging was van de ernstige gevaren, waarmede Nederlandsch-Indië ten opzichte van dit vraagstuk werd bedreigd. Soortgelijke mededeelingen kwamen voor in de „Express“ van 23 Jan. 1914 onder den titel: Indië en het alcoholgevaar, en eveneens in de „Express“ van 23 Juli 1914 onder den suggestieven titel „Te wapen“, wat dan beduidde tegen het Indië bedreigende alcoholgevaar.

Het bovenstaande is ontleend uit het Maandblad voor Ger. Drankbestr.

Het gevaar van den sterken drank, dat Indië bedreigt, moge de overheden bewegen tot krachtig optreden. De opium is een groote vijand, de jenever is nog erger.

H. D.

Korte Berichten.

Ds. Krijger een zoon.

Pajeti, 9 Dec. 1916.

W. Br., De Heere schonk ons een welgeschapen zoon te Pajeti ten huize van Ds. Wielenga. Ik kwam 12 dagen na dato hier aan. Alles is **zeer** wel.

Met hart. br. gr.

(w.g.) KRIJGER.

Ds. K. van Dijk.

Van de Rotterdamsche Lloyd kwam voor DD. Allaart en Boekenooogen, die onzen Frieschen missionairen dienaar ds. van Dijk met zijn vrouw en kinderen D.V. te Rotterdam zullen afhalen en namens de Friesche Kerken in 't Vaderland zullen welkom heeten — bericht in als volgt:

„De Kawi is d.d. 15 April te Newport News (Virginia) aangekomen, en zal aldaar vermoedelijk geruimen tijd worden opgehouden. Indien mogelijk zullen wij U t.z.t. omtrent het vermoedelijk tijdstip van aankomst te Rotterdam kennis geven, doch door de tegenw. omstandigheden krijgen wij dikwijls zelf geen berichten.”

Wij wachten dus nader Mailbericht, en manen allen tot gebed om behoud — en dat de Heere de volkeren moge brengen tot be-

zinning en velen tot oprechte bekeering tot God.

De Tienden.

De officieele statistiek van 1913, van de Seventh Day Adventists, die gelooven, dat de wet der tienden even bindend is, als het vierde gebod, dat een-zevende van den tijd vraagt, geeft haar geheele ledental in Noord-Amerika, als 71,863. Hun bijdragen voor buitenlandsche Zending in 1913 was \$499, 713. 65, d. i. voor elk lid \$6.95 per jaar of ongeveer 14 cent in de week.

In Hollandsch geld brachten deze 71000 zevende dags Baptisten samen in één jaar **een miljoen twee honderd negen en veertig** duizend gulden (f 1.249.282) op voor de Zending.

LEESTAFEL.

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen, onder redactie van Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smit en Dr. B. Wielenga, met medewerking van vele Gereformeerde Predikanten. — J. H. Kok, Kampen.

Deze goede en veel gebruikte preekenserie begon op 1 Mei de Zevende Jaarg. Zeer aan te bevelen.

Paulus in zijn leven en werken, voor de Gemeente geteekend door Ds. G. Wielenga, met vele oorspronkelijke platen en een nauwkeurige kaart. — J. H. Kok, Kampen.

Dit boek is geschikt voor iedereen. De man van studie vindt er veel in, ook wat hem nieuw is en burger en boer lezen het met genot en stichting.

Gereformeerde Geloofsleer, door W. Heyns, Hoogleeraar aan de Theol. School en Calvin College te Grand Rapids N.A., met een voorrede van Dr. H. Bouwman. — J. H. Kok, Kampen.

Op dit boekje vestig ik de aandacht.

Ochtendgloren, door J. A. Visser. — La Rivière en Voorhoeve, Zwolle. Verhaalt prettig en geeft een juist kijk op de donkere Middeleeuwen. Voor Jongel. Ver. zeer geschikt.

Uit het stof der aarde, door Runa, uit het Zweedsch, door A. Lukien, D. A. Daamen, s'Hage.

Voor Evangelisatie zeer goed. Het stelt den

weg der zaligheid zuiver voor en teekent de vijandschap der wereld tegen Christus borgtocht treffend.

Het is één deel van een serie aanbevelenswaardige boeken o.a. De Lelie van ons vorstenhuis, Wildvogel enz.

Giften voor de Zending.

Giften ontvangen bij Ds. H. Dijkstra.

a. Voor de Gen. Kas.

D. Rozendaal, Dokkum f1.80; Sinnema, H. d. S. te H. I. Ambacht f3; Burgemeester Bax, Barendrecht f10; v. d. Meulen, Wijnjeterv. d. kinderen der Chr. Sch. f5; Agema, Uuterp de kinderen der Chr. Sch. f5; Agema Uuterp voor de „Nul” f5.

b. Voor Soemba zie opgave van

Ds. J. Duursema.

Sm., 24-5-'17. H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van Mej. J. de Jong te Ee uit het busje f12.75 en voor regenwater f1.25 te zamen f14. Door L. Smit te Kampen uit het busje van Gebr. Smit te Schokland f4. Door G. Schimmel van de Geref. Kerk te Amersfoort f5. Door Ds. H. Dijkstra, door hem verzameld en verantwoord f61.65. Door A. Haitsma uit het busje van de Geref. Jongel. Ver. te Harlingen f2.50.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Mei '17.

Giften voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

Ontvangen voor den Zending te

Djogja en Solo:

Van N. N. te Zaandam f0.50. Van Jan Waagmeester Nz. te Zaandam 56 opgespaarde halve centen f0.28. Gevonden in de collecte te Halfweg f100 en f2.50. Van de Geref. Kerk te Beverwijk f50.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Mei '17.

H. Boddeus te Bedum v. d. Centsv. Onze Roeping der Jongel.v. f173; G. Koster Hz. te N.-Dordrecht gev. in de coll. f2.50, saldo vraagboekjes f5.50 is f8; Dr. Schot te Hardenberg, saldo Kal. f22.70½; Dr. Schot te Hardenberg, uit Dedemsvaart f100; E. Nien-

huis te Overschild, v. d. Zend. Comm. f25; Ger. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. f2.50; Mej. H. Mulder te de Krim v. d. Jonged.v. f2; Ds. Speelman te Stroobos, van een dankbare gever, die zijn gift goed wilde besteed hebben f10; Mej. J. Mulder te Mepel pennm. van een Subcomm. van Evangelisatie, gev. in de coll. f44.80; Mej. J. Schmidt te Niezijl, v. d. Schoolk. f3.50; Ds. Scheepsmat te Roodeschool, gev. in de coll. f2.50; G. J. Eggink te ter Apel, busje in de school f2.62, bus Jonged. f2.70½ is f5.32½; Ds. Postema te Beilen, busje te Hijken f12.81; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f2; Uithuizen, gev. in de coll. f2.50 en van Fr. Wieringa 100 h. c. is f3; Ds. Keressies te den Ham, saldo Zend.bl. f2.68; J. F. Ritsema te Loppersum, verzam. op een bruiloft f2.01½; Kinderen van B. Medema te Uithuizen 100 h. c. is f0.50; A. Verner Kz. te Emmer Compascuum, gev. in de coll. f12.50; A. H. Homan te Tenboer, Negertje der School f11.15, M. F. Hummelen 100 h. c., R. Hoving 65 h. c. is f11.97½; Dr. Hania te Steenwijk, van N. N. f2.50; R. Noback te Blokkzijl, v. d. Ger. Kerk f30.06; J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, busje in de Kerk f11.79½; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f1 en f5 is (ook f2.50 van 't Petron. Hosp.) f6; Ds. Bruin te Baflo, v. d. Jonged.v. f5; Ds. Ensering te Alteveer, v. d. Zendv. f20; Ds. Beumee te Stedum, van Jan v. d. Molen f1.50; Ds. Scholten te Zuidhorn, gev. in de coll. f1; Dr. J. Visser te Oldemarkt f6.47, van F. Sneep f3.25, van P. Boersema f2.76 is f12.58; J. v. d. Weg te Leek f10; Ch. Kars te O. Pekela v. d. Zendv. f40; Jacoba Renkema te Leek (Oostwold) 150 h. c. f0.75; N. v. d. Blom te Smilde B., saldo Kal. f3.36; J. Engelsman te Uithuizermeeden v. d. Zendv. f35, en van Janna Steenwijk 110 h. c. is f35.55; Ds. Boersma te Lutten, gev. in de coll. f5 en van E. H. 100 h. c. is f5.50; Ds. Lammertsma te Appingedam van een jubil. werkmán f1, van een bedlegerig dankbare zuster f1 is f2; Uithuizen van T. Dijkhorst 100 h. c. en van N. N. f11.30 is f11.80; J. Vredevoigt te Middestum, verzam. bij Bijbelbesprekingen f6.50; H. Drenth te Wildervank v. d. Jonged. vereen. te Wildervanksterdallen f20.

J. DUURSEMA,

Quastor.

Uithuizen, 18 Mei '17.

Het abonnementsgeld van 1917 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3½ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4½ cts.

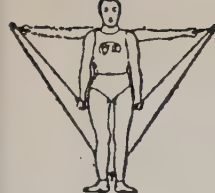
Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA” — WAGENINGEN.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

HEDEN VERSCHIEEN:

Kerkenordening van de Gereformeerde Kerken in Nederland

BENEVENS DE

Zendingsorde en onderscheidene Bijlagen.

Derde, geheel bijgewerkte uitgave van

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

In linnen bandje f 1.—.

Verkrijgbaar in den Boekhandel en bij den Uitgever J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA”, Wageningen.

De Kerkenordening mag in geen Geref. gezin ontbreken.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAN.

Hoesten

vastzittend slijm op de borst,
kriebeling in de keel.

Neem **ANGA**-bonbons.

Per doos 30 en 60 cent.

Zomer- Sproeten

zelfs de donkerste verdwijnen
door een pot **SPRUTOL**.
Bij alle goede Drogisten.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapiere.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

VACANT.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL

DEN HAAG TEL: 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLNVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van** "

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de **gansche Chr. Pers** dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever **J. H. KOK** te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Twee bekende boeken van Mevr. **HOFFMANN**.

MEISJESROEPING EN MOEDER

Prijs van ieder afzonderlijk **f 2.25** — In prachtband **f 2.90**.

„MEISJESROEPING" is een boek vooral voor jonge meisjes met het oog op het gewichtige tijdperk, als ze niet meer kind en ook nog niet vrouw zijn en daarom talrijke raadselen hare ziel vervullen. Niet altijd heeft zulk een meisje een trouwe moeder of een moederlijke vriendin, of verstandige raadgeefster bij zich; maar dit boek, uit een moederhart voortgekomen, beantwoordt vele van hare vragen. —: —:

In „MOEDER" worden kostelijke wenken, gegeven aan jeugdige moeders met 't oog op allerlei voor geest en lichaam, noodig voor de opvoeding van haar kind! 't Is een boek, dat we in handen wenschen van alle moeders en aanstaande moeders, te meer wijl het getuigt van echt vromen zin en frisch Christelijken geest. Beide ook op dit terrein zoo noodig. —: —:

Uitgaven van W. KIRCHNER, Amsterdam.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz. Prijscontant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgevers-Genootschap „BIBLIA" te MAASSLUIS.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Onze God is toch in den Hemel, Hij doet al wat Hem behaagt. — Brieven naar Antiochië. — Vrouwen op Soemba. — Poerworedjo. — Doop te Oengaran. — Zomerconferenties voor Zendingsstudie. — Mardi Rahardja. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Onze God is toch in den hemel, Hij doet al wat Hem behaagt.

Onze God is toch in den hemel,
Hij doet al wat Hem behaagt.

Psalm 115 : 3.

Als hier in den psalm gezegd wordt dat „onze God in den hemel is”, dan beteekent dat niet dat Hij daarboven in eene beperkte ruimte als opgesloten is en dies ook eigenlijk niet veel invloed heeft, maar dan wordt daardoor — juist anders — te kennen gegeven dat Hij de Hooge en Verhevene is, Die woont „in de hoogte en in het heilige”; Die in Majesteit en Heerlijkheid boven allen en alles uitblinkt, zoodat niemand met Hem is te vergelijken. „Hij is het, die daar zit boven den kloot der aarde, en hare inwoners zijn als sprinkhanen” (Jes. 40 : 22).

Wie is gelijk aan onzen Heer?
Aan God, Die, tot Zijn eeuwig eer,
Zijn troon gevest heeft in den hemel?
Die, daar Hij 't wereldrond gebiedt,
Van Zijnen hoogen zetel ziet,
Op 't laag en nietig aardsch gewemel?

(Psalm 113).

Hij doet (dan ook) *al wat Hem behaagt*. Ook taal, die meermalen in den Bijbel gebruikt wordt om op Gods uitnemendheid te wijzen. „Hij doet naar

Zijnen wil met het heil des hemels en de inwoners der aarde, en daar is niemand die Zijne hand afslaan of tot Hem zeggen kan: „Wat doet Gij?" (Dan. 4 : 35). Hij zegt: „Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen". (Jes. 46 : 10).

„Onze God is toch in den hemel, Hij doet al wat Hem behaagt" is alzoo eene van die majestueuze verzen uit de Heilige Schrift, die ons wijzen op de hoogheid en de vrijmacht, om het in ééne uitdrukking te zeggen, op *de Souvereiniteit Gods*. Met het *beeld* van den pottenbakker en zijn leem verduidelijkt de Heilige Geest ons dat nog wel. Gelijk leem is in de hand van den pottenbakker, en hij daarvan maakt, „gelijk het recht is in Zijne oogen te maken", vaten ter eere of vaten ter oneere, zoo zijn alle schepselen, groote en kleine, als leem in de hand Gods en doet Hij met alle die, gelijk Hij wil.

Wat komt die Souvereiniteit Gods b.v. op *geestelijk* terrein, treffend uit in de toebrengring van Zijn volk uit het gansche menschelijke geslacht. Daarvan belijden wij in onze Gereformeerde Kerken, dat God, „vóór de grondlegging der wereld eene zekere menigte van menschen niet beter of waardiger zijnde dan anderen, maar in de gemeene ellende met anderen liggende, uit het geheele menschelijk geslacht, van de eerste rechtheid door hunne eigene schuld vervallen in de zonde en het verderf, naar het *vrije welbehagen Zijns wils*, tot de zaligheid, louter uit genade, uitverkoren heeft in Christus, welken Hij ook van eeuwigheid tot een Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen en tot een fundament der zaligheid gesteld heeft". Terwijl Hij de anderen, naar Zijn gansch vrij en „*onberispelijk welbehagen*" „in de gemeene ellende" laat liggen, waarin „zij zich zelfen door hunne eigene schuld hebben gestort". (Dordtsche leerregels, Art. I.)

„Verborgenheden", waaruit de Souvereiniteit Gods ons toespreekt, en die wij met Godvruchtige eerbiedigheid aanbidden, zeggende met den Apostel: „o diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisse Gods! Hoe ondoorzoekeijk zijn Zijne oordeelen en onnaspeurlijk Zijne wegen! (Rom. 11). Wie er zelf den onuitsprekelijken troost van verstaat, omdat God hem verkoor en hem de vruchten der verkiezende genade met geestelijke blijdschap en heilige vermaking in zich zelf deed waarnemen en genieten, zingt er tevens van:

Uw vrije gunst alleen wordt d' eere toegebracht!

Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d' eerkroon dragen,

Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

Hoe toont onze God in den hemel ook in het rijk van Zijne schepping dat Hij alles doet wat Hem behaagt. Hij besloot in Zijne vrijmacht eerst om den hemel en de aarde met al wat er in is, voort te brengen. Niemand en niets kon Hem daar toe verplichten. En Hij onderhoudt en regeert ook alles naar Zijnen wil. Hij doet de Zon opgaan en voortgaan: Hij kon ze ook wel weer laten stilstaan, als Hij wilde. Hij geeft vette of beschikt magere jaren, zooals het Hem belieft. Hij zendt regen uit de flesschen des hemels of houdt ze gesloten. Overvloed of krapte, al naar Hij wil. Nu eens „stelt Hij rivieren tot eene woestijn, en watertochten tot een dorstig land" en dan weer, omgekeerd, „stelt Hij de woestijn tot eenen waterpoel, en het dorre land tot water tochten" (Psalm 107 : 33, 35). „Ziet nu dat Ik, Ik DIE ben, en geen God met mij: Ik dood en maak levend, Ik versla en Ik heel; en daar is niemand, die uit mijne hand redt" (Deut. 32 : 39).

Wat blinkt dat welbehagen Gods b.v. ook uit in het stuk van *de oorlogen*. Denk eens aan de eerste 12 kapitels uit het boek Jozua. Jozua, eerst adjudant, later opvolger van Mozes, moest Israël in Kanaän brengen en

het Kanaän helpen veroveren. Daartoe moest gestreden tegen de heidsche vorsten, die er in woonden. 31 in getal (Jozua 12 : 24). God gaf al die Koningen in Jozua's hand; „want de Heere de God Israëls streed voor Israël" (10 : 42).

Zoo stond het aan den kant van Jozua en Israël.

Maar dan lezen wij ook, in Jozua 11 : 20, dat het *van den Heere* was, de harten (van de Koningen) te *verstokken* dat zij Israël met oorlog tegemoet gingen, opdat hij ze verbannen zoude, dat hun geen genade geschiedde.

God deed dus *Jozua* strijden tegen de *vijanden*: en Hij deed de *vijanden* optrekken tegen *Jozua*.

Ook in het stuk van *de oorlogen* doet Hij al wat Hem behaagt.

En zoo beschikt Hij ook — om niet meer te noemen — over een ieder onzer persoonlijk. Hij is „onze pottenbakker en wij allen zijn Zijner handen werk" (Jes. 64 : 8). Hij bepaalde vrijelijk wanneer gij en ik geboren zouden worden. Hij deed ons op zijn tijd in de wereld komen. In *die* familie. In *dat* gezin. Uit *die* en *die* ouders. Hij liet ons welgeschapen of kreupel geboren worden. Gaf ons een lichaam en eene ziel zooals Hem belieft. Hij beschikt droefheid en blijdschap; doornen of rozen. Hij geeft ons onze plaats in het leven. Hij telt ons de levensjaren toe. Geen haar valt ons van het hoofd, als Hij het niet wil. En als wij Zijn raad hebben gediend worden wij opgeroepen om rekenschap te geven van wat wij in het lichaam hebben gedaan, hetzij goed, hetzij kwaad.

Wat een hooge, verhevene, majestueuze, souveraine God! En Die tevens bij al die beschikkingen „verre is van goddeloosheid" (Job 34 : 10). „Hij beschikt zijn werk zeer wel en rechtvaardig, ook wanneer de duivelen en goddeloozen onrechtvaardiglijk handelen".

Hoe nietig en ijdel zijn de *afgoden* der heidenen, vergeleken bij dezen „onzen God". Hoe *niets*-beduidend!

„Hun lieder afgoden, volgt dies in Ps. 115, zijn zilver en goud, het werk van 's menschen handen. Zij hebben een mond, maar spreken niet, zij hebben oogen, maar zien niet; ooren hebben zij, maar hooren niet, zij hebben een neus, maar zij rieken niet; hunne handen hebben zij, maar tasten niet; hunne voeten, maar gaan niet; zij geven geen geluid door hunne keel".

O wat moeten dan allen, „die den Heere vreezen", de afgoden, die zij soms ook nog aanbidden, laten varen om alleen op den Heere te vertrouwen.

Hij zij hunne hulp en hun schild.

Is de weg soms anders, dan wij dachten of verwachtten, — vooral als het door de diepte gaat —

Mijn ziel, hoe treurt ge dus verslagen?
Wat zijt g' onrustig in uw lot?
Berust in 's Heeren welbehagen;
Hij doet welhaast uw heilzon dagen;
Uw hoop herleev' naar Zijn gebod:
Mijn redder is mijn God". (Psalm 43).

Het worde spoedig weer: — door bestierende genade —

't Zij vreugde mijn deel is of smart mij verteert,
En stormwind en kracht mij verschrikk',
Gij hebt mij, mijn Heiland, te roemen geleerd;
't Is mij goed, wat mijn God mij beschikk'
't Is mij goed, wat God doet,
't Is mij goed, wat mijn God mij beschikt.

En gebruike de God des welbehagens ook in dezen tijd „de Zending” als een goed instrument in Zijne hand om de oogen van de vele Heidensche volken te openen voor de nietigheid hunner afgoden en voor *Zijne* grootheid en Mogendheid en Vrijmacht.

„Opdat zij tot God bekeerd worden van de afgoden, om den levenden en waarachtigen God te dienen, en Zijnen Zoon uit de hemelen te verwachten, dien Hij uit de dooden opgewekt heeft (namelijk) Jezus, die ons verlost van den toekomenden toorn.” (1 Thess. 1 : 9, 10).

Steenwijk, Juli 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! De vorige maand is mijn brief uitgebleven, omdat ik ongesteld ben, maar nu kan ik toch den lust niet bedwingen eens weer te beproeven of ik een brief ten papiere kan brengen. Ik heb een ernstige waarschuwing gehad, dat des menschen kracht enkel ijdelheid is. Toen ik gereed stond op Hemelvaartsdag op te treden, werd mijn tong aangeraakt door de hand des Almachtigen, zonder eenige voorbereiding en hoewel ik met moeite de prediking volvoerde, ik dacht toch onder het spreken, dat het wellicht de laatste keer was, en ik wees er nog met een enkel woord op, (veel woorden had ik niet) hoe noodig het is den hemel te zoeken en hoe heerlijk het zijn zal om eenmaal met den Heiland eeuwig in den hemel te wonen. Tot dusverre is het ook de laatste keer geweest, den kansel heb ik nog niet weer betreden; de hoop leeft echter bij mij, dat ik straks nog enkele Zondagen die plaats zal kunnen innemen.

Schrijven wilde ik u te meer, omdat ik ook brieven van u heb ontvangen. Uw naam is immers *Zendingsvriend*, en van „Zendingsvriend” ontving ik een brief, ik onderstel dus dat hij van u komt.

Eerst schrijft gij mij over Alor. Gij herinnert aan de driestar in de Standaard, aldus:

„De „Pinkster-Standaard” van 1.1. driestarde aldus: „... Bij veel stof tot roemen bleef alleen de ernstige bedenking bestaan, dat het Animisme op de buitenaf gelegen eilanden niet tijdig genoeg onder handen werd genomen, ook al viel in de Missie op Soemba te roemen. Het gevaar, dat de Islam, achter ons om, in deze eilanden binnensluipt, en ons vóór is, blijft verre van denkbeeldig. .... We zijn echter nog lang niet waar we wezen moeten. ....” Nieuwe zendingsposten zijn dus zeer noodzakelijk.

„De naam Alor is genoemd, een eilandje, zoo klein en onbeduidend, dat onze zendingsman Ds. Dijkstra — tenminste, als ik het mij wel herinner, er niets van in een bepaald werk kon vinden. En daarbij: „De onderzoekreis naar Alor schijnt voorloopig uitgesteld. De berichten, alsof dit een bijzonder gunstig zendingsterrein was, worden van meer dan ééne zijde tegengesproken”. *Zendingsblad April 1917.*”

Op dit uw schrijven kan ik u antwoorden dat er wel wat naders van Alor is bekend geworden. Het is een eilandengroep ongeveer zoo groot als Soemba. Of het echter een geschikt terrein is voor ons zal nader moeten blijken.

Vermoedelijk zullen er velen zijn die aan Celebes de voorkeur geven.

Gij haalt verder aan:

„Nu wordt er weer gepleit voor een deel van Midden-Celébes, in de nabuurschap van het zendingsterrein van den Geref. Bond”. Dat is, dunkt me, alleszins begrijpelijk. 1e. Celébes is één van de *grote* Soenda-eilanden, meer in het centrum van onzen Archipel gelegen, dan het kleine Alor.

2e. Blijkens de ervaring van Zend. Kruidt bieden de To-radja's een geopende deur voor het Woord des Heeren. Bijzonder aangrijpend vind ik, wat de Zendingskalender November 1916 schrijft aangaande het arbeidsveld van den Geref. Zendingsbond: „Hij (zendeling A. A. van Loosdrecht te Rante Pao) ziet er de velden wit om te oogsten; er zijn wel 200.000 heidenen, die blijkbaar naar het Evangelie verlangen en die als het ware roepen: „Komt over en helpt ons!“ *en hij moet het aanzien, dat die oogst op het veld omkomt.* „Die duizenden heidenen, zegt hij, zouden door de prediking des Woords kunnen worden bereikt en wellicht gewonnen voor den Christus. *Binnen enkele jaren* zullen ze misschien het Kruis verachten, den Heiland den rug toekeeren en belijden: „Allah is God en Mohammed is zijn profeet“. En nu staat hij *alleen* tegenover die groote menigte; niemand komt hem helpen. Dit doet hem zoo bitter leed“.

Tot zoover uwe aanhaling.

Dat zou iemand verleiden om er zoo, zonder nader onderzoek, henen te snellen. Ook zouden wij er, naast de missie van den Geref. Bond, vermoedelijk wel een behoorlijk afgeperkt terrein kunnen vinden, in overleg met den Geref. Bond.

Iemand, ter zake bekend, heeft deze niet geheel van overdrijving vrije gedachten, wel eenigszins getemperd. Hij zeide mij dat jonge Zendingen, als ze op een nieuw terrein aankomen, zich wel eens door den schijn laten bedriegen. De bevolking van Celebes is schijnbaar zeer begeerig om wat nieuws te hooren en te zien. Komt nu een Europeaan aan en houdt die een toespraak in de Maleische taal, die ze niet verstaan, dan stroomen de menschen toe om dien blanke te zien en zijn wonderlijke taal te hooren. Dat is wel aardig voor den Zending, maar hij *legt* er meer in dan er in zit.. Er zit niet de minste heilbegeerte in, alleen maar nieuwsgierigheid en die saamgestroomde schare verdwijnt straks zonder spoor achter te laten.

Nu dient dit niet om te zeggen dat Celebes een onvruchtbaar Zendingsveld is of zal zijn. Het dient alleen maar om die „200.000 heidenen, die blijkbaar naar het Evangelie verlangen“ een weinig juist te belichten.

Ten slotte komt gij aan de „Nul“. Ja de „nul is er nog niet en zonder de „nul“ kunnen wij niet beginnen. De „nul“ moet, zooals gij weet, dienen om van f3000 die voor de B. B. gegeven zijn f30.000 te maken. Is mijn doel dan om een kapitaal te vormen, ten einde daaruit een Zending te onderhouden?

Heelemaal niet! Ik ben zelfs bang voor kapitaal-vorming. De eene of andere keer maakt een onrechtvaardige macht er zich meester van. Denkt maar aan de dagen van Napoleon!

Maar eer ik verder over den „nul“ spreek, nog iets anders. Ik heb nog een brief van een Antiochener ontvangen, die op Bali wijst. Hij schrijft aldus:

„U hebt vroeger eens gewezen op Bali. Hoe komt het, dat daarover niet meer gepraat wordt? Ik vond dat een prachtige keuze, juist om wat U ervan zeide: de bevolking heeft iedere vreemde bearbeiding tegengestaan. Van zoo'n volk is wat te verwachten.“

Nu is Bali mij nog wel in gedachten gebleven, maar ik vermoedde dat het denkbeeld niet veel bijval vond en toen heb ik het eerst maar weer laten zwemmen. Het zwemt echter nog wel.

En nu over de „nul“. Toen ik f 30.000.— vroeg bedoelde ik het volgende. Als een nieuwe post op de B. Bez. zal worden bezet, moeten daarheen een predikant en een onderwijzer met hoofdacte. Die heeren moeten eerst eenige bijzondere opleiding hebben en dan uitgerust worden voor Indië. Bij aankomst moeten ze elk een huis hebben. Een en ander kost tusschen de 30 en 40 duizend gulden. Is er nu een kerk, die voor een nieuwen post een 6 á 8 duizend per jaar beschikbaar kan stellen, en die lust heeft op de B. B. te arbeiden, dan biedt de Gen. Syn. zulk een kerk de f 30.000.— aan als bouw-

kapitaal. Ze krijgt voor den onderwijzer vermoedelijk wat subsidie, zoowel voor eerste vestiging als voor tractement en kan dan zoowat rond komen.

Nu wil ik die kerk geheel de vrije keus laten. Dr. v. Andel heeft Wonogiri genoemd, zelfs ook hiervoor zou het kunnen. Dus Alor, Celebes, Bali, Woningirie, zoek maar uit!

Ik hoop dat er nog eens wat van komt, de Gen. Synode kan er dezen zomer veel aan doen.

De omstandigheid dat ik nu emeritaat zal krijgen, deed mij wenschen, ontslagen te worden van de verkoop van *busjes* en *knikkertjes*. Vermoedelijk krijg ik nu een klein huisje, waarin voor den grooten voorraad, dien men moet houden, geen plaats is. De zorg van deze zaak heeft enkele dagen mij bezig gehouden, ik dacht er zelfs over u te schrijven of gij eens voor mij wildet rondzien onder de vrienden te Antiochië en ziet hier toonde mijn goede God mij weer, dat Hij alle dingen recht maakt op Zijn tijd en het woord vervult: „Eer zij roepen, zal ik antwoorden”.

Twee Antiochenerinnen kwamen met het vriendelijk aanbod, het was bijna een verzoek, om den verkoop en verzending van de busjes en knikkertjes van mij over te nemen. Ze willen dit „graag” doen en geven mij last om het u te schrijven. In mijn blijdschap zou ik haast vergeten u haar naam te noemen. Het zijn de twee dochters van Dr. J. Hania te Steenwijk.

Wil dus aan alle vrienden en vriendinnen zeggen, dat, wie busjes of knikkertjes verlangt, zijn postwissel voortaan moet zenden aan *Mej. S. Hania te Steenwijk*.

Ik eindig met uw aandacht te vestigen op de samenkomsten van de Zendingsstudieraad die dit jaar te Ermeloo gehouden worden D. V. 30 Juli en 6 Aug. Zie nader blz. 106.

En nu eindig ik met br. gr.

H. DIJKSTRA.

Vrouwen op Soemba.

(Bij de Plaat).

De vrouwen op Soemba hebben het niet bijzonder goed. Ze zijn het onbeperkt eigendom harer mannen en die doen met haar en bevelen haar te doen wat goed is in hun oogen.

Deze vrouwen schijnen het echter nog al aangenaam te hebben, althans voor het oogenblik. Ze zitten bij een schuurtje, naast haar huis en spelen op de djoengga, een muziek-instrument, waaraan ze heel aardige geluiden weten te ontlokken. Een soldaat, die op Soemba is geplaatst om er wat orde onder de Soembaneezen te hou-

den, zit er naar te luisteren.

Wat ze spelen, weet ik niet, vrij zeker geen Christelijke liederen, want die bestaan er nog niet in de Soembaneesche taal.

Op eenigen afstand zit een andere vrouw, die de speelsters den rug toekeert, waarom ze dit doet is mij onbekend.

In de verte ziet men Oost-Soemba's woeste krijtrotsen, zonder boomen en zonder water, blootgesteld aan de heete zonnestralen. Gelukkig biedt Soemba ook andere landstreken aan, vooral in het Westen.

POERWOREDJO.

Uit een brief van 13 Nov. 1916.

Het spijt mij zeer, dat de Kerkeraad geen groote verwachting heeft van den colportage-arbeid. Wij op midden-Java gelooven juist dat, waar veel meer menschen dan vroeger thans lezen en schrijven kunnen, de colportage-arbeid met kracht moet

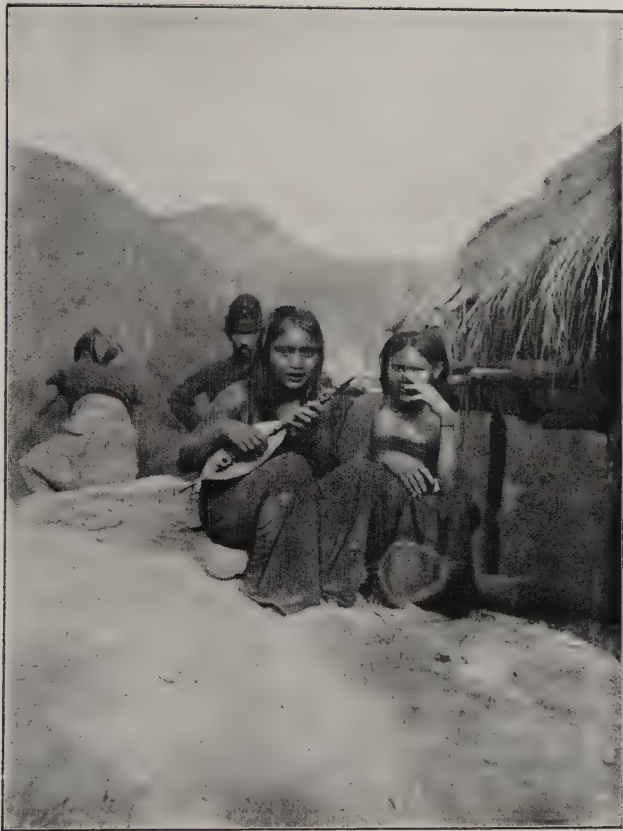
worden aangevat, vooral in den zin van desa-evangelisatie, zooals ik u vroeger reeds schreef. Elken dag is het de vraag voor mij: op welke wijze kan ik **het meest volledig** aan het millioen menschen, die op mijn terrein wonen, het evangelie brengen. En dan is het eenige antwoord: door men-

schen uit te zenden, die zelf door den Geest des Heeren in het hart gegrepen zijn, en nu overal, in alle desa's, die zij bezoeken, gaan getuigen van de groote werken Gods. De goeroe's, die wij hebben, verzorgen bestaande gemeenten en scholen en moeten aan dit werk bijna al hun tijd geven. Daarom moeten wij daarnaast menschen hebben, die de desa's ingaan. Hoe grooter hun aantal is, des te beter is het. Ik herhaal daarom wat de colportage-arbeid aangaat, mijn verzoek, uitgesproken in een vorig schrijven. De goeroes zelf vragen om deze uitbreiding

kring. U zult dus gevoelen, hoe noodig het is, over verschillende colporteurs te kunnen beschikken

De school te Temon schiet flink op. Te Palikan wordt voor zeer geringe kosten een hulpschooltje gebouwd, terwijl ik subsidie heb aangevraagd voor een school, zooals er thans te Temon gebouwd wordt. Daar alle prijzen zeer in de hoogte gegaan zijn, is het eindcijfer van de begroting pl.m. f3000. Hiervan komt 1/4 voor uwe rekening. Ik hoop, dat het gouvernement mijn plannen goedgekeurt. Naar het oordeel van de

Vrouwen op Soemba.

van den arbeid. Om een voorbeeld te noemen: in Tlepok werkt thans de goeroe Toegiman. Dezer dagen kwam hij rapporteeren, dat een aantal Mohammedanen Zondags in de kerk kwamen en de catechisatie bezochten. „Vele menschen” — aldus de goeroe — „in de desa's om Tlepok heen, willen spreken over den Christelijken godsdienst. Wat zou het goed zijn, als daar een Colporteur-Evangelist werkte”. Ik heb hem beloofd, dat onze Prawiri eenigen tijd bij hem zal gaan arbeiden, doch moet dezen daardoor weer losmaken uit een anderen werk-

broeders te Temon zijn. Palikan's drevon een veelbelovend veld. Zoo mogelijk zal dit jaar de school te Palikan in het hulpgebouwtje geopend worden.

De toestand te Kesingi is thans veel verbeterd. De verhouding tusschen Christenen en Mohammedanen wordt weer normaal. Toch blijven nog veel kinderen van de school weg. 't Aantal leerlingen is niet grooter dan 25.

De broeders te Kesingi vragen om een Kerkeraad. Ik zal deze zaak behandelen volgens art. 19 van de Zendingsorde.

Daar de papierprijzen verbazend gestegen zijn, kan onze courant Mardi Prahardja niet meer geleverd worden voor f 15 per maand, maar moet zij f 25.— per maand kosten. Vanaf Juli 1916 moet deze prijs betaald worden. Waar u vroeger f 25.— per maand voor Mardi Rahardja hebt toegestaan, zal dit wel geen bezwaar voor u opleveren.

Uit een brief van 13 Jan.

Zeer geachte Broeders,

Ik verheug mij te kunnen beginnen met u een verblijdende tijding mee te deelen. Den 2en Januari werd te Palikan in een hulpgebouw de nieuwe zendingsschool geopend. De toeloop van leerlingen is zeer groot. Thans zijn er meer dan 90. Telkens komen nog nieuwe aanvragen in. Dit is te verrassender, omdat ik ook dadelijk begonnen ben, schoolgeld te heffen. Het kwam mij voor, dat de tijd langzamerhand rijp wordt, om de ouders eraan te wennen, dat zij eenige vergoeding geven voor het onderwijs, dat hun kinderen ontvangen. Met de goeroes heb ik deze kwestie besproken en dank zij hun ijver in deze zaak, zullen wij in 1917 voor verschillende van onze scholen een post „ontvangen schoolgelden” kunnen boeken. Van de school van Temon ontving ik zoo even de opgaven, het zal daar voorloopig zijn ruim f 10.— per maand.

Wat voelt men echter, als het werk zich op zulk een schoone wijze uitbreidt als te Temon en Pali-kan het gebrek aan goede krachten voor de school. Dit jaar is het nog erg behelpen. Ik zal genoodzaakt zijn, een paar noodhulpen aan te stellen. Het volgend jaar hoop ik 4 gediplomeerden van de Keuchenisch-school er bij te krijgen. Veel is dit nog niet, als men bedenkt hoe weinig onze scholen thans nog met goede onderwijskrachten voorzien zijn. Toch komt er langzamerhand op die wijze verbetering. Op den duur moeten al de ongediplomeerden van de scholen weg en vervangen worden door leerlingen van de Keuchenius-school. Die ongediplomeerden kunnen echter nog zeer goed gebruikt worden voor allerlei ander werk. Werk te over is er voor hen als colporteur, goeroe indjil, desa evangelist, etc., etc. Zoo als ik vroeger al eens schreef, als ik 200 helpers had, in plaats van 20, zou het werk heel wat meer voortgang hebben. Telkens hoort men op ons terrein van plaatsen waar belangstelling is. Waar de menschen gaarne meer zouden hooren van den christelijken godsdienst. En dan is het zeer bedroevend, dat men daar zoo weinig aan doen kan door het geringe aantal helpers wier tijd voor het grootste gedeelte in beslag genomen wordt door verzorging van het reeds bestaande.

Dit jaar deed een van onze leerlingen eind-examen, n.l. Josafat Darma Atmatja. Hij werkt reeds te Kesingi. Kasoen is weer terug van Wonosobo; zijn arbeidsveld is Dermasari.

Het is mij tot mijn spijt niet mogen gelukken, enkele leerlingen geplaatst te krijgen in de 4de klasse van de Zendingsschool te Djokja. Deze school is vol en kan geen leerlingen van buiten meer aannemen.

De Chineesche school heb ik einde 1916 moeten sluiten. Er waren ongeveer nog 7 leerlingen in de 1e klas, alle anderen zijn gegaan naar de twee scholen van particulieren te Poerworedjo, waar de Nederlandsche taal de voertaal is. Komt onze Hollandsch-Chineesche school te Poerworedjo, dan krijgen wij ze allen weer terug.

Dr. Flach wil de school voorloopig gebruiken voor het houden van zijn polikliniek. Zij leent zich hier goed voor.

De colportage leverde in het afgelopen jaar schoone vruchten op. De colporteur begon te werken pl.m. Maart 1916. Enkele maanden is hij geholpen door Thomas.

Verkocht werden:

Oude Testamenten 18; Nieuwe Testamenten 55; losse Schriftgedeelten 767; losse tractaten 500; Christelijke boeken 1213; Maleische kalenders 120; Javaansche kalenders 2500.

Verspreid werden (dus gegeven, niet verkocht):

Javaansche Courant (Mardi Rahardja) 36.000 exemplaren; Maleische Courant (Penaboer) 6000 exemplaren; Javaansche Kalenders 3500 exemplaren.

Als u bedenkt, dat dit alles het werk van één man is, dat dit alles in de desa's verkocht is, waar men veel moeilijker iets verkoopt dan bijv. in een stad als Solo, dan is er alle reden, om dankbaar te zijn; en ook m. i. alle reden, om dit werk met kracht voort te zetten.

Spreekt men over den arbeid van den colporteur, dan moet daarbij bedacht worden zijn brengen van het Evangelie. In tal van desa's, waar nooit te voren iemand geweest is, om het Evangelie te prediken, heeft hij de blijde boodschap gebracht. Ook al had hij niets verkocht, dan zou hij toch een zeer betekenisvollen arbeid verricht hebben.

Waar de zaak aldus staat, hoop ik op nieuwe uitbreiding van den colportage-arbeid.

Ook de christenen worden herhaaldelijk door mij aangespoord, mee te werken aan de verbreiding van het Evangelie. Te Temon geschiedt dit bij aanvang. De ouderlingen spreken daar thans veel met hun Mohame-

daansche desa-genooten over den christelijken godsdienst.

Onze goeroe Doellah is naar de school van Ds. Bakker vertrokken. Thomas nam zijn plaats in in Dermasari. Waar deze desa ver van Poerworedjo af ligt, hoog in de bergen, zou hij zeer veel profijt kunnen hebben van een paardje. Ik stel u daarom voor f 70,— of f 80,— toe te staan voor een paard voor dezen goeroe.

Met hartelijke groeten verblijf ik

Uw dw.,

W S. DE HAAS.

Uit een brief van Dr. Flach, d. d. 10 December l.l., deelen wij het volgende mede.

Weleerwaarde Heeren en Broeders,

We, werden in dezen maand grootelijks verblijd door de beslissing van den Gouverneur Generaal, waarbij in beginsel is uitgesproken, dat we te Poerworedjo subsidie zullen krijgen. Ik ga nu zoo mogelijk naar Poerworedjo verhuizen, zoodra ik er een geschikt huis kan vinden, omdat ik dan direct in de termen val voor de subsidie van mijn salaris. Ik ben voor eenige dagen een paar dagen naar Semarang geweest, om met den Inspecteur een en ander te bespreken. Het ontworpen plan kon z'n goedkeuring wel wegdragen, alleen moest er nog een barak en een sectie huisje bij. Zoodra dit nu alles in orde is, gaat het verzoek om het bedrag naar den Gouverneur-Generaal.

Nu, de inspecteur beloofde me, alles zoo vlug mogelijk te behandelen, maar ried me aan, om met verder bouwen te wachten tot de subsidie in mijn handen was en voor het door u verstrekte geld eerst materialen te verzamelen, die aan voortdurende prijsstijging onderhevig zijn, zooals cement, ijzerwerken, sloten, tegels, hout enz. Het zal door dit lange wachten nog wel meer boven de begroting komen, want alles is in dat half jaar weer ettelijke procenten gestegen.

Vervelend is het ook, dat de opzichter Gallas, die de teekeningen en begrotingen heeft klaargemaakt, niet meer te Poerworedjo woont. Vandaag kreeg ik een besluit, dat thans tot het verliezen van technische hulp is benoemd de opzichter B. O. W. van den Rest, te Poerworedjo.

Wij zijn op die manier wel weer geholpen, maar toch geeft zoo'n verandering allicht weer stagnatie. Ik heb nu cement en tegels en ijzer gekocht en zal nu de 2 zalen maar verder afmaken, zoodra ik te Poerworedjo ben, want men moet hier zelf zowat de stuwkracht zijn en er overal steeds persoonlijk bij zijn. Ook van de kalk, die op het terrein aanwezig was, is door den regen

bedorven, gelukkig niet veel, maar toch nog heel wat.

Nu, we hopen en bidden, dat het werk thans een goeden voortgang mag hebben en ongestoord mag worden afgewerkt. Binnenkort hoop ik u op te geven, welke benoedigheden voor de inrichting ik gaarne uit Nederland zou willen ontvangen, zooals emaille kookpotten, operatie-tafel, enz. Misschien kan Dr. Hamburger voor het een en ander daarvan zorgen, want dat is hier bijna niet meer te krijgen en we moeten het toch noodzakelijk gebruiken.

Ook zou ik nog gaarne van u vernemen, wanneer we Zuster van Zanten nu kunnen verwachten. Laat u die nog maar een bezending linnengoed meenemen. Mijn vrouw zal dat ook wel in bijzonderheden schrijven aan Mevr. van Schelven te Velp.

Wij maken het gelukkig goed en zijn gezond en welvarend.

Om zoo'n hospitaal op- en in te richten, is evenwel lang geen „peulschilletje", maar een ontzettend moeilijk werk. We bevelen ons dan ook daarvoor in uwe voorbede aan, want och! als men geen bouwkundige is, wat zijn er dan een bezwaren en moeite, om zoo'n werk te doen tot stand komen. Evenwel, indien God ons zegent, hopen we er te komen.

Met hartelijke groete, ook van mijn vrouw,
Uw dw. br.,

J. C. FLACH.

Wij kunnen aan dezen brief nog toevoegen, dat Dr. Flach reeds te Poerworedjo woont. Doch in een huis, waarin hij zich zeer behelpen moet. De huizen nood is daar niet minder groot dan hier te Utrecht.

In zijn meening, dat hij te Poerworedjo wonende en met den bouw beginnende, terstond subsidie voor zijn salaris zal ontvangen, heeft hij zich vergist. Subsidie ontvangt hij eerst bij opening van het hospitaal.

Door den eisch van den Inspecteur B. G. D. dat alles pestvrij moet gebouwd en dat er een barak (voor besmettelijke zieken) en een sectiehuisje bij moet gebouwd en óók door de voortdurende enorme stijging der prijzen van materialen komt de bouw eenige duizenden meer te kosten, dan begroot was.

Ware het Gouvernement verleden jaar niet zoo plotseling tegen alle welgegronde verwachting in met zijn vreemd besluit, dat er te Koetoardjo moest gebouwd, ons stoorrend in den weg getreden, dan was het hospitaal nu reeds meer dan een half jaar in werking en waren wij niet genoodzaakt geworden, om vele duizenden guldens uit te geven voor duurder materiaal, voor gemis aan subsidie en voor het heen en weer reizen van Dr. Flach, enz.

Het is wel een moeilijke beproevingsweg, die de Heere in deze zaak met ons houdt.

Zeër hopen wij, dat we nu aan het einde der teleurstellingen mogen zijn.

Zuster van Zanten zou in Mei vertrokken zijn. De plaats op de boot was genomen. Doch door de verscherpte duikbootenactie met al wat daaruit volgt, werd de vaart op Indië gestaakt. De maatschappij zei alle contracten op, en wanneer er weer gelegenheid tot vertrek en verzending van goederen naar Indië zal zijn, valt op dit oogenblik niet te zeggen.

KLAARHAMER.

Doop te Oengaran.

Br. Schilpkroter, Salatiga-Missie, een onzer naaste burens op Java, schrijft van een schoonen Kerstdag aan het einde van 1916:

Met Kerstmis hadden we weder een heerlijk feest. Den 24en December des avonds vierden wij 't met de Europeanen. Ons kerkje was bezet, niettegenstaande den verren afstand, dien de meesten moesten afleggen. Er waren veel meer menschen aanwezig, dan waarop wij gerekend hadden. Ook veel meer kinderen.

Op den 1en Kerstdag mocht ik 's morgens 6 volwassenen (waarvan 3 Chineezers) en 11 kinderen doopen. Ik kon de gedoopte echt-paren niet weigeren, de kinderen tot hun 7e of 8e jaar te laten doopen. Kinderen van wie slechts de vader of de moeder gedoopt is, doop ik echter niet. Bij den kinderdoop voelt men toch zeer de verantwoordelijkheid, vooral wanneer de ouders eigenlijk toch ook nog echte kinderen in 't geloof zijn. Wij moeten ze maar allen aan den Heer opdragen; verder weet ik er geen raad op. Hij zal het gekrookte riet niet verbreken en de rookende vlaswiek niet uitblusschen. Gisteren sprak ik over dezen tekst, mij zelf en ik hoop anderen tot troost. Ach, het zijn nog allen zulke zwakke plantjes, die goede verzorging zoo zeer noodig hebben. Niet, dat ik reden tot klagen heb over enkelen, integendeel, zij schijnen werkelijk mocite te doen den Heer te volgen, maar toch willen de zorgen voor onze gemeenteleden mij dikwijls zwaar op 't harte drukken. Op 't oogenblik schijnt er een stilstand in den wasdom naar buiten in te treden, want in den laatsten tijd zijn er weinig nieuwelingen gekomen. Of het komt, dat de helpersleerlingen weg zijn? 's Zaterdags zond ik er hen op uit om de menschen uit te noodigen. Mariban kan er echter niet zooveel op uit. Twee maal moet hij ook naar Dampoe. Het wordt mij toch steeds duidelijker, dat de helpers zich gaarne beperken tot het kringetje, dat reeds gewonnen is. Daarom was altijd mijn

ideaal, Evangelisten te hebben, die uitsluitend hunne krachten geven aan het bereiken van nieuwe menschen. Maar die werkkrachten ontbreken tot nu toe nog in onze organisatie

Zomer-Conferenties voor Zendingsstudie te Ermelo.

30 Juli—4 Aug. en 6—11 Aug. 1917.

Omtrent het programma dezer Conferenties kan thans het volgende worden medegedeeld. Evenals vorige jaren zullen de **Ochtendvergaderingen** dezer Conferenties gewijd zijn aan de behandeling en de praktische beoefening van Zendingsstudie. Na een eenvoudige Bijbelbespreking, waarmede iedere dag begonnen wordt, is aan de orde een der volgende besprekingen: **Mededeelingen van gehouden Zendingsstudiekringen en andere werkzaamheden.** De Behandeling der Zending op de Zondagsschool, in verband met het daarvoor door den Rotterdamschen Hulpraad uitgegeven rooster. **De kinderen onzer groote steden**, door F. G. Beekman, Adj. Directeur der Herv. Stadszending te Amsterdam; voorts enkele sectievergaderingen. De tweede helft van iedere ochtend is bestemd voor het houden van eenige cursussen en studiegroepen, voor de praktische vorming van leiders. Op de geestelijke en praktische voorbereiding tot het leiden van Zendingsstudiekringen en andere werkzaamheden ten bate der Zending zal op de Conferenties vooral de nadruk gelegd worden. De cursus zal gegeven worden door Dr. A. M. Brouwer naar aanleiding van zijn boekje „De eerste schreden”; bladzijden uit de Oud-Hollandsche Zendingspraktijk. De vier onderwerpen van dezen cursus zijn: algemeene inleiding — de opleiding — de taal — het onderwijs.

In de **avondvergaderingen** zullen twee avondreferaten gewijd zijn aan de Herdenking der Hervorming, speciaal gezien van Zendingszijde: De Hervorming en het Zendingsleven der gemeente, en de Hervorming en het Zendingswerk (dit laatste door Prof. Dr. H. M. van Nes, Leiden). Verder worden de volgende onderwerpen besproken: De Zendingsgemeente te Ermelo, door Ds. M. Mooy, Ermelo; Leidende beginselen bij den Zendingsarbeid, door Dr. J. F. Fokkema, Leiden; Geestelijke stroomingen in Indië, door H. Kraemer, Leiden; Ootmoed, Zwakheid en Kracht, door Ds. J. B. Netelenbos, Middelburg (1e Conf.); Ds. G. J. Pontier, Heerle (2e Conf.); Getrouwheid, door Ds. G. H. Beekenkamp, Oldebroek; Gebed en Zending door Ds. Th. Scharren, Gouda, (1e Conf.) en Ds. P. Stegenga, Deventer (2e Conf.)

De middagen zullen geheel vrij blijven voor eigen ontspanning.

Hoewel de huidige stand der prijzen de Conferentie-huishouding noodzakelijk duurder maakt dan andere jaren, hebben wij toch gemeend de **deelnemersprijs niet te moeten verhoogden**, daar dit de deelname zou kunnen beperken.

Nadere inlichtingen bevat het geïllustreerde prospectus, dat op aanvraag bij den Secretaris van de Conferentie-Commissie, Domplein 25, Utrecht, gratis verkrijgbaar is.

MARDI-RAHARDJA.

Over de verspreiding van dit maandblad en de giften daarvoor ingekomen schrijft Dr. H. A. v. Anel, Kerkblad Ned. O-Indië 17 Jan. 1917:

Zendingsliefde in 1916.

Met blijdschap en dankbaarheid geef ik verslag van de zendingsliefde der Broeders en Zusters, voorzover zij zich heeft geuit in bijdragen voor de schriftelijke propaganda op Midden-Java.

Er is gelukkig nog heel was méér zendingsliefde, en er zijn gelukkig ook heel wat blijken geleverd van die meerdere liefde. Batavia en Soerabaja zouden daarvan kunnen verhalen, voor hun eigen zendingswerk en de miss. dienaren des Woords op Midden-Java en Soemba ook. Voor het werk te Solo, dat zich snel uitbreidt en steeds zwaardere eischen stelt aan de zendingskas, heb ik vele milde bijdragen ontvangen. Ze hebben den last der Kerken in Holland en onze zorgen verlicht, en ze hebben ons hart met blijdschap en nieuwen moed vervuld. Maar in dit stukje is mijn taak beperkt tot het vermelden van wat bij mij ingekomen is voor de verspreiding van ons Christelijk maandblad.

Ik ontving uit:

Batavia: aan contributies f 218,—; van den Heer C. Ph. v. B. f 75,—; van den Heer G. S. f 5,—; tezamen f 298,—.

Buitenzorg: aan contributies f 116,10.

Bandoeng: aan contributies f 54,27.

Semarang: aan contributies f 308,50; van N. N. f 50,—; tezamen f 358,50.

Soerabaja: aan contributies f 67,—.

Kalisat: van den Heer H. f 6,—.

Lawang: van Zr Z. f 30,—; uit een busje door dezelfde f 43,42; tezamen f 73,42.

Magelang: van Ds. B. f 5,—.

Malang: van Dr. J. Ph. U. f 120,—.

Sitoebondo: van den Heer M. f 15,—.

Door Dr. Esser van den Heer v. d. B. te Meester Cornelis f 20,—; en van Dr. E. (Zuid-Afrika) f 60,—.

Door Ds. Bakker f 35,—, ingezameld Westkust van Sumatra.

Van het Geref. traktaatgenootschap Filippus f 120,—.

Dit alles tezamen vormt een bedrag van f 1348,29. Dit bedrag vertegenwoordigt een rijken schat zendingsliefde. Zulke treffende blijken van meeleven sterken en bezielen hen, die in de zending arbeiden. En als de gevers hun gaven niet alleen aan onze kas zenden, maar ze ook aan den Heere opdragen, mag er ook zegen verwacht worden.

Het werk der krantverspreiding heeft zich snel uitgebreid. Van 10.000 in Mei 1914 zijn we geklommen tot 27.000 aan einde van 1916. En ondanks den steeds stijgenden papierprijs hebben we de oplage niet verminderd. Wel hebben we meer inkomsten nodig. Maar die komen er wel. Uit onze zeven plaatselijke zendingskassen op Midden-Java geven we zeven maal tien gulden per maand meer. Dit vergoedt ongeveer den meerderen prijs van het papier.

En voor vergroting der oplage hopen wij op een stijgende liefde voor ons werk. We hebben niet te klagen; we mogen dankbaar roemen, want de inkomsten van 1916 zijn aanmerkelijk hooger dan die van 1915. Aan allen, die zoo trouw ons helpen, betuig ik ook namens mijn collega's onzen hartelijken dank.

De krantverspreiding draagt reeds zichtbaar vruchten. In 1916 zijn verscheidene menschen gedoopt, bij wie door onze kranten belangstelling in het Christendom was gewekt. Dat is zeer verblijdend voor de gevers en voor de werkers. Als het gebed verhoord wordt, de gave gezegend, het werk bekroond, dan bemoedigt dit om met bidden en geven en werken voort te varen.

Solo.

H. A. VAN ANDEL.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2,50.

b. Blikken busjes 10 f 1,30, 5 f 0,80 en 1 f 0,23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0,75, 25 f 1,70, 50 f 3,25. Losse teksten 50 à f 0,25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

DE MACEDONIER.

E. Venema, Groningen. Prijs f 3.—.

Het Juni-no. bevat:

H. Dijkstra, De Indische Begroting 1917;
D. K. Wielenga, De Zending van de Ger.
Kerken (Soemba); H. Dijkstra; Uit mijn
Camera.

Ds. K. van Dijk.

Met blijdschap en dank aan den Heere
mogen wij berichten, dat Ds. K. van Dijk en
de zijnen, na een reis van vijf maanden, in
den besten welstand zijn aangekomen. Wij
roepen hen het welkom! toe.

Medan.**De Gereformeerde gemeente.**

Woensdag 28 Februari hield de Gerefor-
meerde Vereeniging te Medan een buiten-
gewone algemeene vergadering, waarin on-
der meer besloten werd, over te gaan tot
het bouwen van een kerk met pastorie. De
kosten van dit bouwwerk worden geraamd
op pl.m. f 30.000.

De helft van dit bedrag werd bestemd
voor de kerk, die uitgevoerd zal worden
naar een ontwerp van den bekenden kerk-
architect Tjeerd Kuipers uit Holland. Het
hiervoor benoodigde geld kwam aan vrij-
willige giften bijeen.

Omtrent het ontbrekende bedrag voor het
bouwen der pastorie werd het bestuur ge-
machtigd een 6 pCt. geldleening aan te gaan,
waarop staande de vergadering voor het
grootste deel door de ter vergadering aan-
wezige leden werd ingeschreven.

Beide gebouwen zullen verrijzen op het
terrein der Vereeniging, 't welk is gelegen
aan den Residentsweg en indertijd voor dit
doel werd geschonken door Z. H. den Sul-
tan van Deli.

Voorts werd nog medegedeeld, dat op de
a.s. Generale Synode der Gereformeerde
Kerken in Nederland het voorstel zal wor-
den ter tafel gebracht, een predikant uit te
zenden ter bearbeiding der verstrooide Ge-
reformeerden op Sumatra, met standplaats
Medan.

Door de vele Gereformeerden, hier woon-
achtig, werd bereids een flinke som gelds
toegezegd, noodig voor de uitzending en den
arbeid van den predikant.

Voor de uitoefening van het predikambt
werd gepolst Ds. Harrenstein van Noord-
Scharwoude, die zich in beginsel bereid ver-
klaarde, eind 1917 of begin 1918 naar Medan
te komen, en hier werkzaam te zijn als
reizend-predikant voor Noord-, Oost- en
West-Sumatra.

LEESTAFEL.

Kerkenordening door Ds. W. B.
Renkema en Dr. J. C. de Moor. —
J. Zomer, Wageningen.

Dit boekje, dat ook de Zendingsorde en al-
lerlei bijlagen bevat, heeft boven vorige uit-
gaven de groote verdienste dat het klein
en dun is, zoodat men het gemakkelijk in
den zak kan dragen

**M. Henry, Verklaring van 't Oude
Testament.** Slot. — Kampen,
J. H. Kok.

Dit prachtige werk, bestaande uit **negen**
fraai gebonden deelen, is nu compleet. Het
is een ware schat voor elken Bijbellezer, die
behoefte gevoelt aan een goede, eenvoudige,
duidelijke, praktische verklaring en toepas-
sing der H. Schrift. Men koope en leze het
en geve het zijn kinderen mede, als zij het
huis verlaten.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. voor de Generale Kas.

Hoekstra, Urk f 3.50; Jan van Duren, Mil.
Tehuis, Harskamp $\frac{1}{2}$ Pinkstercol. f 5.97½;
A. Homoet, Veenendaal f 10; v. d. Meulen,
Wijnjeterp f 4; Zend. Com. Rijsoord f 100;
Ger. Kerk Beetum f 36.10; Spieringa, Schar-
negoutum f 2; Ger. Kerk Abcoude, uit ca-
techisatiebus f 5; M. Bokhorst, Tilburg uit
haar busje f 6.88; Mej. Minkveld, Meisjesver.
Eelde f 5; Breeuwer, Weesp u. h. Kn. f 10;
Kraan Doorn f 7.50; K. v. Oosten, Wans-
wert v. d. J. V. „Oefenschool" f 8; door J. Z.
Visser te Wassenaar van iemand die onbe-
kend wenschte te blijven f 500.

b. voor Soemba.

Zie verantwoording Ds. Duursema.

H. DIJKSTRA.

Smilde, 21-6-'17.

**Ontvangen voor de Generale Kas
der Zending.**

Door Ds. D. Ligter te Pieterburen uit het
Zendingsbusje van J. v. d. Zwaag, hoofd der
Christ. School te Wester Nieland f 10. Van
H. J. Meijering te Laren f 10. Door Ds. J. v. d.
Sluijs te Varsseveld 10 pCt. van de opbrengst
voor de Zending over 1916 in de Classe Zut-
fen f 87.50. Mej. T. de Wit van de Ger. Jon-
gedochters-Vereeniging te Surhuisterveen
f 27.11½ en van N. N. opbrengst van uitge-
vallen haar f 2 te zamen f 29.11½. Door Ds.
T. M. van Loon van de Geref. Kerk te Bu-
rum f 40. Door Dr. A. Kuyper Jr. te Rotter-
dam 10 pCt. van de ontvangsten voor de
Zending over 1916 in Zuid-Holland ten Zui-
den f 1108.50 en bijdrage voor het Christel.

Jav. Boekenfonds *f* 75. Door W. Pet te Purmerend 300 opgespaarde halve centen van de kinderen van P. Ernsting te Beemster en van Mej. de Wed. C. Groot voor het lezen van het Zendingsblad *f* 1.50 tezamen *f* 3. Door J. Heule uit het busje der Christ. School te Doorn *f* 2.50. Door A. Oosterwijk van den hulpraad voor Zendingstudie te den Haag *f* 15. Collecte Ger. Kerk Hardewijk *f* 44.49½. Geref. Kerk Kockengen, opbrengst kalenders *f* 11.05. Door G. Meijer collecte Geref. Kerk Hijaard *f* 63.20. Saldo Zendingsblad 1916, *f* 8165.91.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 25 Juni '17.

Ontvangen voor de Zending te Djogja en Solo.

Pinkstercollecte, Gereform. Kerk Halfweg *f* 574.80, idem Hoofddorp *f* 152.60, idem N. Vennip *f* 153.83½, idem Zandvoort *f* 38.70, idem Vijfhuizen *f* 62.50 en nagift uit Vijfhuizen *f* 7.50.

W. BREUKELAAR,
Zaandam, 25 Juni '17.

Giften voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

J. v. Dalen Jr. te Ambt Vollenhove B, gev. in de coll. *f* 1 v. N. N. en dankoffer *f* 2.50 is *f* 3.50; Ds. Meijer te Marum, verz. op de 25-jar. bruil. van T. de Wit en T. Tolsma *f* 25.05; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeedem, gev. in de coll. *f* 2; Rijke v. Dieren te Wilsum, v. d. Zendingsskring *f* 25; Ds. Broekhuizen te Aduard, gift v. N. N. *f* 2.22; Ds. Kievits te Oldehove, uit de Zendingssbusjes *f* 8.42½; A. Bosma te Oldekerk, gev. in de coll. *f* 10; Ds. de Boer te Garrelswier, 2 m.d.l. bijdrage *f* 20; Ds. Goeree te Wagenborgen van blinde Tine *f* 0.50; Buikema te Leens, uit de Zendingssbusjes *f* 200; Ds. Schaafsma te Grijskerk, 't Negertje van de Gez. P. en D. B. *f* 13; S. Kok te Zuidbargen, v. d. Schoolkinderen *f* 10; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. *f* 13; Ds. Dijkstra te Smilde, J. Middelbos *f* 0.25 en Sikkema *f* 1 is *f* 1.25, Mej. G. v. Dalisen te Genemuiden uit 't Knikkertje *f* 11 en opbr. door naameisjes op haar verjaardag *f* 1 is *f* 12, J. J. H. te Rotterdam *f* 10, H. te M. een schuld *f* 2.50, Rozendaal te Dokkum *f* 1.80 is *f* 14.30, Schoolbusje te Diever *f* 12, door H. Brouwer van de kinder v. B. Haan te Nieuwolda *f* 2.42½; G. L. Bouman te Groningen *f* 12; Ds. Lammertsma te Appingedam, Zendingssbusjes *f* 110.10½ en Zondagschool *f* 25 is *f* 135.10½; H. Fransens te 2a Exloermond, v. d. Jongel.v. *f* 5 en v. d. Jonged.v. *f* 8.50 is *f* 13.50; Ds. Meijer te Marum, v. Jeltje Jansen 100 h. c. en *f* 1 is *f* 1.50; Ds. v. Halsema te Nijeveen v. d. J. V. *f* 8; Ds. Goeree te Wagenborgen, uit 't Negertje v. d. kinderen v. S. Smit *f* 8; A. Bosma te Oldekerk, busjes in de Kerk *f* 33.64; Ds. Scholten te Zuidhorn, gev. in de coll. *f* 10, N. en J.

Bakker *f* 3, H. en M. Bakker 34 h. st. en *f* 119½ h. c. is *f* 14.44½, J. de Vries te Kommerzijl, saldo Zend.bl. en busje v. d. Kal. *f* 15; J. F. Fleurke te de Krim verzam. op de bruiloft v. E. Smid *f* 11.50½; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje G. Appelhof *f* 16.25, P. Allersma *f* 2.20, gev. in de coll. *f* 2.50 en *f* 1 en *f* 2.50 is *f* 24.45; Ds. Hamming te Groningen, Theelood van School Leliestr. *f* 14.77, Jonged.v. „Wees een Zegen" *f* 7, G. W. verzam. op een zilv. bruil. *f* 2, Catechisatiebus Ds. Hamming *f* 10.66 en catechisante *f* 2.50, G. M. *f* 1, gev. in de coll. *f* 1 en 100 h. c. is *f* 2, P. K. 200 h. c. is *f* 1 is *f* 40.93; R. Oosterhuis te Zuidwolde (Gron.) van de Zendingss.v. *f* 45; Ds. Fokkens te Hollanderveld, gev. in de coll. *f* 5; A. Blaak te Sappemeer, van de Wed. N. *f* 1, v/d. kinderen T. B. 200 h. c. is *f* 2; Ds. Scheepma te Roodeschol, gev. in de coll. *f* 10; Ds. Bakker te Niezijl v. d. Zendingss.v. *f* 30, Jongel.v. *f* 9 en Gr. v. d. Leest *f* 0.77½ aan h. c. is *f* 39.77½; Mej. G. Haan te Groningen 2 m.d.l. stort. v. d. Kinder-Zend.v. *f* 80; Dr. Oosterhof te Borger, Zendingssbusjes *f* 40.96½, gev. in de coll. *f* 1, Zendingsskas *f* 14.33½ is *f* 56.30; W. Kampenga te Winsum, gev. in de coll. *f* 5; Ds. Bruin te Baflo, busje in de Kerk *f* 13.65; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. *f* 2.50 en *f* 2.50 en *f* 1 en Luc. Dijkstra 100 h. c. is *f* 6.50; Ds. Lammertsma te Appingedam nag. Pc. *f* 1 en *f* 1.50 is *f* 2.50; Ds. Ploos v. Amstel te Ulrum, de coll. Classik. Zendingssdag te Winsum *f* 10; H. A. Hulsebos te N. Pekela, uit de Zendingssbusjes *f* 100; Ds. Jansen te Tenboer, busjes in de Kerk *f* 29.72½, deel coll. 't Slochter Zendingss. *f* 25; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeden, verz. op een bruil. *f* 2.25 en gev. in de coll. *f* 5 is *f* 7.25; Ds. v. d. Vegte te Groningen van P. K. *f* 2.50 en zuster der Gem. *f* 40, zijn catechisatiebus *f* 21.92 is *f* 64.42; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. *f* 5; H. Salomons Kz. te Gasselster-Nijeveen, gev. in de coll. *f* 20, Ds. Schaafsma te Grijskerk, van G. D. 100 h. c. is *f* 0.50; Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. *f* 0.50 en *f* 1 is *f* 1.50; H. J. Olthuis te Zalk v. d. Jongel.v. *f* 2; P. Koster te Valthermond, J. H. Hoekstra 165 h. c., E. Koster 205 h. c., Jonged.v. 4.66, Jongel.v. *f* 6 is *f* 12.51; Ds. Scheps te Deventer, extra gave uit Deventer B. *f* 10; H. J. Kuiper te Zwartsluis van 't Zendingsscomm. *f* 75; Ds. de Boer te Garrelswier, verz. op de bruiloft *f* 1, F. Flas te Nuis *f* 3; Ds. Meijer te Marum v. een zuster der Gemeente *f* 3.52, D. J. de Jong te Deventer B. *f* 35.26½; Renkema te Enumatil v. d. Zend.v. *f* 186.

Pinkstercollecte.

Stedum *f* 110, Thesinga *f* 123.25, Hoogkerk *f* 138, Garrelswier *f* 91.86, Wagenborgen *f* 26.05, Schoonoord *f* 18.16, Leens *f* 132.40½, Emmen *f* 50, Pieterburen *f* 60.39½, Rouveen *f* 113.02, Siddeburen *f* 105.50, Onstwedde *f* 58.90, Sleen *f* 27.70½, Vries *f* 39.66½, Gees *f* 41, Smilde *f* 62.11, Appingedam *f* 300, 2a Exloermond *f* 158.21½, Gasselster Nijeveen *f* 200.84, Westerlee *f* 49.22, Oostwedder Mus-

sel f17.75, Roden f46.17½, Kampen f372.27, Ezinge f99.45, Marum f70, Bedum B f24.25, Nijveveen f53.26, Sappemeer f93.35, Scheemda f85.37, Ter Apel 97.44, Oldekerk 81.55, Schoonebeek f78.25 en nog f0.75, Steenwijk f87.03, Stroobos f57.82½, Hardenberg f63.74, Meeden f28, Zuidhorn f111.11, Zevenhuizen f75.55, Groningen 434.65, Zuidbroek 34.07½, Zuidwolde (Gron.) f88.63½, Aduard f328.79, Bergeheim f40, Bedum A f225.67, Enter f15.20, Tenpost f94.47, Hollandscheveld f41, Woldendorp 18.95, Bierum f150.50, Schildwolde f103.70, Grijskerk f45.93, Roodeschool f145.17, Veendam f103.85, Oostwolde (Old.) f222.45, Kornhorn f32.34½, Overschild f15.32, Grootegast f201, O. Pekela f88.78, Niezijl f68.65½ en nag. f10, Loppersum f70.66, Borger f43.70, Winsum f97.40½, Westeremd f43.58, Leek f86.44, Baflo 82.70½ en nag. f2.50 en f1.50, Schouwerzijl 75.39, Ulrum 157.39½, Sellingen f26.25, Wildervank f361.59½, N. Pekela f72, Tenboer f77.06, Lutjegast f72.37, Uithuizermeeden f110.48½, Nijverdal f57.71, N. Weerdinge f52, Valthermond f54.81½, Midwolda (Old.) f166.88, Spijk f600, Winschoten f256.52½, Almelo f277.36, Delden f42.55, Deventer A f32.81, Deventer B f35, Enschede f119.13, Glanerburg f18.57½, Haaksbergen f17.47, Hengelo f35.23, Holten f83.12½, Olst f7, Rijssen f22.79½, Vriezenveen f18.13½, Wierden f34.62½, Wijhe f16.69½, Zwolle f273.50, Uithuizen f347.49, Stads-Musselkanaal f222, Krommerzijl f44, Staphorst f23.30, Zwartsluis f119.29½, Ruinerwold-Koekange f83.25, Onderdendam f40.22½, Westerbork f35, Alteveer f41.68, Enumatil f114.

De Quaestor:

J. DUURSEMA.

Groningen, 18 Juni '17.

Med. Zending „Hospitaal Poerbolinggo”.

RES. BANJOEMAS.

Contributie Nov. 1916—Mei 1917.

Abbenbroek, Kerker f10; Alblasserdam, mej. B. P. Jonker f58.25; Berkel, mej. Wouda-Vogelaar f46.60; Bleiswijk, mej. A. Bos f13.75; Bommel, mej. M. A. Bordorff f10.16; Brielle, mej. A. W. Hoogvliet f9; Brussel, mevr. Warner-Fros 120 frcs.; Charlois, Kerker f120; Delfshaven, Kerker f75; Dordrecht, mevr. Vetten-Koops f22; Feijenoord, mej. C. D. Bosloper f29.20; Giesendam, Kerker f20; Gorinchem, mevr. Blankers-v. Dalen f40.60; Hendrik Ido Ambacht, mej. L. P. Stans f9.75; Katendrecht, mej. J. Veldhuizen f37.02½; Kralingen, mej. M. H. Coepijn f37.70, mej. C. A. v. Linschoten f57.50, mej. J. H. den Ouden f31.25; Leerdam, Kerker f5; Maasland, Kerker f25; Maassluis, mevr. N. Stehouwer f66; Molenaarsgraaf, Kerker f750; N. Lekkerland, Kerker f15; Ottoland, Mej. Bos f7.50, Oudorp, Mej. C. Spee, f9.25; Pernis, mej. Noordzij f15; Puttershoek, kerker f7; Rhoon, mej. P. Vijfwinkel f12.50; Blanken-

Rosenburg, mevr. Felderhof f18.90; Rotterdam, mej. Borstlap f53.36, mej. v. 't Hart f40.25, mej. v. d. Kam f60.35, mej. Kerkhof f37.50, mej. Nijman f77.65, mej. Vijgenboom f22.51; Schoonrewoerd, mej. B. M. de Leeuw f4; Strijen, mej. W. E. v. d. Nadorst f14; Tinte, mej. Krijnen-Jonker f6; Vlaardingen, mej. Kwakkelstein f25.75; Vianen, mevr. Weener-Bereds f7.75; Zuidland, mej. M. E. H. v. Lummel f16; Classe Barendrecht f130.

Giften.

Pernis, door mej. Noordzij van P. 't H. f2.25, J. v. d. S. f1, L. v. V. f2; Bleiswijk, door mej. Bos van Schoolbusje f8.05; Alblasserdam, door mej. B. P. Jonker van collecte spreekbeurt, Ds. G. R. Kuiper f20.20, giften N. N. f3.90, Maassluis, door Ds. Sluyter van Kerk f25, van verpleegden in het Rust- en Weeshuis te Maassluis f5; van busje mevr. N. f8.02, giften N. N. f3.50, dames Pontier, Vlaardingen f12.30, collecte lichtbeeldenavond te Vlaardingen f10.26; Tinte, door mej. Krijnen-Jonker, van twee zendingsvrienden f1; Kralingen, door mej. v. Linschoten van v. L. f1, K. f0.25, B. f1, door mej. Jansen gevonden in hun brievenbus v. R. f4.50, door mej. den Ouden van C. S. 100 h. c., v. D. E. opbr. zilverpapier en theelood f1.35, van T. S. f2.50, van A. v. d. H. f1, dames v. d. P. f2.50, door mej. v. d. Kooy, opbr. zilverpapier f0.75, door mej. Coepijn van mevr. T. zendingbusje 700 h. c. en 20 cent is f3.80, van A. v. V. opbr. zilverpapier en theelood f1; Rotterdam, door br. de Jong van Schoolbusje Da Costaschool f33.98, door mevr. v. d. N. van G. f2.50, door br. Koops van mej. N. f1, van N. N. f20, door mej. Vijgenboom van N. N. f5, v. P. v. N. f3; IJsselmonde, inzameling van de dames A. en B. Kooy, P. Houtkoop en M. Rombout f4.06; Berkel, door mej. Wouda van N. N. f1.05; Ouddorp, door mej. Spee van N. N. f1; Dordrecht, door mevr. Vettenkoops van dankoffier L. B. f25, gevonden in collecte f10; Ottoland, door mej. T. K. Bos van Zendingkas f7.50; Katendrecht, door mej. Veldhuizen van Jongel. Vereen. „Onisiforus” f1.69, halve centen van v. d. W. f1.57½, h. c. A. C. v. d. L. f1, van de kinderen 1ste kl. Rehobôthschool opbr. zilverpapier f1.06, van de kinderen 4de kl. Paul Krügerschool f4.33½; Molenaarsgraaf-Brandwijk, door mej. A. Brouwer ingezameld f2.25; Vlaardingen, door mej. Kwakkelstein van kinderen Zondagsch. „Jachin” f38.63½; Feijenoord, door mej. Bosloper van V. f15.

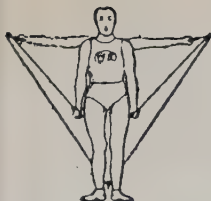
Giften voor Linnenkast.

Rotterdam, door mej. v. 't Hart van krans f3.50; Maassluis, door Ds. Sluyter van Poortugal f8, van Hoogvliet f10; Maassluis f15.62½; Pernis, door mej. Meijboom van Meisjesvereen. f5.50 en 121 h. c. opgesp. door mej. v. d. S.; Westmaas van Meisjesvereen. f2.50.

Mevr. A. v. d. NAGEL-v. d. Heyden,
Penningmeesteres.

Noordsingel 206.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

HEDEN VERSCHEN:

Kerkenordening van de Gereformeerde Kerken in Nederland

BENEVENS DE

Zendingsorde en onderscheidene Bijlagen.

Derde, geheel bijgewerkte uitgave van

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

In linnen bandje f 1.—.

Verkrijgbaar in den Boekhandel en bij den Uitgever J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA”, Wageningen.

De Kerkenordening mag in geen Geref. gezin ontbreken.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is. J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

CLICHE FABRIEK - DRECHT
DIERICKX

TE UTRECHT.

Vraagt VAN DELFT's

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

Hoesten

vastzittend slijm op de borst,
kriebeling in de keel.

Neem **ANGA**-bonbons.

Per doos 30 en 60 cent.

Zomer-

Sproeten

zelfs de donkerste verdwijnen
door een pot **SPRUTOL**.
Bij alle **goede Drogisten**.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Dakpapiere.

VACANT.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHADEL

DEN HAAG

TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

**Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLenVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

**Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.**

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van**

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de VIERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

**WIE IS ER NOG GEEN LEZER VAN
DE SPIEGEL**

Week-illustratie voor het Christelijk gezin?

? Hij teekene NU in! - De nieuwe jaargang begint 1 October

Het is NU de tijd om een nieuw abonnement aan te vangen !

Abonnementsprijs f 0.90 per 3 maanden.

De Uitgever W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz.
Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere
besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting.
Uitgevers-Genootschap "BIBLIA" te MAASSLUIS.

KUYPLER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD
 VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren.
 Matth. 24 : 14

Redactie:
 H. DIJKSTRA, Smilde.
 J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
 W. BREUKELAAR, Zaandam.
 W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Mijn hart een gedurige smart. — Brieven naar Antiochië. — Djocjacarta. — Soemba. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Mijn hart een gedurige smart.

Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet (mijn geweten mij mede-getuigenis gevende door den Heiligen Geest),
 dat het mij eene groote droefheid, en mijn hart eene gedurige smart is. Rom. 9 : 1 en 2.

Een vader en moeder hebben een kind dat langdurig ongesteld is. Zij hebben den Heere al menigmaal gebeden of het Hem believen mocht hun lieve kind beter te maken; zij hebben al meer dan één dokter geraadpleegd; reeds veel aan den kranke ten koste gelegd; doch alles heeft tot nu toe nog zoo weinig gebaat. Zij zouden dat eerst afgebeden kind zoo gaarne gezond en welvarende zien, doch het *blijft* ziek. Machteloos staan ze er bij; zij *willen* wel helpen, maar *kunnen* niet helpen. O wat buigt hunne ziel zich in hen neder! Telkens weer zeggen vader en moeder tot elkander: „Het is mijn hart eene gedurige smart”.

Die weduwe heeft haar *man* verloren. God nam hem, nog niet eens in het midden zijner jaren, in de volle kracht van zijn leven, weg. Hun *zoon* werd haar echter gelaten. Die zou haar, naar zij hoopte, een zoon der vertroosting zijn op het eenzame pad. Doch straks blijkt haar dat die zoon „trouwloos” „Gods verbond” gaat schenden en „afkeerig d' ooren wendt van 's Heeren wet”. O wat wordt zij daardoor gedrukt! Het is haar hart „eene gedurige smart”.

Een van den tweeling van den patriarch Izaäk en diens huisvrouw Rebecca, heette Ezau. Vader Izaäk zelf was getrouwd toen hij 40 jaar was; nu Ezau 40 jaar is, huwt hij ook. Doch nam ten huwelijk ééne, ja wel twee *ongeloovige, heidensche* vrouwen. Wat hadden zijn vrome ouders daar een hinder van! Wat bedroefde hun dat!

Die vrouwen waren Izaäk en Rebecca „eene bitterheid des geestes”. (Gen. 26 : 35).

Dat Ezaü met *die* vrouwen gehuwd was, het was ongetwijfeld voor hun hart „eene gedurige smart”.

Peninna had kinderen; had zonen en dochteren; doch Hanna had eerst niet één. En deswege werd Hanna toen door Peninna geplaagd, geminacht en gesmaad. „Hare tegenpartijdige (Peninna) tergde haar (Hanna) ook met terging om haar te vergrinnen, omdat de Heere hare baarmoeder toegesloten had”. (1 Sam. 1 : 6). Dat zij zoo door de diepte moest, o het was voor het Hanna's hart „eene gedurige smart”.

Zoo zijn de voorbeelden te vermenigvuldigen, waarin uitkomt hoe moeite, verdriet, tegenheden, velerlei wederwaardigheid en beslommering in het leven, voor het hart des menschen, ja ook voor het hart van den Christen, vaak „eene gedurige smart” zijn.

De „smartende doorn” en de „weedoende distel”, waar de profeet Ezechiël van spreekt in zijn „gezichten” (Ezech. 28 : 24) zijn zeker wel bij uitnemendheid het Bijbelsch beeld om ons die „gedurige smart” af te beelden. Die „weedoende distel” en „smartende doorn” kwellen in de planten-wereld andere planten niet maar eens *even*, en dan in *felle* mate, maar pijnigen en prikken *aanhoudend*, telkens weer; zij houden maar niet op met kwellen: zij doen rusteloos voort „smart” en „wee” aan.

En zoo kan onze ziel ook soms weken en maanden, ja wel jaren en jaren gekwetst worden en gekweld; altijd weer door smart op smart geschrijnd en gewond.

Er is dan voor het hart „eene gedurige smart”.

Is die „gedurige smart” niet in *zeer* groote, geheel eenige mate geweest in het fijn-gevoelige, teedere hart van onzen Heiland, toen Hij op aarde was? Om den afval van Israël? Om de weigerachtigheid van het Joodsche volk om zich te bekeeren? Om de zonde der wereld?

De „gedurige smart” voor zijn hart deed Jezus soms in tranen uitbreken. „Weenende over Jeruzalem zei Hij, „och of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uwen vrede dient! Maar nu is het verborgen voor uwe oogen. (Luc. 19 : 41, 42).

Paulus, de groote apostel Paulus, schreef ook over „gedurige smart” voor zijn hart. Hoe blijkt ook daaruit, dat deze uitnemende dienstknecht van Christus, ofschoon *leerstellig* zeer diep en breed van inzicht en opvatting, daarom toch niet enkel een „verstandsmensch” was. Hij kon ook zoo teeder en bewogen van *hart* wezen. Is ook evengoed „*gevoels*-mensch” als „*verstands*-mensch” geweest.

Wat was hij vaak begaan met anderer lot en nood!

Hoe droeg hij de gemeenten van Christus op het hart!

En waarom hij van „gedurige smart” voor zijn hart spreekt, in Romeinen 9, deelt hij ons in het begin van dat kapittel ook nadrukkelijk mee.

Hij had die „gedurige smart”, omdat er toen nog zoo vele onbekeerde Joden waren. En omdat bij die Joden in zoo sterke mate verzet tegen het Evangelie van Christus uitkwam.

Zij waren „zijne broederen”, zegt Paulus: „zijne maagschap naar het vleesch”. Hij was dus zoo na aan hen verwant. Voelde zich zoo nauw aan hen verbonden. En die zag hij nu als onder den vloek en de verdoemenis; zij zouden voor eeuwig verloren gaan als ze zoo bleven voortleven en zoo stierven; zouden wegzinken in de kaken van de hel.

En wat wilde hij toch gaarne dat zij behouden werden!

Hoe bedroefd was hij nu om hun eilendigen staat!

Hoe smartte hem dat!

Het was zijn hart, eene aanhoudende, gestadige „gedurige smart”.

Intusschen zat hij niet stil. Hij wist — zooals hij ook aan de Romeinen geschreven heeft (1 : 16) dat het Evangelie van Christus „eene kracht Gods tot zaligheid was een iegelijk die gelooft, eerst den Jood, en ook den Griek”. En daarom hield Paulus dan ook niet op, zoolang hij kon en zoo dikwijls hij daartoe de gelegenheid had, om ook den Joden te „prediken het Koninkrijk Gods, leerende van den Heere Jezus Christus met alle vrijmoedigheid, onverhinderd”. (Handel. 28 : 31).

En, er is zeker ook *geen dag* in het leven van den bekeerden Paulus voorbijgegaan, waarop hij zijne knieën niet gebogen heeft tot den Vader van den Heere Jezus Christus, of Hij, naar den rijkdom van Zijne barmhartigheid, de toebrenging van vele Joden tot Christus geven mocht.

Er kan nog „gedurige smart” voor het hart zijn, omdat ook nu nog vele *Joden* zich verzetten tegen het Evangelie van de genade Gods en van den verschenen Christus niet willen weten. „Waterbeken vlieten af uit mijne oogen, omdat zij uwe wet niet onderhouden” (Psalm 119 : 136). Of „gedurige smart”, omdat nog zoo vele anderen, *niet-Joden*, in ons land, of in onze stad of in ons dorp, of onder onze bekenden, ja zelfs onder familie-leden, onbekeerd voortwandelen op den breeden weg, met zijn velerlei gezelschap, zeggende eigenlijk tot God: „Wijk van ons, want aan de kennis uwer wegen hebben wij geen lust. Wat is de Almachtige, dat wij Hem zouden dienen? En wat baat zullen wij hebben, dat wij Hem aanloopen zouden?” (Job 21 : 14, 15).

En zoo kan er ook „gedurige smart” wezen omdat er nog zoo vele miljoenen Heidenen en Mohammedanen zijn in andere landen, die niet verstaan: „Dit is het eeuwige leven, dat zij den eenigen waarachtigen God kennen en Jezus Christus, dien God gezonden heeft. (Joh. 17 : 3). „Deze hun weg is eene dwaasheid van hen”, doch zij kennen niet „den verschen en levenden weg, dien Jezus heeft ingewijd”.

Zijn *wij* uit den dood overgegaan in het leven? Zijn *wij* het eens geworden met God in Christus? Leeft het in *onze* harten: „Deze God is onze God eeuwiglijk en altoos; Hij zal ons geleiden tot den dood toe? (Psalm 48 : 15). Is ons oog dus ook open — want wij krijgen daar eerst een oog voor als de genade aan ons is groot gemaakt — voor de diepe ellende, waarin vele anderen verkeerden?

Smart *ons* ook *hun* nood en dood?

Wij zijn met hen „uit éénen bloede” gesproten. Zij zijn dus ook nog *onze* broeders en zusters. Is er misschien ook gedurige, aanhoudende smart omdat wij telkens weer aan hunne „verlorenheid” denken?

Zij die smart, die „gedurige smart”, een gedurige prikkel in de hand des Heiligen Geestes om ons altijd weer meer te drijven tot een *ijverig* medearbeiden aan de verbreiding van het Evangelie van de verzoening met God in Christus.

Laat ook elken dag uit *ons* hart godvruchtig en geloovig gebed blijven opgaan tot den troon der genade, om de bekeering van velen, die nu nog, „verre zijn” en den Zaligmaker nog niet kennen en niet liefhebben.

En behage het den Heere om alom — én in ons land én op het Zendingsveld in Ned.-Iidië — op dat werken en bidden in Zijn' naam den zegen te gebieden d. i. „om (veler) oogen te openen, en ze te bekeeren van de duisternis tot het licht en van de macht des Satans tot God: opdat zij vergeving der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden, door het geloof in (Christus)”. (Handel. 26 : 18).

J. HANIA.

Steenwijk, Augustus 1916.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! De oorlog gaat voort menschen en geld te vermorsen, welke beide naar ons beperkt inzicht nog zoo goed konden dienen voor de zaak des Heeren. Wij leven echter in het bewustzijn dat onze God, die de wereld regeert, het beter weet dan wij en wij bidden om genade opdat wij hem het roer mogen laten.

Onlangs ontving ik een bericht dat ik u wil overbrieven. De heer P. J. Schuyl te Rotterdam, Commies bij het Gouvernement in Ned. Indië, nu met verlof in ons land, schreef mij over den heer Polman, architect bij het Gouvernement in Ned. Indië, den man die belangeloos zending en onderwijs veelmalen met zijn kennis en bekwaamheden gediend heeft, dat hem uit erkentelijkheid voor zijn belangeloozen arbeid een prachtig gebonden, met zilver beslagen, Statenbijbel zal worden aangeboden, (waarschijnlijk nu reeds aangeboden is) die bezorgd is door den heer F. L. v. d. Bom, Rozengracht te Amsterdam. Ik moet verschooning verzoeken dat dit bericht reeds sedert 7 Mei op mijn schrijftafel ligt, het zal wel een gevolg zijn van mijn ongesteldheid, maar een redacteur heeft niet het recht ongesteld te zijn, de pers is ook niet ongesteld. Wel wat laat feliciteeren gij en ik den heer Polman er den heer v. d. Bom met den schoonen Bijbel.

De heer Schuyl maakt ook nog van de gelegenheid gebruik, om de aandacht te vestigen op een nieuw geheel onbezet terrein op Sumatra's westkust. Het terrein, dat hij niet nader aanduidt, moet dicht bevolkt zijn en goede uitzichten bieden. We zullen het in gedachten houden maar voorloopig is er nog niet veel uitzicht dat wij een nieuw terrein zullen aanvaarden. De O. W.'ers schijnen niet ruim in onzen kring, en dat zal ook wel gelukkig zijn want dan zouden wij op menschen vertrouwen en de uitgaven stijgen geweldig. Gelukkig wij behoeven nog niet te zuchten; maar we moeten wel rekenen.

Het Comité van Bijstand voor de Koningin-Wilhelmina-School te Djokja gaf een vijfde verslag, loopende over de jaren 1913—1917, dat ik alle Antiocheners ter lezing aanbeveel. Het is wel geen Zendingswerk en nog minder Zendingswerk van de Gereformeerde Kerken, maar het is toch werk, waarin wij belangstellen. Dat het geen werk is van de Gereformeerde Kerken zeg ik er nadrukkelijk bij, omdat ik eens op de vingers ben getikt, heel liefelijk en door een vrouwenhand, dien ik wel graag wil drukken, maar toch getikt, toen ik voor jaren eens een poging heb gewaagd om dat werk voor de Gereformeerde Kerken te annexeren. Het is werk voor de Javaansche meisjes uit de hogere standen, om ze onder den invloed des Evangelies te brengen. Gelukkig loopt het goed. Er zijn nu reeds drie dames, die onderwijs geven. Het Hoofd Mej. M. Wellensiek bijgestaan door twee onderwijzeressen, Mej. Ph. A. M. Merwart en Mej. A. C. Jonkhoff. Het Internaat bestaat reeds uit twee deelen, aan het hoofd van het eerste deel staat Mej. J. M. M. Wellensiek en aan het hoofd van het tweede deel Mej. C. van Andel, zuster van den M. D. des W. Dr. H. A. van Andel.

Men begrijpt wel dat deze vijf dames iets te doen hebben. Ze onderwijzen, besturen en voeden niet minder dan 51 jonge Javaantjes.

Men meende dat zoo groot getal niet in één internaat behoorde vereenigd te worden. Het doel dat men najaagt, n.l. de Javaantjes te leeren zien hoe het in een Christelijke huishouding toegaat, zou bij dit groote getal geheel te loor gaan, dewijl een gezelschap van 51 meisjes niet de minste overeenkomst heeft met een gewoon Christelijk gezin. Zelfs met 25 meisjes is het al zeer moeilijk om de gelijkenis eenigszins te laten uitkomen. Dus een tweede internaat en, als het goed gaat, op den duur een derde, naar ik hoop zal dat derde op een andere plaats worden gebouwd, want het is ook niet goed zoo-

veel van die Christelijke gezinnen op een zeer beperkte ruimte te plaatsen.

De Zendingstudieraad stelt zich voor het Zendingsonderwijs op de Zondagsscholen te bevorderen. De bedoeling is een vijftal onderwerpen op te geven, in de roosters in te voegen, en daarbij de noodige lectuur te verschaffen en wenken aangaande de wijze van behandeling. Op dit oogenblik ben ik nog niet in staat de plannen te beoordeelen, in October zal een handleiding verschijnen waarin de uitwerking wel nader zal worden opgenomen. Nu vestig ik alvast uwe aandacht er op om het niet te vergeten, want het is iets dat opmerkzaamheid verdient.

Ds. G. Wisse van Driebergen heeft een uitstapje gemaakt op het gebied der Joden-missie en doet daarvan mededeeling in de Bazuin no. 27. Bij de belangstelling die de menschenvisserij mij steeds inboezemt, is het geen wonder dat ik dit verhaal met aandacht las en overdacht.

Laat ik u eerst zeggen wat er is geschied. Hij zat in den trein van Amsterdam naar Haarlem en tegenover hem zat een Joodje van ruim 20 jaar, intelligent uiterlijk en nette manieren. Ds. Wisse, die aanraking zocht, vroeg te mogen inzien het Joodsche „Weekblad“, dat de Jood naast zich had liggen. Ongetwijfeld heeft de Jood in hem den predikant herkend, een predikant herkent men altijd, en onze domine was gekleed in het zwart met langen jas, en vermoedelijk doorzag de Jood ook de intentie om, naar aanleiding van hetgeen in het weekblad stond, een gesprek te beginnen. Maar Ds. Wisse, dien het anders niet aan woorden ontbreekt, kon ditmaal geen woorden vinden, zonder een enkel woord, behalve het gewone „dank u“ gaf hij het blad terug en begon te zoeken in zijn tasch naar een geschikt tractaatje. Eindelijk, toen de trein bijna stilstond, was hij gereed en zij beiden stapten uit. Op het perron verzocht de dominé den Jood dit blaadje van hem aan te nemen. De Jood nam het aan onder beleefde vormen en beloofde het te zullen gebruiken *op zekere plaats*. Ds. Wisse was naief genoeg om te meenen dat de Jood niet kon merken wat hij in zijn tasch zocht, ik vermoed dat de Jood van Amsterdam tot Haarlem in gespannen verwachting heeft gezeten, hoe deze bom barsten zou, en innerlijk gepopeld heeft, dat het zoo lang duurde.

Nu is hier ongetwijfeld een fout gemaakt en de missionaire vraag, die ons in dergelijke gevallen bezig houdt, is: „Hoe had ik dat nu beter moeten aanpakken?“ Zou de uitslag gunstiger zijn geweest, als tijdens den rit een gesprek was begonnen? Moest dat tractaatje in elk geval eerder zijn uitgereikt? Wie het werk ooit ter hand heeft genomen, weet hoe men over dergelijke vragen kan tobben. Wie er zich afmaakt met op den Jood te schelden, zal het nooit ver brengen in de kunst van het menschenvischen.

Vergun mij een opmerking te maken over het ontvangen van giften voor de Zending. Het gebeurt meermalen dat men mij giften zendt. Op zich zelf is, mij dat zeer aangenaam, ik ontving de vorige maand zelfs f 500.— in eens en was er erg verblijd mee. Ik zou geen bezwaar maken al was het dat men mij f 5000.— of f 50.000.— wilde zenden; het is dus niet dat het mij te veel moeite is. Maar het is beter dat men zijn giften voor de Generale kas rechtstreeks zendt aan Ds. W. Breukelaar te Zaandam, onzen quaestor en giften voor de Zending op Soemba rechtstreeks aan Ds. J. Duursema te Groningen, quaestor voor Soemba. Als men *mij* zendt geeft dat dubbel werk en dubbele kosten, want ik moet het weer verzenden. Dus, wel begrepen, wie mij wil verblijden, kan dit doen met mij een postwissel te zenden, maar men kan mij *nog meer* verblijden, als men het rechtstreeks aan de quaestoren zendt.

Ook moet ik alle vrienden te Antiochië nog eens opmerkzaam maken dat de busjes en knikkertjes niet meer bij mij, maar bij Mej. S. Hania te Stencrwick te verkrijgen zijn.

En nu wil ik besluiten met de mededeeling dat ik veel beter ben, zoodat het schrijven van dezen brief me niet heeft vermoeid. Dank God met mij. Ik wil nog gaarne eenigen tijd Hem dienen aan deze zijde des grafs.

Smilde, 23 Juli 1917.

H. DIJKSTRA.

DJOCJAKARTA.

Deze foto brengt ons nog eens te Djok-jakarta. Zij toont ons een blijk van de groote verandering welke in de laatste jaren Java onderging. Iemand die voor 30 jaren

Java bezocht en er voor 10 jaren weer kwam, betuigde dat hij het land niet herkende. Men ziet hier op den voorgrond het Spoorweg-station, dat aantoonst hoe het vervoer per rijtuig een einde nam en men op Java, evenals in ons land, rustig en gemakkelijk per trein zijn bestemming bereikt. Het station staat aan een prachtige breeden wel geplaveiden weg, waar de rijwielen zich

heerlijk bewegen. Aan den overkant vindt gij den ringmuur van den Kraton, het verblijf van den Sultan met zijn hofhouding. Eindelijk moet er ook het residentiehuis staan waar de resident resideert, die tot taak heeft het vorstendom te regeeren. De Sultan regeert in naam, de resident in werkelijkheid. Gelukkig vindt de Zending, vooral die van het hospitaal, hooge waardeering.

SOEMBA.

In het Kerkblad van Ned. O. Indië lezen wij:

27 April 1892—27 April 1917.
Een vijftiengestigjarig jubileum.

Het was 27 April 1892 dat C. de Bruijn Yzn., plechtig werd uitgezonden tot den Dienst des Woords onder de Heidenen.

Soemba was het land zijner bestemming, dat hij dan ook 7 Nov. 1892 bereikte.

Hij ging eerst naar Melolo, waar Pos reeds een tweetal jaren arbeide, en het was de bedoeling, dat de pas aangekomene zich vestigen zou in de buurt van Melolo onder de Soembanezen, terwijl Pos zou blijven onder de Savoenezen.

Op een uurtje afstand van de kust was reeds een geschikte plaats van nederzetting gevonden, toen hij tot zijn niet geringe teleurstelling geroepen werd naar Kambaniroe te gaan, welke plaats door het vertrek van v. Alphen onbezet was gekomen.

Zoo deed hij 24 Februari 1894, na een verblijf van ongeveer 15 maanden te Melolo, zijn intrede te Kambaniroe.

De eerste ontmoeting was niet schitterend. Alleen de onderwijzer en diens vrouw kwamen hem verwelkomen. De Christenen hielden zich wat op een afstand. De toestand der gemeente was dan ook zeer treurig. Overspel en dobbelspel, onverschilligheid en ruwheid was algemeen. Einde 1894 bestond de gemeente nominaal uit 232 leden, waarvan slechts 9 tot het Avondmaal konden worden toegelaten.

En nu begon de stille zware arbeid, welke zeer veel geduld en geloof eischte.

Een werk van jaren, dat weinig naar buiten trad en geen „sensatievolle zendingsberichten” leverde, maar dat juist daarom te meer van waarde kan geacht.

De opbouw van een geestelijk minderwaardige gemeente eischt mannenmoed en mannetrouw.

Te weten, dat God hem tot dien arbeid geroepen had, deed hem staande blijven op deze eenzame, moeitevolle post.

En God heeft dezen stagen arbeider dan

ook ruimen zegen geschonken op dezen zijnen arbeid.

Met blijmoedigheid en vrijmoedigheid kon verleden jaar in de gemeente te Kambaniroe tot instelling der ambten worden overgegaan.

Welk een verschil met 1894!

Het was toen alsof de duivel heerschte en regeerde in de gemeente. Van het Koningschap van Christus was zoo weinig te zien of te bemerken. En nu, Gode zij dank, het ruime kerkgebouw steeds goed bezet. Het Avondmaal gevierd met ruim 70 broeders en zusters. School en catechisatie bloeien. De tekenen van geestelijk leven zijn in velen zichtbaar.

Ja, God heeft hier groote dingen gedaan en dies zijn wij verblijd!

Was de arbeid van dezen vijftiengestigjarigen werker van zoo rijken zegen voor de gemeente van Kambaniroe, ook het gewicht voor den tegenwoordigen arbeid onder de Soembanezen mag niet onderschat.

Zonder Kambaniroe is Pajeti niet wel denkbaar.

Dat hier de arbeid in korten tijd kon aangevat en uitgebreid, was in niet geringe mate te danken aan den voorarbeid en de hulp van Kambaniroe.

De arbeid te Pajeti was mogelijk omdat Kambaniroe bestond en krachtig hielp.

En al heeft het lang geduurd, toen des Heeren tijd was gekomen, is de Soembazending van uit Kambaniroe uitgegaan.

Pajeti is een zoon van Kambaniroe.

Het is dus voor de geheele Soembazending een dag van groote blijdschap te mogen herdenken, dat Ds. C. de Bruijn en zijn trouwe arbeidsvolle vrouw, vijftiengestig jaar hier hebben mogen staan in den arbeid van Gods Koninkrijk.

En waar hij bij het klimmen der jaren, in kracht en gezondheid, in geloof en moed, menigen jongen broeder beschaamd kan maken, zij het hem gegeven van onzen trouwen God en Vader nog menig jaar te blijven gespaard voor zijn gewichtigen werkring op dit eiland.

W.

De onderstelling is niet al te gewaagd dat deze W. Wielenga beteekent en wij danken hem dat hij zulk een woord der waardeering over Ds. C. de Bruyn schreef. **Hulpziekenhuis te Pajeti.**

Zooals onze lezers weten is op 1 Jan. 1916 zuster M. W. Lock haar werk begonnen. Ze zendt nu het volgende:

Jaarverslag over 1916.

Het aantal verpleegden interne zieken nam in het afgelopen jaar niet onbelangrijk toe, dank zij de deskundige verpleging en verzorging en het toezicht van de Europeesche Verpleegster, welke zich geheel aan deze taak kon wijden.

Werden er verleden jaar 84 patiënten (met 1341 verpleegdagen) behandeld, in het afgelopen jaar was dit 223 patiënten met 5547 verpleegdagen.

Hoewel het hospitaal slechts plaats biedt voor een tiental patiënten, waren er gemiddeld een twintigtal aanwezig, soms zelfs dertig tegelijk. Een dergelijke opname was hierdoor slechts eenigszins mogelijk, doordat de bestaande primitieve helperswoning voor vrouwen-afdeling werd ingericht en gebruikt.

Terwijl vroeger een vrouwelijke patiënt hooge uitzondering was, werden er dit jaar 54 vrouwen en meisjes opgenomen.

Het aantal poliklinisch behandelde patiënten ging dit jaar achteruit. Verleden jaar 720 patiënten met 8231 consultatiën en dit jaar 518 patiënten met 8263 consultatiën. De verklaring van dit feit zal waarschijnlijk hierin moeten gezocht, dat enerzijds een aantal patiënten, welke vroeger poliklinisch werden behandeld, nu intern werden opgenomen en er anderzijds strenger op werd toegezien, dat de patiënten geregeld elken dag kwamen en bij herhaald verzuim verdere behandeling werd geweigerd. Niet onwaarschijnlijk was ook een gewichtige factor dat van de poliklinisch behandelde patiënten een kleine vergoeding werd gevraagd, n.l. 1 of 2½ cent. Of dit laatste werkelijk de reden is, zal waarschijnlijk een volgend jaar ons beter kunnen leeren.

Ook de buitenpraktijk nam dit jaar toe en werd de hulp van de Verpleegster dikwijls ingeroepen.

Het aantal verrichtte verlossingen (extern) was: normale 2 en abnormale 6.

Wat het personeel betreft moet in de allereerste plaats vermeld de algeheele toewijding van de Europeesche Verpleegster. Was de toestand bij het aanvaarden harer betrekking in Januari allesbehalve rooskleurig, met de gebrekkige hulpmiddelen welke tot hare beschikking konden wor-

den gesteld, heeft zij van het bestaande gemaakt: eene voor Soembaneesche toestanden ten minste eenigszins geschikte inrichting.

Geen wonder dat de uitgaven dit jaar dan ook zeer gestegen zijn, en doordat allerlei moest aangemaakt en gekocht en door de voeding en verpleging van het groot aantal patiënten.

Wat betreft de zoo noodige uitbreiding, op het desbetreffende verzoek tot subsidie werd nog geen antwoord ontvangen.

Ook de bouw der zusterwoning had nog weinig voortgang. Het schrijven van de door de Vergadering benoemde Commissie, in Augustus j.l. verzonden, werd dato heden nog niet beantwoord. Het is hoogst noodig, dat hierin en in den bouw van een nieuwe ziekenzaal zoo spoedig mogelijk worde voorzien.

Het inlandsch personeel bestaat uit den Soembaneeschen Verpleger Kaboboe, die te Jocja is opgeleid en de Inlandsche Verpleegster Adriana Thenu, ook aldaar opgeleid. Tevens is werkzaam een hulp-verpleger, welke zooveel mogelijk hier wordt onderwezen. De Verpleegster hoopt dit jaar in het huwelijk te treden; geen gering verlies voor de vrouwen-afdeling.

Als gewoonlijk verleende ook dit jaar de Officier van gezondheid zijn volle medewerking en bezocht bijna dagelijks het hospitaal.

Uit nevensgaande lijst blijkt wel hoeveel ernstige patiënten opgenomen zijn. Deze zijn meestal echter afkomstig uit de gevangenis Waingapoe, voor wier behandeling aldaar niet de minste gelegenheid bestaat.

De gewone jaarlijksche medicyn-verstreking van het Gouvernement was zeer gering. Voor ongeveer f200 moest elders aangekocht. De nood der tijden was hierin dus niet weinig merkbaar.

Al kan geen daadwerkelijke vrucht worden geconstateerd, als verblijvend teeken mag opgemerkt, dat het begrip dankbaarheid, bij de Soembaneezen zoo weinig ontwikkeld, naar onze opvattingen, dit jaar telkens bleek. De patiënten, zowel de interne als de externe, kwamen met verschillende naturalia de zuster verblijden.

Een Soembaneesch meisje, eerst behandeld als patiënte, is voor goed gebleven en helpt nu ijverig in het hospitaal huishouden.

Korten tijd geleden brachten de ouders een nog jong meisje om bij de zuster te blijven. Deze zal nu naar school worden gezonden. Heeft de zuster straks haar eigen woning betrokken, dan zal getracht meerdere meisjes ter opvoeding en opleiding te krijgen.

Met de patiënten wordt dagelijks gebeden

en gelezen door den Soembaneesch Verpleger. De taalfactor gaf hier soms ook niet geringe moeilijkheid, daar met sommige patiënten, hetzij van buiten dit eiland, het zij van andere deelen van dit eiland, soms nauwelijks een woord kon gewisseld.

De patiënten, welke hiertoe in staat waren, bezochten de morgen- of avondgodsdienst oefening, welke des Zondags wordt gehouden in het Internaat der Standaard-school.

Wat de finantiën betreft, hiervan is reeds rekening en verantwoording aan den Quaestor gezonden.

Uit een en ander blijkt dus, dat onder den zegen des Heeren het hospitaal zich langzamerhand begint te ontwikkelen. Wanneer dit jaar de hoogst noodige uitbreiding zal zijn tot stand gebracht, kan de arbeid zoowel in als buiten het hospitaal beter worden geregeld.

Aantal verpleegden opgenomen: gedurende 1916.

	Aantal behandel-	Aantal over-	Percentage
	del-	leden	van de over-
	den.	behandel-	leden tot de
		d n.	behandel-
			den.
Malaria	—	—	—
Pokken	—	—	—
Typhus	3	—	—
Dysenterie	14	4	28%
Beri beri	1	—	—
Syphilis	9	—	—
T.b.c.	5	1	20%
Lepra	1	—	—
Oogziekten	24	—	—
Andere besmettelijke ziekten	16	—	—
Andere inwendige ziekten	39	9	23%
Andere uitwendige (wonden) ziekten	89	—	—
Onbekende ziekten	5	1	20%
Totalen	223	16	8%

Het eten van offervleesch.

Men herinnert zich dat Ds. Krijger en Ds. Wielenga op Soemba verschil van gevoelen hadden over het eten van offervleesch. Dit verjaard geschil is 6 Jan. 1917 eindelijk door de vergadering op Soemba behandeld en bijgelegd. Uit het verslag van die vergadering ontleenen wij:

De quaestie over het al of niet geoorloofde van het eten van offervleesch wordt uitvoerig besproken.

I. Er zijn offermaaltijden als bedoeld in 1 Cor. 10. Het algemeen gevoelen van de Vergadering is, dat het ongeoorloofd is daaraan deel te nemen.

II. Vleesch, afkomstig van een offermaaltijd en na dien maaltijd óf bij een Christen aan huis bezorgd of hem ergens elders als gast voorgezet, mag door hem gegeten worden, tenzij hij hierdoor iemand zou ergeren.

't Meerendeel van de Vergadering is van gevoelen, dat men vleesch als hier bedoeld, vrijelijk mag eten, omdat tot dusver nog niet gebleken is, dat op Soemba daardoor ergernis wordt gegeven. Een ander deel gaat er van uit, dat, al blijkt het nimmer, het toch zeer waarschijnlijk is, dat men wel ergernis geeft en het eten dus ongeoorloofd is.

III. Het eten van een dier, dat gebruikt is voor het raadplegen der ingewanden, acht de Vergadering niet op één lijn te staan met het deelnemen aan een offermaaltijd; voor ieder in 't bijzonder kunnen alleen andere motieven beslissen over het al of niet geoorloofd zijn daarvan.

IV. Aangezien de verleiding groot is, dat onderwijzers en andere inlandsche Christenen, genoodigd op een feest, ook eten van den offermaaltijd, moet er voor gewaakt worden, dat dezen naar zulke feesten niet gaan.

Aldus heeft de Vergadering zich uitgesproken over de quaestie van eten van offervleesch.

Evangelisatie in West-Soemba.

Men weet dat Ds. L. P. Krijger Evangelisatie tochten onderneemt. Aanvankelijk meende men dat deze tochten niet raadzaam, vermoedelijk geheel vruchteloos, zouden zijn, maar Ds. Krijger zette door en rapporteert nu, onder datum van 22 Febr. 1917:

In West-Soemba is dit jaar de Evangelisatie, waarmee in 1916 reeds een proef was genomen, meer geregeld aangevat. Het lijkt mij zoo gewenscht, al is nog niet spoedig een omzetting van het volk te wachten, dat nu reeds op grooter schaal de menschen met de bedoeling van de Zending bekend worden. Dit kan in de toekomst tot een spoediger en vollediger resultaat leiden. Als nu maar zoo spoedig mogelijk de inlandsche helpers voor den Dienst des Woords worden opgeleid, die straks zullen noodig zijn. In West-Soemba wordt nu, behalve in Laura, in 10 landschappen elken Zondag geëvangeliëerd. De goeroe's moeten mij maandelijks volledig verslag van dat werk doen. Verleden Zondag (18 Februari) heb ik op Mata, een paar uur rijdens van Karoeni, twee maal het evangelie mogen brengen, eenmaal aan een schare van 400 Soembaneezen (200 mannen en 200 vrouwen), alleen volwassenen, die met medewerking van een hoofd opzettelijk vergaderd waren tot dat doel en 's middags bij een ander hoofd voor 40 mannen en 10 vrouwen. Bij den laatsten was ik al eens eerder geweest, verleden jaar. Mata ligt midden in

de tuinen; daarom zijn daar meestal veel menschen.

Gaarne zou ik hier een verhaal doen van wat bij zulk een samenkomst al zoo nagepraat wordt, maar dit zou mij thans te ver voeren. Het is anders zeer belangrijk om de gedachten van de menschen te leeren kennen. Elders hoop ik wel eens gelegenheid te vinden daar eens breder over te schrijven.

Wij hier in Nederland zien met verlangen uit naar het verslag van die besprekingen en hopen dat dan ook goed duidelijk uitkome welke taal daarbij gebruikt werd en in hoeverre de aanwezigen het gesprokene begrepen.

Ziekenhuis te Karoeni.

Te Karoeni is ook een ziekenhuis, zonder zuster natuurlijk. Ds. Krijger is daar directeur.

Nu we een hulp-ziekenhuis hebben, komt het helpen van de kranken ook beter tot zijn recht en beantwoordt dit ook meer aan 't doel. 's Morgens, vóórdat de zieken geholpen worden, houdt de helper nu een koempoelen, hetgeen voorheen moeilijk ging. We hebben geregeld eenige interne patiënten, meest schooljongens uit alle landschappen met wonden; daardoor wordt meteen het schoolverzuim wegens ziekte beperkt, daar ze nu vlugger genezen en dadelijk weer naar school teruggestuurd worden.

Werk in het Oosten onder de Soembaneezen.

Ds. J. F. Colenbrander heeft evenals Ds. Krijger het werk der Evangelisatie ter hand genomen en schrijft daarvan 25 Jan. 1917:

Het zal wel nauwelijks noodig zijn U nog een verslag te zenden over 1916, daar U tamelijk geregeld op de hoogte werd gehouden van hetgeen er in Oost-Soemba gebeurde. U hebt daardoor ook aan het eind van het jaar een indruk gekregen van den gang van het werk. En ik twijfel niet, of U zult met dankbaarheid terug zien. Want er is reden voor.

Ongestoord mochten wij voortgaan en niet-tegenstaande het vele gebrekkige in onzen arbeid zijn wij in 1916 vooruitgegaan. Er is meer gang in het werk gekomen. Ik heb het oog vooral op den arbeid onder de Soembaneezen. Er is nu geen enkele plaats meer waar een goeroe is geplaatst, of geregeld wordt daar ook des Zondags geëvangeliiseerd, zoodat er nu kan gerekend worden, dat er toch iederen Zondag bijna tweehonderd Soembaneezen uit Gods Woord hooren vertellen. En nu weet ik wel, dat dit vertellen zelf nog zeer verre van volmaakt is en dat men niet mag aannemen, dat de hoorders nu reeds worden gedreven door begeerte naar den weg des heils, maar dat zij willen komen en hooren, velen zelfs geregeld elken Zondag

maar weer, dat is voor mij reeds zoo veel en een reden tot blijdschap. Noem het een wolkje als eens mans hand — als Gods Geest begint te werken, kan zich dat spoedig uitbreiden tot een dichte massa van wolken. Ons werk wordt zoo meer en meer inderdaad prediking van het Evangelie en leiden tot die prediking en nadert zoo meer het eigenlijke doel waarmee wij hier gekomen zijn. En ik zou wel eens willen, dat één onzer jonge predikanten of kandidaten eens langs al de posten van Oost- tot West-Soemba kon trekken en zien de Soembaneezen, luisterende naar de Blijde Boodschap der Verlossing. Hij zou dan zien hoe het goede zaad wordt gestrooid, maar tevens opmerken de uitgestrekte velden, die nog niet of te weinig bearbeid worden, en dan mischen ook wel in zich voelen opkomen de begeerte om persoonlijk mede te mogen werken tot de komst van Gods Rijk op Soemba.

Onder de Savoeneezen.

Het werk onder de Savoeneesche gemeente te Melolo, dat ten tijde van Ds. W. Pos hoofdzak was, wordt nu grootendeels aan een helper goeroe Lekahena, onder toezicht van Ds. Colenbrander overgelaten en dat loopt uitstekend. De volgende regels geven iets van de uitwendige dingen:

Wat het werk onder de Savoeneezen betreft, dit mocht ook geregeld doorgaan. Goeroe Lekahena doet te Melolo met veel gewilligheid zijn arbeid. De gemeente ging weer vooruit in zielental en zeer waarschijnlijk zullen er weer spoedig tot den H. Doop kunnen worden toegelaten en meerder nog tot 't H. A. Zoo ook te Patawang, waar de goeroe ook trouw zijn werk verricht. Men is nu bezig met de omwandling voor de nieuwe school, terwijl ook de goeroe-woning onder dak is.

Op 31 Dec. 1916 telde de gemeente te Melolo 400 zielen; gedoopt werden 18 kinderen en 5 volwassenen; 6 personen werden na belijdenis des geloofs tot het H. A. toegelaten en er werden 5 huwelijken gesloten.

Patawang telde 70 zielen; er werden 2 kinderen en 5 volwassenen gedoopt en 4 huwelijken gesloten.

Financiën Melolo:

Inkomsten:

Voorschot voor de kerk	f 500.—
Salaris Goeroe 11 maal	f 25.—
Collecte 1916	- 272.59½
Bijdragen restauratie	- 76.74
Verkochte boeken	- 141.92
Verkocht bouw materiaal	- 11.90

---

f 1277.25½

Uitgaven:

Nadeelig saldo 1915	f 194.21½
Salaris goeroe 12 maal f30	- 360.—
Boeken, enz.	- 115.43½
Restauratie kerk	- 238.50
Mandoer	- 30.—
Onderhoud	- 16.82½
Avondmaal f8.25, Kerstf. f22	- 30.25
Saldo in kas	- 292.03

f1277.25½

Financiën Petawang.

Ontvangsten:

Batig saldo 1915	f 13.26½
Sal. Goeroe 11 maal f17	- 187.—
Collecte 1916	- 64.15½
	f 264.42

Uitgaven:

Sal. Goeroe 12 maal f19	f 228.—
Onderhoud	- 7.50
Schoolbehoeften	- 1.71
Batig saldo	- 27.21

f 264.42

Schoolgeld te Melolo.

Voorheen gaf de Zending alles gratis. De Gereformeerden volgen in den laatsten tijd een andere wijze van doen en worden ook al door anderen gevolgd. Te Melolo heeft Ds. Colenbrander nu ook schoolgeld ingevoerd.

Hij schrijft:

Op de school te Melolo zullen, te beginnen met deze maand, schoolgelden worden geheven. De kas had voortdurend te strijden met een tekort. Er was wel eenige drang noodig van de zijde van het Bestuur, maar het zal toch wel gaan. Met een heel klein weinige goeden wil kunnen die gelden gemakkelijk worden bijeengebracht. Desnoods door de kinderen zelf door het verkoopen van gras voor de paarden aan Arabieren en Chineezzen. En voor de ouders is het zoo uitstekend als zij niet alles voor niets ontvangen.

Vacantiereis.

Ds. Colenbrander zou met vacantie naar Nederland komen. Bij de ongunstige reisgelegenheden en de buitengewoon hooge reiskosten, stelt hij dit plan door den nood gedwongen, eenigen tijd uit.

Uit een brief van 12 April.

Ruim twee maanden zijn er verlopen sedert ik de laatste maal schreef. Als er berichten komen, dat de booten niet meer varen — en dat die onderweg waren — blijven liggen of werden getorpedeerd — moet er al wat bijzonders zijn als men toch nog een brief tracht te verzenden. Het

schijnt nu echter wel dat de post-dienst nog geregeld doorgaat, al is het ook langs een langen weg en daarom zal ik met schrijven maar niet langer op het bijzondere wachten, dat toch misschien niet komt. In de eerste maanden van dit jaar ben ik weinig uit geweest. Dat was gedeeltelijk het gevolg van de vele regens. Het was bijna niet te doen om bijv. de reis naar Tana-Roeng te maken. Gedeeltelijk ook was mijn thuisblijven veroorzaakt door de ziekte en het overlijden van de echtgenoot van onzen gezaghebber. Zij heeft typhus gehad en in het begin harer ziekte is mijn vrouw dag en nacht bij haar geweest. Later kwam de dokter en de verpleegster van Pajeti. Alle zorg heeft echter niet mogen baten, de Heere heeft veler gebeden niet verhoord; zij is heengegaan en begraven naast ons kind, waarvan zij zooveel hield en bij wiens grafje zij zoo menigmaal kwam. Ongeveer tegelijkertijd kwamen er drie typhus-patiënten in het ziekenhuis, die allen herstellende zijn. Gods wegen zijn wonderlijk; gelukkig, dat wij mogen gelooven — ook goed.

De vorige week heb ik met Br. v. Dijk de scholen bezocht. We hadden een zeer voorspoedige reis; de regen had juist wat opgehouden. Het ging met de scholen goed, ook met een paar, die onlangs minder goed waren. Zooals te verwachten is, waren die scholen, waar een onderwijzer drie klassen heeft, het minst. Dat kan ook wel niet anders. Met de Evangelisatie gaat het overal goed. De goeroe van Kananggar had het verzoek van nog twee kampoenings om daar ook eens te komen, dat is wel wat bezwaarlijk. Ze liggen vier uur rijdens van Kananggar en het lijkt mij wel zoo goed om in Tana-Rara wat geregeld te blijven werken, als er geen verhindering is van regen of bandjir. Het gaat daar nu eenmaal zoo goed; geregeld een opkomst van honderd menschen. Als deze plaats nu misschien een school kan krijgen is er ook weer meer kans voor de andere plaatsen. Misschien zal het wel niet lang meer duren dat zich de behoefte doet gevoelen aan afzonderlijke goeroe's voor de Evangelisatie, vooral ook door de groote afstanden. Ook zou het zijn nut kunnen hebben als we een kleine tooverlantaarn hadden, niet te zwaar met gewone lampen; als die er zijn met Bijbelsche platen zou een man alles gemakkelijk kunnen dragen en zoo konden wij de platen vertoonen in de kampoenings.

Die welke de fam. Wielenga meebracht, is daartoe te zwaar en de constructie te ingewikkeld. Maar dit zal wel een zaak kunnen blijven om af te doen gedurende ons verlof. Daarover schrijf ik maar niet; ik weet er nu niets meer van. We wachten

maar geduldig; mijn vrouw zal beginnen met Johan wat les te geven, zoodat hij straks niet al te veel achter is.

De kerk is nu zoo goed als klaar; als het kan, moet ze nu ook geveerd worden, terwijl de banken zullen worden vernieuwd. Dan staat er ook nog een vloer van cement of tegels op het verlanglijstje, maar dat kost zooveel, wel f600.— En we hebben hier geen oorlogswinsten.

Zoowel hier als te Petawang gaat het werk geregeld voort; we hebben pas in beide plaatsen het H. A. mogen vieren, nadat te Petawang door drie en hier door negen personen openbare belijdenis des geloofs was afgelegd.

Het gaat ons met onze kinderen wel. We hebben pas het genoegen gehad Mevr. Wielingen met een paar kinderen te mogen logeeren. Dat blijft op Melolo altoos een feesttijd.

Eerst enkele dagen geleden ben ik er in geslaagd een paard te vinden, dat misschien zal voldoen, misschien ook nog weer geruild zal moeten worden. In elk geval zal ik nu maar een opgave van de finantiën zenden. U vindt onder de ontvangsten ook den prijs van een verkocht paard. Het leek me toch beter maar twee paarden te houden voor mijzelf; het is altijd lastig en kostbaar voldoende gras te krijgen; als ik nu op reis ga huur ik maar een paard voor mijn jongen, waardoor de reiskosten natuurlijk méér worden. Het verkochte paard heb ik zeven jaar gebruikt; ik kocht het toen voor f87.50, zoodat de waarde onder het gebruik met f50.— is vermeerderd.

Daar ik op voorstel van den Gezaghebber een bel kocht voor Baing, die half uit het Schoolfonds zou worden betaald, meende ik, dat de kosten voor de Zending gering zouden zijn. Later had de Gezaghebber wat bezwaar, omdat hij plotseling van hier zou vertrekken, en toen moeielijk dat bedrag zou kunnen verantwoorden. Ik heb toen alles maar betaald; nu is de bel ook geheel ons eigendom. Ze was in Baing noodig om de menschen Zondags op tijd in de koempoelan te krijgen. Ik vertrouw daarom, dat er tegen dezen post wel geen bezwaar zal bestaan.

(Wordt vervolgd).

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Macedoniër.

E. Venema, Groningen. — Prijs f 3.—

Het Juli no. bevat:

Ds. L. Tiemersma, Eischen der Zending bij veranderde tijdsomstandigheden. — Ds. D. K. Wielenga, Zending van de Ger. Kerken, Soemba. — H. Dijkstra. — Uit mijn Camera.

Ds. K. v. Dijk.

Van zijn „lange reis” geeft Ds. v. Dijk een breede beschrijving in het Friesch Kerkblad. Zoodra wij ruimte hebben nemen wij er uit over. Het is zeer interessant.

Moord van Zend. A. A. v. d. Loosdrecht te Rante-Pao.

Aan de Telegraaf wordt uit Batavia bericht, dat de zendeling van de Loosdrecht, te Rantepao op Celebes, door inboorlingen is vermoord. De gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, Frijling, was reeds uit Makassar vertrokken om een onderzoek in te stellen.

Medan.

Plan—Instituering.

Het voorloopig vastgesteld program is aldus:

Zaterdagavond 12 Mei te 8 ure vergadering van al de Broeders en Zusters om de Gereformeerde Kerk van Medan te instituëren en ambtsdragers te verkiezen. Mogelijke bezwaren worden ingewacht voor Zondagmorgen negen uur.

Zondagmorgen 13 Mei te 9 ure bediening van het Woord en van den H. Doop. Indien er bezwaren tegen de verkiezing of de gekozen ambtsdragers ingebracht mochten zijn, die met al de Broeders en Zusters besproken behooren te worden, zal er na den ochtenddienst met hen vergaderd worden.

Zondagavond 13 Mei te 8 ure bevestiging der gekozen ambtsdragers.

Donderdagmorgen 17 Mei te 9 ure bediening des Woords, en na den dienst vergadering der gemeente om te handelen over de

beroeping van een eigen Dienaar des Woords.

Zondagmorgen 20 Mei te 9 ure voorbereding voor het H. Avondmaal.

Zondagavond 20 Mei te 8 ure bediening van het H. Avondmaal.

Wellicht zal in die dagen ook een algemeene vergadering van de Gereformeerde Vereeniging worden gehouden.

Tijd en plaats zullen dan aan de leden nader worden medegedeeld.

Veranderingen, die in dit program aangebracht mochten worden, zullen spoedig mogelijk worden bekend gemaakt.

Solo. H. A. VAN ANDEL.

LEESTAFEL.

Beginselen en Feiten, referaat voorgedragen in de openbare vergadering van de Vereeniging voor H. O. op Gereformeerden grondslag te Zutphen 5 Juli 1917 door Dr. F. W. Grosheide. — J. H. Kok, Kampen.

Een nog al zwaarwichtige rede, waarin betoogd wordt dat we van beginselen hebben uit te gaan en die beginselen aan de feiten hebben te toetsen.

Christelijk Vrouwenleven. — J. Bosch, Nijverdal.

Dit maandblad voor onze vrouwen heeft zich in weinige weken een naam verworven en een groot aantal lezers. Het zal een goeden invloed oefenen in onze huisgezinnen.

We ontleenen aan een der afl. het volgende:

Vrouwenverkoop.

De **Warna Warta** weet mede te deelen dat de bekende millionaire Oei Trony Ham te Semarang voor de som van f100.000 heeft aangekocht drie jonge maagden, dochters van den heer Hoo Si Sia te Solo. Hij heeft zich tegenover den vader verder verbonden, om f50.000 uit te betalen aan ieder der maagdelijns, voor het geval hij haar niet langer begeerde. (Blz. 197.)

De Spiegel. Weekillustratie voor het Christelijk gezin. — W. Kirchner, Amsterdam.

Deze illustratie geeft elke week in beeld het voornaamste dat den Christen belangstelling inboezemt, ook op het gebied van Oost en West en Missie. Zeer aan te bevelen.

De Non van Dobbertin. Een verhaal uit Mecklenburg in den tijd der Hervorming uit het Hoogduitsch door C. Beijer, — J. H. Kok, Kampen.

Een kloosterverhaal, waarin voorgesteld wordt de goddeloosheid, ruwheid en wreedheid der nonnen in den tijd der Reformatie. Het is bijna te erg om te gelooven.

Dit boek is een deel van de Ver. voor Christelijke lectuur voor f5 per jaar.

Giften voor de Zending.

Voor de Generale Kas.

Adres: **Ds. W. Breukelaar te Zaandam.**

Ontvangen voor de Gen. Kas der Zending: Door A. Polderman, collecte van de Geref. Zondagschool te Vlaardingen f11.56. Door Ds. R. v. Reenen, collecte Geref. Kerk te Reitsum f20. Van N. N. te Zaandam, opgespaarde halve centen f3.50. Van E. Groeneveld te Lage Zwaulwe f0.75. Door J. F. ter Hart 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending van de Geref. Kerk te Utrecht f193.21. Door Ds. J. v. Loo te Mijdrecht, collecte van de Geref. Kerk te Abcoude export f35.95. Door A. J. Negbrink van Mej. Aamschot te Gelselaar, opgespaarde halve cent f0.85. Van de Geref. Kerk te Pernis voor de Gen. Kas f15. Door Freule C. C. v. d. Poll van den Zendingkring Kersbergen te Zeist f50. Door Ds. H. Dijkstra door hem verzameld en verantwoord f719.70½. Door J. Klein uit het busje der schoolkinderen te Berkel en Rodenrijs f20. Door Mej. A. E. v. Engelkes, verzameld door eenige leerlingen der Christ. school te Oudshoorn f4.

W. BREUKELAAR.

1e Quaestor.

Zaandam, 25 Juli 1917.

Ontvangen voor den Zending te Djokja en Solo:

Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Koog—Zaandijk f98.85; idem Oostzijde f243. Van N. N. te Vlaardingen voor Solo f15. Gevonden in de collecte te Halfweg f300; id. f300; id. f1. Door Mej. C. v. Leeuwen—Schalekamp van de Zendingcommissie der Geref. Kerk te Nieuwerkerk a. d. IJssel voor het hospitaal te Solo f10.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Juli 1917.

Giften voor de Generale Kas ontvangen bij Ds. H. Dijkstra.

Rinsumageest Kinderen van K. B. f1; van J. T. f1; v. d. Meulen Wijnjetorp f5; Alkema Pingjum f3.75; Gretha Hoek van Hoiand 100 h. c. f0.50; Alkema Pingjum f3.66; Hurwenen uit cat. bus f2.50.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan **Ds. W. Breukelaar.**

Giften voor de Zending op Soemba.

Adres: **Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.**

P. Woltjer te Winschoten van de Zend.v. f125, A. Stoutmeijer te Zoutkamp, gev. in de coll. f100, Ds. Bouma te Hoogeveen, deel coll. 't Slochter Zend.f. f25, Ds. Wiersma te Sauwerd, saldo Zend.bl. f31.66 enkele kinderen f1, catechisatiebus f10.53 is f43.19, Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 en f1 en f1 is f3, Dr. Hania te Steenwijk, nag. P.c. f2.50, Ger. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. f1, D. Stadig te Ezinga, busjes van C. Raven, G. v. d. Veen, K. Datema, H. Kooy, L. Bosma, D. Wiersema, H. Schuitema, D. v. d. Kooy, G. v. d. Kamp f23.60, W. Kampenga te Winsum, v. d. Zend. Comm. f30, Mej. A. Hoppers te N. Buinen uit de busjes f20.35, Ds. Binnema te Niezijl, busjes in de Kerk f43.42, H. Beute Kz. te Steenwijk, v. d. Zend. Comm. f50,—, Ds. Dijkstra te Smilde, Klatter te Wagenborgen f3.50, id. 't Nikkertje v. Nijkamp te Sleen f5, id. busje van G. Timmer te Westerbork f3.50, id. bruiloft van K. Meints te Smilde f8.50, H. Drenth te Wildervank, nag. P.c. f2, Ds. Gispren te Assen uit Haulerwijk v. d. Centv. f50.35, de Jonged.v. f6.70 is f57.45, id. Kerkbusjes te Een f14.46, Ds. v. Wijk te Thesinge, nag. P.c. f1 en f1 en f0.50 en twee meisjes f2.70 en f1.10 h. c. is f1.85 is f4.35, N. N. te Uithuizen f10, A. Staal te Baflo v. d. Jonged.v. f23, J. Brock Roelofs te Hasselt v. d. Schoolk. f15, Ds. Lamming te Dwingeloo v. d. Jonged.v. f10, H. Drenth te Wildervank, uit dankbaarheid voor den milden regen f2.50, Ds. Scholten te Zuidhorn, uit de nalatenschap van Annechien Smit f4.45, Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f6, M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f1, R. E. Kladder te Kommerzijl halve centen van E. v. Assen f1.10, F. Hoeksema f0.50, R. Keizer f1, G. Marinus f1.50, J. Smedema f2.10, J. Hut, f1.10, V. Faber f0.52 is f3.76, B. Kamphuis te Sellinge saldo Kal. en Zendingtbl. f12.15 Mej. H. T. Wildeboer te Siddeburen van Gr. Havinga 200 h.c. en v. d. Handwerkklassse f1 is f2, J. F. Fleurke te de Krim van T. Bekkering 120 h.c. is f0.60, Mej. T. Bolhuis te Bedum v. d. Jonged.v. f10, L. v. Dijken te Stadskanaal, gift f10 en f10 en f40 en f20 en f10 en f10 en h.c. f0.50 en in de brievenbus f1 is f11.50, id. van de Zending commissie af alle post f0.90 is f65.51, P. Koster te Valthermond v. d. Knapenv. f6.48,

Ds. Haspers te Roden, verzam. door de Jongedochters f1.41, A. Donkerbroek te Niezijl van Mej. L. Moltmaker f1.80, Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. f1, Maaike Klamer te Emunatil 110 h. c. (en een pakje caps. en zilverpapier) f0.50, P. Timmermans te Zuidhorn verzam. door de leerl. der 7e klas f33.46, Ds. v. d. Boom te Uithuizermeden, gev. in de coll. f1.25, Dr. Hania te Steenwijk, busje van Dina Bronswijk f1.46, Andriesje Mol f4, Bertha v. Engen f2.44, Grietje Nijenhuis f3.24½, Pietje d. Bock f8.58, Fokke Luchtmeijer f4.21½, Ebje Staal f19.27, Gerrit Krikke f1.09, Hilbrand v. Engen f2.80 is f47.10, Ds. Duursema te N. Amsterdam, gev. in de brievenbus 3 maal f1.50 is f4.50, A. Zijlstra te Groningen f2.50, J. v. Dellen te Scheemda v. d. Anti-Kermisvergadering f2.50, W. te Middelburg f1, Ds. v. d. Laan te Onstwedde, schoolbusje van den heer Koebrugge f4.65, van Mej. Mooibroek f4.55, busje Knapenv. f3.59, Jonged. f4.45 is f17.24, E. v. Huizen te Roodeschool v. d. Zend.v. f27 en 't Nikkertje der school f5 is f32, H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. f25, A. Smit te Haren, 2 m.d.l. contributie f17.60 en f12.35 en gaven f10 plus f1 is f40.95, Ds. S. Bos te O. Pekela, van N. N. f10,—.

Pinkstercollecte te: Zoutkamp f55.52½, Hoogeveen f205.25, Sauwerd f87.46, Meppel f303.15, Munnekezijl f86.58, Haulerwijk f28, Norg f12.41½, Smilde B. f7.20, Appelscha f29.57, Vlachtwedde f7.55, Stadskanaal f212.39, Hoogersmilde f52.65, Groningen B. f298.95, N. Amsterdam en nag. f93.43, N. Buinen f77.65, Een f16.10, Haren f51.55.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, 16 Juli 1917.

Giften voor Soemba.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

Door H. Brouwer v. d. Kinderen van B. Haan te Nieuwolde f2.42½, G. L. Bouman, Groningen f12, Nijkamp Sleen uit h. Kn. f5, Klatter Wagenborgen f3.50, collecte bruiloft K. Meints, Smilde f8.50, G. Timmer, Westerbork uit h. b. f3.50, Jan Boxen Smilde f2.50, busje v. Joh. Wedeven Smilde f8.96, H. Munneke, Ommen f24, busje v. H. Veenstra te Smilde f3.96, Kerkeraad te Vlagtwedde f5.—.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan Ds. J. Duursema.

Het abonnementsgeld van 1917 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3½ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4½ cts. Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

HEDEN VERSCHIEEN:

Kerkenordening van de Gereformeerde Kerken in Nederland

BENEVENS DE

Zendingsorde en onderscheidene Bijlagen.

Derde, geheel bijgewerkte uitgave van

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

In linnen bandje f 1.—.

Verkrijgbaar in den Boekhandel en bij den Uitgever J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA”, Wageningen.

De Kerkenordening mag in geen Geref gezin ontbreken.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jz. Hoofdonderwijzer.

CLICHE-FABRIEK-UTRECHT
D. R. O. U. T. R. E. C. H. T.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAN.

Hoesten

vastzittend slijm op de borst,
kriebeling in de keel.

Neem **ANGA**-bonbons.
Per doos 30 en 60 cent.

Zomer- Sproeten

zelfs de donkerste verdwijnen
door een pot **SPRUTOL**.
Bij alle goede Drogisten.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

VACANT.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG **TEL. 2051**

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

**Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

**Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.**

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van**

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever **J. H. KOK te Kampen**.

Vraag uitvoerig prospectus.

ZUSTERLIEFDE

Door N. HAS. f1,90 — in prachtband f2,40

Een boeiend verhaal, waaruit blijkt, dat de schrijfster een diepen blik geslagen heeft in het vrouwenleven. De levens van twee zusters ziet ge hier ontplooiën, met dezelfde idealen in het hart, waarin ge bewondert de grootheid van ziel der jongste, die haar liefde voor den jongeman harer keuze verzaakt, om haar zuster, die dezelfde genegenheid koestert, te gerieven. Geen kwestie van, of onze meitsjes zullen dit boek met belangstelling lezen. En voor haar, die gedachten koesteren op het gebied van zich verloven, bevat dit verhaal gulden adviezen en voorbeelden van navolging.

Uitgave W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formulieren enz. Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgevers-Genootschap "BIBLIA" te MAASSLUIS.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14.

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Lydia.... welker hart de Heere heeft geopend. — Brieven naar Antiochië.
— Soemba. — Leestafel. — Statistiek. — Giften.

Lydia ... welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd.

En eene zekere vrouw met name Lydia, eene purperverkoopster van de stad Thyatira, die God diende, hoorde (ons); welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd.
Handelingen 16 : 14.

De beloften des Heeren, onder den ouden dag gedaan, wijzen er telkens weer op dat Hij zich een volk wil verzamelen uit *alle* natiën en tongen. Gods beloften, met het oog op deze zaak zijn niet *nationaal*, maar *internationaal*. „Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor *alle volkeren*”. (Jes. 56 : 7). Ik zal Rahab (Egypte) en Babel vermelden onder degenen die mij kennen; zie de Philistijn en de Tyriër met den Moor, deze is aldaar geboren. (Psalm 87). In de toebrenging van de heidensche Rachab en de Moabietische Ruth wordt de vervulling van die beloften reeds aanschouwelijk voor oogen gesteld.

De oude Simeon zeide dies later ook in den tempel, toen hij het „kindeken Jezus” in de armen had, dat deze wezen zou, ja ook „tot heerlijkheid van Gods volk Israël”, doch ook „een licht tot verlichting der heidenen”. (Lucas 2 : 32).

En Christus zelf leerde, toen Hij het land doorging tot redding van de verlorenen schapen van het huis Israëls: „Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal (het huis Israëls) niet zijn; deze moet ik ook toebrengen en zij zullen mijne stem hooren, en het zal worden ééne kudde, één Herder”. (Joh. 10 : 16). Als de dag des Pinksterfeestes vervuld is en Christus den

Heiligen Geest uitstort op *alle vleesch*, beginnen die, alle volken omvattende, toezeggingen meer en meer in vervulling te gaan; de Handelingen der Apostelen bewijzen al wel zeer duidelijk dat de Heere een waarmaker is van die beloften. En Christus heeft in die eerste tijden na Zijne hemelvaart met name den grooten Apostel gebruikt als een „uitverkoren vat, om Zijnen naam te dragen voor de heidenen”. (Handel. 9 : 15). Paulus is in het bijzonder de man geweest, door wien de opperste Herder een groot aantal schapen uit de heidenen in Zijn schaapstal heeft geleid.

Daartoe is Paulus ook in Europa gekomen en ook mede het middel geweest in de hand van Zijn' zender, dat Lydia is toegedaan tot de schare der verlost.

— In Handelingen 16 verhaalt Lucas ons, op aangename wijze, van de toebrengring van deze onze eerste zuster in Europa. Zij was eene aanzienlijke vrouw, eene purperverkoopster, die eerst in Thyatira in Azië had verkeerd, doch later naar Europa is gekomen en zich metterwoon in Filippi, eene niet onvermaarde stad in Macedonië, had gevestigd.

Zij „diende God”, naar Lucas ook vertelt, reeds vóórdát zij Paulus had gehoord. Haar hart was toen echter nog gesloten. En daarom zal dat „dienen van God”, hier wel moeten beteekenen dat zij zich toen, hoewel zij nog niet innerlijk „vernieuwd” was geworden door den Heiligen Geest, als *uiterlijk godsdienstig* openbaarde. Dat kwam dan op deze wijze uit, dat zij zich gevoegd had bij de vrouwen, d'e, zeker op geregelde tijden, buiten de stad aan de rivier, samen kwamen om met elkander te bidden.

Eene geheel onverschillige vrouw, of ook eene roekelooze spotster met God en godsdienst was Lydia dus niet: zij was zoo uiterlijk bezien, niet iemand die grooten of bitteren afkeer had van God en goddelijke zaken. Niettemin, het hart was nog gesloten: het was nog geen goed hart”. (Mathh. 13 : 23).

Toen is Paulus, nadat hij al ettelijke dagen in Philippi had doorgebracht; in dien tijd het terrein zeker verkend had; stellig ook gedurig gebeden had om de leiding des Geestes opdat hij klaar mocht verstaan *waar* en *hoe* hij Zijn werk moest beginnen, „op den dag des sabbaths” ook buiten de stad gegaan, naar die plaats des gebeds, en heeft daar gesproken tot de vrouwen die te zamen gekomen waren en onder wie nu ook Lydia weer was. Paulus predikte hun het *Evangelie*; daartoe, zoo zegt hij, had de Heere hem naar Macedonië geroepen (vs. 10); het „evangelie” waarvan Christus het middelpunt is (vs. 31). „De Heere wrocht mede”. Terwijl Paulus sprak, ook tot Lydia, werkte de Heilige Geest *in* haar. Het hart van Lydia, dat gesloten was, is toen door den Heiligen Geest *geopend* geworden. „Welker hart de Heere heeft geopend”. Wonderlijke daad! Onze belijdenis zegt van die „gansch bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer zoete, wonderbare, verborgene en onuitsprekelijke werking”, dat God dan indringt tot de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking van den wederbaren den Geest: *Hij opent het hart, dat gesloten is*; Hij vernieuwt dat hard is; hij besnijdt dat onbesneden is. (Dordtsche leerregels III en IV). Gij gevoelt zoo bij het lezen, het is worstelen met de taal om toch maar iets van dat groote wonder te zeggen.

Nu, die rijke genade, dat het *gesloten* hart geopend wordt door de hand des Geestes, is toen ook aan Lydia groot gemaakt. Alle beletselen om het getuigenis des evangelies op de rechte wijze te hooren, waren toen weggenomen. Zij ontving met zachtmoedigheid het woord dat in haar geplant werd en haar ziel zalig maken kon. Er was toen ware *geestelijke* opmerkzaamheid, „Zij nam acht op hetgeen van Paulus gesproken werd.” Zij zag nu duidelijk

in dat zij juist zoo was als die prediker zei: dat zij juist noodig had wat die man aanpreeft tot redding en verlossing.

Wat zal Lydia die evangelie-verkondiging van Paulus prachtig gevonden hebben! Wat een smaak in de waarheid hebben gehad! Zij heeft er zeker iets van gevoeld in de ziel, dat van het zuivere evangelie gelden kan:

Het streeft in heilzaam zoet,
Tot streeling van 't gemoed,
Den honig ver te boven.

Dien Sabbaths-morgen heeft Lydia nooit vergeten!

Want toen heeft zij Christus leeren aannemen als haar middelaar en Verlosser en is op zachte wijze ingeleid in 't eeuwige verdrag met den Heere. Kort daarop heeft zij ook het merk- en veldteeken van Christus, den heiligen Doop ontvangen, waarop Paulus in Zijne prediking zeker ook wel gewezen heeft. En straks komt in vriendelijkheid en hartelijkheid jegens Paulus en die bij hem waren ten eerste uit (vs. 15 en 40) hoe blij zij was en dankbaar voor hetgeen de Heere aan haar ziel had gedaan.

Zoo was Lydia eerst eene „godsdienstige vrouw" met een „gesloten hart". Wat zijn wij *arm*, als het zóó is!

Daarna werd zij eene „vrome vrouw", met een „geopend hart". Wat worden wij *rijk*, als dat ons deel wordt!

En sinds was zij ook eene „ware christin" met een mild en dankbaar hart! Hoe heerlijk als de genade Gods zich aldus — ook bij ons — in de vruchten toont!

Wat zal Paulus verblijd zijn geweest met den zegen, dien hij zoo spoedig reeds zien mocht op zijn zendings-arbeid in Philippi.

Hij is er zeker nog weer door bevestigd in zijne overtuiging dat hij uit Azië naar Europa moest gaan. Ja, God wilde daar ook werken: had daar ook van zijn volk: in Lydia kwam het duidelijk uit. Met dank aan zijn Zender heeft Paulus dat ongetwijfeld met Silas en wie nog meer bij hem waren, besproken. Met elkander zullen zij er den Heere voor hebben geroemd en voorts gebeden hebben, wat wij weergeven met de woorden:

Och, dat men op deez' eersteling
Een' rijken oogst van voorspoed zag.

„Predik het woord: houdt aan", wordt ons hier weer geleerd. Dat oude, maar nooit verouderde „Evangelie" moet den menschen altijd weer gebracht worden. Dat heeft hij noodig. Daarin is heil. Dat wijst op den eenigen troost in het leven en in het sterven voor ziel en voor lichaam.

Ook alleen door dat „Evangelie" kan de Javaan en Soembanees worden gered.

Helpt het mede-verbreiden gij allen, die zusters en broeders in den Heere zijt van Lydia en ook weten moogt van het zich verblijden met de blijdschap van Gods volk, zooals Lydia die zal genoten hebben.

Als dan de Heilige Geest ook in deze tijden mede-werkt; *steen*en harten wegneemt en *vleesch*en harten geeft: de harten *open*t, zoodat er acht genomen wordt op hetgeen onze missionaire arbeiders van Christus getuigen, worden er ook nu nog getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in het Koninkrijk van Christus.

Groote wonderen van vernieuwende en hart-veranderende genade geschieden dan nog op het Zendingsveld!

„De wildernis zal zich verheugen en zal bloeien als eene roos". (Jes. 35 : 1).
Steenwijk, September 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Het portret van den heer A. A. v. d. Loosdrecht † en zijn gade, nu weduwe, vindt gij op deze bladzijde, helaas met een teekentje dat aanwijst dat onze broeder verhuisd is naar de overzijde. Hij is vermoord.

Het ontbreekt nog aan nadere berichten, het schijnt dat hij, met zijn vriend Civ.-Gezaghebber Brouwer, zich verzet heeft tegen het dobbelen en dat dit de woede van één der Inlanders heeft opgewekt. Die menschen maken zich ongelukkig met het dobbelen, verdubbelen dikwijls heel hun bezit, vrouwen en kinderen en eigen vrijheid. Zeer terecht wordt dit kwaad tegengegaan door de Overheid, zeer terecht wordt de Overheid in dezen gesteund door den Zendeling. De Zendeling werkt om de lust in het kwaad uit te roeien en de Overheid werkt om het kwaad door verbodsmaatregelen te onderdrukken en zoo kunnen ze elkander helpen. Helaas, de Inlander vergist zich wel eens en meent dat de Zendeling medewerkt om hem in zijn vrijheid te belemmeren en zoekt zich dan op den zendeling te wreken.

Onze broeder v. d. Loosdrecht werd het slachtoffer van zulk een vergissing. Volgens de laatste berichten is de moordenaar gevat en hij zal vermoedelijk gestraft worden met den dood; maar dit geeft onzen broeder niet weer terug aan zijn werk en aan de zijnen. De Gereformeerde Bond heeft in hem een arbeider verloren van groote verwachting.

Op den Kalender van 1916 het November-blad schreef ik van hem:

Zendeling A. A. van Loosdrecht vond zijn arbeidsveld in het zuiden van Celebes te Rante Pao. Heel het midden en zuiden wordt bewoond door de To-radja's, verschillende stammen, die allen veel trekken van overeenkomst vertoonen en die blijkens de ervaring van Zend. Kruyt een geopende deur bieden voor het woord des Heeren.

Zendeling A. A. van Loosdrecht is uitgezonden door den Gereformeerden Zendingsbond, en mevrouw is ook van Gereformeerden huize.

Hij beklaagt zich zeer over hetgeen hij op Celebes aanschouwt. Ziet hij er zooveel wreedheid of gruwelijke goddeloosheid? Die dingen ziet hij er ook, maar dat is het toch niet wat hem zoo bedroefd maakt. Wat dan? Ondervindt hij er zooveel vijandschap en zijn de menschen op hem verbitterd? Dat ook. Maar dat is het niet wat hem zooveel verdriet doet. Wat dan?

Hij ziet er de velden wit om te oogsten; er zijn wel 200.000 heidenen, die blijkbaar naar het Evangelie verlangen en die als het ware roepen: „Komt over en helpt ons!" en hij moet het aanzien dat die oogst op het veld omkomt. „Deze duizenden heidenen, zegt hij, zouden door de prediking des Woords kunnen worden bereikt en wellicht gewonnen voor den Christus. Binnen enkele jaren zullen ze misschien het Kruis verachten, den Heiland de rug toekeeren en belijden: „Allah is God en Mohammed is zijn Profeet".

En nu staat hij alleen tegenover die groote menigte; niemand komt hem helpen. De oogst komt om op het veld. Dit doet hem zoo bitter leed.

Tot zoover wat ik schreef op den Kalender.

Juist was den vorigen dag het bericht van deze ramp ontvangen toen de Geref. Zend. Bond in het Zeister bosch zijn tienden Zendingsdag hield.

We lezen dienaangaande het volgende:

Zendingsfeest Geref. Zendingsbond. In het Zeisterbosch werd naar de *St. Crt.* meldt, de tiende Zendingsdag van den G. Z. B. gehouden. Sombor was het weder den dag te voren; donkere wolkgevaarten drevon door het luchtruim, geweldige regenbuien plasten neder. Geen wonder dat men vreesde, dat de Zendingsdag totaal mislukken zou.

En op den dag zelf? Geen vriendelijke zonnestraal brak door de wolken. De natuur was en bleef gedrukt.

De voorzitter der regelingscommissie opende de samenkomsten met een hoogst ernstige toespraak. De aanwezigen wisten allen het treurige nieuws, dat Dinsdag l.l. allen zendingsvrienden zoo diep heeft geschokt, 't nieuws dat in zijn aangrijpende soberheid duizenden harten ontroerde: Zending Van de Loosdrecht, de sympathieke jonge man, de eersteling door den Zendingbond uitgezonden naar de heidensche Toradja's, de bekwame organisator, de ijverige studiosus, de kloeke belijder, hij is vermoord, vermoord door een inlander. Geen wonder, dat Ds. Klomp bij deze dieptragische gebeurtenis stilstond. De somberheid der natuur, was zij niet in aandoenlijke overeenstemming met de zware slagschaduw van verdriet, die daar gevallen is op het leven en streven van den Geref. Zendingbond?"

Vervulle de Heere de ledige plaats en sterke hij de jeugdige weduwe. Vóór haar zijn moeilijke dagen. De reis naar Nederland is zóo lang en zóo ver en dat onder droeve gedachten.

Van deze smartelijke gebeurtenis ga ik plotseling over naar een verblijdende, n.l. de opening der nieuwe Zendingsschool te Oegstgeest.

Voorheen was deze te Rotterdam gevestigd, aldaar zijn ook Ds. L. Krijger en de heer Tj. v. Dijk er aan verbonden geweest en de Zending A. A. v. d. Loosdrecht heeft er zijn geheele opleiding ontvangen. Deze plaats was echter niet geschikt, want de leerlingen moesten verscheiden lessen halen bij de Professoren in Leiden en dit kostte geld en tijd en zoo zocht men een plaats dicht bij Leiden. Oegstgeest ligt daarvoor zeer geschikt.

De gebouwen liggen in de nabijheid van drie tramlijnen, de lijnen Leiden—Katwijk, Leiden—Noordwijk — of per stoomtram — de lijn Leiden—Haarlem — in landelijke, frissche omgeving aan den rechterkant van den Rijnsburgerweg, onder Oegstgeest. Een breede, schilderachtige laan voert gemakkelijk naar den hoofdtoegang van de school.

Het komt ons voor, dat de school zeer soliede is gebouwd, practisch is ingedeeld, en dat de architect zich heeft onthouden van alles, wat niet strikt noodig was. De architectuur der inrichting, bestaande uit twee symmetrische gedeelten, een vóór- en een achterbouw, is geheel in overeenstemming met den aard en het doel er van. Beneden vindt men, behalve dienstlokalen en vertrekken voor expeditie, een ruime, doelmatige en van vele gerieven voorzien woning voor den director. Boven zijn de college- en de leeszaal, de bibliotheek, de conversatiezaal, de eetkamers met terras, zit-, slaap- en

badkamers voor de kweekelingen. Het gebouw heeft o.m. eigen bakkerij, een ruim magazijn, een flinke keuken, met bijkeuken, waschwatergeleiding, centrale verwarming.

Over het gansche gebouw ligt een zeer groote zolder, een gelegenheid om later, indien het noodig mocht zijn, het gebouw uit te breiden.

Rondom de school ligt een groote oppervlakte grond, bestemd voor tuin en wandelpark.

De inrichting zal zeer waarschijnlijk den 19den September a.s. worden geopend.

Ik hoop dat wij er ook spoedig weer eens gebruik van zullen kunnen maken.

Gij hebt wellicht de volgende advertentie in de „Standaard” gelezen:

„De Deputaten voor de Zending op Soemba zoeken een Onderwijzer met Hoofd-acte die, liefde gevoelend voor het Zendingswerk, zich beschikbaar wil stellen, om werkzaam te wezen aan de Standaardschool en den Normaal-cursus te Pajeti. Het bezit van taal-acten strekt tot aanbeveling. Inlichtingen zullen desverlangd gaarne worden gegeven. Sollicitatiën in te zenden vóór 10 Sept. a.s. bij Ds. H. S. BOUMA te Hoogeveen”.

Er is geloof ik heel wat kans, dat er een broeder gevonden wordt, daarvoor geschikt en genegen en dan zal hij wel weer aan de Zendingschool verbonden worden, vooral om de colleges der Indische Professoren.

Nog had ik u willen schrijven over den tweeden Missionairen predikant voor Friesland, waarvoor Ds. K. v. Dijk ijvert. De ruimte verbiedt mij dit, daarom volsta voor ditmaal met het volgende bericht uit Gorredijk:

GORREDIJK, Aug. '17. De Raad der Geref. Kerk alhier heeft een verblijdend feit te melden. In de samenkomst van de gemeente op Zondag 29 Juli l.l., toen ds. K. van Dijk voor haar optrad, kwamen 3 giften in, te zamen groot f75.— (50 + 5 + 20) voor de eventueele uitzending van den tweeden missionairen dienaar naar het Friesch Zendings-terrein.

De Kerkeraad, hierover grootelijks verblijd, meende dat dit feit belangrijk genoeg was om daarvan publiek melding te maken. Immers, de zaak der uitzending van een tweeden missionairen dienaar door Friesland kwam reeds ter sprake op de laatst gehouden Zendingssynode. Men gevoelde algemeen dat het daartoe komen moest, maar de bezwaren schenen voorshands nog te groot.

Nu blijkt toch, dat in den boezem der Kerken de zaak niet wordt vergeten; — ook, dat er gevonden worden, die er wel iets voor over hebben; en, dat althans bij enkelen ook het geloof bestaat, dat het er wel toe komen zal.

Is hierin misschien eene fingerwijzing voor andere Kerken, en voor de broeders en zusters, om deze, zoo hoogst noodige zaak, alvast een weinig voor te bereiden? Als vóór de a.s. Zendingssyn. eens een fonds uit extra bijdragen voor dat doel gevormd kon worden — zou dat de taak der Zendende Kerk niet aanzienlijk verlichten, wanneer zij een volgend jaar zich gedrongen zal gevoelen de zaak opnieuw aan de orde te stellen?

Wij bevelen deze gedachte in aller ernstige overweging aan, met de bede, dat God op deze eerstelingen zijn zegen gebiede, en er rijken oogst op volgen doe.

Namens den Raad der Kerk voornoemd,

P. HEKMAN, praeses.

M. ZWART, scriba.

Hiermee eindig ik ditmaal. Alleen nog, dat ik een schrijven ontvangen heb van den Heer W. Polman waarin hij mij meldt dat de Bijbel „zoo mooi” is.

Hartelijk gegroet,

H. DIJKSTRA.

SOEMBA.

(Slot van den brief van Ds. J. F. Colenbrander van 12.3.'17).

Was mijn vorige brief van 28 Sept. '16 wel geheel duidelijk? Misschien wel als antwoord op Uw vraag. Wat ik schreef had natuurlijk betrekking op 1915, daar U onzeker was of ik het mij toekomende reeds had ontvangen. Over de maanden Jan. tot Juni 1915 wél; over de maanden Juli tot Dec. zou U het bedrag (f210.—) naar Groningen zenden en ik stelde U voor daar te informeren. Dat is misschien wel reeds geschied; in elk geval komt de zaak wel in orde.

Overigens geloof ik niet, dat de verantwoording nadere verklaring behoeft. En uit mijn brief aan Deputaten zult U wel vernemen omtrent ons en ons werk. Daarom eindig ik maar met ons beider hartelijke groeten, ook voor Mevrouw,

Uw dienstw. br. in Chr.,

(w. g.) J. F. COLENBRANDER.

Reiskosten Juli '16 tot 7 April '17 f 88.25
Hoofdenzonen Juli—Dec. '16, 7

jongens 6 maal f 14.— „ 84.—

Hoofdenzonen Jan.—Juni '17, id. „ 84.—

Gedeelte kindergeld en onderhoud

huis en paarden Jan.—Juni '17 „ 210.—

Voor een rijpaard „ 165.—

Voor een bel te Baing „ 29.25

f 660.50

Ontvangen:

Voor een rijpaard f 200.—

Voor een verkocht paard „ 137.50

f 337.50

Blijft nog te ontvangen f 323.00

LEESTAFEL.

Scheurkalender Maranatha. Red.

Ds. J. J. Knap en Dr. J. C. de

Moor en L. Penning.

Drie bekwame mannen. Keurig bijzonder smaakvol schild.

Premieboek: **Het Eenzaam bidden** van J. J. Knap.

Een bekend boek, goed van inhoud, het titelvignet is niet zoo smaakvol als het schild van den kalender.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas:

Adres: Ds. W. Breukelaar te Zaandam.

Door A. Sinnema Sr. te Hendrik-Ido-Ambacht van de dames B. L. 100 halve centen en B. S. f1 te zamen f1.50. Door A. J. Negberink te Gelselaar 62 halve stuivers ge-

spaard door Mej. M. Geurling f1.55. Van A. M. te Vlaardingen opbrengst van de Zendingbus f64. Door J. S. Ezinga te Nijemirdum van de Chr. Zangvereniging aldaar f18.33. Door A. Middelkoop te Nijkerk 10 pCt. van de ontvangst van de Zending in de Classe Harderwijk f107.51. Legaat van wijlen Mej. Trijntje Anema, wed. B. Leijen te Harlingen f25. Van A. Winia te Sneek f1. Collecte van de Geref. Kerk te Nijkerk f92.50. Van N.N. te Kampen f25.

W. BREUKELAAR,

1e Quaestor.

Zaandam, 25 Aug. '17.

Van de Zending te Djokja en Solo.

Van de Geref. Kerk te Westzaan f12.50. Uit de Zendingbusjes te Vijfhuizen f48.81. Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Haarstede f64.35.

W. BREUKELAAR,

Zaandam, 25 Aug. '17.

Giften voor de Gen. Kas.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra: v. d. Schuur, Hillegom van leerlingen en personeel der C. B. S. te Hillegom f10; Dameskrans Boskoop f10; Salem, Wagenborgen f2.50; voor het lezen van het Zendingblad Asperen f5; N. N. Capelle aan de IJssel f2.50.

Smilde, 25—8—'17.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan Ds. W. Breukelaar.

Postzegels en Theelood.

Ontv. van E. H. Schep te Meerkerk 5000 postzegels, van C. Moraal te Leiderdorp een partij

W. VAN BUUREN.

Schiedamscheweg 9, Rotterdam.

Giften voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

A. Boot te Groningen, busje A. Wierenga te Aduard f8 en 100 h. c. is f8.50, Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.50 en f2.50 is f5, Ds. Ligter te Pieterburen, gev. in de coll. f3, Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f10, gev. in de coll. te Heernse f3, M. P. Geurling te Almeelo, v. d. kinderen der Zondagschool f10, Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, verzam. door de Jonged.v. f18.50, F. Pleinsma te Zoutkamp v. d. Zend.v. f100, G. H. v. d. Veegt te Langeslag van J. Verweij te Raalte f2, Ds. Meijer te Marum van G. v. de Velde 200 h. c. is f1, Loppersum, gev. in de coll. f5.10 en busje van H. v. de Nelen f8.50 is f13.60, W. Sloots te Gasselter Nijeveen, v. d. Zend. Comm. f125.—, Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. stort. v. d. Kinderzendv. f95, O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. f1, Ds. Postema te Beilen gev. in de coll. f2.50 en f2.50 en van twee schoolk. ieder 50 h. c. is f5.50, A. Boot te Groningen van A. H. 101 h.c. is f0.50½, Ds. Bax te Holtten, gev. in

(Vervolg op Pag. 142).

HOOFDDIENST. Inlandsche Christenen.

Plaatsen waar gearbeid wordt:	Inlandsche predi- kanten.		Inl. helpers evangelisatie.		Inl. helpers evangelisatie.		Aantal gedoopten op 1 jan. 1917.				Tot het Av. toegelaten.		Aantal gedoopten in 1916.			Overleden in 1916.		Huwelijken in 1916.		Gemiddeld aantal kerkgangers in 1916.		Aantal Chr. die gods- dienstondervijs ontvangen.		Aantal Zondagscholen.		Aantal onoverwilters Zondagschool.		Aantal leerlingen Christelijke vereeningingen.		Bijdr. Inl. Chr. voor kerk.		Bijdr. Inl. Chr. voor armen.		
	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Kinderen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Kinderen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.		
Zendingsterrein: Kerken Noordel. Prov. geinsit. kerken: Kambanirioe. . . . . Plaatsen waar minstens eenmaal per week godsdienstoeft. is.																																		
Wiangapoe.																																		
Melolo																																		
Petawang																																		
Lai Handang																																		
Rendi.																																		
Matawai.																																		
Baling.																																		
Tana Roeng																																		
Kananggar.																																		
Tana Kaza.																																		
Pajeti.																																		
Kawangaen.																																		
Lambanapoe																																		
Pameti Han																																		
Kadomboel.																																		
Lalatang																																		
Parat Kareha																																		
Lewapahoe.																																		
Langgalirioe																																		
Kadahanang																																		
Karoeni.																																		
Pella.																																		
Ello Pada.																																		
Wai-Mangoera																																		
Rara																																		
Kodi Bengedo																																		
Memboro																																		
La Wonda.																																		
Bola Bokat.																																		
Ana Kalang																																		
Wai Keboerbak																																		

- 181.85 f 184.87
niet bekend.

Kertajasa	10	10	17	31	9	10	1														- 14.35
Adiredja	10	5	31	6	4	1															- 25.25 ^s
Pangaloesan	10	12	18	41	11	12															- 16.66 ^s
Djati bij Adiredja	11	7	15	30	6	7															
Adiredja bij Adiredja																					
Karang Tjengis bij Kertajasa							1	3	5												
Zendingsterrein der Ger. Kerk van Utrecht:																					
geïnstitueerde kerken:																					
Poerworedjo	2	21	43	61	125	21	1	1	4	4	1										f 175.—
Temon	2	25	29	62	116	25	2	4	12	1	1										f 150.—
Plaatsen waar gearbeid wordt:																					
Koeloardjo																					f 15.—
Kesingi	1	13	16	27	56	13	1		3	1	1										- 15.—
Dermosari	1	23	23	46	92	23	4		4	1											- 10.—
Geparang	1	16	15	31	62	16	1	3	5	1											- 15.—
Tlepek	1	10	12	23	45	10	1	1	2												- 5.—
Palihaan	1	5	6	6	17	5	2	1	2												
Zendingsterrein van de Ger. Kerk van Heeg:		6	1	10	17	6			5												
geïnstit. gemeente:																					
Glonggong	1	24	26	63	113	24			4		1										- 42.38 ^s
Plaatsen waar gearbeid wordt:																					- 26.25
Keboemen																					- 83.02
Groedjoegan	1	15	19	21	55	15	1	5	4	1											- 10.30
Gombong	1	9	10	25	44	9	1		8												- 8.41
Karanganjar	1	8	7	10	25	8	1	2	1	1	1										- 3.15
Pamrian	1	7	5	20	32	7	1		1	2											- 8.93 ^s
Premboen	1	15	10	27	52	15	1		1	2											- 20.04
Kaboetoehan	1	7	6	11	24	7			1												- 6.41 ^s
Kratkal	1	5	5	10	20	5			1												- 16.43
Zendingsterrein der Ger. Kerk van Amsterdam.																					- 16.80
a. Djokjakarta	3	96	105	238	440	96	7	7	15	5	4										- 400.—
geïnstitueerde gem.: Djokjakarta:																					- 282.56 ^s
Plaatsen waar gearbeid wordt:																					
Toengahah	1	15	19	20	54	15	2		2	1	2										
Toeren		17	16	22	55	17	2	1	10	1	1										
Pentén	1	14	13	34	61	14	2		5	1											- 18.—
Wates		5	3	8	16	5	2														- 12.—
Tjandi Sewoe		3	2	4	9	3	2														- 7.—
Nganti		2	2	4	8	2	2														- 6.—
Medari		2	2	5	9	2	2														
Srandakan		2	2	5	3	2	1														
Ngoelakan		5	3	3	11	5	3	2	1												
Wonosari		2	2	1	5	2			1												- 10.—
Transporteeren	35	792	826	1386	3005	661	41	48	147	41	39										f 2488.25 f 738.80 ^s

Transporteeren.

HOOFDIENST. Inlandsche Christenen. (Vervolg).

Plaatsen waar gearbeid wordt:	Inlandsche predi- kanten.		Inl. helpers evangelisatie.		Inl. helpers evangelisatie.		Aantal gedoopten op 1 Jan. 1917.				Tot het Av. toegelaten.		Aantal gedoopten in 1916.			Overleden in 1916.	Huwelijken in 1916.	Gemiddeld aantal kerkgangers in 1916.	Aantal Chr. die gods- dienstonderwijs ontvangen.	Aantal niet-chr. die godsdiensonderwijs ontvangen.	Aantal Zondagscholen.	Aantal onderwijzers Zondagschool.	Aantal leerlingen Zondagschool.	Christelijke verenigingen.	Bijdr. Inl. Chr. voor kerk.	Bijdr. Inl. Chr. voor armen.
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.																	
Transport.	35		792	826	1386	3005	661	729	41	48	147	41	59	1871	798	418	23	36	1016	3	1	2488.25	738.80 ⁵			
b. Soerakarta	8		67	63	180	67	63	20	6	10	1	1	3	235	110	40	1	1	35	4	-	582.73	124.69 ⁵			
Soerakarta	1		3	2	9	14	3	2	2	2	8			12	3	12										
Plaatsen waar gearbeid wordt:			1	3	4	8	1	3	2	2	1			25	4	4										
Klaten			1	3	4	8	1	3	1	1	1			6	2	2										
Wonosari			3	1	2	6	3	1	1	1	1			4	3	1										
Pedan			3	1	2	6	3	1	1	1	1			5	3	1										
Bojolati			1	3	1	1	1	1	2	2	4			10	6	3										
Kartasora			3	3	1	7	3	3	2	2	5			10	6	3										
Karang Pandan			3	3	1	4	1	3	2	1	3			4	2	2										
Sragen			1	3	5	12	7	3	6	5	5			3	3	3										
Masaran			7	8	14	30	6	7						12	6	6										
Gemantar			8	8	14	30	6	7						± 40	6	6										
Zendingsterrein der Ger. Kerk van Delft:	2																									
Wonosobo			8	8	14	30	6	7																		
Bendoengan																										
Zendingsterrein der Ger. Kerk van Middelburg:																										
Magelang																										
Pantjangan																										
Djambongan																										
Setjang																										
Ngowet	4		20	13	37	70	23	13	6	3	4	1	2	90	57	80										
Djoerang																										
Glajahombo																										
Totaal	50		907	923	1510	3341	774	825	77	62	175	44	45	2317	1001	568	24	37	1051	7	1	96.28	124.69 ⁵			

MEDISCHE ZENDING.

[illegible]

SCHOOLDIENST.

Plaatsen waar scholen zijn:	Europ. onderwijzers.	Europ. onderwijzersessen.	Inlandsche onderwijzers.	Inlandsche onderwijzersessen.	Christenen		Niet- Christenen		In internaten		Schoolgeld gemiddeld per hoofd per maand	Subsidies.	Aantal scholen.	Namen en adressen van Europ. personeel.
					Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.				
SOEMBA:														
Gewone lagere inl. scholen:														
Kambaniroe			2		26	21	18	4	4		f 266.10 ⁵		1	
Waingapoe			2		8	5	15	6			- 420.02 ⁵		1	
Melolo			2		21	11	36	5	7		- 100.—		1	
Petawang			1		6	3	14	2			-		1	
Lai Mandang			2				42	3			-		1	
Rendi			1				29	6			-		1	
Maia Wai			1				21	3			-		1	
Baing			1				36	3			-		1	
Tana Roeng			1				22	5			-		1	
Kananggar			1				47				-		1	
Pajeti (standaardschool)			1		3	6	42		40		-		1	
Kawangoe			2								-		1	
Kadomboel											-		1	
Lambanapoe											-		1	
Lalatang											-		1	
Parel Kareha			9		242			6			-	900.—	9	
Lewapakoe														
Langgalliane														
Kadatang														
Pameti Han														
Normaal cursus Pajeti	1				9		6						1	
Karoeni			2				51	4			35 ct. per jaar.	- 2725.10		
Pella			1				32	5						
Eillo Pada			2				48	1						
Wai Mangoera			1				34	2						
Rara			1				16	4						
Kodi Bengedo			2				51	5						
Kodi Besar			1				31	9						
Kodi Wawa			1				15	5						
Memboro			1				40	4						
La Wonda			1				30	11						
Bola Bokat			1				30	10						
Ana Katang			1				29	10						
Wano Kaka			1				21	4						
Lamboja			1				16	4						
Wai Keboebak			1				16	3						
Batavia:														
Inl. lagere school			4		4	2	76	3			f 1.—	- 320.—	2	
Chr. Holl. Inl. school	2	5	1		58	9	176	3			- 3.50	- 1078.30	1	

T. van Dijk, schoolopziener der Zendingsscholen,
Pajeti, eiland Soemba.

Poerbolinggo:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	</
---------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

COLPORTAGE.

	Colporteurs.	Vrouwel. Colporteurs (Bijbelvrouwen).	Verkoop en verspreiding van:						
			Bijbels.	Afzonderlijk O. en N. Test.	Schriftgedeelten.	Tijdschriften en couranten, aant. ex p. maand.	Losse tractaten.	Tractaten in boekvorm en Scheurkalenders.	Chr. boeken.
Soemba.			1	6+15	35	30		60	170
Melolo			10	2	1	20		57	147
Karocni				4+1		3		20	88
Pajeti			4	13+8	10	47		32	63
Kambaniroe			Geen aantekening.						400
Batavia						60		210	
Soerabaja	6		14	16+53	698	6700	3700	3095	314
Poerbolinggo	1			18+55	767	3500	6600	120	1213
Poerworedjo	2		Geen juiste opgaven.						2000
Keboemen	2		2	47	1605	3000	3000	2919	452
Djakjakarta	2		23	70+160	16514	7500	35000	10709	1200
Soerakarta	7		Colportage geschiedt zoo bij						Vrij veel
Wonosobo			gelegenheid.						Bijbelverhalen.
Magelang	1		27	191	306	4600	6000	801	82
	19		81	659	19936	26410	57600	18423	3729

de coll. f10, Ds. Lanning te Dwingeloo verzam. op de bruiloft f3.35, L. Groefsema te Oldehove verzam. door W. Bakker, T. Mollema, J. G. Hoeksema, W. Spanninga, E. Spriensma, J. Nieland, F. Pettinga, J. Elsinga en J. Meijer f11.43, Mej. H. Ensing te Hollandscheveld v. d. Jonged.v. f5, Mej. G. Kikkert f1.95, Mej. H. Ensing f1 is f7.95, Mej. H. C. H. Goeree te Ommen v. d. Jonged.v. f4.10, uit de schoolbusjes f8.40 is f12.50, Mej. de Wed. v. d. Meulen te Nietap f10.47½, Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f1, Ds. Boersema te Luttien, verzam. door de catechis. in busjes f39.23½, Ds. Hamming te Groningen, N. N. verzam. op twee bruloften f3.30, School Leliestraat theelood enz. f16.67 en f8.90, K. T. f0.20, G. S. en L. S. 100 h. c. is f0.50 een dienst-meisje f273 h. c. is f1.36½, W. 100 h. c. is f0.50, T. K. 100 h. c. is f0.50, N. N. 300 h. c. is f1.50, v. d. B. 100 h. c. is f0.50, N. N. 200 h. c. is f1, H. W. 100 h. c. is f0.50 is f35.48½, F. J. Albracht te Groningen, uit de nalatenschap van zijn zuster Mej. A. f100, Ds. Dwarshuis te Avereest, v. d. Jonged.v. te Boornbergum f2.50, J. Ensing te Westerbork v. d. schoolk. f2.25, Ds. Gispén te Zwolle, contrib. uit Hasselt f19.75, Ds. de Boer te Garrelswier 2 m.d.l. contrib. f20, H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f3, P. Timmermans te Zuidhorn, nagift schoolcoll. f0.50, H. Drenth te Wildervank gev. in de coll. f2.50, Ds. Kool te Meeden, gev. in de coll. f2.50, J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, busjes in de Kerk f14.46, N. N. postmerk Pieterburen f10, Ds. Jansen te Tenboer, busjes in de Kerk f37.35, R. Werkman te Middelstum, v. d. Zend.v. f125, G. R. te Velde te Kielwindeweer, v. d. centsv. der Jongel.v. f10, O. J. Bouwman te Uithuizen,

gev. in de coll. f1 en f1 is f2, Ds. Postema te Beilen, busje Jongel.v. f3.50, H. v. Dam te Loppersum, busje E. Fokkens f10.91½, T. Olthof f11.23 is f22.14½, Ds. Dijkstra te Smilde busje Wedoven f8.96, H. Veenstra f3.96, J. Boxen f2.50 is f15.22, id. H. Munneke te Ommen f24, id. Kerker te Vlachtwedde f5, id. P. Kenema te Holten f5.65, Ds. de Jong te Dalfsen van N. N. f25, Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f5.

Pinkstercollecte te:

Genemuiden f43, Hasselt f38.44, Kamperveen f4.27, Langeslag f28, Oldemarkt f11.22, Vollenhove f23.67, Ambt Vollenhove A f25.34, Ambt Vollenhove B f31, Wilsom f3.93, Oldehove f65.11½, Zuidwolde (Drenthe) f57.46, Ommen f79.42, Zuidlaren f23.37½, Assen f239.91, Avereest f26.79, de Wilp f15.22, Vroomshoop f77.26, Lutten f69, den Ham f58.41½, Heemse f151.50, Gramsbergen f27.91, Nieuwleuzen f25, Lemelerveld f10.42, Dalfsen f42.06, Dedemsvaart f100, Nieuwolda f24.31, Zweeloo f25, Nieuweroord f30.72.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, 20 Aug. '17.

Giften voor Soemba.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra: van P. Kennemans te Holten f5.65.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

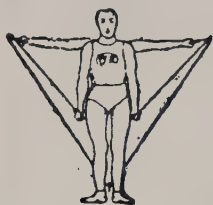
Deze zende men voortaan aan Ds. J. Duursema.

Hospitaal Keboemen.

f58.05 van de zusterkring te Surhuisterveen.

E. BEUKEMA.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

de Energie van
zenuwen en hersenen
is phosphorus.

LEVETOGEN

is rijk aan dit zenuwvoedend phosphorus
en bevat bovendien elwit en calcium.
Tezamen vormen deze stoffen een
krachtig geneesmiddel
bij ziekte op het

zenuwgebied

als Neurasthenie, algemeene zenuwachtigheid, overspanning, prikkelbaarheid, lusteloosheid, zenuwzwakte, hersenvermoeidheid, ontstaan door overspannen studie of bovenmatige arbeid, nerveuse hartkloppingen, ziekte van het centrale zenuwstelsel.

Verder is Levetogen een krachtig opwekkend geneesmiddel bij

zwaktestanden

van het lichaam

als Vermagering, Bleekzucht, Bloedar-moede, Algemeene lichaamszwakte, Rug-pijn, Duizeligheid, Moetheid in de ledema-ten, algemeen gevoel van algemathheid.

Levetogen is ook zeer opwekkend voor

de maag

bij gebrek aan eetlust, slechte spijsver-tering, zwake maag. Tevens is Leveto-gen een kostelijk versterkingsmiddel voor herstellenden na uitputtende ziekte. Bij

zwake kinderen

welke achterlijk zijn in loopen, laat tan-den krijgen, last hebben van Engelsche ziekten geeft Levetogen zeer goede resul-taten.

Versterkings-

middel voor

herstellenden.

Fabrikant: A. MIJNHARDT - ZEIST.

Deze naam op iedere bus.
In bussen van 90 ct. f1.75, f4.25, f8.25,
Verkrijgb. in Apotheken en Drogisterijen.

? WIE is er nog
geen lezer van

DE SPIEGEL

WEEKILLUSTRATIE VOOR HET CHRISTELIJK GEZIN

DE NEGENDE JAARGANG BEGINT 1 OCTOBER.

De overtuiging wint algemeen veld, dat in geen Christelijk gezin
DE SPIEGEL mag ontbreken.

Het is NU de tijd

om een nieuw abonnement aan te vangen

De ABONNEMENTSPRIJS
van deze groote illustratie voor
het Christelijk gezin bedraagt
per DRIE maanden

90 Cents.

De Uitgever

W. KIRCHNER,

Bloemgracht 133, Amsterdam.

VRAAGT
LEKERINGEN EN PRIJSOPGAVEN
VELE ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.
KERKURGEFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs *f*2.25, in stempelb. *f*2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOGE a. d. ZAAAN.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies *f*0.50, *f*0.60 en *f*0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK „UTRECHT”
DIR. KUNCKEL. **JERUSALEMSTEEG 9**
□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formulieren enz.
Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting.
Uitgevers-Genootschap „BIBLIA” te MAASSLUIS.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD
 VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren
 Matth. 24 : 14

Redactie:
 H. DIJKSTRA, Smilde.
 J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
 W. BREUKELAAR, Zaandam.
 W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Een zekere dienstmaagd. — Brieven naar Antiochië. — Het Gezin P. M. Hoekstra. — Opleidingsschool. — Brief uit Solo. — Rante Pao. — Hervormingsfonds Pembaroean. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Eene zekere dienstmaagd, hebbende een' waarzeggenden geest, ontmoette ons.

En het geschiedde als wij tot het gebed henengingen, dat eene zekere dienstmaagd, hebbende een' waarzeggenden geest, ons ontmoette, welke haren heeren groot gewin toebreacht met waarzeggen, enz.

Handel. 16 : 16—25.

Het ging Paulus en zijnen medgezellen, na hunne aankomst in Europa, op het gezicht van den Macedonischen man, aanvankelijk niet onvoorspoedig. Toen zij „ettelijke dagen" in Filippi geweest waren en in dien tijd het terrein hadden kunnen verkennen, kreeg Paulus de gelegenheid om het Evangelie te verkondigen. De Heere wrocht daarbij mede door Zijn' Geest, zoodat het Woord niet ledig wederkeerde; Lydia, de purperverkoopster, werd getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in het Koninkrijk van den Zoon van Gods liefde. „De Heere — zoo lezen wij — opende haar hart zoodat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd". Zij geloofde in Christus en ontving spoedig daarna Diens „merk en veldteeken", n.l. den heiligen Doop.

Dat was een kostelijke visch, gevangen en opgehaald in het vischnet van het Koninkrijk der hemelen.

En kort daarop zijn er meerderen „toegebracht" geworden. (vs. 15 en 40).

Paulus en de zijnen zullen den Heere zeker hartelijk gedankt hebben voor dezen zegen op hun' arbeid; en zijn er ongetwijfeld ook nog door versterkt in de goddelijkheid van hunne roeping naar Europa.

Straks kwam echter *tegenstand* op en scheen het Woord Gods in Zijn aanvankelijk zoo voorspoedigen loop gestuit te zullen worden. Het geschiedde n.l. „als Paulus en Silas tot het gebed henengingen, dat eene zekere dienstmaagd, hebbende een' waarzeggenden geest, hun ontmoette, welke haren heeren groot gewin toebrecht met waarzeggen". Deze dienstmaagd liep hen ook achterna en riep, zeggende: „Deze menschen zijn dienstknechten Gods des Allerhoogsten, die ons den weg der zaligheid verkondigen". Woorden, die op zich zelf volkomen juist waren; Paulus en die bij hem waren, waren ongetwijfeld „dienstknechten Gods", die „woorden der zaligheid" spraken. Doch deze waarzeggende slavin riep die woorden niet uit om de gezanten Gods er meer te *prijzen*, maar om „de leer der Apostelen verdacht te maken". (Kantt.)

„En zij deed dit vele dagen lang".

Daar hebben wij nu, in deze dienstmaagd, gedreven door den boosen geest, de actie van den Satan in de Heiden-wereld tegen het Evangelie van Christus.

Het botste.

Satan stelt zich hier tegen den *Christus*.

Zoo ging het toen Christus zelf op aarde was, bij herhaling.

Zoo ging het toen de Apostelen na de hemelvaart optraden als „getuigen" van Christus; groote tegenstand kwam er gedurig tegen het „heilig Kind Jezus".

Zoo ging het hier ook in Filippi.

Zoo ging en gaat het de eeuwen door.

En zoo zal het voortduren tot de voleinding der eeuwen toe.

Paulus heeft dien „geest" eerst stil laten begaan.

Het hinderde hem zeer zeker, doch hij ging er niet dadelijk tegen in.

Intusschen zal hij met Silas en de anderen wel besproken en overlegd hebben wat hun in dit geval te doen stond.

Zouden zij die dienstmaagd met den waarzeggenden geest maar aldoor laten roepen, zonder er iets tegen te zeggen? Haar op straat zooveel mogelijk ontwijken en stil voortgaan met de prediking van het Evangelie? Of zouden zij positie nemen tegenover haar en den geest gebieden in den naam van Jezus Christus om van haar uit te gaan? In het eerste geval kregen zij waarschijnlijk de *minste* moeite, hoe „hinderlijk" de aanhoudende verdachtmaking overigens ook ware; in het laatste geval moesten zij echter op grooten tegenstand, op felle uiting van vijandschap rekenen; want als de „heeren" van die dienstmaagd de „hoop van hun gewin" kwijt raakten, — nu dat zouden zij dien „dienstknechten Gods" wel op gevoelige wijze betaald trachten te zetten.

Paulus en de zijnen raakten dus wel in het gedrang. Wat moesten ze doen? Zij hebben zich „vele dagen" bedacht; gingen niet overhaast te werk; hebben hun Herder zeker ook gedurig gebeden om licht in deze zaak, opdat zij klaar en onderscheiden mochten zien hoe zij te handelen hadden. — En toen sloegen zij den, voor het vleesch zeker minst gemakkelijksten weg in. Paulus tastte den tegenstand van den Booze en tegelijk daarmede de goddelooze, heidensche cultuur in den hartader aan; hij gebod den waarzeggenden geest om uit de dienstmaagd uit te gaan. En hij ging uit ter zelfder ure; de jonge dochter werd stil en riep den knechten Gods niet meer na.

Zij kon niet meer waarzeggen.

Verdiende nu echter ook niet meer voor hare heeren.

En toen brak de woede los tegen die vreemde mannen. Zij grepen Paulus en Silas, en trokken hen naar de markt voor de Oversten. Wisten het wel zoo-ver te brengen dat hun de kleederen werden afgescheurd en vele geesel-

slagen werden toegebracht. Ja, straks werden zij heengedreven naar de gevangenis en daar in den binnensten kerker geworpen, de voeten verzekerd in den stok.

Zij waren ook nu in Gods weg; doch die weg was nu geen pad „bezaaid met rozen”; het ging door de diepte. De dood scheen voor de deur te staan. *Satan* scheen te triomfeeren, en de zake van *Christus* onder te gaan.

„Vertoont gij U slap ten dage der benauwdheid, uwe kracht is nauw”. (Spreuken 24 : 10). Zoo is het echter bij Paulus en Silas niet geweest. Bij hen komt uit: „Hij zal voor geen kwaad gerucht vreezen; zijn hart is vast, betrouwende op de Heere” (Psalm 112 : 7). Hun beslist optreden tegen den waarzeggenden geest en tegen allen, die daarvan heil en winst verwachtten, was eene kloeke geloofsdaad geweest; zonder beducht te zijn voor de gevolgen; zij *bleven nu* ook in den Heere gerust.

Eerst *baden* zij: voor de *vijanden* zeker: „Vader, vergeeft het hun”; voor de *Filippensen*: „bekeer er nog velen, Heere; voor *Lydia* met de haren en voor de andere broeders: Bewaar hen en versterk hen in deze moeilijke omstandigheden; en *voor zich zelf*; red ons uit en geef ons verder met vrijmoedigheid en beslistheid te staan voor Uw Naam en voor Uwe zaak.

En toen zei de eene, goedsmoeds, tot den ander: Laat ons maar eens zingen. En zij zongen Gode lofzangen. De gevangenen hoorden. Straks vlogen de deuren open en werden zij bevrijd.

Neen, niet *Satan*, maar *Christus* triomfeerde in Filippi.

Nog kunnen onze broeders en zusters op het Zendingsveld voor allerlei moeilijkheden komen te staan. Nog loopen zij gedurig gevaar in benauwdheid te geraken.

Dat is het geval op het terrein van Zion; op schoolgebied; in het maatschappelijke leven; en zoo gaat het ook bij den arbeid van de Zending. Waar het Evangelie van *Christus* gepredikt wordt in de wereld, daar komt ook *Satan* en tracht *Christus* te weerstaan en afbreuk te doen.

Wat is er dan ook nu nog veel wijsheid, veel bedachtzaamheid, veel biddend overleg, ook veel geloof en lijdzaamheid noodig met het oog op allerlei bezwaren, die zich kunnen voordoen. Paulus en de Zijnen hebben ook „vele dagen” gewacht vóór zij doortastten, doch toen niet gearzeld; en toen zij deswege „verdrukt” werden, waren zij niet „benauwd”. Zij werden een oogenblik „nedergeworpen”, doch *Christus* zorgde er voor dat zij niet „verdorven” werden. (2 Cor. 4).

Dat worde ook nu nog ondervonden door onze arbeiders en arbeidsters in den Heere op het Zendings-terrein, wanneer zij in hun werk bemoeilijkt worden doch daarom niet vertragen. Dan zal „mismoedigheid” verre blijven en „blijmoedigheid” het hart immer meer vervullen.

Laten wij intusschen gedurig voor hen blijven toegaan tot den troon der genade en aanhoudend bidden, wat in het Formulier ter bevestiging van missionaire dienaren aldus wordt uitgedrukt:

„Barmhartige Vader, begaaf (ze) met wijsheid en kloekmoedigheid in alle voorvallende moeiten en zwarigheden, die (hun) in hun dienst zullen ontmoeten; opdat zij, door den troost uws Geestes gesterkt zijnde en ten einde toe standvastig blijvende, met de getrouwe dienstknechten ontvangen worden in de vreugde huns Heeren.

J. HANIA.

Steenwijk, October 1917.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! De Generale Synode is weer gehouden en ik mocht zoo gelukkig zijn er mijn plaats in te nemen. Zeer verblijd en bemoedigd ben ik weer thuis gekomen. Meermalen stond ik aan een sterfbed van iemand die moest heengaan en die vroeg: wie zal mijn werk opvatten? Dat was een zeer treurige toestand. Hoe heerlijk als men zijn werk moet neerleggen en dan ziet dat anderen het met kracht op zullen nemen en beter doen. In zulk een toestand verkeer ik. Ik behoef wel niet af te zien van alle werk, zelfs kan ik veel nog eenigen tijd voortzetten, maar het loopt toch op het einde, ik moet straks mijn werk overgeven en nu is het mij zoo aangenaam, dat ik dat gerust kan doen.

We weten wel, belijden vaak luide, dat God zich nooit vergist en dat geen enkel mensch ooit onmisbaar is geweest, maar belijden en gelooven is nog heel iets anders dan met de oogen zien. *Zien* mag ik dat in mijn gemeente, waar een ander het werk opvat, die beter dan ik bekwaam is het te doen. *Zien* mag ik dat in het werk der Zending, waaraan mannen, rijker begaafd dan ik, krachten en gaven blijmoedig toewijden. Den Heere onzen God zij lof en dank en eere!

De zaken der Zending werden op de Gen. Syn. naar orde behandeld en over menig punt viel een goed doordacht besluit. Het zal niet noodig zijn u daarvan van stuk tot stuk te verhalen, ge zult ze in dag- of weekblad gelezen hebben, en later in de acta rustig kunnen bestudeeren. Slechts over sommige zaken een enkel woord.

Het vraagstuk van de Zondagsrust der Toko-houders op Java werd tot aller tevredenheid beantwoord. Het *mag* niet, maar elk geval moet op zich zelf beoordeeld worden.

Op de Buiten-Bezittingen zal vooreerst geen nieuw terrein bezet worden, niet omdat het niet noodig of niet gewenscht is, eenvoudig omdat er naar menschelijke berekening in de eerste drie jaren geen mannen en geen geld voor beschikbaar komen.

Over den Pandita-Djawa werd een besluit genomen, dat mij leed doet, hoewel ik heel goed inziet dat het niet anders kan. De broeders op Java hadden gevraagd, dat de Gen. Syn. eenige regelen zou geven, aangaande de mannen en hunne ontwikkeling en opleiding, hun examinatie en hun levensonderhoud, regelen die voor het grootste deel geheel nieuw, nimmer in ons Kerkelijk leven voorgekomen zijn. De broeders van Java hadden zich niet gezet om eenige regelen te ontwerpen of ter goedkeuring voor te dragen, de Gen. Synode moest dat nu maar eens heel handig doen. Nu bestaat de Synode uit mannen, die nog al eenig verstand hebben en maar niet onbesuisd er op invliegen. Dientengevolge is besloten de zaak uit te stellen tot de volgende Synode in 1920 en intusschen het oordeel in te winnen van de Dienaren in Indië en van de Inlandsche Kerken op Java en Soemba.

Dit besluit doet mij leed maar het kon niet anders. Als de broeders in Indië de komst van Padita-Djawa hadden willen bevorderen, hadden ze beter gedaan over deze zaak een rij voorstellen in te zenden. Toch is het niet waarschijnlijk dat dit het uitstel zou voorkomen hebben. Als nu over drie jaren maar een goed gefundeerd voorstel ter tafel komt!

Op gebied van het onderwijs werd een belangrijke beslissing genomen. Besloten werd om, nevens de Keucheniuschool, tot opleiding van Javaansche onderwijzers, een school te stichten tot opleiding van Javanen tot onderwijzers aan de Hollandsch-Javaansche scholen. Ik hoop dat gij het onderscheid begrijpt. De Keucheniuschool leidt op Javanen voor de gewone Javaansche scholen, waar men de landstaal spreekt. De nieuwe school zal

Javanen opleiden die als onderwijzers optreden kunnen aan scholen waar de aanzienlijken gebruik van maken, en waar men alleen de Nederlandsche taal gebruikt. De nieuwe kweekschool streeft derhalve naar een hooger doel, namelijk de betere standen onder den invloed des Christendoms te brengen. Zulk een arbeid is een werk van veel geduld, eerst na lange jaren kan vrucht aanschouwd worden ten bate van de bekeering, een werk dus des geloofs dat fondamente zal leggen voor een degelijke en grondige Javaansche Kerk, die onze oogen niet zullen zien. Gods werk is altijd en overal een werk van geduld en allermeeft komt dit uit in de Zending.

De arbeid onder de verstrooide Gereformeerden kwam tot mijn groote vreugde een flinke stap vooruit in de goede richting. De Kerk te Medan, die zelf voor 5000 gulden zorgt, krijgt een subsidie van 4000 gulden en beroept Dr. Harrestejn. Moet die predikant dan negenduizend gulden tractement hebben? Neen mijn vrienden, een 4 à 5 duizend is bestemd voor reiskosten. Hij moet heel het noorden van Sumatra bereizen om de verstrooide Gereformeerden op te zoeken en voor hen Woord en Sacramenten te bedienen. Medan zal hem dus niet *alleen* hebben, ze zal zijn dienst moeten deelen met vele verafwonenden en het is hoofdzakelijk ook daarvoor dat deze kerk zulk een belangrijke subsidie krijgt.

Maar zal de f4000.— uit de Zendingskas worden genomen? Neen! De Synode benoemde eenige Deputaten voor de zaak der Verstrooiden in Indië, en deze zullen een eigen kas hebben en jaarlijks een collecte houden. En wat zal die collecte opbrengen? De gevoelens waren zeer verdeeld. De eene dacht van f2000.— en de andere f12.000.

Ik hoop zeer dat de laatste gelijk heeft, want er is veel te doen. Medan krijgt natuurlijk hoogstens f4000.—, en dan kan de andere f8000.— besteed worden voor de verstrooiden over heel Indië. Ze zitten overal, ze verwijnen geestelijk, ze hebben groote behoefte dat ze gegrepen worden, „want ze wankelen ter dooding, zoo gij u onthoudt” naar Salomo's woord. Spr. 24 : 11.

Ter Synode was ook het Rapport in zake de Zending onder de Joden. Dit werk loopt sedert 1914 in nieuwe banen, want er is een predikant, in Haagschen dienst n.l. Dr. J. v. Nes.

Aangaande den arbeid van ds. J. van Nes te 's-Gravenhage, wordt gemeld, dat hij zich in zijn arbeid bij de vereeniging „Mirjam” aansloot, de meeste gezinnen dergenen bezocht, die de samenkomsten bijwonen, er een goede ontvangst en gelegenheid had, een ernstig gesprek over de dingen van het Koninkrijk Gods te voeren.

Aan twee jongens van een Joodsch gezin wordt door hem catechisatie gegeven.

De samenkomsten met Joodsche meisjes en jongens blijven goed bezocht. Bij die met volwassenen kan men blijdschap voortuitgang worden geconstateerd. Ook wordt op de opening der leeszaal gewezen.

In Rotterdam wordt wekelijks in twee lokaaltjes aan uitsluitend Joodsche meisjes onderwijs gegeven in de Bijbelsche geschiedenis en de handwerken. Het getal der meisjes is tot 40 geklommen.

Men gaat in Rotterdam hoopvol de toekomst tegemoet.

Ook van Joodsche ouders wordt gaandeweg meer medewerking onderhouden.

In Leeuwarden, Groningen en Apeldoorn werd besloten tot tractaatverspreiding en het houden van vergaderingen.

Met Hilversum en Meppel werd gecorrespondeerd over een conferentie.

Te Hilversum werd vóór den gehouden bidstond op 24 Januari ook een samenkomst gehouden met een commissie uit den Kerkeraad, waarbij de beide predikanten aldaar aanwezig waren.

In het vervolg zal zoo mogelijk iedere maand een tractaat verschijnen onder den titel van: *De Messiasbode* en onder redactie van ds. Van Nes.

Er werden sedert het laatste rapport plm. 50.000 tractaten verspreid.

Voorts werden ter verspreiding aangeschaft een aantal exemplaren van drie Duitsche brochures, twee van den bekeerden rabbijn Lichtenstein en één van prof. König, ook een 200-tal exemplaren van een klein Jiddisch geschrift, bovenal een groot getal Nieuwe Testamenten en Evangelien en andere gedeelten van het N. T. in het Hebreeuwsch en in het Jiddisch.

Dit geeft goeden indruk van het werk en de leiding der Deputaten.

Bij deze Missie werd iets openbaar dat in onze kringen zeer ongewoon is. Het was geen geheim, maar er waren toch velen die het niet wisten. De kas bevat een kapitaal van 20 à 25000 gulden, verzameld met moeite en zorg gedurende vele jaren, in welke er niet veel aan de Joden-missie werd gedaan.

Dat is onder ons zeer ongewoon. Er is bijna geen kerk die een kapitaal van belang heeft uit welks renten de jaarlijksche uitgaven voor een belangrijk deel worden bestreden. Er is ook geen kas van classis, Provincie of Generale Synode, waaruit iets van belang te putten valt. We zijn allemaal even arm en we leven van de hand in de tand. Toen de Generale Synode van Groningen 1899 Deputaten voor de zending benoemde, stelde zij een halve ton onder hun beheer. De heeren kwamen voor de Synode van Arnhem in 1902 met een leege kas. Heel de halve ton was verbruikt en zij werden deswege niet gelaakt maar geprezen!

Het is dus eenigszins te begrijpen dat men op de Synode te Rotterdam, toen de Joden-missie aan de orde kwam, elkander toefluisterde: „Ze hebben geld”. Enkelen waren er die dit geld bewaren en het met rente op rente vermeerderen wilden. Maar dit vond geen bijval: het geld moet rollen. De 20 duizend moet besteed voor de Joden. Versta mij wel, niet om er Joden mee over te halen, maar om tractaten te verspreiden, lezingen te houden en wat dies meer noodig is om den Jood de oogen te openen voor het heil des Heeren. Als in 1920 de Synode in Leeuwarden samenkomt, dan voorstel ik Deputaten een vriendelijke ontvangst, als ze gezorgd hebben dat de kas ledig is. Het geld moet rollen, ik reken op uw toestemming en verwacht dat gij mild zult zijn als het geld der Zending maar rolt.

Ze geven ook een blad uit onder den verrassenden titel: *De Messias-bode*. Dit schijnt meer voor de Joden bestemd. Het komt mij echter voor dat ze ook een Messias-bode moeten uitgeven voor ons, ongeveer zooals ons Zendingsblof. Als ze voor de volgende Synode komen met een flink geredigeerd maandblad met eenige duizenden lezers zullen ze de harten des volks nog meer winnen, en de goedkeuring der vergadering inoogsten. Keulen en Aken zijn niet in één dag gebouwd. De eerste steen is echter op één dag gelegd. *Smilde, Sept. 1917.*

H. DIJKSTRA.

Het Gezin P. M. Hoekstra.

Voor eenigen tijd ontving ik uit Indië een portret, afgezonden door den heer P. M. Hoekstra te Bandoeng. Nu moet ik bekenen dat ik dien naam niet eerder had ontmoet, ik ging dus aan 't nasporen. Een paar dagen later ontving ik een Kerkbode die mij leerde dat P. M. Hoekstra belijdend lid van de Geref. Kerk met attestatie van Soerabaia naar Bandoeng was verhuisd. Een week later kwam een brief geopend door

den Engelschen Censor, waarin een Engelsch papiertje was gelegd, dat de foto waarvan sprake was, niet was gevonden en wat ik zooal moest doen als ik wilde reclameeren. Ik begrijp dus dat de foto aan het speurend oog van den Censor is ontsnapt. Wel een feit van gewicht.

Nu wist ik met wie ik te doen heb. De Heer P. M. Hoekstra is hoofd van de Holl. Chineesche Zendingsschool te Bandoeng.

In Nederland is hij onderwijzer geweest te Oenkerk, Surhuizum en Oudega (Wijnbr.) en daarna Hoofd te Krabbendam.

Mevrouw heet van zich zelf van Popta en is door hem gevonden te Oudega. De kinderen zijn Cornelia, Marten Pieter, Uftinus, Ina en Arnold. Het jongste kind staat er niet op. Het is te Soerabaia geboren en 11 maanden later overleden.

1e onderw. aan de Sch. m. d. Bijbel te Soerabaja, installeerde. Daarna sprak ik.

Ik deelde mee, welke opvatting ik had van mijn nieuwe taak. Met groote liefde heb ik mijn werk aanvaard. Mijn vrouw en ik hebben vaak gewenscht in de Zending te mogen arbeiden. Thans heeft de Heere zoo onzen weg geleid, dat die wensch vervuld is. We hopen nu instrumenten in zijn hand te mo-

Van de opening der school, die uitgaat van de Nederl. Zendingsvereniging, vertelt hij:

3 April j.l. werd de H. Chin. Zendingsschool alhier geopend. De heer L. Borst, dir. der Zend. Kweekschool en Voorz. der Comm. van Bijstand hield eerst een rede, waarin hij de voorgeschiedenis mededeelde en ten slotte op plechtige wijze het benoemde hoofd, P. M. Hoekstra, voorheen

gen zijn, om niet alleen voor het maatschappelijk, maar bovenal voor het geestelijk heil van de jeugdige Chineesjes te mogen werken. Hierna sprak de Heer Samson in het Maleisch tot de Chin. ouders. Verder werd nog het woord gevoerd door den waarn. resident (ads. res. Coops), door Ds. De Vries (Herv. pred.) en door den Heer Bergsma, hoofd der Holl. Soendan-school.

die allen hun beste wenschen voor de school uitspraken. Ten slotte werd de school bezichtigd, 3 lokalen zijn klaar, 4 nog in aanbouw.

Het Hoofd der school wordt bijgestaan door 2 onderwijzeressen.

2 ond. uit Holland zijn op de Wilis, die worden einde Mei hier verwacht. De school begon met 69 kinderen. (Nu 1 maand later

zijn er 93).

Gods besten zegen zij hem toegebeden. Wij hopen dat de beide kinderen, die te Soerabaia nog al sukkelden, in het gezonde Bandoeng welvaren mogen genieten.

Het zal ons en onze lezers aangenaam zijn als wij nog eens weer wat van hem hooren.
H. DIJKSTRA.

OPLEIDINGSSCHOOL.

In zijn laatste rapport deelt Ds. Bakker het volgende mede:

„Het eerste halfjaar van den theologischen cursus is haast voorbij, zoodat ik mij zetten kan tot het schrijven van mijn halfjaarlijksch verslag. Reeds weet U, dat de cursus geopend is met 15 leerlingen, een aantal, dat tot nu toe nog niet bereikt werd. Het schoollokaal is geheel bezet, iets wat het oog van den onderwijzer aangenaam aandoet. Van deze 15 leerlingen zijn er 10 uit Midden-Java en 5 uit Oost-Java. Tot mijn blijdschap bemerkte ik uit uw laatsten brief, dat bij u geen bezwaar bestaat deze leerlingen van eene naburig zendingsterrein aan te nemen.

Niet zonder eenige bezorgdheid heb ik indertijd toegegeven aan den wensch, om leerlingen uit Oost-Java toe te laten. Vooreerst om 't gevaar, dat zij zich misschien in Djokja niet thuis zouden gevoelen. In de tweede plaats, om dat ik vreesde, dat ons onderwijs zich misschien niet aan zou sluiten aan hun vooropleiding. Doch mijn vrees is beschaamd. Van meet af maakten zij den indruk zich hier thuis te gevoelen. Ook kunnen zij 't onderwijs met evenveel vrucht volgen, als de leerlingen van Midden-Java. Wat de laatsten aangaat is er nog al verschil in leeftijd, theol. ontwikkeling en vooropleiding. Dit levert voor sommigen wel eenige moeilijkheid op. Er zijn er die met moeite meekomen of omdat de gaven weinige zijn of omdat de vooropleiding onvoldoende was. Toch heb ik geen vrijmoedigheid één der leerlingen verdere studie te ontraden. Na drie maanden arbeidens (begin April) heb ik repetitie gehouden van het behandelde. Deze repetitie was tevens een soort onderzoek naar geschiktheid om den cursus af te loopen. Dit onderzoek liep bevredigend af.

Op 't oogenblik hebben de leerlingen een maand vacantie. Na afloop der vacantie

houd ik D.V. weer repetitie. Ik heb ook aan de zendingsarbeiders van Oost-Java verzocht hierbij tegenwoordig te zijn.

In vergelijking met den vorigen cursus is het duidelijk merkbaar, dat Java in een staat van ontwikkeling verkeert. Het terrein waarop ik met de leerlingen van gedachten kan wisselen is breeder geworden. Dit zal er toe moeten leiden het onderwijs een volgend maal uit te breiden. Exegetisch behandel ik Exodus, de Psalmen, Corinthe II en het Evangelie van Lukas. Met de Dogmatiek ben ik toegekomen aan de Schepping, met de Kerkgeschiedenis aan de Kruistochten, met de Ambten aan de prediking van het Evangelie onder de Heidenen en de beteekenis der Inl. helpers. Van de valsche religies behandelde ik het Mahomedanisme en het Hindoeïsme. Ter illustratie van het laatste bezocht ik met de leerlingen de tempels van Promebanan. Op het program staat ook een tocht naar de Bara-Boedoen. Zulke tochten zijn voor hen een waar feest. Met de inleiding ben ik bezig aan de profetiën van Jesaja. Broeder Zuidema behandelde de eerste zes geboden van de wet en de Archeologie tot de offeranden. Ieder van de leerlingen maakt om de beurt een schets over een onderwerp, dat eerst met hen besproken is. Bij de behandeling van de schets brengen ze mee critiek uit.

Over de lust tot studie en den ijver der leerlingen valt niet te klagen. Zoowel de onderwijzer als de leerlingen genoten goede gezondheid.

Met dankbaarheid kunnen we terugzien op hetgeen de Heere ons in het eerste halfjaar schonk. Zegene Hij ook verder onze opleiding”.

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Sept. 1917.

Brief uit Solo.

De vorige mail bracht ons couranten en kerkelijke bladen over 8 weken, een grooten stapel. We waren vergeten wanneer we den laatsten keer drukwerk met de mail hadden gekregen, zoo lang was het geleden. Maar

er ligt ook een eigenaardige bekoring in, om in enkele dagen het leven van een paar maanden in Holland te doorleven. We zien het meer als een geheel. Zoo ging het ook bij het lezen van de Amsterdamsche Kerk-

bode's over die weken van 28 Jan. tot half Maart. In die van 28 Jan. het verblijdend bericht, dat de kerkbode meer dan tot nu toe zendingsnieuws zou bevatten (in het verslag van de kerkeraadsverg.) en in die van 4 Febr. het misschien nóg verblijdender bericht, dat de gemeenteleden in de gelegenheid zouden gesteld worden om voor den missionairen dienst geregelde bijdragen te geven. We zitten er hier wel eens over in, dat ons werk zich zoo uitbreidt, en het zooveel kosten gaat. En we trachten al zooveel mogelijk de gemeente in haar eigen onderhoud te laten voorzien, maar we zijn er nog niet. We vragen ons dikwijls af, hoe het gaan moet, als de Heere zoo voortgaat het werk te zegenen, of er dan in Holland ook vooruitgang in de inkomsten zal zijn? Geen wonder dat de twee berichten ons verheugden; immers de uitvoering van het eene besluit zou die van het andere steunen. En vol verwachting begon ik aan de volgende kerkbode's, maar..... ik was te haastig geweest. En toen begon ik te bedenken, hoe lang het al geleden was, sinds er een brief uit Solo in de kerkbode had gestaan, en dat wij er ook wel een beetje schuld aan hebben, als dat besluit over het publiceren van zendingsnieuws niet zoo dadelijk werd uitgevoerd.

Het is waarlijk niet uit gebrek aan nieuws, dat we zoo weinig schrijven. Integendeel, er is telkens zoo veel, dat we tijd om het alles op te schrijven te kort komen. En, als we alles zouden opschrijven zouden de lezers misschien onder den indruk komen, dat er heel wat menschen met het Evangelie bereikt worden, en het is — in verhouding tot de bevolking — nog zoo weinig. Eigenlijk zouden we eens moeten schrijven over alles wat **nog niet** gebeurt, en wat toch zoo noodig gebeuren moest. Dat zou een heel lange lijst geven. Op allerlei gebied is hier zoo eindeloos veel te doen. Misschien zou die opsomming alle beurzen los maken voor nieuwe uitzendingen van miss. predikanten. Misschien ook zouden er zijn, die zeiden: maar dat zijn onbereikbare idealen!

We zijn sterk onder den indruk, dat de colportage zoo krachtig mogelijk aangevat moet worden. Er is hier vraag naar lectuur. Op andere plaatsen wordt een aangeboden evangelisatie-blad vaak afgewezen, hier zeer zelden. Wel wordt er hier herhaaldelijk naar gevraagd. Maar de colporteurs kunnen niet alles doen. Het terrein is te groot. Nu hadden we verleden week een gemeentevergadering, en daar hield mijn man een lezing over het aandeel dat de gemeente in dit werk kon hebben. Hij stelde voor, dat elke vrouw, die een warong heeft, in haar warong ook boeken zal verkoopen; (een wa-

rong is een klein winkeltje aan den weg). Dat verder de gemeenteleden ook tijd zouden beschikbaar stellen om opzettelijk boeken te gaan verkoopen, zoo nu en dan eens een dag of een paar dagen. In de kamongs is het gewoonte, wanneer iemand zijn huis moet repareeren, of als hij een feest heeft, dat de burens dan helpen, en de familie en vrienden. Zulke hulp is kosteloos.

Het werk van God, de verkondiging van het Evangelie, heeft ook werkkrachten noodig; wij zijn allen verplicht daar het onze aan te doen. Dat beeld sloeg nogal in. Er werden vrijwilligers gevraagd en er gaven zich 22 op. (Er waren ruim 100 menschen aanwezig, onder wie een groot aantal jonge meisjes, die vanzelf buiten beschouwing bleven voor dit werk). Toen werden aan allen die zich opgegeven hadden boekjes en Evangelisatie-bladen uitgedeeld. Ieder kreeg 10 Evangelieën van 2 cent om te verkoopen en 10 blaadjes.

Den volgenden dag kwamen er al 5 die uitverkocht waren, van wie er een paar dadelijk weer 20 vroegen. Er is nu geen warong van Christenen in de stad of er worden ook Evangelieën verkocht; en ze zijn over de heele stad verspreid. Of er ook vrucht van gezien zal worden? We hadden juist dezer dagen weer twee bemoedigende voorvallen. Eigenlijk meer, want onder de menschen die deze maand gedoopt worden, zijn verscheidenen vrucht van het colportagewerk. Maar twee gevallen waren wel heel bijzonder. Het eene betrof een Chinees. Mijn man wandelde verleden week voorbij den pasar en zag daar een Chineeschen jongen, dien hij wel kende. Deze noodigde hem uit, even in hun winkel aan te komen, wat hij deed. In den loop van het gesprek vertelde een andere Chinees, die daar ook was, dat er in den winkel iemand was, die Christen wou worden, n.l. de boekhouder. Die zat daar ook, maar hij keek ternauwernood op, en het gesprek kwam weer op iets anders. Eindelijk bij het weggaan vroeg mijn man: hoe is het nu met dien vriend, die Christen wil worden? Laat hem maar eens bij mij aankomen. Zondagsmiddags kwam de man. Hij vertelde, dat hij 12 jaar geleden een Nieuw Testament en een boek met Bijbelsche verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament gekocht had, en dat hij er altijd trouw in gelezen had. Hij had ook al lang verlangd Christen te worden, maar had er tegen op gezien om alleen te moeten staan, en misschien door al zijn landgenooten gehaat te worden. Maar nu had hij begrepen dat de weg naar den hemel het smalle pad was, en een moeilijke weg, en hij had het er nu wel voor over, als hij er moeite door kreeg. Hij gaf alle blijken, zijn boeken goed gelezen te

hebben. Toen hem gevraagd werd, of hij wel wist waartoe de Heere Jezus gekomen was, antwoordde hij: omdat de eerste Adam door zijn zonde alles bedorven had, moest de tweede Adam komen om een Verlosser te zijn. „En wat mij betreft”, voegde hij er aan toe, „ik kan niet anders denken, dan dat Jezus God was, Die op aarde is gekomen, want anders was dat alles onmogelijk geweest”. Een heelen tijd hebben we met hem zitten praten; we hebben zijn adres opgenomen, en hem verder aan de goede zorgen van de ouderlingen aanbevolen. Die zijn in zulke gevallen zeer ijverig in het bezoeken en verder onderwijzen van zoo iemand. De man verlangde ook, nu hij op het punt stond om een beslissenden stap te gaan doen, om met andere Christenen in aanraking te komen. We gaven hem ook een Javaansche vertaling van het Kort Begrip. Die is hier zeer gewild. Hij begon er dadelijk in te lezen en was er zoo in verdiept, dat hij voor praten niet meer te vinden was. Hij verslond het, en las waar wij bijzaten aanstonds twaalf bladzijden.

De andere directe vrucht van colportage zonder eenigen anderen factor is een Javaan vrij ver in de desa. Een van de helpers gaat om de 14 dagen godsdienstoefening houden te Karang Pandan, 18 paal (27 K.M.) van hier. Den laatsten Zondag was er iemand tegenwoordig, die er nog nooit geweest was. Een oude man uit een desa 2 uur loopen daar vandaan. Die man vroeg, of hij niet gedoopt kon worden. Het is waar, zei hij, ik kom hier pas voor het eerst, maar het is niet voor het eerst dat ik van deze dingen hoor. Ik kom wel eens in de stad, en dan koop ik altijd aan het station Christelijke boeken, en die heb ik goed gelezen. De helper praatte nog wat met hem door, en het bleek inderdaad, dat hij goed gelezen had. Hij vroeg, of er voor zijn doop nog verandering was: Filippus had den kamerling toch ook aanstonds op belijdenis van zijn geloof gedoopt; en hij geloofde toch ook in den Heere Jezus als Zaligmaker. In dezelfde desa zijn nog eenige doopcandidaten, zoodat de ouderlingen er wel eens heen zullen gaan om deze zaak te onderzoeken. Zoo iemand, die alleen uit de boeken tot het geloof komt, moet ook nog wat leeren over de Christelijke levensmanier, in verband met zijn eigen leven. Toch is juist in veel gevallen de totale verandering in vergelijking met het leven om hen heen opmerkelijk. En het is, vooral voor Javanen, waarlijk niet gemakkelijk om „anders” te zijn dan hun omgeving. Deze maand zal nu op 5 verschillende plaatsen, waar Christenen wonen, Avondmaal gevierd worden. Zoodra er bij de buitengemeenten ook vrouwen toetreden,

moet daar wel Avondmaal gevierd. Zolang het alleen mannen zijn kunnen ze wel naar Solo komen, ook al is het wat ver. Tegen een verre wandeling zien ze niet op. Maar als de vrouwen mee moeten, wordt het te kostbaar, dan kan de pandita beter daaraan gaan. Vooral, als we, zooals nog al eens gebeurt, een auto te leen krijgen.

Op het oogenblik hebben we ook een Christin te logeeren, die veel onder vrouwen werkt. Ze is van wat hooger stand, en kan gemakkelijk overal komen. Ze is zeer ijverig, en ook zeer handig in het redeneeren. Dat is ook wel noodig soms. Eén voorbeeld.

Dikwijls, in het spreken met niet-Christenen wordt er gezegd: alle godsdiensten zijn goed. Het is met den hemel net als met den kraton hier, er zijn veel wegen, die er heen leiden, en men kan er van verschillende kanten in komen. Deze vrouw antwoordt daar altijd op: ja, dat is ook zoo; men kan van alle kanten in den hemel komen, net als in den kraton. Maar, zegt ze dan, ik zou ook wel eens iets willen vragen. Hoe moet men in den kraton komen?

Met welke kleeding? Mag ieder er maar zoo inloopen?

Iedereen hier weet, dat men om in den kraton te mogen binnengaan een bepaalde kleeding moet dragen. Wie niet op die manier gekleed is, wordt niet toegelaten. Haar antwoord brengt de menschen tot nadenken. Ze raadt hen aan eens te onderzoeken, hoe het gesteld is met de kleeding, die we noodig hebben om in den hemel te kunnen ingaan.

Aan het slot van dezen brief een woord van hartelijken dank aan allen, die ons woorden van deelneming en troost zonden bij het heengaan van onzen Vader. Ik heb allen persoonlijk geantwoord, maar het is mogelijk, dat er brieven verloren gingen. Uw meeleven heeft ons goed gedaan. Het is voor ons zulk een groot gemis, dat we elken dag voelen, een groote leegte in ons leven, die niet weer aangevuld wordt. Ik kan daarover nog niet veel zeggen. Het is ook niet noodig. Vaders vrienden kunnen aan hun verlies dat van zijn kinderen afmeten.

JACQUELINE VAN ANDEL—

Rutgers.

Rante Pao.

Van een tocht gemaakt door wijlen A. A. v. d. Loosdrecht en Dr. H. v. d. Veen, vertelt de laatst genoemde:

Aan Saloelimoeng zullen ons deze herinneringen nog lang verbonden blijven.

Toen wij eenige oogenblikken in de pa-sanggraken zaten, kwamen ons eenige hoof-

den begroeten. Een van hen was reeds Mohammedaan; hij was vroeger door de Boegineezen geroofd en het toen geworden. Hoewel hij niet veel aan zijn godsdienst deed was hij toch maar Moh. gebleven. Ons bleek ook nu weer, dat de hoofden gaarne een school in het Pontilangsche zouden willen hebben. Het was een aardige groep, die Toradjahoofden daar op den grond neergehurkt, met hun blikken ons van alle kanten opnemend, met aandacht luisterend naar wat de heer v. d. Loosdrecht hun te vertellen had. En dan plotseling werd de strakke spanning op hun gezichten verbroken door een toestemmende hoofdknik of een hartelijk lachen, bij het hooren van een geestigheid. Ieder oogenblik hebben ze aardigheden met elkaar en het pakt hen terstond, wanneer een toean Belanda eens een grap verkoopt. De heer v. d. Loosdrecht deed ze, zooals gewoonlijk nog al eens lachen om de grappige wijze, waarop de dingen gezegd werden, een kunst die zij zelf ook zoo goed verstaan. Zoo zaten wij gezellig met de menschen te praten en het was ons, of wij de beste vrienden met elkaar waren. Het bleek mij ook nu weer, hoeveel het waard is, wanneer men met de menschen vlot in hun eigen taal kan praten. Den volgende morgen gingen wij al vroeg op weg. Een heele stoet. Behalve de Goeroe vergezelden ons onze moerids Pere, Sasampai en Kaso en 10 dragers om onze veldbedden en gerei en de rijst te dragen. Langs steile bergpaden ging de weg, die den naam soms niet meer verdiende, wanneer een aardschuiving een hoop zand van de berghelling, waar wij langs reden, had doen neerstorten, zoodat slechts eenige handbreedten begaanbaar pad overbleef, waar wij met groote behoedzaamheid ons paard langs moesten leiden. Dan weer ging het langs diepe afgronden, waar men maar niet te diep in moest kijken of over wrakke bruggen, waarop onze paarden nogal eens dreigden te struikelen.

„Hervormingsfonds-Pembaroean”

(Nationaal Fonds gesticht bij gelegenheid van het vierde eeuwfeest der Hervorming).

Beschermvrouwe: H. M. de Koningin.

Amsterdam, September 1917.

L. S.

Wij bereiden ons voor tot de viering van het vierde eeuwfeest der Hervorming, en wij doen dit om daarin uiting te geven aan onze dankbaarheid jegens God voor den zegen, dien Hij en ons persoonlijk, en de Gemeente des Heeren, en ons volk als natie, ja de geheele wereld in en door de Hervorming schonk.

Na machtigen strijd werd ons de vrijheid veroverd God te dienen naar de uitspraak van ons geweten; aan de Gemeente des Heeren werd de Heilige Schrift als richtsnoer en leidstar haars levens geschonken. En in dien strijd om vrijheid van geweten heeft ons volk, onder de van zoo groote zelfopofferende liefde getuigende leiding van den Vader des Vaderlands, zijn staatkundige vrijheid bevochten. Maar niet alleen voor ons, ook voor de geheele wereldsgeschiedenis is de Hervorming van de grootste betekenis geweest. Hare beginselen werken nog door op allerlei gebied. Wanneer wij ons indenken in hare betekenis voor ons persoonlijk, voor onze kerk, voor ons volk, voor de wereld, dan gevoelen wij den drang in ons om onze dankbaarheid om te zetten in een daad. Laat ons dat dan ook doen.

De Heer heeft ons in vele opzichten boven veel volken bevoorrecht. Wij denken nu niet in het bijzonder aan de tegenwoordige tijdsomstandigheden, hoewel zeer zeker de zegen des vredes op zich zelf voldoende beweegredenen zou mogen zijn, Gode een offer der dankbaarheid te brengen. Wij hebben nu in het bijzonder het oog daarop, dat aan ons de zorg voor de Oost- en West-Indische volken is toevertrouwd. Wij hebben tegenover hen een goddelijke roeping. Hoe komen wij die roeping na? Wij hebben aan Oost- en West-Indië veel te danken. Zij hebben onze betekenis belangrijk doen toenemen. Maar zijn wij hun ten zegen geweest? Het is een grootsche taak, die God ons volk op de schouders heeft gelegd, maar hoe hebben wij ons daarvan gekwet? En hoe kwijten wij ons nu daarvan? Zoo, dat Gods naam daardoor wordt verheerlijkt, zoo, dat die volkeren God danken kunnen, dat wij geroepen zijn geworden hunne voorgangers. leidslieden en verzorgers te zijn? Dikwijls wordt gesproken van een eereschuld tegenover Indië. Wij roepen U nu op om uit dankbaarheid voor hetgeen God ons in en door de Hervorming gaf een stukje van die eereschuld af te doen.

Indië ontwaakt. De strijd der geesten is begonnen, een vreedzame en minder bloedige strijd, dan wij te voeren hadden, maar toch een strijd. De boeien, die de Indische geesten gekluisterd houden, zijn van geheel anderen aard, dan die onze vaders hadden te verbreken, maar toch zijn het boeien. Meer en meer openbaart zich bij de Indische volken een machtige begeerte naar meer ontwikkeling, meer kennis, meer zelfstandigheid, naar ontplooiing van hunne gaven en talenten op allerlei gebied. Zij willen ook zich zelf zijn en worden. Ons volk, dat zelf zoo'n moeilijken en bitteren strijd heeft moeten voeren, kan tegenover dit streven niet on-

verschillig staan. Integendeel, dit eerste ontwaken is door ons volk met blijdschap en met liefde en sympathie begroet. Maar hoezeer wij ons ook daarover verheugen, wij moeten ons daarvan wel bewust zijn, dat deze beweging ons nieuwe verplichtingen oplegt.

De volkeren in onze overzeesche gewesten maken een geweldige, vooral ook geestelijke, crisis door. De invloed der Europeesche cultuur werpt oude godsdiensten omver en verandert de gedaante der volken. Dat is een grootsch gebeuren, maar vol ernstig gevaar. De Europeesche cultuur op zichzelf geeft geen voldoende inhoud aan het leven van een volk. Ook moet de begeerde associatie tusschen Oost en West niet tot stand komen aan de oppervlakte van het cultuurleven, maar in de diepte van het geestelijk leven; het beste van ons geestelijk bezit moeten wij geven, in het bijzonder aan de opgroeiende intellectuele jeugd van Oost en West.

Daarom is ter blijvende herinnering aan het vierde Hervormingseeuwgetijde een Stichting in 't leven geroepen, die tot doel heeft allen Christelijken arbeid te steunen, die beoogt de opheffing en ontwikkeling der jeugd en jongelingschap in onze Overzeesche gewesten ¹⁾, in het bijzonder om hen te behoeden voor de gevaren van intellectualisme en rationalisme, en die den naam draagt van „Hervormingsfonds Pembaroean” ²⁾.

Op welke wijze die steun het best kan worden verleend, hangt natuurlijk geheel van tijd en omstandigheden af. Wat thans daartoe dienstig is, behoeft zulks nog niet in de toekomst te zijn; ook zullen in de toekomst telkens nieuwe behoeften ontstaan.

Thans is op dit gebied veel te doen. Zoo zijn **hospititia** voor studeerende inlanders zoowel in Indië als in Nederland dringend noodig. Er zijn er reeds drie op Java, die in een groote behoefte blijken te voorzien, maar dit aantal moet noodzakelijk worden uitgebreid. Bevordering van het **Hollandsch-inlandsch onderwijs** is eveneens van het grootste belang.

Zoo zou het ook een uitnemende zaak

¹⁾ Op aanvraag zullen de Statuten der Stichting, vastgesteld bij acte, den 11den Juli 1917 voor notaris Chs. Miseroy te Amsterdam verleden, gaarne ter kennisneming worden toegezonden.

²⁾ „Pembaroean” is Maleisch (gekozen als algemeene taal in Nederlandsch-Indië) en beteekent: Vernieuwing, hervorming. Deze naam vereenigt dus in zich oorsprong en doel der stichting.

zijn, indien — dank zij geldelijken steun door 't fonds verleend — een man van hooge ontwikkeling en met liefde vervuld, kon worden uitgezonden, die den Javaan zou kunnen tegentreden, met een volledige kennis van 't eigen leven en denken van den inlander, door dien afgevaardigde, dank zij historische studie, in hun wording wellicht beter begrepen dan door den Javaan zelf, en die tot taak zou hebben en door persoonlijken omgang en door samenstelling van goede Javaansche litteratuur contact te zoeken met de studeerende inlanders en hen op te wekken tot de studie der diepere religieuze vraagstukken.

Ook de verwaarloosde jeugd vraagt onze liefde. Hoeveel wordt er in ons land niet gedaan, om de jeugd, die dreigt onder te gaan, de helpende hand toe te steken. Ook op dit gebied is in Oost en West veel te doen. Het is het doel van het fonds, om ook al dergelijken arbeid in de Koloniën te steunen en te bevorderen.

Om dit doel te bereiken is veel geld noodig. De rente van een fonds van f500.000 zal nauwelijks in al deze behoeften kunnen voorzien. Wij willen ons niet aan voorspellingen wagen, maar alleen de hoop uitspreken, dat het Nationale fonds een welsprekend getuigenis zal afleggen van de dankbaarheid onzes volks, voor hetgeen God ons in en door de Hervorming schonk.

Wij roepen daartoe ook Uwe krachtige medewerking in. Iedere gift is ons welkom, iedere groote, maar ook iedere kleine. Moge het inderdaad een Nationaal fonds zijn. Drage een ieder naar zijn beste krachten daaraan bij.

De Collecte-Commissie

voor het Hervormingsfonds-Pembaroean:
E. RENE VAN OUWENALLER, Voorzitter,
Heerengracht 366 (Bijbelhuis), Amsterdam.
Mr. Dr. C. F. SCHOCH, Penningmeester,
Kerkstraat 252, Amsterdam
Dr. N. ADRIANI, Station-De Bilt.
Jhr. Mr. A. F. DE SAFORNIN LOHMAN Jr.,
Heerengracht 414, Amsterdam.
Dr. H. C. RUTGERS,
„Hardenbroek”, Driebergen.
Th. RUYS Jr., Secretaris,
Binnenkant 28, Amsterdam.

Bij deze circulaire zal men een lange lijst van namen vinden (die ik maar niet afdruk). Mijn naam ontbreekt. Ik ben wel gevraagd en heb ongeveer aldus geantwoord, (nauwkeurig afschrift ontbreekt mij helaas!)

„De zaak die gij voorstaat, n.l. Suriname ¹⁾ te helpen heeft mijn volle sympathie, maar

¹⁾ Ik had eerst begrepen dat het voor Suriname was, sedert is mij duidelijk geworden dat het voor Oost en West beide is.

de wijze waarop gij het doel zoekt te bereiken, namelijk door het vormen van een fonds uit welks renten de zaak zal worden gesteund, keur ik af. Straks komt er een of andere Napoleon en slokt het in".

Ongeveer aldus heb ik geschreven en daarom is mijn naam geschrapt.

Een zaak die niet op eigen beenen kan staan, moet maar vallen. Elk jaar vijf ton dat zou beter helpen.

Een jong en krachtig man zet men in een zilveren loopwagen, het hoofd komt er net boven uit. Hij kan lopen en ziet er eerst best uit. Helaas! Zijn gelaat verbleekt, zijn lippen worden blauw, de kracht gaat weg. Gelukkig hij staat in de loopwagen van louter zilver, vallen kan hij onmogelijk. Zelfs al is hij dood, dan valt hij nog niet.

Broeders zet hem niet in dien zilveren ton, laat hij op eigen beenen staan en laat zijn armen rusten op de sympathie der geloovigen!

Smilde, Sept. 1917.

H. DIJKSTRA.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die gepend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Nederlandsche Zendingschool, Het Zendingsbureau met de onderafdeelingen, het Secretariaat en de Administratie van het Nederlandsch Zendelinggenootschap, de Utrechtsche Zendingsvereniging en het Sangi en Talaud-Comité zijn op 1 Augustus 1917 verplaatst van Rechter Rottekade 63 Rotterdam naar Oegsgeest bij Leiden.

A. SPRUIJT, Adm.

N.B. Ter voorkoming van misverstand wordt medegedeeld, dat het Nederl. Zendelinggenootschap (gesticht 1797) gevestigd blijft te Rotterdam (voorl. adres Vriendenlaan 25) en de Utrechtsche Zendingsvereniging gevestigd blijft te Utrecht (Jansveld 51) en het Sangi en Talaud-Comité gevestigd is te Amsterdam.

Ds. C. P. van Eeghen Jr.

Te Oosterbeek, waar hij de zomermaanden doorbracht, is Donderdag 26 Juli 1917 overleden in den ouderdom van vier-en-zestig jaar Ds. C. P. van Eeghen Jr., emeritus predikant.

Na van 1881—1890 de Doopsgezinde Gemeente van Aardenburg te hebben gediend, vestigde Ds. van Eeghen zich te Amsterdam.

Hier heeft hij veel gedaan om de orthodoxe groep Doopsgezinden geregeld iederen Zondag te brengen onder de zuivere prediking des Woords. Wanneer in eigen kerk een vrijzinnige dominé optrad, belegde de „Vereeniging tot handhaving van Gods onfeilbaar Woord in de Doopsgezinde Gemeente", waarvan Ds. van Eeghen de ziel was, 'n samenkomst van de orthodoxen, veelal in „Eengezindheid" en later in „Salvatori". Ds. van E. ging dan meestal in dezen dienst voor.

Later, toen de Doopsgezinde Gemeente in de hoofdstad twee orthodoxe leeraren kreeg, werden bovengenoemde samenkomsten langzamerhand overbodig.

Ook het werk der inwendige zending en philanthropie schonk de nu ontslapene veel van zijn geld en krachten.

De Nederlandsche Vereeniging voor Israël verliest in hem een uitnemenden Voorzitter. Hoeveel heeft hij gedaan om er voor te zorgen, dat de „Schotsche Zendingskerk" — nu gebouw „Salvatori" — het eigendom dezer Vereeniging werd en niet in handen van schouwburgexploitanten viel. De Ned. Ver. voor Israël zal deze daad dankbaar blijven gedenken.

Ds. van E. diende vele jaren het doorgangshuis „Hoenderloo" als penningmeester.

Hij was ook penningmeester van het Comité voor Ned. Zend. Conferentie.

LEESTAFEL.

Wat zullen wij van God vragen?

Eenige gedachten over het gebedsvraagstuk in den tegenwoordigen tijd, door Prof. Alex. Westphal. Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Dit boekje (23 bladz. druks) kost 30 cts. en wordt verkocht ten bate van de verspreiding onder de Militairen van het bekende boekje „Jezus van Nazareth".

De schrijver wijst er op, hoe moeilijk het voor een christen is, om in den tegenwoordigen nood der tijden te bidden „gelijk het behoort".

Het is een boekje voor onzen tijd gepast en dat woorden van troost en leering bevat.

Menigerlei genade. Wekelijksche Leerredenen van Dr. J. C. de Moor, Ds. G. Elshove, Ds. C. L. F. van Schelven, Dr. B. Wielenga (Pinksteren), Ds. G. Doekes, Prof.

Dr. C. van Gelderen, Dr. B. Wielenga, Ds. D. Tom, Ds. H. Mulder, Dr. B. Wielenga, Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt en Prof. Dr. F. W. Grosheide.

Voortreffelijke preeken voor vacante gemeenten die leedienst moeten houden. Ook zeer geschikt om te zenden aan hen die niet geregeld ter kerk kunnen gaan.

De Heere is Vrede. Leerredenen over Gideon door Ds. H. Hoekstra in leven pred. te Arnhem, met voorwoord van Ds. W. H. Gispén Jr. — J. H. Kok, Kampen.

Tien preeken van wijlen Ds. H. Hoekstra, onzen geliefden mederedacteur. Men neme en leze ze en hoore hem nog na zijn heen-gaan! Heerlijke stof!

Jacob. De gunsteling Gods door Idsardi. — J. H. Kok, Kampen.

„Abraham" ontvingen wij met veel genoegen, Jacob met niet minder.

Giften voor de Zending.

Giften voor de Generale Kas.

Ontvangen voor de Generale Kas:

Door Ds. W. Koelman te Zevenbergen van eenige lezers van het Zendingsblad f6.

Door D. de Ruiter uit het busje van de Zendingsschool te Burgerveen f6.

Door Kr. Bouma van de Knapenvereniging Samuel te Pernis f15.29. Van J. Waagmeester Nz. te Zaandam opgespaarde halve centen f0.25.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Sept. '17. 1e Quaestor.

Ontvangen voor de Zending te Djokja en Solo:

Van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te Veenendaal, voor de krantverspreiding te Solo f25. Van Gebr. v. Leeuwen te Veenendaal voor den arbeid van Dr. H. A. v. Andel te Solo f500. Van de Geref. Kerk te Haarlem f450. Opbrengst Classicale Zendingsdag te Haarlem f100. Opbrengst Zendingsblad te Wormer f40. Pinkstercollecte Wormer f13.98, id. Beverwijk f36.98½, id. Velsroord f29.70, id. Slobweg f67.45, id. Wormerveer f25. Van de Zendingscommissie te Wormerveer f10. Pinkstercollecte Krommenie f54.94. Van de Zendingsvereniging aldaar f40.06.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Sept. '17.

Voor de Generale Kas.

Ontvangen door Ds. H. Dijkstra:

Schipper Steenstra uit het busje f37.47½, v. Namen, Zwijsrecht, legaat van zijn doch-

ter f10; Jitske en Ebel Offringa te Wijn-teterp f1.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan Ds. W. Breukelaar.

Giften voor Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

Mevr. Goeree-Bakker te Wagenborgen v. d. Kinderz.v. 't Mosterdzaad f24. Ds. Lan-ning te Dwingeloo, gev. i. d. coll. f11. A. Win-ia te Sneek, een kleinigh. f1. Mej. A. Toor-man te N. Pekela, v. d. Jonged.v. f4. N. N. te Kampen f25. J. Hoogerheiden te Kamperveen uit de Zending'sb. f25. Ds. Bos te O. Pekela van N. N. een dankoffer f10. Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1. Mr. Boll te Enkhuizen, legaat van wijlen Mej. Miedema f350. M. Busstra te N. Amsterdam, verz. op een bruiloft te Stadskanaal f1.63. Mej. S. de Kleine te N. Weerdinga v. d. Jonged.v. f4. A. H. Homan te Tenboer, 't Negertje v. d. Schoolk. f12.40, van enkele meisjes T. J. W. 250, T. M. 145 en A. H. S. 100 halve centen is f2.47½ is f14.87½. Mej. P. Dijkema te Wagenborgen uit haar Zend-busje in Bethesda f2. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2. Ds. Schaafsma te Grijskerk, busje in de Kerk f8.68. Ds. Meijer te Marum, busjes in de Kerk f33. N. N. te H. f10. M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f1. J. Andriessen te Groningen B, gev. in de coll. f2.50. K. D. v. d. Kooy te Winsum-Obergum, 't Javaantje der Schoolk. f8.75. Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. 2 maal 5 is f10. Mej. J. H. Mulder te Meppel, gev. in de coll. f1 en f10 is f11. H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. dankoffer v. herstell. f2.50. Ds. Hoeksema te Nieuwolda, gev. in de coll. f10 en van D. Schuur 100 h. c. is f10.50. Ds. Zijl-mans te Hengeloo, van lezers van 't Zending'sblad f1.71. Ds. Oosterheert te Ter Apel, busje van G. en Tr. Ham f6. H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f2. F. Fennema te Ommen, Zend.busje v. d. Schoolk. f2.84. Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f2. Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f5. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. en dankoffer f2.50. Id. coll. bij een spreekbeurt te Hijken f10.37. J. E. Hamster te Scheemda v. d. Knapenv. f10. Verzameld op den trouwdag van J. en C. te Werfer-hoof f2.50.

Pinkstercollecte te: N. Dordrecht f21.17½, Boerakker 12.56, 't Zandt f102.64½, Nieuw-lande f19.10, Blokzijl f36.32, Emmer Com-pascum f53.60, Beilen f60, Diever f144, Dwingeloo f91.81, Hijken f23.11, Vledder f4.43.

J. DUURSEMA, Groningen, 20 Sept. '17. Quaestor.

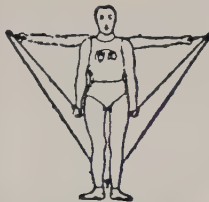
Giften voor de Zending op Soemba.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

Gevonden Kerkzakje Smilde A f5, Wed. Vos, Hooger-Smilde f1.50; Roelofje Klok, Smilde f3.55; Busje H. Veenstra, Smilde f4.40½.

Men zende deze voortaan aan Ds. J. Duursema.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

Als uw wangen bleek worden,

Als gij merkt, dat Uwe lichaamskrachten afnemen,

Als gij begint te vermageren,

Als gij last hebt van duizelingen,

Als hoofdpijn u nu en dan plaagt,

Als gij onrustig slaapt,

Als gij last hebt van hartkloppingen,

Als gij 's morgens vermoeid wakker wordt,

Als gij suizingen hebt in hoofd en ooren,

Als gij pijn in rug en lendenen hebt,

Als de levenslust u ontbreekt,

Als gij u afgemat gevoelt,

Als gij zenuwachtig zijt,

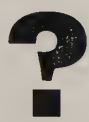
dan is het tijd

om genezing te zoeken. Want al de bovengenoemde verschijnselen wijzen er op, dat uw lichaam verzwakt is en uw zenuwen overspannen zijn en ook uw bloed dringend behoefte heeft om versterkt te worden. Door tijdig in te grijpen, en een goed bloed-, lichaam- en zenuwversterkend middel te gebruiken, kunnen ernstige ziekten voorkomen worden en kunnen volkomen gezondheid, kracht en levenslust weer uw deel worden. Wacht daarom niet, maar begin dadelijk genezing te zoeken, die gij beslist zult vinden door het gebruik van

Mijnhardt's Levetogen.

Bij het gebruik hiervan kunt gij van succes verzekerd zijn. In bussen van 90 ct., f1.75, f4.25, f8.25.

Verkrijgbaar bij Apothekers en Drogisten.

**WIE is er nog
geen lezer van**

DE SPIEGEL

VEEKILLUSTRATIE VOOR HET CHRISTELIJK GEZIN

DE TWAAALFDE JAARGANG BEGON 1 OCTOBER.

De overtuiging wint algemeen veld, dat in geen Christelijk gezin

DE SPIEGEL mag ontbreken.

Het is NU de tijd

om een nieuw abonnement aan te vangen

De ABONNEMENTSPRIJS van deze groote illustratie voor het Christelijk gezin bedraagt per DRIE maanden

90 Cents,

met f 0.20 oorlogstoeslag.

De Uitgever

W. KIRCHNER,

Bloemgracht 133, Amsterdam.

VRAAGT IEEKENINGEN EN PRIJSOPGAVEN
VELE ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.
KERKORGELFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.
Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraag onze nieuwe collectie Pakpapieren.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formulieren enz.
Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere
besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting.
Uitgevers-Genootschap „BIBLIA” te MAASSLUIS.
KUYPER, BAVINGCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14^a

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: De stokbewaarder... die zich verheugde dat hij aan God geloovig geworden was. — Brieven naar Antiochië. — De Merapi. — Soemba. — Het zilveren Jubilee van Ds. C. de Bruijn, te Kambaniroe. — Onze gemeente Adiredjo. — De behandeling der Duitsche Zendelingen in Engelsch-Indië. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

De stokbewaarder... die zich verheugde dat hij aan God geloovig geworden was.

En hij bracht ze in zijn huis en zette hun
de tafel voor en verheugde zich dat hij met
al zijn huis aan God geloovig geworden was.

Handel. 16 : 23—35.

Niet van alle vromen die te Filippi toegebracht zijn toen Paulus daar 't Evangelie verkondigde, wordt ons meegedeeld wat er bij hunne bekeering zoo al is voorgevallen; Lucas deelt ons in Handelingen 16 slechts bijzonderheden mede van twee; van Lydia de purperverkoopster, die zachtkenis is geleid, en van den stokbewaarder, die op meer aangrijpende wijze in de schuld is geworpen en toen, uit diepte van ellende, om ontferming leerde roepen.

Over Lydia schreven wij vroeger reeds iets; laat ons in dit stukje letten op de genade, die aan den stokbewaarder is groot gemaakt.

Die stokbewaarder of gevangen-bewaarder te Filippi had het „gebod ontvangen" dat hij Paulus en Silas in de gevangenis moest opsluiten en er goed voor zorgen moest dat zij niet ontluchtten. Als gehoorzaam dienaar van de Overheid voerde hij dat bevel goed uit; hij wierp de knechten Gods „in den binnensten kerker en verzekerde hunne voeten in den stok". Aan staan of loopen in den kerker was toen geen denken meer; Paulus en Silvanus moesten of zoowat zittende of achterover liggende op hun bebloeden rug in de cel verkeerden.

Denkelijk had de stokbewaarder in de „ettelijke dagen" die Paulus en de zijnen vóór hun gevangenschap in Filippi hadden doorgebracht en waarin zij bij herhaling het Evangelie hadden gepredikt, wel van hen gehoord. Hij moest eerst zeker, „niets van hen hebben". Niet onmogelijk, dat hij met zeker welgevallen die beide vreemde Joodsche predikers, die hem hier gebracht worden, in het akeligste hol van de geheele gevangenis heeft opgesloten; verborg en vijandschap in het zondige hart tegen de zaak des Heeren wordt in zulke smadelijke bejegening dan wel bot gevierd.

En toch was deze man een verkorene des Heeren. Evenals Lydia zou ook deze stokbewaarder worden toegedaan tot de gemeente des Heeren, die zalig zou worden.

„Voor een doorn zal een denneboom opgaan, voor een distel zal een mirteboom opgaan" (Jes. 55 : 13). En als God de Heere een zondaar trekken wil uit de macht der duisternis, dan weet Hij ook altijd wel een middel om Zijn doel te bereiken.

De Heere heeft den stokbewaarder in de gevangenis laten opzoeken. Daarom moesten Paulus en Silas er in, opdat zij daar ook tot hem getuigen konden van het heil in Christus. Zij hebben in dien kerker eerst *gebeden*. Toen Gode lofzangen gezongen. — God hoorde hun gebed en luisterde naar hun lied.

En Hij antwoordde op hun zingen en smeeken als met eene aardbeving. Alles begon te schudden en te kraken.

Wat brengt zij eene ontsteltenis te weeg, zoo'n aardbeving!

Bij storm of onweder is vaak nog eenige dekking of beschutting te vinden, maar tegen eene aardbeving is niets te doen; men staat totaal machteloos en hulpeloos.

Zoo'n aardbeving — „eene groote aardbeving" — geschiedde hier ook snellijk, midden in den donkeren nacht.

Ook de stokbewaarder, die waarschijnlijk boven de gevangenis woonde, is door die aardbeving wakker geworden. Hij snelde naar beneden; zag de deuren der gevangenis geopend; dacht dadelijk dat de gevangenen wel ontvloeden zouden zijn en dat hij daarvoor verantwoordelijk zou worden gesteld. In zijne angst en verwarring kwam toen de gedachte aan zelfmoord bij hem op; ten ware Paulus geroepen had met groote stem: „Doe U zelf geen kwaad; want wij zijn allen hier", zou hij zich zelf van het leven hebben beroofd en weggestort zijn in de kaken van de hel.

Paulus roepstem drong tot hem door. En even later roept hij zelf tot Paulus en Silas: „(Lieve)heeren, wat moet ik doen opdat ik zalig worde?"

God had nu bij hem wat groots verricht. Had zóó in hem gewerkt met de kracht van Zijn' Geest, dat hij, die kort te voren den dood wilde zoeken, nu begon te vragen om het leven. Als met den moker van de aardbeving was zijn rots-harde hart door Gods Geest verbrijzeld en verslagen; en als een ongetrooste en door een onweder voortgedrevene zocht hij nu om genade en uitkomst!

En „genade" is er altijd voor den waarlijk ontdekten zondaar. De Heilige Geest overtuigt den zondaar nooit van schuld en van verdoemenis met de bedoeling om hem wanhopig te maken; Hij brengt ook weer balsem uit Gilead aan; Hij leidt den in zich zelf verlorene ook „ter bekwamer tijd" naar Christus. En „het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde" (1 Joh. 1 : 7).

De stokbewaarder hoort zich daarom toespreken: „Geloof in den Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden, gij en uw huis". Paulus en Silas predikten weer niemand anders dan *Christus*. Die is de eenige naam onder

den hemel, in wien de zaligheid is. Wie Hem aanneemt met een waar geloof krijgt de zaligheid in de ziel. „Vrede” wordt het dan in het hart.

Ook de stokbewaarder heeft dat spoedig ondervonden. Christus werd hem op o zoo eenvoudige wijze voorgehouden als Zaligmaker; hij heeft Hem spoedig met vrijmoedigheid mogen aannemen als Zijn Heiland en Redder. Ja zoo rijk en zoo verkwikkend werkte het heil uit Christus in zijn hart dat er nu, in plaats van de benauwdheid die straks dat hart vervulde, vreugde, geestelijke blijdschap in de ziel kwam; hij *verheugde* zich dat hij aan God geloovig was geworden. Hem werd gegeven „vreugde-olie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor eenen benauwd geest”; hij kon toen zeggen: „Ik ben zeer vroolijk in den Heere, mijne ziel verheugt zich in mijnen God, want Hij heeft mij bekleed met de kleederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan” (Jes. 61 : 10). Later zal die blijdschap wel weer eens minder groot zijn geweest door den druk der levens-wederwaardigheden en door het zuchten onder de overgebleven verdorvenheid, nu kon hij zingen:

Prijst den Heer met blijde galmen,
Gij, mijn ziel, hebt rijke stof.

Wat zal die stokbewaarder de leiding Gods met hem gehouden, wonderlijk hebben gevonden!

Wat zullen ook Paulus en Silas door de geestelijke vrijmaking van dien cipier een licht gekregen hebben over hun weg door de diepte! Hoe duidelijk was het hun nu zeker om welke oorzaak zij in den kerker waren gekomen! God had daar werk voor hen!

En allen met elkander hebben zij in het huis van den stokbewaarder Gods wondere werk en wondere leiding en wondere wegen bewonderd en geprezen!

Als een vuurbrand gerukt uit het vuur!

Gij ook lezer en lezeres?

Is dat werk Gods dat aan den stokbewaarder gedaan geworden is, ook in U gewrocht? Zeker, niet ieder wordt op zoo krachtige wijze eerst neergeworpen en dan weer uitgered uit schuld en doem; doch het wezen van wat bij den stokbewaarder is gebeurd moet in ieder zijn, die behouden zal worden; wij moeten uit den dood overgaan in het leven.

Verhard U niet, neem Gods genade nu nog ootmoedig aan, indien gij tot nu weigerachtig zijt gebleven. Gij ligt midden in den dood; zoek uw leven buiten U zelf in Christus Jezus. Kust (nog) den Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op den weg vergaat, wanneer Zijn toorn maar een weinig zoude ontbranden.

Juicht vromen om uw lot. Verblijdt U steeds in God.

Zingt van de wegen des Heeren.

Op het gevoelen van het beginsel der eeuwige vreugde dat hier in het hart genoten wordt, zal eenmaal volgen 't genieten van de volkomen zaligheid.

Moge het goede werk dat God in den stokbewaarder begonnen heeft ook nog gewrocht worden in de harten van vele Javanen en Mohammedanen, Soembanezen en Chinezen in Nederl.-Indië.

De stokbewaarder was een heiden: Paulus kwam als „missionair” prediker tot hem met Christus; in wien alles te vinden is wat ter zaligheid behoeft wordt. Dat Gods Geest ook nu nog levend makend blijve werken in de „dorre beenderen” op het Zendings-veld als onze missionaire gezanten van Christus Hem aanprijzen als den eenigen Heiland en Zaligmaker. Opdat er bij velen kome „droefheid naar God”, die eene onberouwelijke bekeering ter zaligheid werkt; gevolgd door hartelijke blijdschap en roem in God door Christus.

Steenwijk, November 1917.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Den brief voor November zou bijna uitgebleven zijn, omdat de verhuisdrukte mij omringt. Gij moet weten dat ik emeritaat verkregen heb en 14 October afscheid heb genomen van mijn geliefde gemeente en vertrokken ben naar Rotterdam. Maar dat is een heele onderneming. 25 jaren heb ik hier in deze pastorie alles samen gebracht, geen hoekje bleef ongebruikt en nu moet alles los.

Gij begrijpt dus dat deze brief, zoo God onzen weg voorspoedig maakt, de laatste is, die ik hier schrijf en dat mijn hoofd vol is van allerlei zorgen en bekommernissen, hoewel ik God bid om genade dat ik alle bekommernis op Hem mag werpen.

Nu schijnt het dat mijn vrienden mijn nood vermoed hebben. Ze zijn mij van heinde en verre te hulp toegeschoten. De eerste is mijn vriend Ds. H. A. v. Andel, die mij wat zendt over de verstrooide Gereformeerden in Ned. O.-Indië. Zijn betoog is reeds elders door u gelezen, maar een paar zinsneden wil ik toch overnemen.

„In de laatste jaren is in Indië met ernst de vraag onder de oogen gezien: op welke wijze kunnen de Gereformeerden, die over heel Indië verstrooid zijn, geestelijk verzorgd worden? De Kerk van Batavia heeft zich zeer beijverd een antwoord op die vraag te vinden en dit antwoord, voor zoover mogelijk, ook practisch toe te passen. Maar het terrein is veel te groot dan dat de enkele Gereformeerde Kerken met haar weinige Dienaren des Woords in dezen nood kunnen voorzien. Zelfs de hulpdienst van missionaire Dienaren des Woords en de gewaardeerde bereidheid van orthodoxe predikanten der Protestantsche Kerk bleken ten eenenmale onvoldoende. Het is én theoretisch én practisch volkomen duidelijk geworden, dat er hier Dienaren des Woords moeten komen, wier tijd en kracht geheel of ten deele bepaaldelijk bestemd zal zijn voor de geestelijke verzorging der verstrooide Gereformeerden.

„Het spreekt bijna van zelf, dat die „verstrooide Gereformeerden“, ook al genieten ze groote tractementen en al hebben ze een bereidwillig hart, niet in staat zullen zijn al de kosten van dezen betrekkelijk kostbaren arbeid te dragen. De groote afstanden leveren veel tijdverlies en hooge onkosten. Maar zou het ook wel billijk zijn, de kosten dezer verzorging geheel voor rekening der verzorgden te laten? Zij arbeiden hier immers mede aan een nationale taak. Men mag hen beschouwen als vertegenwoordigers van het Christelijk, nog meer bepaald van het Gereformeerd, Nederland. Zij zijn de personen, die uitvoering geven aan wat mede de plicht van elken Christen in Holland is.”

Dat dit een zaak van groot belang is voor onze zonen en dochteren die naar Indië trekken behoeft ik u niet te zeggen. Na veel en lang overpeinzen is de weg gevonden langs welke de Ger. Kerken dat werk zullen uitvoeren.

„De Gereformeerde Kerk van Medan, ver van de andere Gereformeerde Kerken gelegen, heeft in haar naaste omgeving vele „Gereformeerden in de verstrooiing“. In Medan zelf wonen 57 Gereformeerden, groot en klein. En nu heeft die Kerk er een terrein bijgekregen, waar nog 73 Gereformeerden wonen. De Kerk van Medan wil nu voor haar leden te Medan (de kleinste helft van het geheel) en voor haar buitenleden, die de meerderheid vormen, een Dienaar des Woords beroepen. Hoogstens de helft van zijn tijd en krachten zal deze besteden aan de Gereformeerden te Medan zelf, voor minstens de helft zal zijn arbeid zijn onder de buitenleden. Die buitenleden wonen verstrooid in het Noordelijk deel van Sumatra, en ook nog in Singapore en Penang, twee Engelsche bezittingen. Dat Noordelijk deel van Sumatra is bijna zevenmaal zoo groot als heel Nederland. Niemand zal wel zeggen,

dat deze Dienaar des Woords op te beperkt terrein aan den arbeid wordt gezet.

„Van een klein volk, dat een groote taak heeft, worden soms groote daden en ook wel groote offers verwacht. Van Christenen onder zulk een volk mogen groote daden, ook groote offers op Christelijk gebied worden verwacht. En de Kerken onder zulk een volk zullen, indien ze haar roeping verstaan, ook bereid zijn tot groote daden, tot groote offers voor het Kerkelijk leven.”

Wij zijn onzen vriend van Andel dankbaar voor deze opwekking en hopen er aan te voldoen.

De tweede, die te hulp schiet, is Ds. K. van Dijk van Keboemen, die na een lange reis in het vaderland is gekomen en nu ons met zijn rustige wijsheid voorlicht. Hij heeft het te Utrecht gehad over de Inlandsche Helpers en heeft evenals alle dominé's zijn stof in drie deelen verdeeld.

Wij volgen hem:

„Eerst wordt de vraag besproken, waarom wij zulke helpers noodig hebben.

Een zendeling behoeft zulke hulpkrachten, omdat hij als *vreemdeling* niet terstond wordt vertrouwd. Zijn stand en zijn ontwikkeling brengt ook geen geringen afstand teweeg. Voorts spreekt hij de taal van het volk langen tijd zeer gebrekkig. Tenslotte blijkt spoedig, dat hij een vreemde leer en andere zeden verkondigt, die men meent niet te kunnen en te mogen aannemen.

„Al die bezwaren worden voor een groot deel ondervangen, als een zendeling zich kan bedienen van Inlandsche helpers. Die spreken de taal van het volk; zijn met dat volk door allerlei betrekkingen verbonden; kunnen beter weten wat in het volk omgaat; wat aan den goeden ingang van het evangelie bij hen het meest in den weg staat, en op welke wijze hunne belangstelling het best kan worden opgewekt. Ook is een groot voordeel aan het gebruik van helpers verbonden, dat de zendeling daardoor zijne werkzaamheid zeer vermenigvuldigt, daar hij door middel van hen op vele plaatsen tegelijk kan wezen. En eindelijk *zien* de menschen in die helpers ook, dat het Christendom de kinderen hun volks niet noodlottig wordt, maar hen veel meer zedelijk zoowel als maatschappelijk verheft.

„Hoe komen wij aan onze helpers is een *tweede vraag*. In het begin geeft de Heere ze vaak in den weg Zijner bijzondere voorzienigheid. Ook op Midden-Java waren toen in 1878 zendeling Bieger daar kwam, reeds meerdere personen, die als Helpers hem terzijde wilden staan. En door zulke helpers is ook veel verricht voor de verbreiding van het Christendom.

Maar we kunnen niet volstaan, met aan te nemen de helpers, die ons zoo beschikt worden. Wij moeten ze kiezen, en vormen en leiden. Daarom is reeds in 1890 de Keucheniusschool te Poerworedjo geopend om helpers te vormen, die in verschillende diensten werkzaam zouden zijn, hetzij als onderwijzers of als colporteurs; maar toch altijd als helpers van den zendeling om de verbreiding van het evangelie en de stichting der gemeenten te bevorderen. De Keucheniusschool heeft op loffelijke wijze eenige zeer goede hulpkrachten voor de zending geleverd. Maar op den duur vroeg het werk om eene meer speciale opleiding voor de *verschillende takken* van dienst. En toen werd de Keuch. School eene Kweekschool tot Opleiding van *Inl. onderwijzers* en kregen wij *daarnaast* eene opleiding van *helpers bij den dienst des Woords*. Daar worden nu onze eigenlijke helpers gevormd.”

Ten slotte spreekt hij van de toekomst der helpers en komt zoo te spreken van de *Pandita Djawa*. We hooren hem gaarne over dit onderwerp.

Eigenaardig is de voorstelling die hij geeft van de onderlinge verhouding van Miss. Dienaren en helpers, als de laatste Pandita's zijn geworden. Bij de Bataks blijven de Pandita's ondergeschikt aan de Zendelingen. Ds. v. Dijk

meent dat bij de Gereformeerden de Zendingen helpers zullen worden van de Pandita's.

Hooren wij hem er over:

„In de *derde* plaats willen wij vragen, welke plaats onze helpers toekomt uit een kerkrechtelijk oogpunt.

„Een ambt in kerkelijken zin bekleeden zij niet, al zijn zij aangewezen op kerkelijken arbeid, die in eene gevestigde gemeente tot de taak der ambtsdragers behoort. Daarom behooren zij niet thuis in eene geïnstitueerde Kerk, die het recht en den plicht heeft om zelf te zorgen voor de zuivere verkondiging van Gods Woord in haar midden, en voor de regeering der Kerk door de ambtdragers. Over 'n helper heeft zij niets te zeggen. Daarom moet in eene geïnstitueerde Kerk de helper zoo spoedig mogelijk plaats maken voor den Dienaar des Woords, of de helper zelf moet in dat ambt gesteld worden. De toekomstige Dienaren des Woords voor onze zendingsgemeenten moeten uit den kring der helpers komen. Bij hunne opleiding moeten wij daar rekening mee houden; en wij doen dit ook reeds. Zoo zijn onze helpers ook candidaten voor het predikambt. In die kwaliteit staan zij op de nominatie om uit den dienst der Zending over te gaan in dien der gemeenten.

„Wanneer het eenmaal zoover zal gekomen zijn, dat velen onzer helpers Dienaren des Woords geworden zullen zijn in zelfstandige Inlandsche gemeenten, zullen zij daarom toch nog niet op zichzelf kunnen staan. Zij zullen onze hulp en leiding nog veelszins noodig hebben, al ware het maar alleen omdat het hun ontbreekt aan bronnen voor zelfstandig onderzoek. Die hulp zullen wij gaarne hun verleen. Zoo zullen de rollen worden omgekeerd en wij de helpers worden van onze vroegere helpers. Geve God, dat het daartoe spoedig kome.”

Het komt mij voor dat de helper dan toch zich nog lang de meerdere zal blijven gevoelen van den geholpene. In elk geval zullen wij maar hopen dat ze gelukkig zullen samenwerken.

En nu komt er nog een derde die mij aan stof helpt voor mijn brief aan u. Het is Ds. L. Tiemersma van Batavia, die ons komt vertellen van een dubbel wensch, die vervuld is. Hij zegt dat niet *alle* zijne wenschen vervuld zijn, iets wat wij gaarne gelooven, want Ds. Tiemersma heeft nog al wenschen en idealen en, als er weer één vervuld is, komen er weer twee of drie nieuwe op. Hij vertelt ons nu:

„Tot mijne wenschen behoorde ook eene Christelijke Hollandsche Inlandsche school en eene dito Chineesche school. En die dubbele wensch is vervuld.

Toen ik op Batavia den zendingsarbeid van het Java Comité overnam, was er reeds eene Christelijke Hollandsche Inlandsche school, opgericht door zendeling Geissler, in het jaar 1897. Mevrouw Geissler heeft zelf jaren lang voor de klas gestaan, tot ze hulp kreeg van E. Leander, die de school nu 18 jaar lang heeft gediend.

„20 jaar lang is het huis Gang Chassé zendelingswoning geweest, en op het ruime erf was plaats voor de school, die ook een geruimen tijd is gehouden in de achtergalerij, waar plaats was voor een 200 menschen om Kerstfeest te vieren.

„Toen de bewoners in November l.l. het huis verlieten, bleef de school er; zij is er gebleven tot het laatste oogenblik, tot Vrijdag 8 Juni.

„Toen moesten wij vacante geven en de school sluiten. De timmerlieden stonden gereed om de wanden er uit te breken, niet om het huis aan de bestemming te onttrekken, maar om het nog meer geschikt te maken voor school: eene Christelijke Hollandsch Chineesche school, die 30 Juni zal worden geopend.

„Ieder huis heeft zijn kruis, maar ook ieder huis brengt zijn genot en zegeningen mede. En ook ieder huis heeft zijne geschiedenis.

„Ook in ons huis Gang Chassé zijn zegeningen genoten, stoffelijke, en geestelijke, 20 jaar lang is het eene zendelingswoning geweest, en 20 jaar lang is er eene Christelijke school in gehouden, de eerste Christelijke Hollandsche school in Ned.-Indië.

„Die school mag niet volmaakt zijn geweest. De onderwijzers mogen niet de noodige diploma's hebben gehad. Toch is zij ook voor het maatschappelijke leven niet zonder belang geweest. Menig oudleerling van de school bekleedt eene goede betrekking.

„En wat ook veel zegt, oudleerlingen, die thans reeds school gaande kinderen hebben, zenden de kinderen naar dezelfde school, waar zij zelf onderwijs hebben ontvangen.

„Bij het plaatsnemen van aandeelen en het verzamelen van giften voor de te openen Hollandsch Chineesche school ontving ik ook een gift van f100 van een Chinees, die de school Gang Chassé heeft bezocht.

„Zeker een bewijs, dat hij van de school Gang Chassé de aangenaamste herinneringen heeft medegenomen, en daarom de nieuw op te richten school op dezelfde plaats met eene gift steunde."

De Chineesche school is ook gekomen. Daarover is hij ditmaal zeer beknopt. Hij zegt er alleen van:

„Maar wel is vervuld mijn wensch dat er te Batavia zal komen een Christelijk Hollandsche Inlandsche school. De Hollandsch Inlandsche school te Kwitang beschouw ik als eene voortzetting van de school Gang Chassé.

Gij ziet dat mijn brief, met drievoudige hulp, nog vrij lang is geworden. Ik wil besluiten met dank voor de hulp en de beste wenschen voor de verstrooide Gereformeerden, voor de Inlandsche helpers, straks Pandita Djawa, en voor de scholen te Batavia.

Het bovenstaande schreef ik in de pastorie te Smilde, den brief ga ik sluiten te Rotterdam.

Allereerst heb ik nog Dr. A. Kuyper geluk te wenschen met zijn 80sten verjaardag. Dat hij een vriend der Zending is bleek nog voor enkele jaren toen hij zich zoo warm maakte voor de Buiten-Bezittingen. Hoe gaarne zou ik hem dezen jaardag een volledig plan van een nieuwe Zending op de B. B. hebben aangeboden, met mannen en geld, een schip vol. Helaas! dit mag niet zijn. God zegene Dr. A. Kuyper en stelle hem nog jaren ten zegen van vele dingen, ook voor de missie.

Ten slotte een onaangename mededeeling. Vorige week werd een vergadering gehouden over het Zendingsblad. Tegenwoordig waren de beide redacteuren, de beide leden van de Commissie van Toezicht en de uitgever, de heer J. Zomer. Er was een strijd van belangen. De redacteuren willen gaarne vele lezers hebben en den prijs zoo laag mogelijk houden; de Com. van Toezicht wil bij de uitgave geen geld toeleggen, liefst iets winnen voor de Generale Kas; de uitgever is man van zaken en staat er op, als hij drukken zal, dat hij er voor betaald wordt. Heel natuurlijk! Nu gaf de uitgever cijfers. In 1914 kostte het papier zoo en zooveel en nu bijna 4 × zooveel er zoo ging dat door met inkt en draad en touw enz. enz. Sommige dingen zijn nu tienmaal duurder dan in 1914. De arme redacteuren kregen het bang. Ze dachten, wie weet hoe duur het blad wel moet worden, misschien wel 3 á 4 maal meer, en dan verliezen wij onze lezers.

Per slot van rekening viel het toch nog wat mee. De prijs van 3 cent per no. werd op 5 cent gebracht. De Com. van Toezicht achtte dit noodzakelijk, de uitgever kon berekenen dat het kon, de redacteuren stemden toe. Als nu de lezers ook maar toestemmen en ons getrouw blijven in 1918 dan is alles in orde. Wij hebben de vaste belofte verkregen, als de oorlog eindigt en de prijzen weer gewoon worden, dan komen wij ook weer op den ouden prijs

van 3 centen. Als de verdwazing der volkeren, dat schrikkelijk oordeel Gods, ook in 1918 voortduurt, God alleen weet waartoe wij dan in 1919 moeten komen. Wij hebben de zekerheid dat de Heere onze God alles in Zijn hand heeft, en alle harten neigt naar zijn wil. Hem bevelen wij onze belangen!

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

H. DIJKSTRA.

DE MERAPI.

De Merapi.

Dit plaatje verplaatst ons naar Java. Wij staan op een brug over de rivier de Opak, kort bij de plaats Prambanan, en zien in de schemerende verte de vuurspuwende berg Merapi, die de omstreken nog al eens met schrik vervult en met asch overdekt. Maar alles is nu rust en vrede. Zelfs de Javaan, met zijn vrachtkarretje denkt aan geen gevaar. Gij kunt nog even zien dat er uit den top des bergs vuur opstijgt, en daaruit leeren dat de Merapi elk oogenblik weer andere manieren kan aannemen.

Het Zilveren Jubilee van Ds. C. de Bruyn, te Kambanirroe.

Kambanirroe, 27 April 1917.

Het was voor de Zending op Soemba en voor de gemeente te Kambanirroe in het bijzonder een blijde dag te mogen herdenken het zilveren ambtsjubileum van Ds. C. de Bruijn.

Reeds in den vroegen morgen bij het opgaan der zon, klonken dankbare psalmen van kinderen en gemeenteleden.

Het was als een inleiding van hetgeen straks volgen zou.

Ruim zeven uur waren de verschillende scholen uit den omtrek, met hare onderwijzers, aangetreden op het ruime kerkerf. Want het was niet alleen Kambanirroe, dat dezen dag wilde herdenken, maar ook Waingapoe en Melolo en Pajeti met de naburige schoolposten.

Zoo waren ruim 200 kinderen verzameld en werd schoolsgewijs met toepasselijke liederen (want elke goeroe had een „gedicht" gemaakt en zijn kinderen geleerd) dank aan den Heere gebracht, dat hij den Pandeta 25 jaar had gespaard en gesterkt tot allen arbeid.

De meer getrainde kinderen van Kambanirroe, als ook die van Pajeti onder leiding van den „zangdirecteur" de heer T. van Dijk, zongen twee of vierstemmig. De Soembaanesche volksschooltjes mikten niet zoo hoog, maar toch klonken de bevende ongeschoolde stemmetjes zoo goed en kwaad als het ging. Want ook hier gold het: „men telt de uitkomst niet, men telt het doel alleen."

Na nog gemeenschappelijk Ps. 103:1 gezongen te hebben, was deze „aubade" geëindigd.

Een aardige verrassing was nog, zij het dan ook niet den jubilaris zelf, maar zijn al ijverige echtgenoot bereid. Bij monde van Adriana Thenu, verpleegster van het ziekenhuis te Pajeti, werd Mevr. de Bruyn namens al de meisjes van Pajeti aangeboden een mooie stoel voor haar schrijftafel.

Krachtig gesproken in juist gekozen bewoordingen, bracht zij in herinnering al hetgeen Mevr. de Bruyn in het zendingswerk, niet het minst in het opvoeden van meisjes, had verricht. En als klein teeken van dankbaarheid voor hetgeen zij gedaan had ook voor de meisjes van Pajeti (van wie een groot deel van Kambanirroe afkomstig is) werd dit geschenk overhandigd, met de wensch, dat Mevrouw er nog gebruik van mag maken in de pastorie te Kambanirroe.

Had aldus Mevr. de Bruyn haar deel in dezen gedenktag het eerst ontvangen, de volgende ure was meer bestemd voor den jubilaris.

In het eenvoudig, maar netjes versierde

kerkgebouw, verzamelde zich te ruim negen uur de gemeente van Kambanirroe met verschillende afgevaardigden.

Boven den ingang stond in forsche letters „Eben Haezer", terwijl op de achterwand der kerk het „Immanuel" sprak van den wortel aller zegeningen en hulp.

De leiding dezer bijeenkomst was in handen van Ds. Colenbrander, de voorzitter der Algemeene Vergadering.

Het ruime kerkgebouw was geheel gevuld, zoodat velen zelfs buiten de geopende deuren een plaatsje moesten zoeken.

Na het zingen van Ps. 68:10 werd de bijeenkomst geopend en sprak Ds. Colenbrander naar aanleiding van 1 Cor. 3:9 een hartelijk toepasselijk woord, wijzende de gemeente op de vele zegeningen, die God haar geschonken had in haren predikant en den Dienaar toonend het heerlijk voorrecht, dat God hem gegeven had 25 jaar lang „medearbeider" te zijn geweest in den arbeid van Christus Koninkrijk.

Na een kort, meer persoonlijk woord, zong de gemeente staande de bekende zegenbede Ps. 134:3.

Nu werd het woord gegeven aan verschillende sprekers. In de eerste plaats sprak goeroe J. Thenu, zoon van den reeds overleden A. Thenu. Een waardig opvolger van zijn vader, die meer dan 25 jaar de gemeente van Kambanirroe had gediend als onderwijzer en voorganger.

In enkele korte woorden, met de welsprekendheid, waarvan de Ambonnees het geheim bezit, herdenkt hij hetgeen Ds. de Bruyn in en voor de gemeente was geweest. En als bewijs van de liefde der gemeente voor haren trouwen leeraar, overhandigde hij een enveloppe met geld en een teekening voor een op te richten platform in de kerk. Men had ruim f170 voor dit doel bijeengebracht, waarbij nog gevoegd werd een feestgave van Karoeni van ruim f20.

Door de gemeente van Melolo waren officieel afgevaardigd de goeroe Lakahena met een ouderling, niet alleen om te gedenken, dat Ds. de Bruyn vroeger bijna twee jaar te Melolo was geweest, of dat hij jaren lang het consulentchap had waargenomen, toen Ds. Pos met verlof in Holland was en later toen men een viertal jaren vacant was geweest, maar ook als teeken van saamhoorigheid in allen zendingsarbeid.

Met enkele historische herinneringen van „tempo doeloe", wees hij op den rijken zegen, welken God op den arbeid te Kambanirroe had geschonken.

Ook hij kwam niet met leeg handen. Een

drietal prachtige Savoeneesche weefsels moesten bewijzen, dat de woorden van Melolo hartelijk gemeend waren.

Het was Hendrik Kana van Waingapoe, die in Savoeneeschen woordenstroom uiting gaf aan hetgeen de menschen van Waingapoe op dien dag wilden zeggen tot hun pandeta. De gelden bijeengebracht voor het platform, waren voor een niet gering deel van deze gemeente afkomstig.

Toen sprak Ds. Wielenga namens Pajeti een enkel woord van dankbare herinnering. Pajeti was als het ware een zoon van Kambaniroo en die jongste zoon moest ook getuigen van groote dankbaarheid over den zegen Gods hem geschonken in en door den arbeid van Ds. de Bruyn.

Al deze toespraken werden afgewisseld met gezang van de geoefende zangkoren der scholen van Kambaniroo en Pajeti, terwijl na de laatst gesproken woorden, de gemeente staande zong Ps. 121:4.

Maar al waren nu de meer „officieele toespraken” geëindigd, toen er gevraagd werd of er onder de broeders soms nog waren, die een enkel woord op het hart had-

den, kwam nog een ware stroom van wel-sprekendheid los.

Goeroe Thomas Loedji van Kambaniroo, van zijn prille jeugd af opgevoed in het huis van den Pandeta, sprak een persoonlijk hartelijk woord.

En achtereenvolgens de goeroe van Pajeti, Waingapoe, Kawangoe, Lambanapoe en Pajeti Hau, ieder op hunne wijze herdachten de groote daden Gods, waarvan deze dag zoo rijkelijk getuigde.

Het was twaalf uur eer de samenkomst door Ds. Colenbrander werd gesloten, nadat Ds. de Bruyn allen hartelijk had bedankt voor de vele woorden en blijken van liefde en toegenegenheid.

Men bleef nog een uurtje bijeen, waarbij allen onthaald werden op „stroop en koekjes.”

In opgewekte stemming met dank aan den Heere voor al Zijn zegeningen, ook op dezen dag, verspreidde zich langzamerhand de schare.

Het was een dag van groote gunste onzes Gods.

De behandeling der Duitsche zendelingen in Engelsch-Indië.

De „Köln. Volks-Ztg.” heeft in verschillende artikelen de onwaardige behandeling geschilderd, die Duitsche zendelingen in Indië, zoowel Katholieke als Protestantsche, sinds het uitbreken van den oorlog van de zijde der Britsche regeering hebben ondervonden. In het nummer van 2 September zet het blad uiteen, dat dit optreden te meer mag verwonderen, daar vóór den oorlog de Duitsche missionairen steeds vol lof waren over de tegemoetkomende houding der Britsche regeering. Wel wist men in Duitsche Katholieke kringen heel goed, dat deze tegemoetkomendheid ten deele een uitvloeisel was van het Britsche eigenbelang, want de missies en zendingsscholen hielpen het Engelsche aanzien versterken, droegen zelfs in zekere mate bij tot angliseering van Indië en namen de regeering een gedeelte van de onderwijslast in Indië van de schouders, maar in hoofdzaak schreef men de Britsche welwillendheid toch toe aan den edelen, vrijheid-lievenden, ja, Christelijken zin der Engelschen, wier regeering inmers altijd prat ging op haar Christelijkheid.

„Hoe komt het nu”, vraagt het blad, „dat diezelfde Engelsche regeering na het uitbreken der vijandelijkheden de missies en missionarissen der Duitschers — ook de Protestantsche, dus van haar geloofsgenooten — zoo smadelijk behandelt, zelfs daden tegen

deze zending heeft verricht, die in de geschiedenis der Christelijke kerk, als uitgaande van een „Christelijke” regeering, nog nimmer waren voorgekomen? Deze vraag heeft wellicht nog niemand juist beantwoord dan de Protestantsche zendeling Arthur Fehlberg, die sinds 1902 in dienst van de „Leipziger Mission” in Indië, laatstelijk in Korinbatur, werkzaam was. In een rede, die hij na zijn terugkeer met de „Golconda” op de beiersche Zendingconferentie in 1916 hield, zeide deze alleszins bevoegde onder anderen:

„De Engelsche regeering heeft zich bij de beantwoording van de hierboven gestelde vraag beroepen op de openbare meening in Engeland en Indië, en er den nadruk op gelegd, dat zij het sterke verlangen der bevolking naar maatregelen tegen de Duitsche missionarissen niet kon negeeren. Inderdaad hebben de Engelsche bladen zeer spoedig na het uitbreken van den oorlog een leugenen lastercampagne tegen het Duitsche zendingswerk geopend. De beruchte grondlegster en leidster van de theosofische beweging in het algemeen en van de theosofische secten in Indië in het bijzonder, Annie Besant, spuwde in haar veelgelezen dagblad, „New India”, gif en gal tegen de Duitsche missionarissen. Maar ook de regeeringsbladen („Statesman” en „Englishman” te La-

hor, „Times of India" te Bombay, „Madras Mail" te Madras) eischten, eerst gematigd, maar allengs luider, de gevangenneming of uitwijzing der Duitsche zendelingen. Waarom? Zij zouden spionnen zijn, oproer prediken, landsverraad leeren; zij zouden de „Emden" draadlooze berichten hebben gegeven en opzweepende vlugschriften hebben gepubliceerd. Volgens de „Madras Mail" zouden juist de vrome missionarissen het gevaarlijkste zijn, omdat deze grooten invloed op de inlanders hadden. De Engelsche kolonisten steunden deze ophitserij met tal van ingezonden stukken tegen de Duitsche kooplieden en zendelingen. Afwijkende stemmen werden niet opgenomen of verstikt in den vloed van verdachtmakingen. Uitwijzing voor altijd werd verlangd. Toen de regeering nog aarzelde, werd zij bestormd door de groote handels- en plantersverenigingen, alsmede van de kolonistenbonden (o.m. door de „European Defense Association"); de handelskamer te Madras eischte op 17 Juli 1915 uitdrukkelijk de onmiddellijke inhechteniseming van alle Duitsche missionarissen. Zoo kon de Engelsche regeering zich werkelijk ten deele op de openbare meening beroepen. Maar slechts ten deele, en het is opvallend, dat juist de regeeringsbladen zeer luidruchtig hebben opgehitst, terwijl andere bladen gematigder bleven en eenige, zooals de „Madras Times", zelfs verklaarden, er niet aan te willen meedoen. Ook is het opvallend, dat juist dan de campagne opnieuw inzette, als de regeering nieuwe maatregelen overwoog.

„Een droevig hoofdstuk vormt het optreden der Engelsche zendelingen tegen hun Duitsche ambtgenooten. Vroeger hadden juist dezen hen met bijzondere hoogachting bejegend en ook bij het uitbreken van den oorlog, was de stemming nog vrij vriendelijk. Maar spoedig veranderde dit; vele Engelsche missionarissen schaarden zich aan de zijde der ergste ophitsers in de bladen. In de „Madras Mail" eischte een Engelsche zending de onmiddellijke gevangenneming of verbanning voor altijd van zijn Duitsche ambtgenooten, omdat zij het in hen gestelde vertrouwen zouden hebben misbruikt om voor de Duitsche zaak te werken. De regeering kon er zeker van zijn, dat zelfs haar strengste maatregelen door het meerendeel der Engelsche en Amerikaansche missionarissen worden gebillijkt.....

„Alle officieele Engelsche leugens over Duitschland worden gretig door bijna alle Engelsche zendelingen geloofd en verder verteld. Zoo wees Dr. Macnicol te Puna er in de „Christian Interpreter" op, dat onze keizer over zijn vertrouwen op „onzen ouden God" had gesproken en merkte naar aanleiding daarvan op: „Daar hebben wij het! De oude God der Duitschers is Wodan. Op voorbeeld en bevel van den keizer wordt Duitschland het Christendom afvallig en het omhelst het geloof van zijn barbaarsche voorouders, waarmede trouwens ook zijn daden in overeenstemming zijn".....

Fehler noemde nog tal van vooraanstaande mannen uit de Engelsch-Indische Zendingsbeweging, die met woord en geschrift hadden deelgenomen aan de lastercampagne tegen de Duitsche missionarissen. De Bisschop van Madras, die eerst nog ten gunste van de Duitschers had getuigd, noemde hen reeds in den zomer van 1915 in een Herderlijken brief „een volk van morele en sociale misdadigers", iedere Duitsche missionaris was mogelijkerwijze een spion (potential spy); zij moesten allen gevangen genomen of verbannen worden en zouden na den oorlog hun arbeid eerst mogen hervatten, als het Duitsche volk boete had gedaan en als de Duitsche missionarissen het optreden van hun vaderland openlijk veroordeelden.....

„Onder deze voorwaarden is het ons natuurlijk onmogelijk, naar Indië terug te keeren" zeide Fehlerberg. Hij noemde nog eenige Engelsch-Indische zendingen, die zich niet op dit standpunt hadden willen stellen en wier leiders deswege in de Engelsche zendingswereld veel vijandschap hadden ondervonden.

„Uit de voordracht van Fehlerberg blijkt", zegt de „Köln. Volks-Ztg.", hoe ernstig Engeland zich in dezen oorlog heeft bezondigd aan het zendingenwezen, dus aan het Christendom zelf!"

Bovenstaande werd ons toegezonden. Wij hebben geen gelegenheid het gezegde te toetsen, we geven het zooals wij het ontvingen.

De Engelschen worden hier gezien door een Duitschen bril. Hoe de Engelsche bril gekleurd is, weten wij niet. Neutrale brillen zijn uitverkocht!

H. DIJKSTRA.

Onze gemeente te Adiredjo.

Onze lezers weten, dat één van de lichtpunten van ons werk in Banjoemas is de gemeente van Adiredjo en het werk in de streek, waarin deze gemeente gelegen is. Uit

een vroegere periode is aan hen, die wat van Java afweten, het station Maos bekend. Het was indertijd het station, waar gij reizende van West naar Oost of omgekeerd moest overnachten. Want de sneltrein van en naar Batavia kwam 's avonds aan om 's morgens de reis voort te zetten. Het plaatsje bestond dan ook hoofdzakelijk uit hotels. Zóó was de toestand nog, toen wij voor het eerst op Java kwamen (1908). Sedert er doorlopende exprestreinen van Batavia naar Jogjakarta en van Bandoeng naar Soerabaja zijn ingevoerd, overnachten de doorgaande reizigers gemeenlijk te Bandoeng of Jogjakarta en verloor dies Maos veel van haar betekenis. Ze zal die nog meer verliezen, wanneer 't plan is doorgevoerd om in 1918 een ééndaagsche verbinding tusschen Batavia en Soerabaja te openen. Het traject daarvoor is reeds klaar gaat dwars door onze residentie over Poerwokerto en Kroja, zoodat Maos geheel niet meer door de hoofdlijn van Java zal worden aangedaan. Wij verlangen zeer naar die verbinding, want Poerwokerto ligt slechts 24 K.M. van ons af en het zal dus meewerken om den duur van de reis van Poerbolinggo o.a. naar Jogjakarta aanmerkelijk te bekorten. Ook Wonosobo zal er mee gebaat zijn. In Juni van dit jaar wordt de nieuwe verbinding van onze Serajoedal stoomtram (waaraan ook Poerbolinggo ligt) met Wonosobo voor het publiek opengesteld. Als nu het volgend jaar ook die bovenbedoelde verbinding Batavia-Soerabaja via Poerwokerto is tot stand gekomen, dan is Wonosobo uit haar isolement, waarover zooveel geklaagd is, verlost. Zooals ik zeide, de lijn is als klaar. Het wachten is slechts op het noodige materiaal uit Europa, wat bij de tegenwoordige treurige communicaties over zee wel tegenvallen kan.

Om nu tot Maos terug te keeren; het zal steeds eenige betekenis behouden als uitgangspunt van de Serajoedal stoomtram naar het noorden en van het zijlijntje naar de meer en meer in bloei toenemende zeehaven Tjilatjap in het zuiden. Van Poerbolinggo is het in een $2\frac{1}{2}$ uur per stoomtram te bereiken.

Vlak ten Zuiden van Maos nu ligt de desa Adiredjo. Per rijtuig doet men er een half uur à drie kwartier over. Reeds in den tijd van zendeling Vermeer was daar en in het niet ver verwijderde Tjengal een gemeente. Bij de groote afscheiding der Sadrach-Christenen van onze zending, tengevolge van het bezoek van Ds. Lion Cachet, kozen zoowel Adiredjo als Tjengal echter voor Sadrach, den dwaalleeraar van Karangjasa. En zoo leest men in de zendingsberichten gedurende lange jaren zoo

goed als niets meer van de beide plaatsjes.

In het jaar der vacature na Ds. Ruysse-naer's dood vestigden zich echter in Adiredjo een paar landbouwersgezinnen uit de gemeente van Glonggong. Zooals gij weet is Glonggong de voornaamste Christengemeente van Frieslands terrein. Toen ik op Java kwam, werd mij de verzorging dier gezinnen toegedacht. Ik had er eerst wel eenig bezwaar tegen. Volgens mijn instructie behoorde de zuidelijke afdeling der residentie niet tot mijn arbeidsveld. Het was dus een nog onbezet terrein. Aangezien nu Adiredjo zeker niet gemakkelijker uit Poerbolinggo dan uit Keboemen was te bereiken, scheen er mij heel veel voor te zeggen te zijn, dat Christengezinnen van Glonggong afkomstig, zich vestigende op onbezet terrein, door hun eigen pandita d. i. Ds. van Dijk verzorgd zouden worden. Friesland wilde er echter niet van hooren, bewerende, dat wat in Banjoemas woont voor rekening van den zendeling van de residentie Banjoemas komt. Hoe dit zij, wij hebben de zorg voor het kringetje tenslotte op ons genomen. Sedert is ook mijn instructie in dien zin gewijzigd, dat thans ook officieel de bearbeiding van Zuidelijk-Banjoemas door Rotterdam aanvaard is.

Deels door den afstand en het gebrek aan inlandsche hulpkrachten, deels door de onzekerheid omtrent de vraag, bij wien nu eigenlijk dit terrein behoorde, werd echter een meer intensieve behandeling van deze streek op de lange baan geschoven. Wat wel eenigszins te betreuren is, want toen maar éénmaal wat flinker de hand aan de ploeg werd geslagen, bleek dadelijk, wat een bijzonder hoopvol arbeidsveld wij hier hebben. Als Friesland dan ook van gedachte mocht veranderen en meenen dat toch eigenlijk beter die streek van uit Keboemen ware te bewerken, dan zouden wij haar beleefd, doch beslist den doorgang door den tunnel, die haar en ons terrein verbindt betwisten!

Wat een onderscheid met enkele jaren geleden, toen wij in het nauwe empertje van het huisje van Moesa, een der eersten, die uit Glonggong hierheen verhuisden, avondmaal hielden met een zestal Christenen van Frieslands terrein en wij verleden Zondag in de voorgalerij van het huis van onzen helper Misaël met een 21 mannen en vrouwen (eigenlijk had het 24 kunnen zijn, maar 3 waren verhinderd) aan den Heiligen Disch aanzaten, waarbij onderscheidenen van de plaats zelf.

Adiredjo is een complex van verschillende desa's en als zoodanig nog al een belangrijk plaatsje. Er is een tamelijk groote Chineesche wijk. Een gouvernements pandjes-

Korte Berichten.

Zending onder de Joden.

In de Amsterd. Kerkbode vond ik het volgende onder bovenstaand hoofd. huis getuigt niet als in Holland van de armoede, maar veel meer van het welvaren der bewoners. Er is zelfs sprake van een postkantoor er te openen. Van West naar Oost heeft men in één lijn de desa's: Adipala (daar woont onze helper), Adiredjo-West, Adiredjo-Oost, Adiredjo, en (iets weer zuidelijk) Karanganjar.

Wordt vervolgd).

Den broeders en zusters die de adresstrooken, welke deze maand geschreven moeten worden, nog niet deden afhalen, wordt vriendelijk verzocht hierom te denken. Wie zich opgaven voor den studiekering wordt herinnerd dat Dinsdagavond 8 uur de eerste samenkomst plaats heeft onder leiding van Ds. van Nes.

Namens de commissie,
W. KIRCHNER.

De zaak wordt daar blijkbaar goed aangepakt.
H. D.

Giften en legaten.

Het Ned. Zendinggenootschap heeft in Juni ontvangen uit Den Haag door den heer A. Kruijt f 1000 en door Dr. J. Th. de Visser te Wassenaar f 1000.

De Utrechtsche Zendingvereening heeft ontvangen: uit een collecte op den Zendingdag te Utrecht f 1446.92; door Dr. J. A. Cramer uit Amsterdam f 2000 en van de classicale Zendingcommissie te Dordrecht voor de post Humboldtbaai f 1300.

Het Sangi- en Talaud-comité door Dr. J. Th. de Visser te Wassenaar f 1000.

„Stand.”

Postzegels en Zilverpapier.

Ontvangen van Jongenheer Heinen Landgijk, Gorinchem; van P. H. Hoenders, Zwolle; door Mej. S. Hania van H. Posthuma te Opperdoes; 11400 van C. Kersbergen, Koninginnelaan 38, Voorburg.

W. C. VAN BUUREN.

Schiedamscheweg 9, Rotterdam.

**Algemeene Jaarvergadering
der Nederl. Geref. Zendingvereening**
op Maandag 26 November a.s., 's middags 2 uur in het gebouw Salvatori Amstel te Amsterdam.

Voorziter: Ds. N. A. de Gaaij Fortman.

LEESTAFEL.

Timotheus, Geill. Weekblad. — La Riviere en Voorhoeve, Zwolle.

Een weekblad dat ik jaren ontvang en, wat meer zegt, geregeld lees.

Oude Paden. — Weekblad onder Red. van Ds. J. J. Knap.

Een weekblad dat ik tot dusverre niet ontvang en dus ook niet las, dat echter bij eerste kennismaking geen slechten indruk maakt.

Acht Kerstliederen. — D. Mijs, Tiel.

Mooie versjes. Over de muziek kan ik weinig oordeelen, maar ik hoor dat ze wel bevalt.

Vrij en Blij, Chr. Tijdschrift voor Jongens en Meisjes. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Afl. 1 belooft veel goeds.

Troostwoorden en Raadgevingen uit de Ervaring uit het dagboek eens bedroefden. — J. H. Kok, Kampen.

Zeer aardige stukjes, vooral voor het ziekebed.

Gereformeerde Geloofsleer, door W. Heins. — J. H. Kok, Kampen.

Een goed studieboek voor onze ontwikkelde leden. De zending legt hij voor rekening van de Kerk, maar ook voor rekening van elken geloovige.

Luther, door H. A. v. d. Mast. — J. H. Kok, Kampen.

Een boek voor onze dagen dat prettig leest. Helaas! Luther dacht niet aan Zending.

Ons Arsenaal, onder Red. van Ds. J. Waterink te Zutten. — J. B. v. d. Brink, Zutten.

No. 1 geeft ons een vertolking van lastige woordjes en hij geeft er heel wat. Een echt praktisch begin.

De Theosophie en hare Dwaalleer, door Ds. G. Wisse te Driebergen. Buurman en de Klei, Leiden.

Dit boekje bevat een kort overzicht van de Dwaalleer van dit nieuwerwetsche heidendom, waarmee men Europa gelukkig wil maken en een zeer overtuigende weerlegging.

Giften voor de Zending.

Voor de Zending te Jogja en Solo.

Van de Zondagschoolvereening te Nieuw Vennip f 90.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Oct. '17.

Giften voor Gen. Kas.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

Door v. Driest, Loosduinen, van Lena Bruggeman h.c. f 0.75; Corri de Jong h.c. f 0.50; gev. in de collecte f 1.

Smilde, 11 Oct. '17. H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan Ds. W. Breukelaar.

Giften voor de Zending op Soemba.

J. v. Dalen Sr. te Ambt-Vollenhove, gev. in de coll. 3 maal f1 en van N. N. f2 is f5; H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. uit dankbaarheid f5; Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. storting v. d. Kinderzend.v. f80; Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f10; Ds. Bakker te Emmen, v. d. Zend.v. der Jonged.v. f15; B. Mulder te Bellingwolde P. C. f10, saldo Kal. f1.65, busjes in de Kerk f3.62½ is f15.27½; Ds. v. d. Munnik, Pinkstercollecte te Houwerzijl f44.58½, te Warfum f368.56, te Middelstrum f204.68½; van de Zend.v. te Winsum f30 en een gift f5 is f35; van de Zend.v. te Houwerzijl f95; gevonden in de coll. te Roodeschool f1; E. Nienhuis te Overschild, v. d. Zend.v. f20; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. f10; Ds. Schaafsma te Grijskerk, 200 h. c. en C. t. H. f1; Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f1; Ds. Reijenga te 't Zandt, gev. in de coll. f1; H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. f40; J. Havenga te Kielwindeweer, Pinksterc. f36.20 en nag. f3.50 is f39.70; M. Eugster te Woensel bij Eindhoven, busje Mil. Tehuis f2; H. J. Kuiper te Zwartsluis, v. d. Zend. Com. f70; Mej. J. F. Amest te Borger v. d. Jonged.v. f5; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f10; Mej. Al. Hospers te Nieuwbuijn uit de busjes f16.65; Ds. Jansen te Terboer, busjes in de kerk f19; L. Krans te Roden, gev. in de coll. f10; Ds. Stadig te Ezinge verzam. door H. Raven, A. Wieringa, D. v. d. Kooij, R. Datema, L. Bosma, H. Kooy, S. v. d. Laan, Gr. v. d. Kamp, A. Wiersema en M. Schuitema f21; D. A. Koebrugge te Onstwedde, uit de Zendingen kas f20 en Zend. busje van Mej. A. Meester f4 is f24; A. Donkerbroek te Niezijl van G. Top 100 h. c. is f0.50; A. Boot te Groningen van H. Heerdt 38 en van N. N. 100 h. c. is f1.19; A. A. Oostenbrink te Heemse, gev. in de coll. f1.50; Ds. Ubbens te Enumatil, 't saldo van 't Vredewoldsche Zend.feest f165; Ds. Gispén te Assen, gev. in de coll. uit dankbaarheid te Gasselter Nijeveen f10; uit Haulerwijk f1.45 en f1 is f2.45; H. Drenth te Wildervank, gev. in de coll. f5; A. Boot te Groningen, Zend. busjes van Hiltje de Vries en Willy Pool te Aduard f8.64; J. Bolman te Oostwolde (Old.) busje van G. M. f1.45; N. Lubberts te Zuidbroek, van de bezoekers van de oude Klip f5; Ds. Schaafsma te Grijskerk 400 h. c. van M. A. S. is f2; Ds. Bos te Delfzijl, Pinkstercoll. f107.65; O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. f2 en f2.50 is f4.50; Ds. Meijer te Marum een dankoffer van een broeder der Gem. f2.50, N. N. te M. f5; Dr. Schot te Hardenberg, een gift f5, uit Dedemsvaart f100 en een gift f5 is f105; Ds. Scholten te Zuidhorn van N. v. d. M. f1, S. f1, van Martje Buist en Aaltje Kamstra 160 h. c. Derk Spoelstra 844 h. c. en 10 h. st. is f3.47; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. f10; Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f2; R. A. Kassies te N. Amsterdam, verzam. door de schoolkinderen f31.15; Ds.

Binnema te Munnekeziyl van G. Stuivering 150 h. c. is f0.75; G. H. Hutman te Nijverdal, v. d. Zend.v. der Jonged.v. f153.65; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. een dankoffer f5; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde uit de busjs der Steenwolds, Lentings, A. Dam en S. Kleefsma f30.75; Jonged.vereen. „Bidd en werkt" te Groningen f10; Ds. Boersma te Luiten, verzam. door de catech. 't 3e kwartaal en gift f0.30 is f40.—; W. Brandsma te Thesinge v. d. Kinderen der Chr. School f25; Ds. de Boer te Garrelswaer, 2 m.d.l. bijdragen f20.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, Trompstraat 24.
19 Oct. '17.

Giften voor Soemba.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:
R. Daling, Smilde a f5.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze voortaan aan Ds. J. Duursema.

Ingekomen voor de Ned. Ger. Zendingsver. 1916/17. 's Gravenhage door S. Janssens f2.50; IJlst, door W. G. Grondsmá te Oosthem een kistje gebruikte postzegels; Roerlo, door Hilbr. Boschma een deel der Pinkstercollecte f3.50; Dokkum, door Corn. Vlasma een pakje gebr. postzegels; S. Janssens, 's Gravenhage f2.50.

Aldeefing Amsterdam 1916—1917.

Aan huis bezorgd Mej. M. f0.25; van Mej. J. H. Schut v. d. Zendingenvereen. „Try fosa" f100; den heer A. Warneke van eenige zendingsvrienden Jacob v. Lennepkwartier f9, busje van Prinselaar f1.35½, busje Brunott f1.59½, busje Myrée f1.80, busje Priselaar f3.44½.

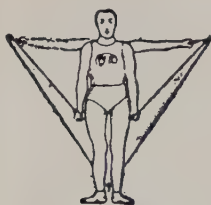
Afdeeling Heidepenning 1917.

Nijkerk, door M. E. v. d. Waals f5.20; Maasland, door A. v. d. Knaap f7.50; Krabbendijke, door J. de Koning f4.17½; Woubrugge, door G. Windhorst f6.50; Barneveld, door S. Fokkens f7; Middelburg, door Caliber f1; Souburg, door A. v. Veen f4.50; Silvolde, door H. Veldhorst f4; Dokkum, door een onbekende f2; Amsterdam, door J. v. Marre f10; Kollum, door A. Fortgens f35; Krabbendijke, door J. de Koning 50 halve centen en 110 halve centen; Dokkum, door W. Klaver f13.75; Voorburg, door M. A. Roozen f7.50; Velp, door J. E. Westerhof f45; Amsterdam, door A. Warneke f10; Krabbendijke, door J. de Koning 50 opgespaarde halve centen; Ransdorp, door G. v. Zeggelaar f6.

Zendingsvrienden of vriendinnen die testamentair onze vereeniging willen gedenken maak ik opmerkzaam dat de naam van onze Vereeniging is: Nedl. Ger. Zendingsvereeniging.

L. BERK,
Penningmeester.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

de Energie van
zenuwen en hersenen
is phosphorus.

LEVETOGEN

is rijk aan dit zenuwvoedend phosphorus
en bevat bovendien eiwit en calcium.
Tezamen vormen deze stoffen een
krachtig geneesmiddel

bij ziekte op het

zenuwgebied

als Neurasthenie, algemeene zenuwach-
tigheid, overspanning, prikkelbaarheid,
lusteloosheid, zenuwzwakte, hersenver-
moedheid, ontstaan door overspannen
studie of bovenmatige arbeid, nerveuse
hartkloppingen, ziekte van het centrale
zenuwstelsel.

Verder is Levetogen een krachtig op-
wekkend geneesmiddel bij

zwaktestanden

van het lichaam

als Vermagering, Bleekzucht, Bloedar-
moede, Algemeene lichaamszwakte, Rug-
pijn, Duizeligheid, Moetheid in de ledema-
ten, algemeen gevoel van algemathheid.

Levetogen is ook zeer opwekkend voor

de maag

bij gebrek aan eetlust, slechte spijsver-
tering, zwakte maag. Tevens is Leveto-
gen een kostelijk versterkingsmiddel voor
herstellenden na uitputtende ziekte. Bij

zwakke kinderen

welke achterlijk zijn in loopen, laat tan-
den krijgen, last hebben van Engelsche
ziekten geeft Levetogen zeer goede resul-
taten.

Versterkings- middel voor

herstellenden.

Fabrikant: A. MIJNHARDT - ZEIST.

Deze naam op iedere bus.
In bussen van 90 ct. f1.75, f4.25, f8.25.
Verkrijgb. in Apotheken en Drogisterijen

Verschenen bij W. KIRCHNER, Amsterdam:

DE MAN, DIE DEN HEERE VREEST

door K. FERNHOUT Mzn., V. D. M. te Amsterdam.

Prijs f 2.25.

De rijke inhoud is als volgt:

In prachtband f 2.90.

INLEIDING. I. Heer der schepping. II. Gevallen
koning. III. De man, van den Heere verkregen.
VAN KNAAP TOT MAN. 1. Onder moeders vleu-
gelen: 1. Thuis. 2. „Hun onderdanig“. 3. Op de
schoolbank. 4. Wie doet er mee? 5. Kameraads.
6. Alleen. 7. „Gesterkt in den geest“. — II. In de
branding. 1. Wat zal ik worden? 2. De haven uit.
3. Gevaarlijke klippen. 4. Zelfvorming. 5. Omgang.
6. De goede belijdenis. 7. De uitverkorene. 8. Aan
het altaar. 9. „Vroolijk als een held“.

MAN EN VADER. I. De man en zijn huis: 1. Eigen
haard. 2. Het hoofd der vrouw. 3. „Heer des hui-
zes“. 4. Profeet, priester, koning. 5. In uw god-
delijk beroep. — II. De man en het leven: 1. So-
ciale roeping. 2. Het aardse vaderland. 3. In het
huis zijns Gods. — III. Vader en kind: 1. Het erf-
deel des Heeren. 2. Aan de doopvont. 3. In den
kweekhof. 4. Zware offers. 5. Nieuwe zorgen.
Weer met zijn tweeën.
Afscheid en Testament.

Een nieuwen CHRISTELIJKEN ROMAN, een pendant van „Zusterliefde“:

CLARA VAN ARKEL

door NELLY HAS.

Omvang en uitvoering zijn gelijk aan die van „Zusterliefde“, het boek van deze schrijfster, dat zoo
grooten opgang maakte. „Clara van Arkel“ is vrucht van toenemend talent, aan deze jeugdige auteur
in zoo ruime mate geschonken.

f 2.25 INGENAAD.

— IN PRACHTBAND f 2.90.

J. C. RULLMANN, De Afscheiding.

J. C. RULLMANN, De Strijd voor Kerkherstel.

J. C. RULLMANN, De Doleantie.

eder f 2.25. In prachtband 2.90.

Deze boeken zijn toch reeds in uw bezit?

PEEK & CLOPPENBURG

**Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

**Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.**

**Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van**

HET HUWELIJK DOOR **Dr. A. DUPONT**
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelp. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever **J. H. KOK te Kampen**.
Vraag uitvoerig prospectus.

Vraagt VAN DELFT's

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende candeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's

**Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT“
KOOG a. d. ZAAAN.**

Hôtel-Rest. „DE HOOP“

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.

„Diners vanaf 50 cent. „

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapier.

**CLICHÉ - FABRIEK „UTRECHT“
DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz. Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgevers-Genootschap „BIBLIA“ te MAASSLUIS.

KUYPER, DAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren
Matth 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Om uwentwil arm geworden, daar hij rijk was. — Brieven naar Antiochië. — Onze gemeente te Adiredjo. (Slot). — Soemba. — Finantiël Overzicht. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending — Register.

Om uwentwil arm geworden, daar hij rijk was.

Want gij weet de genade van onzen
Heere Jezus Christus, dat hij om uwentwil
is arm geworden, daar hij rijk was.

2 Cor. 8 : 9.

Wij worden hier gewezen op het heerlijke en wondervolle stuk, waarvan Paulus elders schreef aan zijn' geestelijken zoon Timotheus: „De verborgenheid der Godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vleesch”. (1 Tim. 3 : 16). Het eeuwige en het tijdelijke; het goddelijke en het menselijke; hemel en aarde zijn toen weer als verzoend en vereenigd. Het is ons *geopenbaard*; wij weten het door God zelf; wij zeggen er ook wat van; doch wij doorgronden het niet. Het is een groot wonder; *het wonder*.

Onze Heere Jezus Christus was eerst rijk, zoo houdt de Apostel aan de Corinthiërs voor. Dat rijk-zijn wijst op het bestaan van Christus eer Hij te Bethlehem geboren was. Het ziet op het tijdperk vóór Zijne vleeschwording in de volheid des tijds. De heerlijkheid, die Hij toen bij den Vader had, vóór de grondlegging der wereld reeds, van alle eeuwigheid af, wordt er door aangeduid. Hij was toen bij God en was God, evenals de Vader en de Heilige Geest. Van eenzelfde Majesteit en Heerlijkheid. „Die in de gestaltenis Gods zijnde geen roef geacht heeft Gode even gelijk te zijn. (Phil. 2 : 6).

In Jesaja 6 beschrijft de profeet ons zijn gezicht van de goddelijke heerlijkheid. „Ik zag den Heere zittende op een hoogen en verheven troon, en Zijne zoomen vervullende den tempel. De Serafs stonden boven Hem;

een iegelijk had zes vleugelen; met twee bedekte ieder zijn aangezicht, en met twee bedekte hij zijne voeten, en met twee vloog hij. En de één riep tot den ander en zeide: Heilig, heilig, heilig is de Heere der heirscharen, de gansche aarde is van Zijne heerlijkheid vol". En nu wordt ons in Joh. 12 : 41 deze heerlijkheid als eene openbaring van de heerlijkheid van Christus onder den ouden dag voorgesteld, omdat Hij de eenige God is met den Vader en den Heiligen Geest, hoewel persoonlijk van hen onderscheiden. Jesaja, zegt Johannes, zag toen de heerlijkheid van *Christus* en sprak van Hem.

En in Joh. 17 herinnert Christus zelf ook aan den luister, dien Hij van eeuwigheid, als de Heere der heerlijkheid, in Zijne luisterrijke goddelijke gestaltenis bezat, Hij bidt in het hoogepriesterlijk gebed: „En nu verheerlijk mij, Gij Vader, bij Uzelven, met de heerlijkheid, die ik bij U had eer de wereld was".

Wij zijn menschen. Wij zijn geen God. Wij kunnen ons dat leven van God den Vader en God den Zoon en God den Heiligen Geest in die goddelijke heerlijkheid niet recht indenken en voorstellen. En kunnen daarom ook van die heerlijkheid van Christus met al haar glansen en genoegens geene goede omschrijving geven. Hoogstens kunnen wij er wat van stamelen. Doch die heerlijkheid in de goddelijke gestaltenis was voor Christus de volle, en genotvolle *rijkdom*, waarop Paulus wijst.

En toen is Hij *arm* geworden. Allereerst door Zijne ontvanging en geboorte. Door Zijne openbaring in het vleesch. Hij nam toen de menschenlijke natuur aan. De ware menschenlijke natuur naar lichaam en ziel. Niet de *zondige*, doch ook niet de *ongeschondene* menschenlijke natuur; Hij nam aan de *verzwakte* menschenlijke natuur; „waarachtiglijk aannemende eene ware menschenlijke natuur met al hare zwakheden". (Belijdenis, art. 19).

De glans van Zijne goddelijke glorie is toen als verborgen geworden achter die glanslooze menschenlijke natuur.

De goddelijke heerlijkheid werd toen door die menschenlijke natuur omsluierd. Gelijk de zon soms schuil gaat achter de donkere wolken, zoodat haar luister verdwijnt, zoo is de heerlijkheid van Christus achter Zijne menschenlijke gestalte gaan schuilen. Of evenals iemand die bekleed is met „kleeding van gouden borduursel" overdekt kan worden met een oud gewaad, zoodat de „gestikte kleederen" aan het oog zijn onttrokken en niet meer zichtbaar zijn, zoo is de heerlijkheid van Christus overdekt met het verzwakte gewaad der menschheid. „De Heere heeft gezegd, zei Salomo, dat Hij in de donkerheid zoude wonen" (2 Chron. 6 : 1): Zijne heerlijkheid werd in de duisternis van het heiligma als verborgen; zoo ging het met de heerlijkheid van Christus ook bij Zijne vleeschwording: Hij „vernietigde zich zelf, de gestaltenis van een dienstknecht aangenomen hebbende".

Aldus is dat „arm-geworden" aan Hem bewaarheid.

En bij dat „arm-zijn" sloten de armelijke stal en kribbe aan.

Christus is niet geboren in eene behoorlijke ingerichte kamer, maar in een stal. Geen deur er voor. Geen kleedje op den vloer. Geene versiering aan de wanden. Geen tafel in het midden. Zelfs geen wieg om Hem te bergen. Maria heeft Hem neergelegd in eene kribbe, nadat zij Hem gewonnen had in het schamele kleed, dat zij misschien van haar eigen kleederen had moeten afscheuren.

O, wat is het waar, Hij Die rijk was, is toen arm geworden.

En dat arm-zijn komt bij Christus ook later nog telkens weer zoo uit.

In een arm gezin is Hij opgevoed.

Hij kon, toen Hij het land doorging zeggen: „De vossen hebben hollen

en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des menschen heeft niet waar Hij het hoofd nederlegge. (Luc. 9 : 58).

Aan het einde van Zijn leven hebben zij Hem Zijn kleederen afgenomen en voor Zijne oogen verdobbeld. Ja, de wereld wil *niet* in Christus gelooven, maar nog *wel* wat van Hem hebben als er wat te krijgen is. Zijn volk ondervindt het nu ook nog zoo.

Aan het vloekhout is Hij opgehangen tusschen den hemel en de aarde in. Geen twee voet grond werd Hem meer gegund.

Zóó arm is Hij geworden in de *ziel*, dat Hij uitriep met groote stem: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten!”

En straks is Hij na Zijn dood Zijn *lichaam* op anderer kosten begraven en in eens anders graf weggelegd.

O zoo arm geworden!

Doch *om uwentwil* arm geworden. Hij is de Borg van Zijn volk. De plaats-bekleeder. Hij behoefde niet arm te worden ten eigen behoeve, maar is het geworden ten behoeve van Zijn volk. Tusschen Hem en de Zijnen heeft eene gedurige uitwisseling plaats, zooals dat in Jesaja 53 zoo treffend wordt beschreven: „de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijne striemen is ons genezing geworden”.

Zoo is het ook hier.

De mensch was eens rijk, doch is door zijn val en ongehoorzaamheid arm geworden. Hij meent van nature dat hij 't niet is; waant zich nog rijk en verrijkt te wezen; doch is toch metterdaad „ellendig en jammerlijk en arm en blind en naakt”. O zoo arm aan waren vrede, aan rechte vertroosting; aan wezenlijke blijdschap.

Als hij zoo sterft die arme mensch, dan moet hij in eeuwige armoede omkomen.

Maar nu is Christus, Die rijk was, arm geworden, om door Zijne armoede den armen zondaar weer rijk te maken.

Hij roept hem toe: Komt tot Mij in uwe armoede en Ik zal U weer rijkdom geven. Rijkdom van genade; rijkdom van vrede; rijkdom van vertroosting des Geestes. Rijk zult gij worden door de genieting van mijn heil; door de ervaring van mijne leiding; door het besef van de aanneming tot kinderen; door het gevoelen van het beginsel des eeuwigen rijkdoms in den hemel.

Christus geeft aldus „sieraad voor asch, gewaad des lofs voor een benauwd geest; vreugde-olie voor treurigheid”. Hij geeft: „goud beproefd komende uit het vuur, opdat gij rijk moogt worden”.

Deele uw hart in dien rijkdom van Christus! Moogt gij persoonlijk rijk geworden zijn door de armoede van Christus! Moge verstaan zijn: Ik was dood-arm in mij zelf; had niets meer; schatte mij geheel verloren; doch gansch hulpeloos ben ik tot Christus gevloeden en Hij heeft mij weer rijk gemaakt. De geboorte van Christus, Zijn „arm-worden” ook om uwentwil zal dan in deze weken weer met bijzondere aangenaamheid worden herdacht.

En wat moet dat „rijk-gemaakt-zijn-door-Christus” ons ook een prikkel zijn tot milddadigheid voor de zaak van Christus.

Paulus wijst in 2 Cor. 8 op het arm-worden van Christus opdat Hij rijk zou maken, ten einde daarmee de collecte voor de armen te Jeruzalem aan te bevelen.

Beter aanbeveling van eene collecte kon hij zeker niet geven dan door te wijzen op dat voorbeeld van Christus.

Als gij nu weer rijk zijt geworden door den arm-geworden Christus, dan moet gij nu ook Christus, die arm is in Zijne leden te Jeruzalem, weer rijk maken.

Wel, laten wij ons dan ook door de „genade" van Christus opgewekt gevoelen om milddadig te zijn. Hij gaf niet „te weinig"; geen „te kort" dus in de genade. Geeft ook gij niet „te weinig"; en help zoo mede dat in uw kring geen „te kort" zij. „Goud, wierook en mirre", neen, onthoud het Hem niet, opdat ook mede daarvoor het Evangelie zijn loop kunne voortzetten in de Heidenwereld en ook daar de armoede van den zondaar vervangen worden door den rijkdom van Christus.

J. HANIA.

Steenwijk, December 1917.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Zoo staan wij dan aan het einde van 1917, het einde van het vierde oorlogsjaar. Hoe vermenigvuldigen zich de gedachten. De onderwerpen om over te schrijven zijn vele.

Onze Duitsche broeders zijn ten deele van hun arbeidsveld verdreven, ten deele nog wel aan den arbeid, maar door groote slagboomen van het „Vaterland" gescheiden. Zendingen, Zendingkweekelingen, Zendingszonen zijn gevallen, den heldendood gestorven, zegt men in Duitschland.

Kwade plannen worden beraamd tegen de Duitsche Zendingen, die voorheen in Engelsche Koloniën werkzaam waren. Men zal ze onder geen voorwaarde meer toelaten in Engelsche Bezittingen. Dit zeggen niet alleen staatslieden, die weinig voor de Missie voelen, dit heeft zelfs gezegd Dr. J. N. Ogilvie een man van invloed in de Schotsche Staatskerk. In de Synode dier Kerk stelde hij het voor als een *roepstem Gods tot de Angelsaksische Christenheid, de Duitsche Zendingen voor goed te verwijderen uit alle Britsche Bezittingen en uit alle Koloniën die tot nu toe Duitsch waren.*

Deze man is nog wel lid van het voortzettingscomité der Edinburgsche Conferentie. O wat was daar de broederzin groot!

John Mott, de invloedrijke Amerikaan, voorzitter van het Voortzettingscomité, die men waande dat boven de partijen zou staan, en die in den beginne zich ook zoo aanstelde, is nu ook voor zijn Angelsaksische sympathiën rondweg uitgekomen.

Deze dingen vallen onze Duitsche broeders zeer hard. Wie zou dat niet verstaan! Stel u voor een Zending, die een eeuw lang in een Engelsche Kolonie heeft gearbeid, zich met trouwen ijver aan het welzijn der bevolking heeft gewijd en schoone vruchten heeft mogen zien, zich zorgvuldig onthouden heeft van alle inmenging in de zaken der regeering, de Overheid nooit aanleiding tot eenige klacht heeft gegeven en, — nu heeft men de arbeiders verbannen en zelfs broeders in den geloove stellen in allen ernst voor om ze nooit en nimmer weer toe te laten. Dat valt hard, zeer hard.

Toch kan ik het heel goed begrijpen. De Engelschen zijn altijd gewoon geweest de Zendingen met een politiek doel uit te zenden en kunnen zich dus zeer moeilijk voorstellen dat een ander het anders zou doen. Het spreekwoord van waard en gasten kon de Duitschers gezegd hebben wat hun te wachten stond. Men spreekt van de supra-nationaliteit van Christus kerk. Maar met zulke praatjes moet men de Engelschen niet aan boord komen. Wie weet of het een kwart eeuw na dezen nog weer anders wordt.

De laatste statistiek in het Zend. Blad gaf J. B. in de „Wachter" aanleiding tot een beschouwing, die ik zeer waardeer. Er is geen moeilijker werk dan het samenstellen van een statistiek voor de pers. Dat het veel moeite kost, is nog niet alles, veel moeite voor den samensteller, veel moeite voor den zetter en den corrector, is nog zoo erg niet, veel erger is dat er totaal geen

acht op wordt geslagen door 99 van de 100, misschien moest ik zeggen 999 van de 1000 lezers.

De schrijver in de „Wachter” heeft meest gelet op de oningevulde rubrieken.

„Wat den hoofddienst aangaat, ziet men onder eenige hoofden geen opgave. Onder „inlandsche predikanten” staat nergens ook maar een 1. Wie aan de Keucheniusschool worden opgeleid zijn bestemd om als helpers te dienen, en er kwam tot nog toe geen inlander in Nederland aan de Theologische School of de Vrije Univ. studeeren voor predikant. Die cijferlooze ruimte onder dit hoofd, blijft dus nog spreken van een onvervuld ideaal. Daarom meende zeker de opsteller, hoewel er in dit opzicht geen opgave te vermelden was, toch in de statistiek van den arbeid dit hoofd nochtans niet te moeten weglaten. Toch is het opmerkelijk, dat er onder de jonge mannen die geschikt geoordeeld worden voor inlandsche helpers, zoo geene gevonden worden, in wie de missionaire Dienaren dermate gaven ontdekken, dat ze ten koste van de Zending onzer kerken kunnen opgeleid worden tot predikant.”

Deze aanhaling geeft blijk van opzettelijke onnoozelheid; onze broeder weet zeer goed dat er plannen worden beraamd om aan de school voor helpers in den Dienst des Woords zoodanige uitbreiding te geven dat er ook Pandita Djawa kunnen worden opgeleid en dat niemand er meer ernstig aan denkt om Javanen te laten overkomen om aan de Theol. School of Vrije Universiteit gevormd te worden voor den dienst in de Javaansche gemeenten. De Gen. Syn. heeft opdracht gegeven om deze zaak in studie te nemen en na 1920 zal vermoedelijk de rubriek der Pandita Djawa wel spoedig kunnen ingevuld worden.

Voorts wijst J. B. op het gebrek aan Inlandsche helpsters, onder deze woorden:

„Daar is nog een hoofd dat bij elke plaats oningevuld bleef, n.l. dat van inlandsche *helpsters*. Het blijkt hier dat, hoewel er nog geen vrouwelijke arbeiders zijn in Indië, men er wel op rekent, dat ze eerlang in dienst kunnen treden. We zien hier, dat wij in Nederland nog achterlijk zijn, en men in Indië ons heel wat vooruit is. Wij zijn het er hier nog niet over eens, of de vrouwen in de gemeente mee mogen werken aan de verkiezing van ambtsdragers, maar 't schijnt dat men in Indië in den „Hoofddienst” der Zending, in het helpen van de missionaire Dienaren de vrouwen zelfs wil doen dienen. In alle geval, het aantal is nog nihil thans. Op ander gebied is dunkt ons haar arbeid ook gepaster. In de Medische Zending zien we nog al een behoorlijk aantal verpleegsters optreden. Twintig vinden we er in het Petronella Hospitaal te Djokjakarta; ook in den Schooldienst is zij beter op haar plaats dan in den Evangelie-arbeid.”

Dit schijnt een zachte kritiek te zijn op de rubrieken van de statistiek. Mij komt het voor dat in den *Evangelisatiedienst* zeer goed *helpsters* kunnen worden gebruikt. Dr. v. Andel heeft meen ik al zoo iets; n.l. Jav. vrouwen die blaadjes verkoopen en verspreiden; een Javaansche Christin, die uit den aanzienlijken stand stamt, en die in de huizen van armen en rijken toegang zoekt om het Ev. te brengen. Vermoedelijk zal J. B. zulk werk niet afkeuren.

Overigens zijn de verschillende rubrieken van de Statistiek opgesteld door Edinburg om op die wijze in de wereldstatistiek der Zending zekere gelijkheid te brengen. Men kan dus, om in de pas te blijven, niet maar zoo enkele rubrieken weglaten.

Vergelijkingen met vorige statistieken heeft br. J. B. niet gemaakt. Anders had hij zeer goede bemoedigende cijfers kunnen vinden. Onder meer het totaal der gedoopten op 1 Jan. 1916 bedroeg 2720 en op 1 Jan. 1917 bedroeg

het 3341, dat is een vermeerdering van 621 gedoopten. Een behoorlijke gemeente in het Vaderland. Natuurlijk zijn deze 621 over alle posten verspreid, maar het is toch een mooi getal. Zoo ook het getal der toegelatenen ten Avondmaal. In 1916 was dit 1282 nu 1599. Een winst van 317 personen. Merkwaardig is daarbij dat ook in de Zending het getal vrouwen dat der mannen overtreft.

Wij hebben ruime stof om onzen God te danken en om met moed voorwaarts te gaan. God zegene u in 1918.

Uw vriend,

H. DIJKSTRA.

Snellinkstraat 54a, Rotterdam.

Onze gemeente te Adiredjo, (Slot).

Adiredjo is een complex van verschillende desa's en als zoodanig nog al een belangrijk plaatsje. Er is een tamelijk groote Chineesche wijk. Een gouvernement pandjeshuis getuigt niet als in Holland van de armoede, maar veel meer van het welvaren der bewoners. Er is zelfs sprake van een postkantoor er te openen. Van West naar Oost heeft men in één lijn de desa's: Adipala (daar woont onze helper), Adiredjo-West, Adiredjo-Oost, Adiredjo, en (iets weer zuidelijk) Karanganjar.

Allerlei werkte mee het werk hier op gang te brengen. De „bibit" (het plantzaad) uit Glonggong was van goede kwaliteit. Degelijke landbouwers, die met overtuiging Christen waren. Onder hen waren twee gewezen santri's (vrome Mohammedanen, die in den Mohammedaanschen godsdienst onderwezen zijn, hun dagelijksche Arabische gebeden doen enz.) Zij bezaten in hun Mohammedaanschen tijd heel wat godsdienstige boeken in het Javaansch met Arabische letter en zijn daar voor hun doen aardig in thuis. Als zulke menschen maatschappelijk flinke lui zich toonen en ijverig zijn in het getuigen voor de nieuwe leer, die zij aannamen, kunnen zij veel invloed uitoefenen. Een van hen, Joenoës, is sedert enkele maanden nu officieel in dienst der zending als courantrondbrenger.

De streek, waarin Adiredjo, gelegen is, toont een staalkaart van allerlei secten. Sommige desa's zijn goed-Islamsch en tellen vele leden der Sarekat-Islam onder hare inwoners. In dat complex desa's dat wij kort weg Adiredjo noemen, zijn er echter geen of zeer weinig Sarekat-Islammers. Wel vinden wij er allerhande secten, waaronder de vroeger besproken secte der Matjanners de talrijkste is. Dat bij zoo veel verscheidenheid in godsdienstige richting van fanatieken tegenin tegen het Christendom weinig sprake is, is niet te verwonderen.

Ook onze medische dienst heeft een belangrijk aandeel in het openen van de deur alhier. Reeds in een vorig artikel wees ik erop, dat er uit Adiredjo en omstreken vele patienten ons ziekenhuis bezoeken. Niet het minst de voorkomende bereidvaardigheid, waarmede onze dokter niettegenstaande den afstand, persoonlijk meermalen daar hulp is komen bieden, heeft het vertrouwen in de hand gewerkt. Zóó b.v. was er een Javaansche arbeider, die uit een hoogen klapperboom was gevallen en nu zeker zonder medische hulp zou omgekomen zijn. Onze helper ontbood per telegraaf den dokter, die niet aarzelde over te komen en door spoedige hulp den man in het leven behield. Hoewel wij verder niet veel van dezen vriend merkten, heeft 't geval veel indruk gemaakt. Niet minder was dit het geval, toen onlangs een vrouw van een tweeling moest bevalen, doch het jongste kind door verkeerde ligging niet ter wereld kon komen. Ook hier was de spoedige overkomst van onzen dokter het middel, dat moeder en kinderen behouden werden. Verleden Zondag waren de ouders met hun tweeling in de morgen en middaggodsdienst oefening. Het was heerlijk met hen in het midden der gemeente den Heere te danken voor Zijn bewarenden zegen.

In verband met ons ziekenhuis moet ik hier nog even een anecdote invlechten. Adiredjo ligt dicht bij het Zuiderstrand (ongeveer een half uur loopen). Nu is het voor het inlandsch, meerendeels zeer jeugdig personeel wel eens goed een verzetje te hebben. Anders houden zij, jongens en meisjes, waaronder velen die in leeftijd en aard nog echt kinderen zijn, het niet uit onder de dagelijksche nederdrukkende zorg voor zoo vele ellendigen. Goed, de dokter zou hun eens een uitstapje bezorgen. In optocht ging men, voorzoover de dienst het toeliet, naar het Zuiderstrand bij Adiredjo. De dokter met

zijn gezin, juffrouw Weeda, en een logé gingen ook mee. Vernuftig was voor tenten gezorgd om er den nacht door te brengen en te kunnen genieten van den heerlijken avond aan zee. (Op het midden van den dag is het er van wege de felle zon en warmte niet goed uit te houden). Het was een welgeslaagd en heerlijk uitstapje geweest.

Maar wat maakte de Javaan ervan? Wel, zoo vertelde men, de dokter was met zijn gevolg naar het Zuiderstrand gegaan, om de hulp in te roepen van de zeegodin Ratoe Rara Kidoe! Van haar ontving hij de wijsheid en de kracht om de zieken te genezen! Het vertrouwen in hem en in ons ziekenhuis werd door dit misverstand niet geschokt, veeleer versterkt. Onze helper vond er echter aanleiding in om de menschen op de ware Bron van wijsheid en kracht te wijzen.

Wat de Sadrach gemeenten te Adiredjo en te Tjengal betreft: wij staan op goeden voet met hen, maar geestelijk vermijden zij tot nu elk contact. Wij hopen maar, dat als

hij, die de groote band van die gemeenten, nog steeds is en blijft, eens weggevallen is, er meer geestelijke toenadering zal komen.

Van uit Adiredjo kregen wij ook in enkele desa's op grooter of kleiner afstand verwijderd, ingang. Misschien komt er later gelegenheid, daar wat meer van te vertellen.

De hoofdgemeente, die thans reeds meer leden telt dan één onzer andere buitengemeenten, zal waarschijnlijk dit jaar nog belangrijk uitgebreid worden. Want volgens de helper zal, zoo de Heere wil, nog binnen een half jaar, een twintig personen (groot en klein) door den doop in de gemeente kunnen worden opgenomen.

Wij hopen, dat de Heere het werk blijve zegenen. Wij vragen wel het meeleven en de voorbede van de broeders en zusters in Holland voor Adiredjo, voor den helper aldaar, Misaël en voor onzen courantenverspreider Joenoës.

23 Mei 1917.

B. J. ESSER.

SOEMBA.

Over de Zending op Soemba geeft Ds. J. Duursema de volgende mededeelingen en beschouwingen, die onze lezers belangstelling zullen inboezemen.

Intusschen een opmerking. Men heeft gevraagd hoe het toch komt, dat Soemba zoo veel in het Zendingsblad wordt genoemd. De oorzaak is heel eenvoudig. Dep. voor Soemba publiceeren bijna alle brieven die er komen. Er is dus altijd ruime stof. Andere Zendingen houden de berichten maanden lang achter of publiceeren ze heelemaal niet.

Waar niets is, kan ook de redacteur v. h. Zend. Blad niets vinden.

't Evangelie zal verkondigd aan alle creaturen. De vraag is altoos weder op welke wijze het tot hen moet uitgedragen. Ook de broeders op Soemba hadden daarop een antwoord te geven. En nu kan zeker geen geheel vaste methode gegeven, zal nu eens deze dan gene maatregel treffelijk worden bevonden en zou 't ook hier moeten wezen, al wat uw hand vindt om te doen, doe het met al uwe macht.

Men zoekt door 't onderwijs op het volk in te werken. De kinderen hooren vertellen en deelen het den ouderen mede. Zij leeren lezen en zullen ook in hun kring straks voorlezen gaan. Naar het Christelijk lied zal men gaarne eens luisteren als het gezongen wordt met of zonder begeleiding van hun fluit. Ook dit spreekt tot de ouderen van dagen. Maar voor dezen moet er meer gedaan. De een

meende: men moest de menschen in de woningen bezoeken en zoo sprekende en getuigende het goede zaad in hun midden neerleggen. Zoogenaamd Koempoelan, samenkomst, houden zou nog niet gaan. Een ander meende ook dit eens te moeten probeeren. Op de vergadering der broeders werd er door Ds. W. een referaat over gehouden en de zaak breeder besproken. Vreesde men, dat men de menschen niet samen kon krijgen, 't viel nog al mede. Ds. Krijger begon er mede in 't Westen. Hij zond bericht van zijn komen en gaf het hoofd te kennen, dat hij gaarne het volk vergaderd zag. 't Uur werd bepaald. En 't resultaat was soms verrassend. Zoo sprak hij even voor zijn laatste schrijven een Zondag te Mata des morgens voor 400 menschen, zoo ongeveer 200 mannen en even zooveel vrouwen, des middags bij een ander hoofd voor 40 mannen en 10 vrouwen. Mata was zoo wat twee uur rijdens van Karoeni gelegen. Zoo treedt hij op, nu hier, dan daar, om overal de heilsboodschap te doen hooren. Wel verwacht hij niet, dat het zoo spoedig tot een omzetting van het geheele volk zal leiden, maar de menschen worden toch in breeder kring met het doel der Zending bekend gemaakt.

Zoo is ook Ds. C. in Oost Soemba gaan werken. Hij spreekt geregeld des Zondags te Lai Hadang, niet ver van Melolo gelegen en 't getal hoorders begint geleidelijk vooruit te gaan. 't Plan was om ook in andere kam-

pongs op een avond in de week zulke samenkomsten te beleggen. En op de reizen om de scholen te bezoeken werd er ook gebruik van gemaakt. 't Verstaat zich, dat zij zich alzoo maar een enkelen keer kunnen doen hooren. Daarvoor is het ieder aangevoelen gedeelte dan ook veel te groot. Maar zij getuigen. En in de goeroe's moesten zij hunne medewerkers bezitten. Dat wordt ook door dezen begrepen. Zij onderwijzen de kinderen, doch zoeken ook des Zondags de volwassenen rondom zich te verzamelen, om hun uit de Schrift mede te deelen, wat hen wijs kan maken tot zaligheid.

Zoo wordt er op meer dan 80 plaatsen, verre van elkander gelegen, zaad uitgestrooid. 't Gelukt den eenen goeroe beter dan den andere; allen vertellen niet even gemakkelijk en boeiend. Sommigen, van Ambon gekomen, hebben in den eersten tijd ook nog al met de taal te worstelen. En de kennis van die heeren is ook nog niet buitengewoon groot. Zij geven echter wat zij hebben en er mag verwacht, dat zij zoo gevende zich zelve verrijken. Maandelijks hebben zij rapport van hun arbeid in te leveren, zoodat ook de missionaire Dienaren steeds op de hoogte zijn van wat zij doen en behandelen.

Wij gevoelen, dat het gewenscht is deze mannen nog wat meer onderwijs te doen toekomen, om ze bekwaam te doen zijn voor den Evangelisatiearbeid. De leerlingen te Pajeti zullen daarom een extra jaar blijven voor hun theologische ontwikkeling. Een vorig jaar kon het nog niet, omdat er zoo'n behoefte aan onderwijzend personeel was. Zij, die hun diploma kregen, moesten terstond in de school. Nu zal men met een achttal kweekelingen aanvangen. 't Is 't begin van een theologische opleidingsschool. De broeders De Bruyn en Wielenga hebben een schema voor het onderwijs ontworpen en de vergadering voorgelegd. Aan hen beiden is ook dit onderwijs opgedragen. Moge het dienen om steeds meer goed toegeruste mannen te doen optreden. 't Zaad wordt gestrooid heinde en verre. En 't mag bemoeiden, dat gelijk de regen en de sneeuw van den hemel nederdaalt en de aarde doorvochtigt, alzoo ook het Woord onzes Gods zal zijn. 't Zal doen wat den Heere behaagt en voorspoedig zijn in 't geen, waartoe Hij het zendt. 't Mogen maar handvollen wezen, hier en daar geworpen, de vrucht er van zal ruischen als de Libanon.

D.

Finantieel Overzicht.

Minder nog dan vorige jaren is ondergeteekende thans in staat een geheel zuiver overzicht van de finantiën der Zending over het laatst verlopen jaar te kunnen geven. Trots alle moeite daartoe aangewend, is het hem niet gelukt van alle Zendingsadministratie's de noodige opgaven te verkrijgen. De slechte communicatie met Indië heeft wellicht veroorzaakt, dat er onderscheidene stukken verloren zijn geraakt. Stellig zijn echter de hieronder genoemde cijfers eer te laag dan te hoog. Voor zoover uit de gegevens, die aan ondergeteekende ter beschikking staan, valt op te maken, waren de ontvangsten voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in het laatst verlopen boekjaar als volgt:

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Groningen, Drenthe en Overijssel: In Nederland ..... f 37.549.62
In Indië:

subs. schooldienst f 23.158.85
subs. Med. dienst f 2.160.45

te zamen f 25.319.30

totaal f 62.868.92

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Heeg en de met haar medewerkers de Kerken in Friesland:

In Nederland:

voor den hoofdd. f 10.969.34⁵
voor kerkb. te
Keboemen .... f 3.033.80⁵
voor den Med. d. f 4.036.67⁵

te zamen f 18.039.82⁵

In Indië:

subsidie schooldienst:
voor exploitatie f 3.100.—
voor inrichting .. f 400.—

f 3.500.—

Giften schooldienst f 150.—

f 3.650.—

subs. Med. dienst f 19.800.—
giften Med. dienst f 2.000.—

f 21.800.—

te zamen f 25.450.—

totaal f 43.489.82⁵

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Utrecht en de met haar medewer-

kende Kerken in Utrecht en Gelderland:
In Nederland:

voor den Hoofddienst	f 8.702,50
voor den Med. dienst:	
bouwfonds	f 15.925,78
exploitatie	f 2.259,12
	<hr/>
	f 18.184,90

te zamen f 26.887,40

In Indië:

subs. schooldienst:	
voor exploitatie f	2.393,—
voor inrichting .. f	1.698,—
	<hr/>
	f 4.091,—
subs. Med. dienst f	?
giften Med. d... f	525,71 ⁵
diversen	f 194,—
	<hr/>

te zamen f 4.810,71⁵

totaal f 31.698,11⁵

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam en de met haar medewerkende Kerken in Noord-Holland:

In Nederland:

voor den Hoofdd. f	14.495,90
voor den Med. d. f	8.881,58 ⁵

te zamen f 23.377,48⁵

In Indië:

Djakjakarta:	
subs. Schooldienst f	1.130,—
subs. Med. d. .. f	21.280,79
diversen Med. d. f	25.412,27 ⁵
	<hr/>
	f 47.823,06 ⁵

Solo:

Giften Hoofdd. f	3.544,01 ⁵
subs. Schooldienst:	
voor exploitatie.. f	693,—
voor inrichting .. f	129,—
	<hr/>
	f 822,—

Subs. Med. dienst:	
voor bouwsubs. f	42.700,—
voor exploitatie f	16.297,74
div. Med. dienst f	12.850,55 ⁵

f 71. 18,29⁵

te zamen f 124.037,37⁵

totaal f 147.414,86

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Delft en de met haar medewerkende Kerken in Zuid-Holland ten Noorden:

In Nederland ..... f 15.252,03

In Indië:

subs. Schooldienst f	575,—
subs. Med. dienst f	3.500,—
diversen	f 3,35

te zamen f 4.078,35

totaal f 19.330,38

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam en de met haar medewerkende Kerken in Zuid-Holland ten Zuiden:

In Nederland ..... f 13.217,04

In Indië:

subs. Schoold. .. f	?
subs. Med. dienst f	35.467,90 ⁵
diversen	f 8.199,82

te zamen f 43.667,72⁵

totaal f 56.884,76⁵

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Middelburg en de met haar medewerkende Kerken in Zeeland en Noord-Brabant:

In Nederland ..... f 9.524,01⁵

In Indië ..... f ?

totaal f 9.524,01⁵

Voor de Generale kas:

In Nederland ..... f 18.862,66⁵

In Indië:

subs. schooldienst f	21.601,—
diversen	f 369,28

te zamen f 21.970,28

totaal f 40.832,94⁵

Natuurlijk zijn de saldi van het vorige boekjaar in deze cijfers niet opgenomen en evenmin zijn onder de ontvangsten der Generale Kas de 10 pCt. opgenomen, die door de Kerken in deze kas zijn gestort, wijl deze dan tweemaal als ontvangst zouden voorkomen.

Blijkens bovengenoemd cijfer mag met dankbaarheid geconstateerd, dat ook in 1916 de Zendingsactie van de Gereformeerde Kerken niet onbelangrijk is vooruitgegaan.

In 1914 was de ontvangst:

In Nederland ..... f 118.812,54

In Indië ..... f 132.530,59⁵

totaal f 251.343,13⁵

In 1915 was de ontvangst:

In Nederland ..... f 161.707,17

In Indië ..... f 206.753,72

totaal f 368.460,87

En volgens bovenstaande cijfers was de ontvangst in 1916:

In Nederland	f 162.710.08
In Indië	f 249.333.74 ⁵
totaal f 412.043.82 ⁵	

Volgens de beschikbare gegevens waren de uitgaven gedaan in Nederland en in Indië als volgt:

Voor de Zending:	
op Soemba	f 57.588.56
te Keboemen c.a.	f 38.300.—
te Poerworedjo c.a.	f 31.993.84 ⁵
te Djocja en Solo c.a.	f 156.008.78
te Wonosobo c.a.	f 22.592.20 ⁵
te Poerbolingo c.a.	f 56.660.39
te Magelang c.a.	f 6.885.43
Generale Kas	f 42.396.91 ⁵
totaal f 412.426.12 ⁵	

Ook de cijfers der uitgaven zijn in 1916 gestegen.

In 1914 bedroeg de totale uitgave	f 244.156.96
In 1915 beliep de uitgave in totaal	f 397.165.21

En in 1916 is de vier ton overschreden.

Door de Gemeenten op het Zendingsterrein is voor Kerk en armen bijeengebracht:

In 1915:

Op Soemba	f 1.053.41
Keboemen c.a.	f 402.30
Poerworedjo c.a.	f ?
Djocja Jav. deel	f 610.41 ⁵
Djocja Holl. deel	f 1489.44
Solo Inl. deel	f 578.21 ⁵
Wonosobo	f ?
Poerbolingo	f 194.67 ⁵
Magelang	f 776.34

In 1916:

Op Soemba	f 851.95
Keboemen c.a.	f 400.—
Poerworedjo c.a.	f 170.—
Djocja Jav. deel	f 682.56
Djocja Holl. deel	f 1682.47 ⁵
Solo Inl. deel	f 772.20
Wonosobo	f ?
Poerbolingo	f ?
Magelang	f ?

Van Soemba zijn niet alle opgaven ontvangen; wellicht zou anders het bedrag, door de Gemeenten bijeengebracht, aanmerkelijk hooger zijn.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Nov. 1917.

Onderwijs in 't Hollandsch.

In onze Chr. „Banier" in Indië d.d. 27 Juli, nu eerst ontvangen, lezen we over het onderwijs in 't Hollandsch het volgende:

Evenals telkenjare zijn ook nu weer de aanvragen van leerlingen voor de Holl. Inl. scholen overstelpend groot. Ook thans weer regent het klachten in de bladen over de onvoldoende onderwijsvoorziening aan Inlanders, die in de Hollandsche taal het middel zien, waarmee in de tegenwoordige maatschappij een flinke positie is te verwerven.

Er is ongetwijfeld veel overdrevens in die algemeene zucht om Hollandsch te leeren. Maar de Indische maatschappij heeft blijkbaar, zoowel op de kantoren als in de particuliere bedrijven, behoefte aan veel Inlandsche jongelui, die 't Hollandsch min of meer machtig zijn. Nu kan men wel van oordeel zijn, dat de opvoeding van de Inlanders een verkeerde richting uitgaat, gespeend als het grootdeels is aan de organische cultuur op eigen stam, het trachten tegenhouden van den zwellenden stroom zou absoluut vruchteloos blijven. Want evenals overal en altijd beheerscht ook hier de maatschappelijke behoefte de richting der ontwikkeling. 't Is dan ook merkwaardig, dat de drang van zekere zijde uitgeoefend, om toch niet de taal der overheerschers te ruilen voor de eigen taal, in de Inlandsche wereld zoo goed als geen invloed oefent.

Zelfs is men in enkele vergaderingen van Inlanders tot de conclusie gekomen, dat het wenschelijk is alle inwoners van Nederlandsch-Indië Hollandsch te leeren, om die taal ten slotte tot algemeene omgangstaal in plaats van het Maleisch te zien groeien. In plaats van het Maleisch, dat niet bij machte is de Westersche cultuur te dragen tot de Indische volken.

We zullen waarschijnlijk beleven, dat de Inlandsche maatschappij door de snelle ontwikkeling in eenzijdige richting topzwaar wordt. We zullen stellig een crisis zien ontstaan door de thans nog onberekenbare krachten, die zich door die ontwikkeling in de maatschappij baan breken.

Zonder schokken kan in deze achterlijke wereld de nieuwe richting niet tot overheerschende openbaring komen. Veel is er bestemd om te vallen, veel moet moeizaam worden opgebouwd. Voor de Indische regeering is het de groote zaak, niet door allerlei remmende maatregelen den wassenden vloed van vooruitgang trachten te bezweren, die i niet tegen te houden, maar wel door helpende, leidende, richtende maatregelen, het jonge leven in de rechte richting te leiden, in rustig vertrouwen in de deugdelijkheid der eigen maatregelen en de gunstige elementen in het volkskarakter, die na onstuimige tijden, de maatschappij vereend in rustiger toestand van groeiend evenwicht zullen binnenvoeren.

Wij Christenen hebben bovendien den plicht, in het opwakend besef der Indische volken het licht van Gods Woord, de wortel der zuivere cultuur, te laten schijnen, door daden van Christelijk leven en door lectuur, die den alleslezenden Inlander het pad wijst naar de bron van het waarachtige leven Gods.

Stand. 15 Nov.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Middelburg:

Papieren busjes (geen blikken) kunnen aan eene zijkant geopend en weder met gedrukten tekst gesloten worden:

Prijzen: 10 à 75 ct., 25 à f 1.75, 50 à f 3.25, losse tekst: 50 à 25 cts.

Alleen tegen postwissel.

Postzegels en Theelood.

Van Willy en Jansje; Mej. H. te Abcoude, Krina de Graaf te Elkerzee.

W. VAN BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

LEESTAFEL.

Eens Beesten Hart, door Ds. J. J.

Knap. — J. H. Kok, Kampen.

Een zeer treffend tijdwoord.

De Ster in het Oosten. Een tijdrede

door Dr. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Dit is een lezing, waaruit veel is te leeren. J'angelingen neemt en leest!

Zondagsschool-uitgaven van H. ten Brink te Arnhem.

Nelli door Hermanna. Mooi. — De Spaarbank door Hesba Stretton. Mooi voor volwassenen. — Nonni door Blomberg. Mooi. — Marianne Ronsberg door Dane. Een Zendingsverhaal. — Er op of er onder door de Liefde. Mooi voor jongens v. 13 jaar. — Mariës Moes door Streefkerk. Niet erg mooi. — Bruno door Bokma. Heel aardig. — Aasje Visschen door Dane. Tamelijk Mooi. — Jaaps portret door Hooglandt. Heel mooi. — Kerstmis bij Oma door Hermanna. Heel aardig. — Bert zijn Kerstvacantie door Aletta Hoog. Heel aardig. — Kees' Aquarium door Streefkerk. Zeer leerzaam. — Plaats

voor het Kindeke door A. Hoog. Heel aardig. — De zachte winter door Gilles. Loopt niet. — Het dorre boompje door Gordeau. Heel aardig. — Wat de Kerstboomen vertellen door A. Hoog. Gaat nog al. — Wie was de rijkste? door Blomberg. Zoo tamelijk. — Marietje door Gordeau. Mooi.

Wij hebben het genoeg aan te bieden vier Chr. Scheurkalenders:

1. **De Olijftak, onze kleine vertrooster.** Prijs 50 cts.; voor uitdeeling op Zondagsscholen enz. à 30 cts. en van den 2. **Wandtekstkalender.** Prijs 60 cts.; voor uitdeeling op Zondagsscholen à 40 cts.

Oosterbaan & le Cointre, Goes.

3. **Gezelle Meerburgs Chr. Scheurkalender**, met premie Bladen uit het dagboek van J. P. Nonhebel, prijs f0.40. Nijverdal, E. J. Bosch.

4. **Maranatha** door J. J. Knap en Dr. J. C. de Moor. Premieboek: Knap Eenzaam bidden. — Kampen, J. H. Kok.

Alle aanbevelenswaardig. No. 4 heeft een zeer mooi schild, no. 3 en 4 een zeer mooi premieboek, no. 1 en 2 zijn voor uitdeeling geschikt en zeer goedkoop.

Menigerlei Genade. — J. H. Kok, Kampen.

Weer 10 mooie preeken. Die van Ds. G. Elzenga over den laatsten vijand hoorde ik Zondagavond met genoeg in de kerk voorlezen.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Door D. v. d. Meulen, hoofd der Christelijke school, uit de busjes te Wijnjeterp en Duurswoude f4.55. Door J. Fokkinga te Nijawier voor verzamelde capsules door de leerlingen der Christelijke school f3.50. Van de Geref. Kerk te Amsterdam en de medewerkende Kerken in Noord-Holland voor het Christ. Jav. Boekenfonds over 1917 f150. Van L. Smit te Kampen f5. Door Ds. J. Kruger uit het Zendingsbusje van de Christel. School te Maarssen f2.—. Door J. te Rietstap, gevonden in de collecte van de Geref. Kerk te Varsseveld f10. Door D. v. d. Meulen uit het „Knikkertje” van de kinderen der Christ. School te Wijnjeterp f5.—. Door Mevr. R. M. Bot-de Vries van de Christ. Naaischool te Westbroek en Achtthoven f2. Door S. v. Abbema uit het „Nikkertje” van de Christ. School te Schettens f25.40. Door Ds. H. Dijkstra door hem zelf verantwoord f87.38½. Door A. J. Negberink van M. Bisperink te Gelselaar 206 opgespaarde halve centen f1.03. Door Mej. M. de M. te De Bilt voor het lezen der Zen-

dingblaadjes f17.23. Door Jongejuffrouw J. Smit te Zaandam bijeenverzameld f7.50.
W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 25 Oct. '17.

N.B. Door omstandigheden buiten toedoen van ondergeteekende vond bovenstaande verantwoording geen plaats in het no. van November.

Ontvangen voor de Generale Kas:

Door G. v. d. Lee van de Geref. Kerk te Baambrugge f20. Door Mej. E. Griffioen Wd. van de Meisjesvereniging Dorcas te Baambrugge f12.50. Door J. W. Kuyper opbrengst van zilverpapier enz. verzameld door de schoolkinderen te Surhuizum en saldo Onderwijzers-Zangverenigingen f6.85. Van M. Politiek te Zurich „uit een busje" f3.66. Van N. N. te Aardenburg f15.
1e Quaestor.
W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Nov. 1917.

Voor de Zending te Jogja en Solo.

Van de Gereformeerde Kerk te Zaandam $\frac{1}{2}$ jaarlijksche bijdrage f300. Van de Geref. Kerk te Velzen „op de circulaire van Dr. v. Andel" f10. Van de Geref. Kerk te Koog Zaandijk f45 en voer een 3e Dienaar f39, te zamen f84.

Collecte bij een spreekbeurt in de Geref. Kerk te Krommenie f31.59 $\frac{1}{2}$.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Nov. 1917.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Gen. Kas:

Door Mevr. Rolloos v. d. Ger. Jongedochtersveren. „Maria" te Veenendaal f4.50.

Men zende deze voortaan aan Ds. W. Breukelaar.

Voor Soemba.

Ds. Meijer te Marum van G. A. f4.25. C. Goote te Avereest v. d. kinderen der Chr. School f15.61. Coevorden, Pinksterc. f37.40. O. Politiek te Makkum, gev. in de coll. f1. Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f10. K. Hoogeveen te de Krim, Pinkstercoll. f33.78 $\frac{1}{2}$. J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, busjes in de Kerk f15.45. P. te T. f60. Knapenveren. te de Krim f4.60. Dr. Hania te Steenwijk v. d. Schoolk. te Rinsumageest f3.85. J. de Vries te Kommerzijl, busjes in de Kerk f20.35. Dr. Oosterhof te Borge, gev. in de coll. f2.50. G. Musch te Vroomshoop, v. d. Zend.v. f100. Ds. Schaa.fisma te Grijskerk, van G. D. 100 h. c. is f0.50. A. Smit te Middelstum, van J. en G. Brummen 100 h. c. is f0.50. R. Koolstra te Zalk f3.65. E. Ubels te Assen van Mej. de Wed. L. Ubels te Norg f50.

A. Boot te Groningen 2 kl. school Stads-kanaal, theelood en f0.60. N. Bruining 250 h. c. is f1.85. Uithuizen, gev. in de coll. op Dankdag 25 en 10 en 2.50 en 2.50 is f40. J. Engelsmar te Uithuizermeeden v. d. Zendingsv. f58.50, gev. in de coll. f25 en f1 van Janna Steenwijk 100 h. c. is f35. P. Buikema te Leens, v. d. Zend.v. f100. Ds. Lammertsma te Appingedam, gev. in de coll. f1, 't deel coll. Hervormingsavond in de Nicolai Kerk f30 is f31. W. H. de Jong te Deventer, uit de portemonnaie van wijlen onzen lieven Hendrik f2.08. Ds. N. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1. A. Boot te Groningen, van Mej. W. Kuipers te Aduard, busje van A. Offringa en N. Wolbes f13.11. D. A. Koebrugge te Onstwedde, Zend.v. f40 en busje Knapenv. f3.73 $\frac{1}{2}$ is f43.73 $\frac{1}{2}$. J. W. Braaksma te Langeslag v. d. Zend.v. f17.46. Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f28.50. Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. f2.50. Ds. Gispén te Zwolle, coll. te Zulk f38.55 $\frac{1}{2}$ en gev. in de coll. te Hamelt f100 is f138.55 $\frac{1}{2}$. J. Haan Jr. te Scheemda, v. d. Jongel.v. f5. O. Politiek te Makkum en dankoffer van een lid der Kerk f12.50. Ds. Boersema te Lutten, gev. in de coll. f5 en f5 is f10. J. F. Ritsema te Loppersum, gev. in de coll. f2.47. L. Kramer te Roden, gev. in de coll. f10. K. Braam te Henrik, een gift f4. R. Oosterhuis te Zuidwolde (Gron.) gev. in de coll. op Dankdag f10. Ds. Bruin te Ballo, busjes in de Kerk f12.77. Ds. Hamming te Groningen aan halve centen v. W. 110, N. N. 200, T. S. 20, N. N. 100, G. G. 200, gev. in de coll. 30 h. c. is f4.15, school Leliestr. theelood f37.93, Catechisatiebus Ds. Hamming f21.04 $\frac{1}{2}$, K. T. f0.50, N. N. f2.50, gev. in de coll. f1 is f67.12 $\frac{1}{2}$. Ds. Buikema te Musselkanaal, gev. in de coll. 2 maal f10 is f20. K. Nobach te Blokzijl, gev. in de coll. f10. O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. een dankoffer f1 en f1.25 is f2.25.

J. DUURSEMA,

Quaestor.

Groningen, Trompstraat 24.

20 Nov. '17.

Giften voor Soemba.

Ontvangen bij Ds. Dijkstra:
R. Daling te Smilde f5.—; G. Veenstra te Smilde f1.—.

Men zende deze voortaan aan Ds. J. Duursema.

Gift v. d. Jongedochtersvereniging te Bergum, groot f5 voor de Friesche Zending.
Ds. E. BEUKEMA,
Dep. Zending classis Dragten.

HET ZENDINGSBLAD 1917. REGISTER.

A.

Achteruitgang 4.
Adiredjo 72, 73, 171, 182.

Adressen 27.
Alor 57, 100.
Alphen (J. Jr.) 37, 119.

Anakala 27.

Andel (Mej. C. v.) 116.

Andel (Dr. H. A. v.) 70, 85, 165.

Avondmaaltijden te Karoeni 6, 24.

B.

Baing 56, 57.

Bakker (Ds. D.) 75, 152.

Bali 101.

Banjoemas 70.

Barta 74.

Bartalomeus 73.

Batavia 40, 57.

Borst (L.) 151.

Brand (Mr. v. d.) 12.

Bruiloft en Politie 74.

Bruijn (Ds. C. de) 37, 119, 169.

Buitenbezittingen 86, 101, 148.

Buuren (W. C. v.) 28.

Bijbelverspreiding 86.

C.

Celebes 101, 132.

Chineesche School te Poerworedjo 104.

Chineesche School te Bandoeng 151.

Chinees (Een) 153.

Christenen in N. O.-Indië 77.

Chr. Comité voor Indië 13, 22.

Chr. Holl. Inl. School 166.

Colenbrander (Ds. F. L.) 36, 53, 122, 135.

Colenbrander (Mevr.) 56.

Colportagewerk te Poerworedjo 102, 104.

Colijn (P. A.) 12, 89.

Conferentie (Algem. Zend.) 14.

Cijfers uit O. Indië 60.

D.

Dermasari 105.

Djami (P. P.) 37.

Djati Saba 71.

Djakakarta 85, 116, 118.

Djakakarta (Holl. deel) 74.

„Dorcas" 40, 91.

Doellah 105.

Doop te Karoeni 24.

Doop te Pajeti 38.

Duitsche Zendelingen 170, 180.

Dijk (Ds. K. v.) 36, 53, 69, 93, 108, 123, 134, 165.

Dijk (Tj. v.) 39, 55, 92, 133.

E.

Eeghen Jr. (Ds. C. P. v.) 157.

Esser (Dr. B. J.) 58, 70, 74.

Evangelisten in Banjoemas 71.

Evangelisatie Soemba 25, 121, 122.

F.

Flach (Dr. J. C.) 105.

Friesland 134.

G.

Gang Chassè 167.

Gevangenissen 71.

Giften en Legaten 77, 117.

Gombong 60.

Grendeng 71, 72, 74.

H.

Haas (Ds. W. de) 13, 41.

Hamer (G. P.) 59.

Hania (Mej. S.) 102, 117.

Helpers 165.

„Heraut" 86.

Hoekstra (P. M.) 151.

Hoge Worst 12.

Huishouding te Pajeti 39.

I.

Iken (Zuster) 57.

Instituëering der kerk te Kambaniroe 37.

J.

Jodenmissie 90, 117, 149, 173.

Joenoes 182, 183.

Jonkhoff (Mej. A. C.) 116.

Josafat 104.

K.

Kababoe 120.

Kambaniroe 37, 119, 169.

Kamboboe 38.

Kampen 37.

Kananggar 55.

Kandanggang 71.

Karang Pandan 154.

Karangwangkal 71, 74.

Karoeni 5, 22, 121.

Karera 55.

Kasandoeriat 58.

Keboemen 85, 165.

Kertajasa 74.

Kesingi 103.

Keucheniuschool 84—85.

Kilinek 36.

Klaten 73.

Klerk (De) 13.

Koelewijn (D.) 28, 84.

Kokki kwijt 59.

Koningin-Wilhelminaschool 116.

Kraan (J. J.) 22.

Krant (Onze) 58.

Kroja 73.

Kropveld (Ds. E.) 20.

Kuyper (Dr. A.) 167.

Krijger (Ds. L. P.) 22—27, 93, 121, 133, 134.

L.

Lai Handang 55, 56, 183.

Lai Rindja 55.

Langgar (In de) 58.

Laura 121.

Lekahena (Goeroe) 122.

Loeki (T. H.) 37.

Lock (Zuster M. W.) 40, 57, 120.

Loosdrecht (A. A. v. d.) 132.

M.

Mail naar Indië 53.

Maos 73.

Mardi Rahardja 73, 104, 107.

Massoe 55.

Mata Wai 56, 121, 183.

Matjanners 182.

Medan 12, 88, 108, 123.
 Medische dienst te Pajeti 40.
 Medische dienst te Poerworedjo 105.
 Meditatiën 1, 17, 33, 49, 65, 81, 97, 113, 129,
 145, 161, 177.
 Meeuwse (J. J.) 12.
 Melolo 56, 119.
 Merapi (De) 168.
 Merkelijn (Ds. A.) 59.
 Merwart (Mej. Ph. A. M.) 116.
 Mesech 74.
 Messiasbode 150.
 Meijster (Ds.) 53.
 Midden-Java 85—87.
 Misael 73.

N.

Napoe 38.
 Ned. Ger. Zend. Ver. 28, 173.
 Netelenbos (Ds. L.) 36.
 Nggana 38.
 Nori (S. L.) 37.
 Normaalschool te Pajeti 39.
 „Nul" (De) 101.

O.

Oegstgeest 133.
 Oengaran 106.
 Offervleesch (Eten v.) 121.
 Ogilvie (Dr.) 180.
 Ongesteldheid 100.
 Oorlog 5, 36.
 Oosterhuis (Dr. J. W.) 13.
 Oost-Soemba 122.
 Opleidingsschool van helpers te Djokja 75,
 152.
 Opleidingsschool (Holl. Jav.) 148, 186.
 Oproer op Soemba 27.

P.

Pajeti 38—40, 92, 119, 120.
 Palikan 103, 104.
 Pandita-Djawa 148, 165, 181.
 Pangaloesan 71, 73.
 Pembaroean 155.
 Penissian 71.
 Petawang 56, 122.
 Pestvrij bouwen 105.
 Pleyte (Min.) 60, 68.
 Poerbolinggo 70—75, 85.
 Poerwokerto 71.
 Poerworedjo 85, 102—106.
 Polman (Architect) 116.
 Pos (Ds. W.) 119.
 Prawiri 103.

R.

Rante Pao 154.
 Ratoe Rara Kidoel 183.
 Reizen naar Indië 69.
 Rendé 56.
 Rhodes (Cecil) 69.
 Rutgers (Prof. F. L.) 52.
 Ruicsenaers (Ds.) 70, 73.

S.

Sadrach 73.
 Sapin (Joh.) 59.
 Savoeneezen 122.
 Scholen op Soemba 38, 56.
 School te Temon 103.
 Schoolbezoekreizen op Soemba 55.
 Schoolgeld te Palikan 104.
 Schoolgeld te Melolo 123.
 Schuijl (P. J.) 116.
 Slotema 13.
 Soedarinadi 74.
 Soemba 22—27, 37—40, 53—57, 87, 119—124,
 135.
 Soemba (onderwijzer voor S.) 134.
 Soemba (vrouwen op) 102.
 Soembaneesch spreken 54.
 Soerabaia 22.
 Solo 85, 152—154.
 Standaardschool te Pajeti 39.
 Standaardschool te Karoeni 26.
 Statistiek 8—12, 27, 136—142, 184—186.
 Sulter 13.
 Sumatra 41, 116.
 Suriname 20, 68.
 Synode (Gen.) 148.

T.

Talen op Soemba 121.
 Tana Rara 55.
 Tana Roeng 55.
 Temon 103, 104.
 Thenu (Adriana) 120.
 Thenoe (T. M.) 37.
 Thomas 105.
 Tiemersma (Ds. L.) 166.
 Tienden (De) 93.
 Tlepok 103.
 Toegiman 103.
 To-radja's 132.
 Tjengal 183.

V.

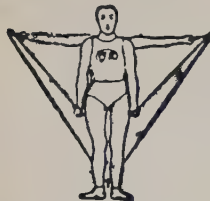
Vaargeul 36.
 Vacantiereis 123.
 Verstrooiing (Ger. in de) 7, 88, 149, 164.

W.

„Wachter" 180.
 Warong 153.
 Wates 73.
 Weeda (Mej.) 182.
 Wellensiek (Mej. M.) 116.
 Wilson 69.
 Wisse (Ds. G.) 117.
 Woning voor Zr. Leek 40.

Z.

Zeist 37.
 Zendingsblad 167.
 Zendingsstudieraad 102, 106, 117.
 Zendingsschool 133, 157.
 Zendingsvisitatie 87—88.
 Ziekenbehandeling Karoeni 26, 122.
 Zwaan (Ds. C.) 38.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

Als uw wangen bleek worden,

Als gij merkt, dat Uwe lichaamskrachten
afnemen,
Als gij begint te vermageren,
Als gij last hebt van duizelingen,
Als hoofdpijn u nu en dan plaagt,
Als gij onrustig slaapt,
Als gij last hebt van hartkloppingen,
Als gij 's morgens vermoeid wakker wordt,
Als gij suizen hebt in hoofd en ooren,
Als gij pijn in rug en lendenen hebt,
Als de levenslust u ontbreekt,
Als gij u afgemat gevoelt,
Als gij zenuw...g zijt,

dan is het tijd

om genezing te zoeken. Want al de boven-
genoemde verschijnselen wijzen er op, dat
uw lichaam verzwakt is en uw zenuwen
overspannen zijn en ook uw bloed drin-
gend behoefte heeft om versterkt te wor-
den. Door tijdig in te grijpen, en een goed
bloed-, lichaam- en zenuwversterkend
middel te gebruiken, kunnen ernstige ziek-
ten voorkomen worden en kunnen volko-
men gezondheid, kracht en levenslust weer
uw deel worden. Wacht daarom niet, maar
begin dadelijk genezing te zoeken, die gij
beslist zult vinden door het gebruik van

Mijnhardt's Levetogen.

Bij het gebruik hiervan kunt gij van suc-
ces verzekerd zijn. In bussen van 90 ct.,
f1.75, f4.25, f8.25.
Verkrijgbaar bij Apothekers en Drogisten.

Sedert eenigen tijd is de derde druk van
standaardwerk onzer Christelijke lectuur
door het algemeene bekendheid verkreeg,
zeerste wordt gewaardeerd. — De beide
prijzen, maar ook compres gedrukt, en vaak
Deze is thans bijna gereed. De vierde druk van

„Hij is onze Vrede” uitverkocht. Van dit
zijn reeds 8000 exempl. verkocht, waar-
en steeds opnieuw als boekgeschenk ten
laatste uitgaven waren goedkoop van
werd gevraagd naar een royalere editie. —

HIJ IS ONZE VREDE

door M. v. O.

is op royaal 8° uitgevoerd in flinke letter. Behalve de illustraties tusschen den tekst
zijn er nog vier platen op kunstdrukpapier van ISINGS aan toegevoegd. Een nieuwe
band, eveneens van ISINGS, geeft het een uiterlijk, dat ieder liefhebber van een
mooi, goed boek in alle opzichten zal bevredigen. — Ondanks de prachtige uit-
voering kost deze nieuwe druk niet meer dan

2.25 INGENAAID.

— IN PRACHTBAND 2 90

Uitgave van W. KIRCHNER

- Bloemgracht 133, Amsterdam.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051
Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMANN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMANN.
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de **gansche Chr. Pers** dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever **J. H. KOK** te Kampen. **Vraag uitvoerig prospectus.**

Vraag uitvoerig prospectus.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
 In elke koek bevindt zich een bon. Bij
 inzending van 50 bons of meer ontvangt
 men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
 Uw winkelier inzage van de lijst waarop
 de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
 met vermelding van het aantal in te zen-
 den bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAK.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend. A. L. ALENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHE - FABRIEK - UTRECHT -
JERUSALEMSTEEG 9
DR. RUNCHEL

TE UTRECHT.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formulieren enz.
Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere
besturen bij minstens 10 exemplaren. 15 pct. korting.

WILPPE RAVINCK on PUTTERS RIRI -UITGAVE

Gereformeerde Kerken in
Nederland.
Het zendingsblad
1917

1917

343209

THREE DAY

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00291 2354

